

- فضای شهری، هنر انتزاعی، درک عمومی شهر و آیین
- آیین، حقیقت خاموش
- بلایه در مرزهای خط زرد
- نقدی بر قوانین و دستورالعمل‌های اجرایی فضای سبز
- تحلیلی بر انتخابات انجمن بلای شهری شهر و تکویر حامی جشن‌ها و فستیوال‌ها
- شورای شهر چای فضایی نو برای ارومیه
- روجیه و جو سازمانی
- مشارکتهای سازمان یاققه و بهبود حمل و نقل شهری
- نظارت، شهرداری‌ها را پاسخگو می‌کند
- گزاره شهرچای فضایی نو برای ارومیه
- مشارکتهای سازمان یاققه و بهبود حمل و نقل شهری
- نظارت، شهرداری‌ها را پاسخگو می‌کند

موضوع مورد تاکید: آیین ها در شهر

طرح روی جلد: جمشید باری شیر مرد. مربوط به گزارش اصلی
عکس پشت جلد: برزیل - ریودوژانیرو - معروف ترین کارناوال رژه ساپیا
مربوط به محور اصلی

- ۱- مطالب مندرج لزوماً بیانگر نظرات «شهرداریها» نیست.
- ۲- «شهرداریها» در ویرایش و تلخیص مطالب آزاد است.
- ۳- مطالب ارسالی به هیچ وجه بازگردانده نخواهند شد.
- ۴- استفاده از مطالب و طرحهای ماهنامه تنها با ذکر مأخذ مجاز است.

صاحب امتیاز: وزارت کشور- سازمان شهرداریهای کشور
مدیر مسئول: محمد حسین مقیمی
زیر نظر: علی افتخاری
دبیر تحریریه: کیومرث ایران دوست
هیئت تحریریه: عباس جلالی - مرجان نکابی -
شهرزاد فرزین پاک - نازیلا مرادی
امور اجرایی: فرشته عمرانی
ویراستار: حمید خادمی
مشاور هنری: جمشید باری شیر مرد
طراح، صفحه آرا
و اجرای ماهنامه الکترونی: حمید اسفندیاری
تصویرساز: مهدی یارمحمدی
امور عکس: خاتون میرراشد
حروفچینی: فاطمه دودله
نمونه خوان: فرحناز نوبخت
مجری چاپ: شرکت خورشید تمدن روز
شمارگان: ۵۰۰۰ نسخه

یادداشت ۴

گزارش اصلی

۵- شهر و آیین ها / علیرضا ترابی ۵

اندیشه و پژوهش

۱۱- فضای شهری، هنر انتزاعی، درک عمومی / نسیم ایرانمنش ۱۱

۱۷- آیین، حقیقت خاموش / ناصرالدین غراب ۱۷

۲۰- مشاور حقوقی / شاپور نظریور ۲۰

۲۳- مشاور اداری-مالی / جمشید رضایی ۲۳

۲۸- شهرداریها به روایت اسناد / بلدیة در مرزهای خط زرد ۲۸

قانون شهر

۳۰- نقدی بر قوانین و دستورالعملهای اجرایی فضای سبز / کیانوش سوزنجی ۳۰

شورا و مشارکت

۳۵- شوراهای اسلامی، تأثیرات اجتماعی و مشکلات اجرایی / کاوه تیموری ۳۵

۳۸- دولت و شوراها در ایران / تحلیلی بر انتخابات انجمن بلدی / حسن شفیعی ۳۸

۴۰- الفبای شهر / کاربری زمین و فرایند اجرا / محمود برآبادی ۴۰

تجربیات جهانی

۴۲- شورای شهر و نکور حامی جشنها و فستیوالها / ترجمه و تلخیص: شهرزاد فرزین پاک ۴۲

۴۵- شهرداریهای ترکیه و برگزاری آیینها / گردآوری و ترجمه: تاراس گالستان ۴۵

۴۷- جلوه تاریخ در نمادهای شهری عربستان / ترجمه: علی صفوی ۴۷

شهرها و شهرداریهای جهان

جشن روشنایی در لیون / شهرهای آلمان و بازار مکاره کریسمس / ترکمنستان سرزمین آیینها / دموکراسی درون مایه
تئاترهای خیابانی در جیبوتی / مدیریت محیط زیست در شهرهای متوسط / بلم، پایتخت مشارکتهای مردمی در برزیل / و ... ۵۱

طرح و شهر

۵۶- کناره شهرچای فضایی نو برای ارومیه / محمد حسین بوچانی ۵۶

آموزش

۶۱- روحیه و جو سازمانی / شهرام شیرکوند ۶۱

دیدگاه

۶۳- مشارکتهای سازمان یافته و بهبود حمل و نقل شهری / مجید واقفی ۶۳

گزیده پژوهش

۶۶- پدیدار شناسی مکان؛ اصول و متدلوژی ۶۶

۷۰- آیینها در شهر / بخش ویژه تصویری ۷۰

گزارشهای خبری

نظارت، شهرداریها را پاسخگو می کند / همایش معاونان شهرسازی مراکز استانها / همایش یافتههای زلزله بم /
همایش شهرداریها و اقتصاد شهری ۷۴

اخبار کوتاه

کسبیه فعال در توسعه فضای سبز قره آغاج / گردش کار در شهرداری منطقه ۱ تبریز رایانه ای شد / گامهای آق کند بسوی
آبادانی / مجموعه ورزشی با استانداردهای بین المللی / حرفه آموزی به متکدیان مشهد / شهرداری لیساار اطلاع رسانی
می کند / و ... ۸۲

یک شهر و یک نگاه

۹۱- ارکواز ملکشاهی، آمل، خوی، سمنان، سنندج و ۹۱

۹۲- معرفی پایگاههای شبکه / شهروز فرزین پاک ۹۲

۹۳- تازه های نشر / عباس جلالی ۹۳

۹۴- فهرست انگلیسی ۹۴

آیین‌ها را می‌توان به آداب و رسومی تعبیر کرد که طی سال‌های طولانی شکل گرفته‌اند و در جهت تعریف و تنظیم روابط و مناسبات انسان‌ها با یکدیگر، جامعه، طبیعت و تاریخ حرکت می‌کنند. آیین‌ها ریشه در باورها، احساسات و هویت اجتماعی مردم دارند و به همین جهت غالباً برگزاری آنها شکلی خود انگیخته و خود جوش از سوی افراد جامعه صورت می‌گیرد.

در این میان حضور موافق یا مخالف مدیریت شهری و یا حتی مسکوت گذاشتن برگزاری آیین‌ها از سوی مدیران شهری و دولتمردان پیامدهای آشکار و پنهانی دارد که گریبان شهر، شهروند، مدیر شهری و گاه حتی خود آیین را نیز خواهد گرفت. برگزاری آیین‌ها در شهر علاوه بر دارا بودن تأثیرات گسترده بر کالبد و فضای اجتماعی-اقتصادی شهر و شهروندان پیامدهای خواسته و ناخواسته مثبت و منفی نیز به همراه دارد که گریزناپذیرند و برای مدیریت شهری هزینه ساز هستند. حضور اندیشه در چگونگی اجرای آیین‌ها به وسیله مردم و نیازها و امکانات موجود در برگزاری آنها و همچنین به مسائل و مشکلات اجرا و پس از اجرای آیین‌ها به مدیریت شهری کمک می‌کند که علاوه بر مواجهه با هزینه‌های مادی و معنوی از مزایا و منافع این رویداد و پدیده اجتماعی نیز بهره‌مند شوند. الگوی مدیریت مادر همه بخش‌ها و از جمله در مدیریت شهری معطوف به مسئله یا مشکل است. این مدیریت مسئله مدار که فکر و نیروی خود را به تمامی در جهت حل مشکل یا مسئله به صورت فوری و اورژانسی به کار می‌گیرد، فرصت مطالعه و اندیشه درباره ماهیت مسائل و علل به وجود آورنده و پیامدهای اجتماعی و اقتصادی ناشی از بروز آنها را سلب می‌کند. به عبارت دیگر، مدیران شهری در آیین‌هایی نظیر مراسم چهارشنبه سوری، عید نوروز، سیزده به در، جشن‌های مذهبی نظیر عید فطر، عید قربان، عید غدیر خم و یا مراسم سوگواری همچون عاشورا و تاسوعا یا مناسبت‌های دیگر تنها با طرح برنامه‌های کوتاه مدت، بدون مطالعه و با بسیج فوری نیروهای خود برای آذین یا سوگواری از خود رفع مسئولیت می‌کنند، غافل از اینکه پیامدهای ناخواسته و هزینه بر این آیین‌ها گریبانگیر مدیریت شهری می‌شود. هزینه‌های پاک‌سازی، ترمیم، تعویض و تزئین مجدد همه پس از برگزاری آیین‌های محلی و ملی به شهر تحمیل می‌شود، بدون آنکه شهر از منافع و سرمایه اجتماعی و اقتصادی آنها بهره‌مند گردد. بنابراین به نظر می‌رسد شیوه مدیریت مسئله مدار خود مشکل ساز و آسیب زاست. می‌بایست با مدیریت راهبردی با اندیشه و برنامه چند جانبه و درازمدت به موضوع‌ها و پدیده‌های اجتماعی در شهر و از جمله برگزاری آیین‌ها توجه ویژه کرد.

آنچه در این شماره از نظر می‌گذرد، در واقع نوعی یادآوری است، مبنی بر اینکه:

- آیین‌های اجتماعی با هویت فردی و جمعی شهروندان گره خورده است و توجه به آن احترام به هویت فردی و جمعی شهروندان است.

- تجمع مردم در جهت برگزاری رسم‌ها و آداب مرتبط با آیین‌ها می‌تواند شکاف‌ها و اختلاف‌های طبقاتی، سیاسی، اجتماعی و فرهنگی را کمتر سازد.

- آیین‌ها و اجرای آنها الگوهای بروز هیجانات مثبت و منفی را در اختیار شهروندان می‌گذارد و از انباشت احساسات که می‌تواند برای شهروندان و شهر خطر آفرین باشد، می‌کاهد و احساس نشاط، سبکی و آرامش را برای مجموعه شهر به همراه می‌آورد.

- اجرای آیین‌ها و مشارکت مردم در برگزاری آن چرخه اقتصادی کشور را جا به جا می‌کند و پول، سرمایه و کار را از بخشی به بخش دیگر منتقل می‌سازد و موجب گردش سرمایه در شهر می‌شود.

- اجرای با شکوه و با برنامه ریزی مراسم آیینی می‌تواند برای جلب گردشگر یا سرمایه دار به شهرهای کشور مفید واقع شود و آنها را به دیدار و یا سرمایه‌گذاری ترغیب کند.

- اجرای آیین‌ها فضای اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و فرهنگی کشور را تحت تأثیر قرار می‌دهد و موجب بازاندیشی، بازنگری و اصلاح رفتارهای شهروندان نسبت به زندگی فردی و جمعی آنها می‌شود.

- ایجاد تسهیلات در برگزاری آیین‌ها از سوی مدیریت شهری احساس تعلق شهروندان را به شهر و دیارشان نزد آنها افزایش می‌دهد و افزایش این احساس، میزان مشارکت مردم را در برنامه‌های اقتصادی و اجتماعی دیگر بالا می‌برد.

- برگزاری آیین‌ها در شکل گسترده به تقویت احساس هویت ملی و محلی کمک می‌کند و از میزان آسیب‌های اجتماعی دوران مدرن که ریشه در وضعیت معلق افراد و هویت‌های تعلیقی دارد می‌کاهد.

- مدیریت شهری با هدایت اجرای آیین‌ها می‌تواند هم منبع درآمدی برای خود فراهم سازد و هزینه‌های ناخواسته را کنترل کند و یا کاهش دهد.

- سرانجام اینکه مدیریت برگزاری آیین‌ها به مدیران شهری وجهه فرهنگی و اجتماعی بالاتری اهدا می‌کند و آنها را از مقام کارگزاری به سطح مدیریت و برنامه‌ریزی شهری ارتقا می‌دهد.

- با توجه به همه آنچه گفته شد، می‌توان نتیجه گرفت که مدیریت سخت‌افزاری شهر باید در کنار مدیریت نرم‌افزاری و برنامه‌های اجتماعی فرهنگی حرکت کند تا مسئله مدار و الگوی درمان جای خود را به الگوهای خود توانمندسازی و مشارکت جمعی دهد.

شهر و آیین

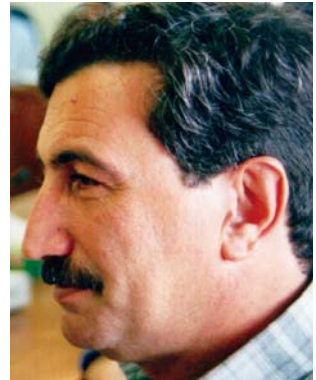
علیرضا ترابی

کارشناس ارشد جامعه‌شناسی

آیین‌ها را جامعه‌شناسان و مردم‌شناسان به الگوهای رفتاری نسبت می‌دهند که در زمان‌های معین تکرار می‌شوند و در آن از نشانه‌ها و نمادها بهره می‌گیرند. آیین‌ها با زبان استعاره و نمادین با مردم شهر و روستا سخن می‌گویند و آنها را به اندیشیدن و معناکاوای دربارۀ ارزش و حرمت انسان، زندگی اجتماعی و همزیستی با طبیعت برمی‌انگیزانند. آیین‌ها از کیستی و چیستی انسان‌ها سخن می‌گویند و آرمان‌ها و اهداف اجتماعی زندگی جمعی را یادآوری می‌کنند. از سوی دیگر، آیین‌ها مناسبات و روابط میان شهروندان را در فضایی نمادین تعریف می‌کنند و می‌کوشند غبار فراموشی ذهن و خاطره انسان را از سرنوشت تاریخی و هدف زندگی او در جامعه برویند و بار دیگر ریشه‌های حیات اجتماعی را تنومند سازند و فضای مادی و اجتماعی زندگی شهر و روستا را با عطر دل‌انگیز فرهنگ و هنر مفرح کنند. گزارش حاضر به مناسبت فرارسیدن نوروز و همزمان شدن چند آیین سنتی و مذهبی در ماه‌های اسفند و فروردین سال ۱۳۸۲ و ۸۳ تهیه شده است. در این گزارش گفت و گوهایی با جمعی از فعالان و علاقه‌مندان به حوزه مدیریت شهری و شهرداری درباره نقش مدیریت آیین‌ها و ضرورت‌ها و پیامدهای توجه شهرداری و شوراهای شهر به آنها صورت گرفته است تا آیین شهرداری‌ها در پرداختن به آیین‌های شهری تفسیر گردد.

در نشست اعضای تحریریه ماهنامه شهرداریها گفت و گوهایی برای انتخاب موضوع شماره فروردین ۱۳۸۳ صورت گرفت، که حاصل آنها انتخاب موضوع «آیین‌ها در شهر» بود. در همان جلسه بر دو نکته اتفاق نظر وجود داشت: آیین‌ها به صورت خودجوش از اعماق باورها و عواطف شهروندان رخ می‌دهند و فضای شهر باید تسهیل‌کننده بروز و ظهور این احساسات و باورها باشد. از سوی دیگر، مدیریت شهری و به ویژه شهرداری‌ها و شوراهای اسلامی شهرها می‌توانند با برنامه‌ریزی و هدایت این سرمایه اجتماعی به کار سامان‌دهی و توسعه اقتصادی و اجتماعی شهر خویش همت بگذارند. برخی از شهرداری‌ها و شوراهای کشور در این حوزه قدم‌های ارزنده‌ای برداشته‌اند و مصاحبه با مسئولان آنها

جهانشاه پاکزاد
دکتر در طراحی شهری

می‌توانست در این زمینه راهگشا باشد. لیکن به خاطر محدودیت زمان کار تهیه گزارش، تنها شهرداری تربت حیدریه و یکی از اعضای شورای شهر گرگان برای مصاحبه در نظر گرفته شدند. از میان کارشناسان هم دیدگاه‌های طراحان شهری، شهرسازان، معماران و جامعه‌شناسان و مردم‌شناسان می‌تواند سودمند باشد؛ لیکن در این حیطه هم به طراحان شهری و معماران بسنده شد.

اولین پرسشی که در این گفت و گوها مطرح شد این بود: آیا برای شهرداری‌ها ضرورت و الزامی جدی در توجه به برگزاری و مدیریت آیین‌های شهری وجود دارد؟ آیا شهرداری‌ها با حجم وظایف گسترده و عمدتاً وظایف بر زمین مانده از سوی نهادهای دیگر شهری می‌بایست ملزم به توجه به مدیریت آیین‌های محلی و سنتی گردند؟

مرتضی شبان، مدیر روابط عمومی تربت حیدریه که تجربه همکاری فعال در برگزاری چهار دوره پیاپی جشن زعفران در این شهر دارد، در پاسخ به پرسش نخست چنین گفت: «یکی از ارکان توسعه شهری، جامعه شهری است. جامعه شهری هم وقتی توسعه پیدا می‌کند که مردمش روحیه نشاط، امید، احساس تعلق و مشارکت جمعی داشته باشند. هنگامی این روحیه ایجاد می‌شود که پیوند آنها با طبیعت و شهر برقرار گردد و عمق یابد و نگاه آنها به زندگی از حالت تقلیل یافته به تلاش معاش به سطح عالی‌تر - یعنی زندگی آیینی و فرهنگی - ارتقا داده شود. شهر باید محل تجلی آیین‌ها و منش انسانی و اجتماعی باشد و شهروند باید از اینکه در شهری با مرام، سنت و هویت مستقل می‌زید احساس خوشایندی داشته باشد. از این رو برای شهرداری و سایر ارکان مدیریت شهری لازم و ضروری است که این حس تعلق اجتماعی به شهر، طبیعت و زندگی را تقویت کنند. پرداخت صرف به کالبد و زیرساختار، شهر را تا حد نوعی سکونتگاه - و نه محل تعامل و ارتباط گسترده اجتماعی - تقلیل می‌دهد و عملاً هزینه حفظ و نگهداری و توسعه شهر را تنها بر دوش شهرداری می‌گذارد. اتفاقی که تاکنون رخ داده، از همین دست است.»

رضا حسن زاده، فارغ التحصیل هنر از دانشگاه تهران و مسئول امور فرهنگی در شهرداری تربت حیدریه، که از فعالان برنامه ریزی و اجرای جشن‌های چهار ساله زعفران بوده است، با تأیید گفته‌های شبان می‌افزاید: «شهرداری محور اصلی حفاظت از منافع و منابع فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی شهر و شهروندان است و حفاظت و توسعه زیرساخت‌های اجتماعی و فرهنگی که آیین‌ها را هم در برمی‌گیرد، جزئی از وظایف شهرداری‌هاست. توجه جدی و کارشناسانه به عرصه مدیریت اجتماعی و فرهنگی در شهر که با پیشرفت اجرای قانون ماده ۱۳۶ به عهده شهرداری گذاشته می‌شود، این الزام را به وجود می‌آورد که برای بخش نرم‌افزار مدیریت شهری و افزایش احساس شادی و انگیزه به کار و فعالیت و حتی افزایش حس زیبایی‌شناسی و خلاقیت در شهروندان به دقت و جد برنامه‌ریزی و مدیریت گردد. در غیر این صورت حس انزوا، یأس، تنهایی و عدم تعلق به شهر و سایر شهروندان در جامعه تقویت می‌شود. پیامدهای زیان‌بار این امر همواره شهرداری‌ها

را با اضافه بار هزینه‌های خدمات شهری و حفظ و نگهداری تأسیسات شهری مواجه می‌سازد.»

عالیه یعقوب زاده عضو شورای اول شهر گرگان و عضو علی‌البدل شورای دوم شهر، که در برگزاری جشن‌های متعدد آیینی و سنتی فعالیت داشته است، علاوه بر ضرورت‌های مذکور به ضرورت‌های دیگری نیز که به مدیریت هیجان در شهر و راه‌های تخلیه سالم و سازنده آن در شهر مربوط می‌شود اشاره می‌کند و می‌گوید: «شهرداری‌ها با حمایت و ایجاد تسهیلات برای برگزاری آیین‌های محلی حتی موجب کاهش آسیب‌های اجتماعی می‌شوند. زیرا مردم و به ویژه جوانان و نوجوانان به آیین‌های جمعی به مثابه فرصتی برای معرفی خود و توانمندی‌های‌شان می‌نگرند و انرژی روحی و روانی خود را در محیطی صمیمی و آزاد به کار می‌گیرند. اینان برای زنده کردن حس جمعی و لذت زندگی اجتماعی به مشارکت با نهادهای مدیریت شهری برانگیخته می‌شوند. این خود سبب می‌گردد که شکاف بین مدیران محلی و مردم تا حد زیادی پر شود و برخوردها و تضادها و رفتارهای تخریبی - که ریشه در احساس اجحاف و نادیده گرفته شدن داشت - بسیار کاهش پیدا کند. همچنین برگزاری جشن‌ها و آیین‌ها ارتباط میان طبقات مختلف و قشرهای متفاوت اجتماعی را به خوبی برقرار می‌سازد و احساس برابری، همدلی و همراهی را میان شهروندان تقویت می‌کند و از این رو آنها را به درک و فهم بهتر و عمیق متقابل نزدیک می‌سازد و حس زندگی با هم و با جمع را که چند صباحی است سست گشته است دوباره محکم می‌کند.»

جهانشاه پاکزاد، دکتر در طراحی شهری، مقوله آیین‌ها در شهر را به گونه‌ای دیگر می‌بیند. او معتقد است که آیین‌ها به مردم تعلق دارند و جزء باورها و عقاید و معنای زندگی آنها هستند و شهرداری یا هر نهاد دیگر عمومی یا دولتی نباید آیین‌ها را به نفع خود در دست گیرد.

به نظر او: «آیین‌ها جزئی از سنت و هویت به شمار می‌آیند و شهرداری و هیچ نهاد دیگری نباید مردمی بودن آیین‌ها و شیوه اجرای آن را به میل خود درآورند. کاری که مدیران شهری باید انجام دهند این است که از یک طرف دست مردم را در انجام آیین‌ها باز بگذارند و به بهانه‌های مختلف مانع تراشی و ایجاد محدودیت نکنند و بگذارند آیین‌ها مطابق با روش‌های مرسوم و سنتی اجرا شود. اما از سوی دیگر برای کاستن از هزینه‌ها و پیامدهای احتمالاً منفی اجرای آیین به دست مردم، راه چاره بیندیشند. به عبارت دیگر، برگزاری آیین‌ها تا آن جا پیش رود که ضرری به شهر و شهروندان وارد نکند.»

بنابراین به نظر جهانشاه پاکزاد: «ویژگی اصلی آیین‌ها، مردمی بودن و احساس ناخودآگاه و هیجانی آن است که شهروندان را به برگزاری آنها تحریک می‌کند. نباید جریان کنش عاطفی و سنتی مردم را در قالب برنامه ریزی و منافع مدیریت شهری درآورد بلکه تنها باید مراقب بود تا در این میان حداقل خسارات و هزینه به شهر تحمیل شود». همچنین به نظر او باید تسهیلات برای فضای اجرای آیین در زمان‌های معین ایجاد گردد و نظارتی بر شیوه اجرای آنها، آن هم به منظور

محمد رضا حائری
کارشناس ارشد معماری

جلوگیری و پیشگیری از رخدادها و حوادث آسیب‌زا به مردم و یا امکانات شهری صورت پذیرد.

با اشاره‌وی به ایجاد تسهیلات فضایی و عملکردی در شهر برای برگزاری آیین، این نکته با او در میان گذاشته شد که برخی از مردم، کارشناسان اجتماعی و فرهنگی و حتی اعضای شورا و شهرداری این طور فکر می‌کنند که باید در طراحی فضاهای شهری، مکان‌هایی را برای برگزاری آیین‌ها و جشن‌های مردم در سطح شهر ایجاد کرد تا اجرای آیین‌ها در کل شهر پراکنده نشود و در محل‌هایی تمرکز باید تا مدیریت و نظارت مناسب‌تری بر آنها اعمال گردد. وی در مخالفت با این تلقی و برداشت از مدیریت شهری، اظهار داشت: «اولاً فضاهای خاصی برای انجام این امور نباید طراحی شود؛ همان گونه که نمی‌بایست در کوچه برلن یا کوچه مهران در تهران برای دستفروش‌ها اقدام به ایجاد سکو کرد! کار اصولی این است که فضاها تا حد امکان چنان یکدست و هم سطح در نظر گرفته شود که هم‌زمان بتوان در آنها به فعالیت‌های مختلف پرداخت. از آنجا که مراسم آیینی فقط در زمان‌های خاصی از سال یا ماه یا هفته برگزار می‌شوند و امری روزمره نیستند نباید فضای همگانی شهروندان را برای فعالیت‌های دوره‌ای و کوتاه مدت به آن اختصاص داد. برای مثال، سالی یک بار تاسوعا و عاشورا یا چهارشنبه سوری و نظایر آن برگزار می‌شود و در نتیجه نمی‌بایست فضا و مکانی خاص برای این رخداد سالیانه تدارک دیده شود. بنابراین فضا باید چنان انعطاف‌پذیر و تبدیل‌پذیر طراحی گردد که انجام هر کاری در آن امکان‌پذیر باشد».

شهر محل انباشت خرد و فرهنگ و فضایی است که انسان‌ها را ترغیب می‌کند تا درباره خود و شیوه و آیین زندگی شان اندیشه کنند؛ و این از مهم‌ترین تفاوت‌های حیات اجتماعی با حیات نباتی و حیوانی است. محمد رضا حائری، کارشناس ارشد معماری، در مقابل این تعریف می‌گوید: «به نظر من شهر یعنی سازمان یابی خردمندان، خلاقانه و هنرمندانه فضا. این سازمان یابی فضا نیز درجاتی دارد. گاه سخن از شهری است فوق العاده جذاب، مانند اصفهان دوره صفوی و یا وین امروزی، که به این می‌گوییم سازمان یابی خلاق و هنرمندانه فضا؛ و گاه شهری مطرح می‌گردد که معقول و خردمندانه رشد می‌کند، مثل همدان و بروجرد در ایران و دهلی نو در هندوستان که ادعای خلاقیت و زیبایی ندارند اما عاقلانه سازمان دهی شده‌اند. اما متأسفانه آنچه امروز در بسیاری از شهرها - و از همه آشکارتر در تهران - به چشم می‌خورد، نه سامان دهی عقلانی فضا بلکه غارتگری فضا در جهت منافع محدود افراد است، که در آن استعدادها و فضا و به ویژه فضای عمومی غارت شده است».

حائری، مقوله آیین در شهر را با معماری شهر مرتبط می‌داند و می‌گوید: «معماری همانا آیین فضا است، یا به تعبیر دیگر تجلی و نمود آیین‌های مردم در طراحی و سازمان دهی فضا است. معماری می‌کوشد با اجرای آیین فضای آیینی و هویت آرمانی مردم را تجلی و تعیین بخشد. بنابراین آیین فضا و فضاهای آیینی با یکدیگر ارتباط

تنگانگ دارند. از این رو شکل و ساختار و بافتار شهر همانا تعیین و تجلی آیین مردم و شهروندان آن است. از طراحی بنا و محله‌ها گرفته تا طراحی و سازمان دهی فضای اقتصادی، سیاسی، مذهبی و فرهنگی شهر همه و همه تجلی نگاه و اندیشه آیینی و سنت جمعی مردم آن شهر است.

حائری بر این باور است که شیوه ساخت و سازها و تراکم فروشی‌ها و برهم زدن نظم‌های فضاهای تعریف شده همچون اندرونی و بیرونی و ایوان‌های خانه‌ها تا معماری مساجد و مدارس، دانشگاه‌ها و طراحی خیابان‌ها ما را از آیین‌های سنتی و محلی خود دور کرده است و نگاه برخی از مدیران شهری در شهرهای کشور نیز نگاهی صوری، سطحی و فوق برنامه به حضور و تجلی آیین‌ها در شهر است. به نظر وی، برگزاری آیین در فضای معماری آشفته و سازمان دهی نامعقول و منفعت طلبانه گروه‌های سوداگر در شهر بیشتر به قرص خواب آور می‌ماند که دردها و رنج‌های عمیق ما را از این آشفستگی‌ها و گسست‌های تاریخی از آیین‌ها و مراسم‌های سنتی و آرمانی مان به فراموشی سپارد. در مقابل این دیدگاه مرتضی شبان، مدیر روابط عمومی شهرداری تربت حیدریه با پشت سر گذاشتن چهار دوره تجربه برگزاری جشن زعفران به شکل گیری آیین‌ها در شهر نگاه دیگری دارد. وی در پاسخ به چگونگی شکل گیری اجرا و مدیریت جشن زعفران در شهر تربت حیدریه می‌گوید: «تربت حیدریه بیشترین حجم تولید زعفران را در ایران و جهان داراست اما این محصول بسیار با ارزش کشاورزی که با دسترنج بسیاری از دختران، پسران، زنان و مردان زحمتکش روستایی فراهم می‌شود در اثر گمنامی و بی توجهی مدیران شهری کشور، کمترین برگشت سود و سرمایه را برای مردم و شهر به همراه دارد. افزون بر این، موانع بسیاری در امر صادرات و مشکلات فراوان نیز در بسته بندی این کالای ارزشمند وجود دارد. چند سال پیش رقیب خارجی زعفران ایران یعنی اسپانیا با پخش فیلم‌هایی از تلویزیون ماهواره‌ای مراحل تهیه و بسته بندی زعفران تربت حیدریه را غیربهداشتی و غیراستاندارد نشان داد و به دنبال آن، شورای شهر اول و شهردار وقت به فکر چاره برآمدند و بدین ترتیب ایده جشن زعفران مطرح شد و مورد قبول قرار گرفت. برای برگزاری جشن همه شهروندان و نهادهای دولتی و غیردولتی نظیر اتحادیه‌ها، صنوف بازار زعفران دست به دست هم دادند و بودجه جشن را تأمین کردند و این جشن برای نخستین بار، در سال ۱۳۷۸، در آبان ماه - که زمان برداشت زعفران است - در حضور مقامات ملی و محلی برگزار شد.

جشن زعفران با همکاری همه مردم و مسئولان بدون اینکه فشاری را به شهرداری تحمیل کند، با هزینه نزدیک به ۱۲ میلیون تومان برگزار شد. البته ناگفته نماند که کمک‌های دولتی از نهادهای حکومتی مانند استانداری یا وزارت جهاد کشاورزی یا نهادهای دیگر بسیار اندک بوده است. رسانه‌های همگانی هم آن طور که شایسته است پوشش فراگیر و گسترده‌ای ندادند. هر چند که اخبار جشن انتشار یافت اما تعداد گزارش‌های سراسری - به ویژه تلویزیون - کم بود. با این همه در مجموع برنامه رضایت بخش بود، زیرا هم شهروندان و

مرتضی شبان
مدیر روابط عمومی شهرداری تربت حیدریه

هم سرمایه‌گذاران بخش کشاورزی و صنعت را به جدی گرفتن این محصول مهم و با ارزش محلی و ملی وادار کرد».

رضا حسن زاده، دبیر اجرایی جشن و مسئول فرهنگی شهرداری تربت حیدریه در پاسخ به این سؤال که کم و کیف ابعاد برگزاری و گستردگی آن چگونه بود و اینکه آیا جشن رونق بیشتری گرفت یا افول کرد، می‌گوید: «جشن در سال‌های بعد افول نکرد اما با پیشرفت چندانی نیز همراه نبود، زیرا تلاش بر این بود که مسئولان استان و یا حتی مسئولان رده‌های بالاتر نظیر نمایندگان مجلس و برخی از وزرا آن را جشنی ملی تلقی کنند و سود آن را برای همه کشور در نظر بگیرند اما آنها این موضوع را تنها به عنوان نوعی حرکت خودجوش با منفعت محلی تلقی کردند و آن را مورد حمایت قرار ندادند. چون هزینه‌های جشن از محل کمک‌های مردم و به ویژه اصناف بازار به صورت خودیاری تأمین می‌شد و شهرداری هم توان مالی چندانی برای کمک به جشن نداشت، و از طرف دیگر شهر قائن نیز با الگو گرفتن از جشن‌های پیاپی زعفران تربت حیدریه در سال پیش جشنی به مراتب مفصل‌تر و گسترده‌تر با هزینه زیاد برگزار کرد، روحیه شهروندان و به ویژه اصناف بازار تضعیف شد. آنها که خود را مجهز به حمایت‌های دولتی و روابط و مناسبات قدرت کرده بودند می‌توانستند جشنی بسیار باشکوه برگزار کنند و حتی پوشش رسانه‌ای بیشتری هم گرفتند و به این ترتیب اعضای شورا و شهرداری جدید تربت حیدریه نسبت به برگزاری این جشن مردد شدند. این گونه بود که جشن زعفران پس از چهار سال پیاپی، در سال ۱۳۸۲ (یعنی سال پنجم) با وجود علاقه و اشتیاق شهروندان به برگزاری آن مسکوت گذاشته شد و احساس سرخوردگی در همه به وجود آمد».

پاکزاد در تحلیل اینکه چرا بعد از چهار دوره برگزاری جشن، بازخورد و پیامدهای مثبت این حرکت به قدری نبوده است که موتور فعالیت دوره پنجم را تقویت کند، می‌گوید: «به نظر من برنامه ریزی و سازمان‌دهی جشن‌ها و آیین‌ها وظیفه

شهرداری تنها می‌تواند محرک باشد و مانند نهادهای دیگر نقش حمایتی ایفا کند اما اجرا اصولاً باید به عهده مردم و شهروندان، آن هم به شکل‌های سازمان یافته مانند اتحادیه‌ها، صنف‌ها و سازمان‌های غیردولتی و داوطلبانه باشد. نباید شأن مدیریت شهری به اجرا تقلیل یابد

شهرداری‌ها نیست. شاید چنین چیزی بیشتر به عهده شورای شهر باشد که نقش قوه مقننه شهری را ایفا می‌کند. شورای شهر همچنین وظیفه ایجاد ارتباط و هماهنگی بین دستگاه‌ها و نهادی ذی نفع در شهر را بر عهده دارد. بنابراین شورا باید چانه‌زنی‌ها و ارتباطات میان مردم و سازمان‌ها را ایجاد کند. شورا همچنین باید راه‌هایی را برای ایجاد مشارکت طراحی کند. شهرداری‌ها اگر بخواهند در کنار ایجاد زیرساخت‌ها و

تأسیسات شهر و سامان‌دهی کالبدی شهر، خود را در کارهای فرهنگی و اجتماعی نیز درگیر کنند امور شهری بر زمین می‌ماند. شهرداری تنها می‌تواند محرک باشد و مانند نهادهای دیگر نقش حمایتی ایفا کند اما اجرا اصولاً باید به عهده مردم و شهروندان، آن هم به شکل‌های سازمان یافته مانند اتحادیه‌ها، صنف‌ها و سازمان‌های غیردولتی و داوطلبانه باشد. نباید شأن مدیریت شهری به اجرا تقلیل یابد. مثلاً اگر پیوسته بیان شود که نظافت و پاکیزگی به عهده شهرداری است، وضع چندان بهتر از چیزی که اکنون هست نخواهد شد.

تمام نهادها و مؤسسات و شهروندان زبانه می‌سازند و آن را در سطح شهر رها می‌کنند و شهرداری با توان محدود خود باید این شهر را تمیز و سالم نگاه دارد؛ و چنین چیزی نه عملی است و نه عقلانی. شهرداری و همه شهروندان و نهادهای شهری باید خود را موظف به رعایت و انجام امور شهری کنند. بنابراین به هنگام برگزاری آیین‌ها باید طوری برنامه‌ریزی کرد که همه مردم شهر از هزینه و سود این مراسم بهره‌مند شوند. هیچ کس یا هیچ نهادی نباید صرفاً به سود اندوژی و تحمیل هزینه به بخش‌های دیگر بیندیشد. برای مثال، در شهر تربت حیدریه، شهرداری علاوه بر رفتن به سراغ اصنافی که با زعفران سروکار داشتند باید به سراغ همه مشاغل و شهروندانی می‌رفت که از برگزاری این جشن سود می‌بردند و به تناسب سود هر گروه هزینه‌ای به آنها واگذار می‌شد تا به معنی واقعی برگزاری جشن با مشارکت همه شهروندان شهر انجام شود.

بنابراین اگر قرار باشد فقط بخش‌هایی از مدیریت شهری و شهروندان هزینه کنند و بقیه بخش‌ها به رایگان و بی‌دغدغه از آن بهره‌مند گردند، قطعاً کار در درآفرین خواهد شد و آنهایی که بار زیادی تحمل کرده‌اند در دوره بعد مشارکت نخواهند کرد».

اما آیا مهم‌ترین موانع برگزاری آیین‌های محلی و یا ملی تنها کمبودهای مالی و بودجه برگزاری آنهاست؟ به نظر می‌رسد که کمبودها و نقصان‌های موجود در کمک‌های مالی و تخصیص بودجه معلول اجتماعی هستند و علت یا علت‌های ناکامی در برگزاری جشن‌ها و آیین‌های مردمی چیز دیگری است. عالی‌ه یعقوب زاده، عضو علی‌البدل شورای شهر گرگان، معتقد است: «هر جا محدودیت‌هایی در عرصه اجرایی جشن‌ها پیش می‌آید اولین آنها محدودیت دیدها به همراه تنگ‌نظری‌ها، اعمال سلیقه‌ها و خشک‌اندیشی فرهنگی و ذهنی است». او می‌افزاید: «به محض اینکه سخن از آیین‌ها و برگزاری آنها به میان می‌آید، دو نوع واکنش از سوی مدیران شهری و برخی از مسئولان رخ می‌دهد. یا آیین‌ها را تنها آیین‌های مذهبی می‌دانند و تازه در آیین‌های مذهبی هم بیشتر در برگزاری آیین سوگواری اشتیاق نشان می‌دهند و حتی کمک‌های مالی نیز می‌کنند، و یا اینکه در مورد آیین‌های سنتی و محلی یا ملی بسیار با احتیاط و نگرانی حاضر به پذیرش می‌شوند. به عبارت دیگر، در دیدگاه تصمیم‌گیران حوزه مدیریت شهری پرداختن به آیین‌های محلی که بار شادی و نشاط قاطبه شهروندان را فراهم کند نگران‌کننده است. اینان

رضا حسن زاده
مستول امور فرهنگی شهرداری تربت حیدریه

دائم تذکر می دهند که آیین ها چندان هم گسترده و پرسروصدا برگزار نشود و بهانه می کنند که برگزاری آیین های محلی، اختلاف های قومی و محلی را افزایش می دهد و حساسیت برانگیز است. اما غافل از این هستند که نوجوانان و جوانان امروز تا چه حد نیازمند شادی و نشاط و فعالیت اجتماعی سرور آور هستند. اگر در این زمینه ها اقدامی جدی صورت نگیرد جامعه با افزایش بیماری های جسمی، روانی و آسیب های اجتماعی نظیر تخریب گری، اعتیاد و استفاده از قرص های نشاط آور خطرناک مواجه نخواهد شد. اگر بنا نیست که هزینه های اندک اختلاف های سلیقه با ارزش های فردی پرداخته شود، باید از این سوی نیز بسیار نگران بود که نیروی جوان و فعال کشور به سوی نابودی کشیده می شود و هزینه های بسیار گزافی نیز بدین ترتیب به کشور تحمیل خواهد شد».

محمد رضا حائری نیز در این مورد بر این باور است که باید بین ارزش ها و الزامات ایدئولوژیک با آیین های سنتی و مردمی تفاوت گذاشت و دانست که ایدئولوژی با قدرت و ساختار توزیع قدرت پیوند دارد و نیروی اثر بخش خود را با هزینه کردن از قدرت و حیثیت صاحبان قدرت فراهم می کند و بنابراین بسیار هزینه بر است. اما آیین ها با توده های مردم از گروه ها، اقشار و طبقات و رنگ و نژادهای متفاوت سروکار می یابند و ریشه در احساسات و تجربه های تاریخی مردم دارند. بی آنکه بخواهد از ساختار قدرت مدد بگیرد، بر دل ها و اذهان نفوذ می کند و آنها را با نرمی و ملاحظت به اجرای کنش های سنتی و آیینی هدایت می کند. بر خلاف ایدئولوژی که سودش تنها برای ساختار قدرت است سود و منفعت کردار آیینی همانا حفظ و باز تولید نظام اجتماعی و انتقال میراث فرهنگی و تاریخی گذشتگان به نسل جدید و برقراری ارتباط میان انسان، جامعه و طبیعت است. ایدئولوژی تنها پاسداشت قدرت است و مردم اجرا کننده آن تنها نقش کارگزار را دارند اما آیین ها پاسداشت انسان، جامعه و طبیعت است و مردم با برگزاری آیین به خود و ارزش های انسانی شان، جامعه و منزلت طبیعت که شهر و دیار و جامعه و خانواده او را در آغوش گرفته رهنمون می شوند.

پس در واقع آیین چیز غریبی که از جایی دیگر آورده شده باشد نیست. آیین در طول تاریخ و در ارتباطی شکل گرفته است که انسان با محیط پیرامونش با محیط مصنوع و طبیعی برقرار کرده و به تدریج در جامعه پذیرفته شده است. به همین جهت در آن خرد و حکمت وجود دارد و در آن سود کل جامعه نهفته است. شاید بتوان این گونه گفت که برگزاری آیین های محلی در شهرها نیروهای مقاومت کننده و پر قدرتی علاوه بر عوامل اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی نیز دارد که همان ساختار تمرکزگرای مدیریت کشور است که می کوشد شهرها را شبیه هم و مطیع دولت کند. آیین ها درست بر خلاف این مسیر که در واقع گرایش به استقلال در عین تکثر است و شکل گیری اداره و حکومت های خرد و محلی، گام برمی دارند.

آیین ها و برگزاری مراسم آیینی در شهر علاوه بر پیامدهای فرهنگی و اجتماعی و سیاسی - که بیشتر به آنها توجه می شود - پیامدهای اقتصادی مهمی نیز به همراه دارد - که متأسفانه

کمتر به آن پرداخته می شود. در کشور ما با روند شتابان مهاجرت شهروندان از روستا به شهرها و افزایش جمعیت شهرنشین و نیاز به اشتغال و مسکن، آموزش و فراغت جزء نیازهای اساسی و پایه زندگی شهری قرار گرفته است. از آنجا که اقتصاد ایران به درآمد نفت متکی است و کشاورزی و صنعت در بسیاری از شهرها درآمد لازم برای سرمایه گذاری و توسعه زندگی شهری را به وجود نمی آورد، ضروری است که توسعه و اقتصاد شهری در عرصه های جدیدی مانند جذب گردشگر داخلی و خارجی نیز مورد آزمون قرار گیرد. با توجه به قدمت تمدن و فرهنگ شهرنشینی ایران زمین و دستاوردهای بسیار با ارزش مادی و معنوی در قالب معماری، شهرسازی، فرهنگ و هنر، صنایع دستی و نظایر آن شاید پیربراه نباشد که حرکتی در این بخش نیز صورت گیرد.

عالیه یعقوب زاده در این مورد می گوید: «برگزاری آیین ها در شهرها دو پیامد اقتصادی مهم دارد: یکی کاهش هزینه های خدماتی از طریق ایجاد حس تعلق به شهر است و دیگری افزایش درآمد از طریق جذب گردشگر و سرمایه گذار. وقتی سخن از گردشگر به میان می آید، موضوع تنها جاذبه های زیست محیطی یا بناهای تاریخی نیست بلکه معرفی و عرضه آیین ها، رسوم و سنت های محلی و تاریخی هر یک از شهرها نیز بسیار مهم است.

در بسیاری از کشورهای توسعه یافته برگزاری آیین های محلی زمینه ای است که گردشگر و سرمایه گذار خارجی را ترغیب و تشویق به دیدن آنها و بهره مندی از آن می کند. برای مثال، وقتی در اروپای شمالی جشن مجسمه های یخی ترتیب می دهند یا در کشورهای آسیایی مانند چین و هند جشن های متعدد مذهبی یا قومی برگزار می گردد و گردشگران علاوه بر دیدن مناظر طبیعی و معماری گذشته با آداب و رسوم ملل نیز آشنا می شوند، میزان جاذبه گردشگری افزایش می یابد. بنابراین در کشور ما نیز باید در فصولی که مناسب برگزاری آیین های محلی و ملی مان است تدارک این کار با مشارکت همه شهروندان و نهادهای ذی نفوذ در شهر دیده شود تا راه درآمدی جدیدی برای شهر و مردم فراهم آید. آن گاه در فرایند جهانی شدنی که ملت ها با یکدیگر بر سر معرفی هویت خود و نشان دادن تجربه ها و توانایی فکری، فرهنگی و مادی شان رقابت می کنند، کشور ما نیز می تواند با معرفی تجربه و دستاوردهای مادی و فکری خود در این رقابت وارد شود».

مرتضی شبان که پیامدهای اقتصادی این نوع جهت گیری مدیریت شهری را آزموده است، با ایده جذب گردشگر و سرمایه گذار موافق است و می افزاید: «علاوه بر بسیج همه امکانات و نیروهای انسانی موجود در شهر در مورد برگزاری آیین ها باید دولت نیز از امکانات خود کمک هایی برای تسهیل این رخدادهای انجام دهد. مثلاً شبکه تلویزیونی بین المللی جام جم باید برای جذب گردشگر و سرمایه گذار خارجی برنامه سازی کند و به هنگام برگزاری آیین های محلی پوشش مناسب خبری و تصویری ارائه دهد. وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی نیز می بایست جشنواره های سینمایی، عکس یا کتاب خود را با بخش جدیدی به نام «آیین های محلی» برگزار کند تا از همه

امکانات رسانه‌ای کشور در جهت معرفی آیین‌های محلی سود ببرد. در غیر این صورت این جشن‌های محلی حتی از حد استان هم فراتر نمی‌رود؛ چه رسد به سطح بین‌المللی».

رضا حسن زاده نیز در همین زمینه و با توجه به تجربه جشن زعفران می‌گوید: «با کوشش‌های به عمل آمده برخی از سرمایه‌داران مجاب شدند که صنایع بسته‌بندی و تبدیل مرتبط با کار زعفران را در شهر خود ایجاد کنند. تا قبل از برگزاری اولین جشن زعفران صنایع بسته‌بندی زعفران در تربت حیدریه وجود نداشت اما حالا ۳ یا ۴ شرکت عمده به این کار اختصاص پیدا کردند. با این همه با توجه به حجم تولید ۶۰ تن زعفران در سال که در ایران - و در دنیا - نظیر ندارد، ضروری است که توجه بیشتری به عمل آید و این موضوع بسیار وسیع‌تر از حد شهر و در قالب ملی و بین‌المللی نگریسته شود. این همان کاری است که کشورهای رقیب و تولیدکننده زعفران در دنیا می‌کنند».

اما نکته دیگری که در مورد برگزاری آیین‌ها در شهر و یا در مورد هر پدیده اجتماعی مطرح می‌گردد، موضوع پیامدهای ناخواسته و منفی است که برگزاری برخی از آیین‌های هیجان‌انگیز به وجود می‌آورند. از این دست است مراسم چهارشنبه سوری که سال‌هاست در حوزه فعالیت مدیریت شهری و به ویژه شهرداری‌ها گرفتاری درست می‌کند. با این قبیل پیامدهای ناخواسته چه باید کرد و چه تدبیری باید اندیشید؟

جهانشاه پاکزاد که از سوی شورای اول شهر تهران از طرف سازمان زیباسازی شهرداری تهران به بررسی و مطالعه ابعاد سامان دهی چهارشنبه سوری پرداخت اما مورد اقبال و توجه اعضای شورای شهر وقت قرار نگرفت و پژوهش او در همان ابتدای کار متوقف شد، تجربه خود را در مورد این نوع پیامدها چنین عنوان کرده است: «واقع بینانه که نگاه کنیم با آثار منفی و گاه تخریب‌گر هیجانانگیز بروز کرده در آیین‌ها کار چندانی نمی‌توان انجام داد. این موضوع تنها به ایران نیز اختصاص ندارد و در تمام دنیا وضع همین‌گونه است. در برگزاری آیین‌ها مردم اهداف متعددی دنبال می‌کنند. یکی از آنها انجام شعائر سنتی و یا دینی شان است. دوم بروز هیجانانگیز غم یا شادی به صورت‌های مختلف است. برای مثال همان طوری که در شادی مردم آتش روشن کنند یا از ترقه و فشفسه استفاده می‌کنند و این گاه شکل‌های انفجاری به خود می‌گیرد، در مراسم سوگواری نیز حالت‌های افراطی بروز می‌کند که به وارد کردن جراحت به خود منجر می‌شود. بنابراین یک سوی برگزاری آیین‌ها بروز رفتارهای افراطی مردم است که باید برخی از آنها را با برنامه ریزی کنترل کرد و در مقابل برخی دیگر بردبار و شکیب بود. و به نظر من مدیریت هیجانانگیز مردم بسیار مهم‌تر و دشوارتر از طراحی و ساختن فضایی است که آیین‌ها در آن اجرا می‌شوند. این را هم اضافه کنم که با امر و نهی و زور نمی‌توان جلوی این افراط و تفریط‌ها را گرفت. تجربه چهارشنبه سوری نشان می‌دهد که محدودیت‌های بیشتر عکس العمل‌های شدیدتر به همراه می‌آورد».

عالیه یعقوب زاده تجربه‌گران را در این مورد چنین می‌گوید: «بعضی از آیین‌ها اگر با کار کارشناسانه برنامه ریزی

و مدیریت نشود و اینها بدون جهت‌گیری مناسب رها شوند می‌توانند برای جامعه پیامدهای مخرب داشته باشند. برای مثال در ماه محرم اگر چه اسلام قمه زدن را نهی کرده است اما این فعل از جانب عزاداران رخ می‌دهد؛ یا در مورد چهارشنبه سوری که تمایل به ترقه بازی تبدیل به رفتارهای خشن و تخریب‌کننده شده است و جز اینها، بنابراین پیش از راه اندازی آیین‌ها باید به دقت کم و کیف محتوای آنها، مخاطب آن، مکان‌های اجرا و شیوه‌ها و ابزارهای مورد نیاز برای اجرای آنها را در نظر گرفت و برای برگزاری سالم و بی‌خطر آنها تمهیدات لازم را اندیشید».

محمد رضا حائری در مورد روش مدیریت شهری تا امروز که برای جلوگیری از پیامدهای منفی آیین‌ها راه حذف را پیشه کرده است، با ذکر مثالی چنین می‌گوید: «سال‌ها پیش در میدان ولی سلطان در کاشان، آیینی برگزار می‌شد به نام شترکشان. هزاران نفر در این میدان جمع می‌شدند. سه شبانه روز مردم شهر شتری را زینت می‌کردند و بالاخره روز سوم آن را می‌کشتند. اگر چه این عمل کشتن شتر امروز دیگر پذیرفتنی نیست ولی آیین را چرا باید از بین برد؟ جای چنین آیینی چه چیزی قرار داده‌ایم؟ چه کسی امروز در شهر و یا در کشور مسئول برگزاری و مدیریت آیین‌هاست؟ آیا آیین در شهر متولی دارد؟ در کشور ما بسیاری از آیین‌های جمعی و هیجان‌انگیز به خاطر برخی پیامدهای ناخواسته حذف شده‌اند اما هیچ چیز جایگزین آنها نشده است. سینماها و پارک‌ها توان برآورده کردن بسیاری از نیازها را در جامعه شهری ندارند و خلأ برگزاری آیین‌های سنتی که مردم را در شهر و در میدان‌های بزرگ جمع می‌کرد و بسیاری از نیازهای روانی و اجتماعی و زیستن آنها را پاسخ می‌داد، بی‌جواب مانده است. به نظر من در چنین وضعیتی حرمت و ارزش و منزلت آیین‌های جمعی روشن می‌شود. آیین‌ها به شدت به عواطف و باورهای جمعی تعلق دارند و با زنده کردن دوباره آنها می‌توان خود را دوباره یافت و به کیستی و چیستی اندیشید و به حرکت و جایگاه خود بازگشت».

آخرین حرف حائری این است: «خانه‌تکانی را باید از ذهن و اندیشه‌های خود آغاز کرد».

آن گونه که از مجموعه گفت و گوهای این گزارش نیز برمی‌آید، برگزاری آیین‌ها در شهر و توجه به پیامدهای مثبت و منفی آن برای شهر و شهروندان بخش مغفول مانده‌ای است که مدیران شهری چندان به آن نمی‌اندیشند و به جای اینکه با هدایت و برنامه‌های تشویقی اولیه، خود و شهروندان را از پیامدهای مثبت باورهای سنتی و مذهبی دیرینه بهره‌مند سازند، تنها ناظر اتفاقاتی هستند که در شهر رخ می‌دهد و در برخی موارد حتی هزینه‌های پیامدهای منفی آن را نیز می‌پردازند.

فضای شهری هنر انتزاعی درک عمومی

نسیم ایرامنش

کارشناس ارشد طراحی شهری

مقدمه

فضاهای شهری از جمله فضاهایی هستند که روزانه افراد با آن سروکار می‌یابند. شاید فضای شهری را بتوان ظرفی دانست که دربرگیرنده رفت و آمدها، تحرکات اجتماعی، فعالیت‌های روزمره و فرهنگی و اقتصادی و جز اینهاست.

فضای شهری می‌تواند مصنوع و ساخته یک تمدن یا یک گروه یا حتی یک شخص باشد و مصنوع دست بشر بالقوه دارای ویژگی‌های هنری است. به زعم لینچ «هنر طرح شهر به قسمی که به دیده نشیند و حواس را محفوظ دارد، هنری است که کاملاً از معماری، موسیقی و ادبیات جداست. ممکن است این هنر، از هنرهای دیگر تأثیر بپذیرد اما هرگز دنباله‌رو آنها نیست. در زمان حاضر شهری که محیطش زیبا و دلنواز باشد نادر است - و یا حتی به گمان برخی اصلاً وجود ندارد».

ما با میلمان کردن فضای شهری بیشترین تلاش را برای به کارگیری ذوق و سلیقه در دلپسند کردن فضای شهری و ایجاد محیطی هنری انجام می‌دهیم؛ و گاه در این فضا ما از پیکره و مجسمه و یا نقاشی‌های دیواری برای تزئین یا به منظور ایجاد نشانه‌هایی و یا دادن مفهوم‌ها و پیام‌های خاص به عموم استفاده می‌کنیم.

بعضی اوقات این نقاشی‌ها و مجسمه‌ها به سبک انتزاعی یا تجریدی اند؛ یعنی سبکی که هنوز و یا شاید بالفطره ارتباط آن با عموم تعریف نشده است و یا جا نیفتاده است. در این مقاله سعی شده است با تعریفی که ابتدا از هنر مدرن و به خصوص هنر تجریدی به دست داده می‌شود، به نحوه استفاده از آن در فضاهای شهری و نهایتاً تأثیر آن بر عموم پرداخته شود؛ و اینکه اگر هدف هنرمند رساندن پیام بصری به عموم است، آیا با به کار بردن این سبک می‌تواند پیام خود را به مردم برساند یا خیر.

تاریخچه هنر قرن بیستم

تا قبل از قرن نوزدهم سیر سبک‌ها آرام و کند بود. سبک‌های یونانی، هلنی، کلاسیک و نئوکلاسیک از دوران یونان باستان تا قرن هیجدهم ادامه داشت و دارای موضوعات ملموس و ترکیب شده از

عناصر
واقع گرایانه
برای بیان بعضی از
وقایع یا به تصویر
کشیدن اشخاص
و نظایر
اینها بود.
حتی در
اوایل قرن

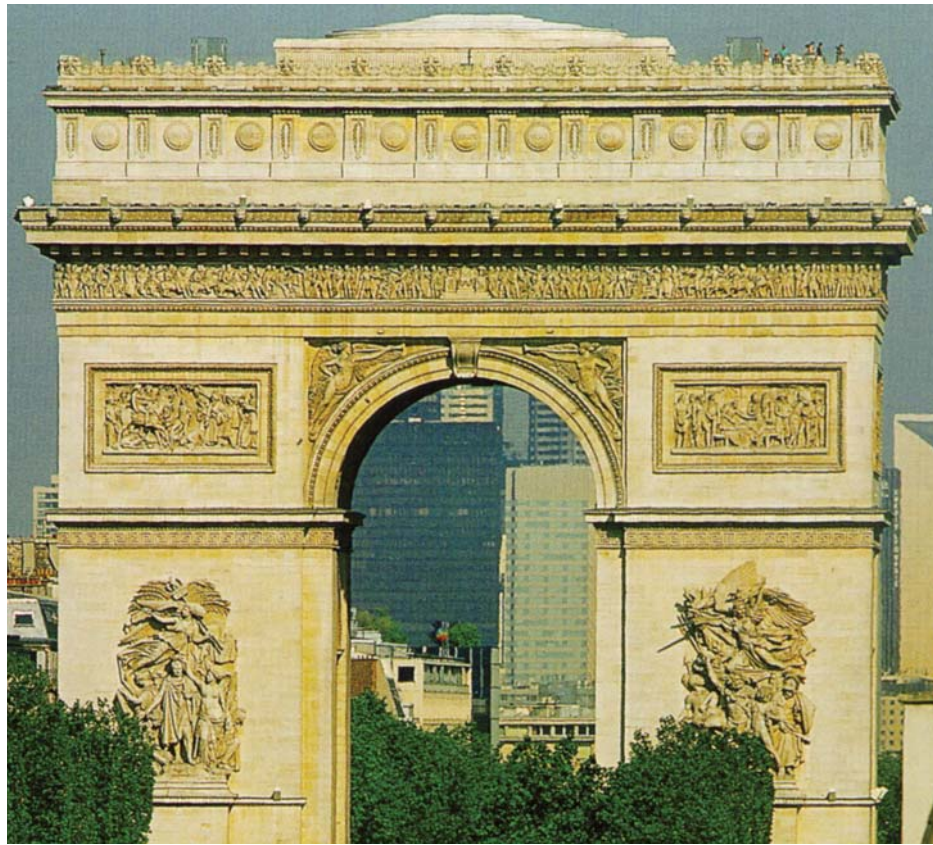
نوزدهم سبک رئالیسم که نماینده بارز آن گوستاو کوربه^(۱) بود، نمود پیدا کرد. اعتقاد کوربه بر این بود که: «من نمی‌توانم فرشته‌ای را نقاشی کنم زیرا هرگز او را به چشم خود ندیده‌ام».

بعد از کوربه می‌توان به ادواردمانه^(۲) و نقاشان مقدم‌تر از قبیل هالس^(۳)، بلاسکس^(۴) و گوپا^(۵) اشاره کرد که همگی به عناصر واقعی با تکیه بر رنگ و نور بر تابلوهای خود می‌پرداختند.

در اواخر قرن نوزدهم نقاش دیگری به نام کلود مونه^(۶) نقاشی‌هایی را به نمایش گذاشت که عنوان امپرسیون را به خود اختصاص داد و این عنوان سبک جدیدی بود که به دست نقاشانی چون آگوست رنوار^(۷)، ادگار دگا^(۸)، پل سزان^(۹)، ژرژ سورا^(۱۰) و چند تن دیگر شکل گرفت. از مشخصات این سبک توجه به رنگ و نور در ساعات مختلف روز و انعکاس رنگ‌های اشیای مختلف در یکدیگر و تأثیر رنگ‌های پیرامونی و به کار بردن رنگ‌های خالص و ناب است. بعد از آن، مکتب‌هایی با مشخصات بسیار جدید و انقلابی در هنر نقاشی و پیکره‌سازی به وجود آمد، همچون فوویسم^(۱۱) که چهره برجسته آن هنری ماتیس^(۱۲) بوده است.

سبک اکسپرسیونیسم که آغاز آن با ون گوگ^(۱۳) و همچنین آثار اشخاصی چون امیل نولده^(۱۴) و ماکس بکمان^(۱۵) بود، ویژگی‌هایی بسیار متفاوت با نقاشی‌های قرن پیش داشت. حتی می‌توان به سبک‌هایی چون دادایسم^(۱۶) و سورئالیسم^(۱۷) نیز اشاره کرد که به جنبه‌های تخیلی و تمسخرآمیز اهمیت می‌داد.

در اوایل قرن بیستم دو نقاش به نام ژرژ براک^(۱۸) و پابلو پیکاسو^(۱۹) اولین تجربه‌های خود را که بیشتر ملهم از آثار سزان و سورا بود به

دروازه پیروزی با نقش برجسته مارسیز پاریس

نمایش گذاشتند. این دو نقاش فقط به شکل و نمود ظاهری اشیا و تناسب میان فرم آنها فکر می‌کردند و می‌کوشیدند که نوعی نظم هندسی و هماهنگی میان خطوط، به نحوی که مستقل از موضوع پرده باشد، به وجود آورند. آنها در پی کشف جوهر اشکال بودند. موضوعات این دو نقاش بسیار ساده و محدود بودند. از جمله درختان، خانه‌ها، ظروف میوه، بطری‌ها، میزهای کوچک و آلات موسیقی که می‌توانستند به فرم‌های هندسی مبدل گردند و بیننده به سادگی آنها را بشناسد. در مراحل بعد سبک کوبیسم به دست نقاشان دیگر از کیفیت غیرعملی و تجربی عدول کرد و مبدل به نوعی فلسفه زیبایی‌شناسی ادراکی گردید که نظم عالم را نه در ظاهر بلکه در باطن عرضه می‌کرد.

بعد از این شیوه، شیوه دیگری نیز به دست هنرمندان روسیه و در رأس آن واسیلی کاندینسکی^(۲۰) ارائه شد، که هنر آبستره^(۲۱) نام گرفت.

بر طبق تئوری هنری کاندینسکی، «هنر آبستره عبارت است از هنری که بازگوکننده واقعیت شکلی نباشد حتی اگر این واقعیت نقطه‌ای باشد که هنرمند از آن آغاز کرده است.»

کاندینسکی می‌گوید آنچه او را به این شیوه رهبری کرده، عبارت بوده است از یک لباس خوشرنگ و نیز یکی از تابلوهای خودش که اشتباهاً به صورت وارونه به دیوار کارگاهش آویخته شده بود. هنر

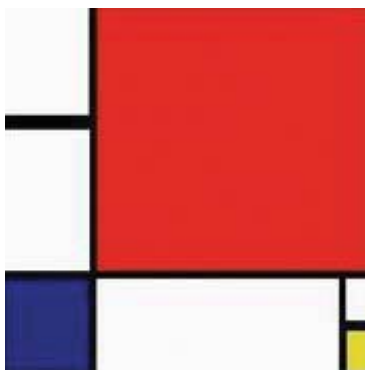
آبستره یا هنر تجریدی و یا انتزاعی هنری است که بر مضمون اثر هنری اعتقاد ندارد بلکه صرفاً بر ارزش‌های زیبایی‌شناسانه فرم و رنگ تأکید می‌کند. بر این اساس، بسیاری از آثار هنری صرفاً تزئینی در حیطه هنر آبستره قرار می‌گیرند.

البته این قضیه نیز وجود دارد که هر اثر هنری از این جهت که جنبه‌ای یا نمایی از طبیعت را از دیگر جنبه‌های طبیعت به طور اخص جدا می‌سازد و به تجسم در می‌آورد، خاصیت انتزاعی دارد. از سوی دیگر، هنر انتزاعی و بینش انتزاعی سابقه‌دارترین بروز هنری نوع بشر است که پیشینه‌اش به دوره پارینه‌سنگی - یعنی به بیش از پانزده هزار سال قبل - می‌رسد.

هنر انتزاعی اساساً خاصیت عقلانی و منطقی دارد. یا در بسیاری از آثار هنرمندان معاصر همچون معادله‌ای است که به صورت ریاضی درآمده است. هنرمند این سبک با مفاهیم کلی و صور ذهنی سروکار دارد و هدفش مرئی ساختن آن صور در هیئتی کلی نما و عاری از جزئیات و خصوصیات فردی است، مانند پیکره‌های آدمی هنری مور^(۲۲) پیکرتراش انگلیسی، یا آثار کاملاً تجریدی و ناب نمای کنستانتین برانکوشی^(۲۳)، همچون پیکره پرنده در فضا که مفهوم کلی پرواز را به قالبی مرئی درمی‌آورد. هنرمندان این سبک می‌توانند واقعیتی مشهود را نقطه حرکت خود قرار دهند و آن را به هیئتی یا شکلی انتزاعی درآورند؛ خواه در مراحل انتزاعی تصویری که به واقعیت مشهود شبیه‌تر است، و خواه در مراحل نهایی انتزاع که از واقعیت نقطه حرکت بسی دور می‌افتد. بدین ترتیب شباهت کلاً از میان می‌رود، مانند آنچه در پرده‌پل بروکلین^(۲۴) اثر جوزف استلا^(۲۵) و نقاشی شهر کارفرنان لژه^(۲۶) به تصویر درآمده است. نیز می‌تواند مضمون یا نقشی غیر تصویری (غیربازنمایی، مثلاً هندسی) را به کار گیرد که کمترین شباهتی با اشیا یا با مشهودات نداشته باشد؛ مانند پیش طرح ۱ برای ترکیب هنری ۷ اثر کاندینسکی یا درختان شکوفان نقاشی پیت موندریان^(۲۷). در نقاشی‌ها و پیکرتراشی‌های برخی هنرمندان شکل‌های هندسی در سطوح یا حجم‌هایی صریح و ساده چنان به ترکیب هنری درآمده است که اندیشه نظمی و سکونی پایدار، یا معادله‌ای ریاضی، یا تقابل نیروهای مکانیکی، و یا فضایی به قالب ماده درآمده را در ذهن برمی‌انگیزد. از این دست است پرده ترکیب با سرخ و آبی و زرد، اثر دیگری از موندریان، یا تابلوی مربع سفید در مربع سیاه اثر مالویچ^(۲۸). از هنرمندان دیگر سبک انتزاعی می‌توان به دولونی^(۲۹) و مارک شاگال^(۳۰) اشاره کرد.

فضای شهری

فضای شهری از جمله عناصر ساخت فضایی شهر به شمار می‌آید

ترکیب با سرخ و آبی و زرد اثر پیت موندریان

نقاشی اثر ونسان ون گوگ

را جزو کاربردی‌ترین هنر، و موسیقی را انتزاعی‌ترین هنر و سپس نقاشی و پیکره‌سازی و عکاسی را جزو هنرهای محض (به تدریج به طرف کاربردی شدن) قرار می‌دهد. رشته گرافیک نیز جزو هنرهای کاربردی است که از هنر نقاشی و عکاسی منتج شده است.

البته در مورد شمردن طراحی شهری جزو این دسته رشته‌های هنری هنوز برای بعضی‌ها جای تردید وجود دارد؛ ولی به هر حال رشته‌های کاربردی است. در فضاهای شهری، فضاهایی طراحی می‌شود که استفاده عمومی دارد. در این فضاها از هنرهای همچون نقاشی، پیکره‌سازی و طراحی صنعتی و معماری برای مبلمان و تزئین آن استفاده می‌شود. در طراحی صنعتی، مبلمان، وسایل روشنایی، علائم تبلیغاتی و انواع موارد مشابه طراحی می‌شود. از معماری نیز برای ساختن کالبد و بدنه و عناصر ساختمانی که نهایتاً فضای شهری را می‌سازد، استفاده می‌شود. هنر گرافیک و نقاشی (مخصوصاً نقاشی دیواری) و پیکره‌سازی با گذاشتن عناصر هنری در این فضا، به ایجاد زیبایی بیشتر و گاه نیز دادن معنی و مفهوم خاص تاریخی، حماسی، مذهبی و جز اینها کمک می‌کند.

استفاده کنندگان از این فضا عموم مردم‌اند و چنین نیست که به عده خاصی تعلق داشته باشد. بنابراین اگر هنرهای به کار رفته از دسته نقاشی و پیکره‌سازی به نوع و سبکی باشد که عموم آن‌را درک نکنند و مقصود و پیام هنرمند را متوجه نشوند، این هنر از کاربردی بودن خارج می‌شود و دیگر استفاده آن در فضای عمومی و برای ارتباط با عامه مفهومی نخواهد داشت.

انواع پیام بصری

دو نویسنده اندیس^(۳۳) در کتاب خود به نام «مبادی سواد بصری» سه سطح را برای پیام بصری بیان کرده‌اند: اول، بازنمایی یا شبیه‌سازی

که همراه با تاریخ ملت‌ها در ادوار مختلف شکل می‌گیرد و دگرگون می‌شود.

این عنصر که فعالیت‌های مختلف اجتماعی و اقتصادی یا سیاسی همواره در آن جریان داشته، همیشه با قلب تاریخ شهر می‌تپیده و سرگذشت شهر را رقم می‌زده است.

فضای شهری مکانی است برای جاری شدن رفتارهای مدنی - اجتماعی ناشی از روابط و مناسبات اقتصادی - اجتماعی و فرهنگی موجود در بطن جامعه شهری، که آن را نباید به صورت مجزا بلکه می‌بایست همچون عنصری از ساخت فضایی شهر شناخت.

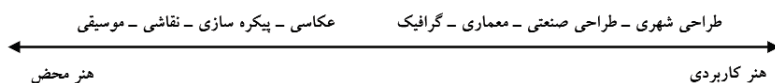
زوکر^(۳۴) فضای شهری را چنین تعریف می‌کند: «ساختاری است سازمان یافته، آراسته و واجد نظم به صورت کالبدی برای فعالیت‌های انسانی که بر قواعد معین و روشن استوار است، همچون: ارتباط میان شکل و بدنه ساختمان‌های محصور کننده هم شکل و یکدست یا متنوع بودن آنها، ابعاد مطلق بدنه‌ها نسبت به پهنا و درازای فضایی که در میان گرفته شده، زاویه گذرها یا خیابان‌هایی که به میدان می‌رسند، و سرانجام موقعیت و محل بناهای تاریخی، آب نماها و فواره‌ها یا عناصر سه بعدی دیگری که می‌توان بر آنها تأکید کرد^(۳۵)». فضای شهری علاوه بر دارا بودن ویژگی‌های معمارانه که در ایجاد ارتباط بصری و حرکتی انسان با فضا نقش دارند، می‌بایست در بردارنده امکانات ویژه دیگری در جهت تسهیل روابط انسانی با یکدیگر نیز باشد. فضای شهری بدین ترتیب با تسهیل جریان شهروندی از طریق حس تعلق انسان به محیط فضای ساخته شده از جنبه کالبدی و به اجتماع از طریق تسهیل کنش‌های متقابل انسان‌ها با یکدیگر حیات مدنی را به کالبد‌های شهری تزریق خواهد کرد.

به بیانی دیگر، فضای شهری به مفهوم صحنه‌ای است که فعالیت‌های عمومی زندگی شهری در آنها به وقوع می‌پیوندد. خیابان‌ها، پارک‌ها و میدان‌های شهر فضای فعالیت‌های انسانی را شکل می‌دهند. این فضاهای پویا در مقابل فضاهای ثابت و بی تحرک محل کار و سکونت، اجزای اصلی و حیاتی شهر را تشکیل می‌دهند و شبکه‌های حرکت، مراکز ارتباطی و فضاهای عمومی بازی و تفریح را در شهر تأمین می‌کند.

در سال‌های اخیر توجه به فضاهای شهری در همه جا رواج یافته و فضاهایی از قبیل پارک، مجموعه‌های پیاده و باغچه و محورهای پیاده‌روی برای استفاده‌های مختلف مردم ساخته شده است.

هنر کاربردی - هنر محض

هنر را از لحاظ عملکرد می‌توان به دو نوع کاربردی و محض تقسیم کرد. در هنر کاربردی کارکرد مورد نظر است و در هنر محض کاربرد به این شدت مد نظر نیست؛ یعنی اگر پیکره‌سازی، نقاشی، گرافیک، طراحی صنعتی، موسیقی، معماری، عکاسی و طراحی شهری جزو رشته‌های مختلف هنرهای تجسمی به شمار آید، می‌توان آنها را روی طیف هنر کاربردی و هنر محض چنین قرار داد: این نمودار، طراحی شهری و طراحی صنعتی و همچنین معماری

معماران همراه است. مثلاً میدان آزادی و دانشگاه تهران چونان نمادی برای شهر تهران به شمار می‌آیند.

استفاده از هنر انتزاعی در فضاهای شهری و تأثیر آن بر

عموم

این نوع فضاهای شهری که برای استفاده عموم مردم ساخته می‌شود، فضاهای عمومی شهری نام دارد که تعریف آن به قرار زیر است:

فضاهای عمومی به فضایی اطلاق می‌شود که دسترسی به آن برای همه اعضای جامعه امکان‌پذیر است؛ اما فرد در انجام اعمالش در آن آزاد نیست و هنجارها و قوانین بر رفتار وی نظارت دارند. فضاهای عمومی فضاهایی هستند که مورد استفاده عموم مردم قرار

می‌گیرند. در این فضاها آزادی افراد در

اعمال‌شان است و ارزش‌های

اجتماعی و فرهنگی در آنها مورد

احترام است. در فضاهای عمومی

افراد با یکدیگر ارتباط

تهران - پارک ملت

نماد و نشانه شهری

شهر مجموعه‌ای از نشانه‌های بصری است. نشانه‌ها از جهت ارتباط بصری با شهر را میسر می‌سازند. نماد نوعی نشانه قراردادی است. در نشانه‌های زبانی واژه‌ها به صورت دلالت‌زبانی اند؛ مثل واژه اسب برای اسب و واژه‌های دیگر. نماد دارای لایه‌های مختلف معناست. در عین حال چیزی به نام هویت جمعی وجود دارد که نماد را می‌سازد.

اینکه چرا مفهوم نماد در شهر مطرح می‌گردد، این است که فضای شهری مملو از علائم و نشانه‌هاست و این نشانه‌ها در فضای اطراف‌شان تأثیر می‌گذارند. به عبارتی، وقتی از علائم و نشانه‌ها در شهر سخن به میان می‌آید، صحبت از ساخت نمادین می‌شود. شالوده نمادین در پس شهر قرار دارد و هرچه رفتارهای اجتماعی منظم‌تر و مطلوب‌تر باشد، شالوده نمادین مستحکم‌تری را می‌توان پیدا کرد. وقتی از ساخت نمادین صحبت می‌شود، از شالوده‌های سخن به میان می‌آید که مملو از استعاره و پیچیدگی است، که مردم شهر می‌توانند آن را باز کنند. روی این استعاره و کنایه‌ها دست کم دو یا سه نسل باید سرمایه‌گذاری کرده باشند.

به بیان دیگر، آن چیزی که در نماد و نمادهای شهری می‌شناسیم، این است که چگونه از این نشانه‌ها و عناصر اطلاعاتی عبور کنیم و به بیان رفتارهای اجتماعی برسیم. آن گاه است که می‌توان گفت این نشانه به نماد تبدیل شده است. در واقع زمانی می‌توان از نماد صحبت کرد که واقعه‌ای در آن رخ داده باشد؛ یا وقایع اجتماعی که در آن رخ داده است به صورت نماد درآمده است. البته اکثر اینها با کالبد خاصی حاوی ارزش‌های خاص هنری و به ویژه

تهران - پارک ملت

تهران - میدان حر

می‌یابند و می‌توانند در امور اجتماعی و فرهنگی مشارکت داشته باشند.

فضاهای عمومی در شهرها دارای پیام‌هایی هستند. این پیام‌ها در تریبی که ساختمان‌ها با هم مجتمع شده‌اند، در فضاهای آنان - و خصوصاً در علائمی که نشان می‌دهند - انتقال می‌یابند، حتی اگر بناهای تعریف شده در آن وجود نداشته باشد.

این فضاهای عمومی که می‌توانند طیف وسیعی از فضاهای شهری را - از خیابان و میدان و سرگذر گرفته تا برخی پارک‌ها و جز اینها - شامل شوند، امروزه در معرض تهاجم عرصه‌های دیگر زندگی واقع شده‌اند.

در واقع چیزی که شهرهای ما نیاز دارد، تعریف فیزیکی و ذهنی واضح‌تری از فضاهای عمومی است. فضاها باید بیشتر از علائم بتوانند ارزش‌های فرهنگی را انتقال دهند، زیرا مردم به بست‌های نسبتاً پایداری که بتوانند در آن فرهنگ، اجتماع و شخصیت خود را رشد دهند نیاز دارند. وظیفه شهرسازان ایجاد مکانی است که بهترین

تهران - میدان فلسطین

تناسب را میان زمینه‌های فرهنگی، کالبدی و نیازها و انتظارات استفاده‌کنندگان فراهم آورد.

گردون کالن^(۳۴) در کتاب خود به «هنر تناسبات» اشاره می‌کند و آن را پایه «هنر معماری» می‌داند. دلیل وجود آن ایجاد نظم معقول بین تمام عناصری است که در تکوین محیط به کار رفته است. ساختمان‌ها، درختان، طبیعت، آب، ترافیک، علائم تبلیغاتی، عناصر جذاب و تزئیناتی و مانند اینها را به گونه‌ای به هم مرتبط کنیم تا اینکه نمایش هنری شهری به حقیقت پیوندد؛ زیرا شهر رویدادی هیجان‌انگیز است.

اگر به میزان تخصصی که در یک شهر خوب باید وجود داشته باشد توجه کنیم، می‌بینیم که متخصصان زیادی از قبیل جمعیت‌شناسان، جامعه‌شناسان، مهندسان، کارشناسان ترافیک و جز اینها همه با هم تشریک مساعی می‌کنند تا عناصر بیشماری را به صورت ساختاری، سالم، کارآمد و انکارناپذیر متجلی سازند؛ که کالن این را تعهدی بزرگ در عالم بشریت می‌داند. سپس کالن می‌گوید که اگر هنوز در پایان کار تمامی شهر به نظر خسته‌کننده و بی‌روح جلوه کند، بنابراین شهر مذکور پاسخگوی نیازهای مورد انتظار مردم نیست و تجربه‌ای شکست خورده به شمار می‌آید. این شهر چونان هیزمی است که برای آتش انباشته شده ولی کسی کبریتی که موجب فروغ آن گردد روشن نکرده است. سپس کالن راه حل این مسئله را در قدرت دادن به حس بینایی دانسته است، زیرا به زعم او در اثر حس بینایی یا توانایی عینی است که محیط کاملاً درک می‌شود.

به زعم کوین لینچ^(۳۵)، «شهری که دارای نمایانی آشکار، خوانایی

تهران - میدان مادر

و یا وضوح کامل باشد، بدین تعبیر به نظر خوش شکل و مشخص می‌رسد. چنین شهری چشم و گوش را به توجه بیشتر دعوت می‌کند و افراد را به جانب خود می‌خواند».

نهایت مطلوب این است که سیمای شهر باعث تمتع بصری مردم شود و مردم خود نیز در این درک و غنای بصری سهیم باشند و مشارکت داشته باشند.

حال در اینجا مقوله آموزش پیش می‌آید؛ یعنی باید حس بینایی را قوت بخشید و سلیقه زیبایی‌شناسانه مردم را ارتقا داد تا این مشارکت بین مردم و شهر ایجاد شود. شاید مسئولیت این تعلیم را طراح شهری بر عهده داشته باشد و بعد از او هنرمندی که از آثار خود برای تزئین فضاهای شهری - مخصوصاً فضاهای عمومی شهری - استفاده می‌کند.

اگر در طول دوران‌های مختلف تاریخ نگاهی به فضاهای شهری بیندازیم، می‌بینیم که از هنرهای تجسمی در فضاهای شهری قرون وسطایی، رنسانس و قرن نوزدهم، و در دوران معاصر نیز از هنرهای تجسمی به سبک‌های گوناگون استفاده شده است. از این دست است

تهران - پارک شقایق

قرار دادن مجسمه سواره مارکوس آوریوس^(۳۶) در میدان کامپیدولیو^(۳۷) و یا دروازه اتوال^(۳۸) در پاریس، یا نقش برجسته ماریسز^(۳۹) که یادآور حماسه انقلاب کبیر فرانسه است در ابتدای خیابان شانزلیزه.

در پارک‌ها و فضاهای شهری معاصر شهرهای ما نیز این نوع استفاده از نقاشی و مجسمه سازی دیده می‌شود؛ مانند مجسمه فردوسی در میدان فردوسی، مجسمه با مضمون فلسطین در میدان فلسطین، و یا مجسمه میدان فاطمی و مجسمه میدان حر. این نوع مجسمه‌ها یا عناصر جاذب در فضای شهری، گاهی هم به سبک آبیستره‌اند؛ همچون مجسمه‌های پارک لاله، پارک ملت، موزه هنرهای معاصر و نظایر آنها.

در نظرسنجی نگارنده به شکل مصاحبه از افراد حاضر در فضاهای شهری تهران، معلوم گردید که توجه افراد بیشتر به آثاری جلب شده است که دارای عینیت و واقع‌گرایی بیشتری بودند و گرایش و انتخاب آنها روی مجسمه‌هایی بود که درک آنها راحت‌تر انجام می‌گرفت.

- 1- Courbet, G.
- 2- Manet, E.
- 3- Hals, F.
- 4- Velazquez, D.
- 5- Goya, F.
- 6- Monet, C.
- 7- Renoir, E.
- 8- Degas, E.
- 9- Cezanne, P.
- 10- Seurat, G.
- 11- Fauvism
- 12- Matisse, H.
- 13- Van Gogh
- 14- Nolde, E.
- 15- Beckmann, M.
- 16- Dadaism
- 17- Surrealism
- 18- Braque, G.
- 19- Picasso, P.
- 20- Kandinsky, V.
- 21- abstrait
- 22- Moore, H.
- 23- Brancusi, K.
- 24- Brooklyn
- 25- Stella, J.
- 26- Leger, F.
- 27- Mondrain, P.
- 28- Malevitch, C.
- 29- Melounay
- 30- Chagall, M.
- 31- Zukor
- 32- Donis A. Dondis
- 33- G. Cullen
- 34- Lynch, K.
- 35- Marcus Aurelius (۸۰-۱۶۱م)
- 36- Campidoglio
- 37- Etoile
- 38- Marseillaise

منابع:

- ۱- بحرینی، سیدحسین؛ فرایند طراحی شهری، انتشارات دانشگاه تهران چاپ اول، ۱۳۷۷.
- ۲- کلن، گوردون؛ گزیده منظر شهری، ترجمه منوچهر طیبیان، انتشارات دانشگاه تهران چاپ اول، ۱۳۷۷.
- ۳- مرزبان، پروین؛ خلاصه تاریخ هنر، سازمان انتشارات و آموزش انقلاب اسلامی چاپ یکم، ۱۳۶۵.
- ۴- حلیمی، محمد حسین؛ شیوه‌های نقاشی از نسانس تا هنر معاصر، انتشارات امیرکبیر چاپ یکم، ۱۳۶۶.
- ۵- آیتن، جوهانز؛ کتاب رنگ، ترجمه محمد حسین حلیمی، انتشارات چاپخانه وزارت ارشاد اسلامی، چاپ اول، ۱۳۶۵.
- ۶- لقمانی، فریبا؛ فضای عمومی تبلور فضای کالبدی (پایان نامه)، کارشناسی ارشد، ۱۳۷۵.
- ۷- بحرینی، سید حسین؛ تحلیل فضاهای شهری، انتشارات دانشگاه تهران.
- ۸- جانسون، ه.؛ تاریخ هنر، ترجمه پروین مرزبان، انتشارات سازمان تبلیغات اسلامی چاپ دوم، ۱۳۶۸.
- ۹- فیشر، ارنست؛ ضرورت هنر در روند تکامل اجتماعی، ترجمه فیروز شیروانلو، چاپ یکم، ۱۳۵۲.
- ۱۰- لینچ، کوین؛ سیمای شهر، ترجمه منوچهر مزینی، انتشارات دانشگاه تهران چاپ سوم، ۱۳۷۲.
- ۱۱- داندیس، نونیس، مبدای سواد بصری، ترجمه مسعود سپهر، انتشارات سروش، چاپ یکم، ۱۳۶۸.

نمونه‌های موردی

برای به دست دادن مثال‌هایی در این حیظه، بهتر است ابتدا نظری به مجسمه‌های پارک ملت بیندازیم. در این پارک هر سه نوع سبک از نظر پیام بصری - یعنی واقع نمایانه، نمادین، و انتزاعی - وجود دارد.

با پرسش‌هایی که نگارنده با بینندگان این مجسمه‌ها مطرح کرد، معلوم شد که اکثر آنها توجه خود را روی مجسمه مادر که به سبکی کاملاً رئال ساخته شده است معطوف کرده‌اند و با این پیکره ارتباط کاملاً معنوی و ادراکی داشته‌اند. در وهله بعد راجع به پیکره نیمه انتزاعی درختان، به حدس و گمان موضوع درخت را فهمیده بودند و رد شده بودند؛ و در مورد پیکره کاملاً انتزاعی در جنوبی پارک نیز گفتنی است که از آن رد شده بودند، بی آنکه حتی درکی در آن زمینه داشته باشند.

در مورد پیکره‌های پارک لاله نیز وضع به همین گونه بود. پیکره واقع گرایانه ابوریحان بیرونی نظر خیلی‌ها را جلب کرده بود و در عوض مجسمه‌های انتزاعی کنار در غربی پارک برای بینندگان کاملاً غریب و نامفهوم بود.

فرهنگسرای شفق و فرهنگسرای نیاوران دارای مجسمه‌هایی هستند که کاملاً به سبکی واقع گرایانه ساخته شده‌اند و مردم با آن رابطه خیلی خوبی برقرار کرده‌اند؛ کما اینکه خیلی از بچه‌ها دوست دارند از این مجسمه‌ها بالا و پایین بروند یا در کنارشان ادای آنها را در بیاورند و یا با آنها عکس بگیرند!

در میدان فلسطین نیز نوعی سبک نیمه آستره به چشم می‌خورد که در واقع کمپوزیسیونی از عناصر واقع گرایانه راجع به فلسطین و مبارزان آن است. هنرمند نقشه سرزمین فلسطین و پیکره‌های مبارزان فلسطینی و چند عنصر دیگر را با هم ترکیب کرده است و بدین وسیله پیامی راجع به سرزمین فلسطین به بینندگان ارائه می‌دهد. همچنین در بدنه میدان، نقاشی‌های از ایرج اسکندری، که در بردارنده شمایی از مبارزان و مردم است، به شیوه‌ای نیمه آستره ارائه شده است. نحوه و شیوه بیان این آثار نیز گویاست و بسیاری از افراد با نگاه اول قادر به درک مفهوم آنها هستند.

نقاشی دیواری‌های ترسیم شده در زیر پل جلال آل احمد در تقاطع بزرگراه شیخ فضل الله نوری و بدنه شرقی میدان مادر اثر فیروزه گل محمدی و همچنین مجسمه مادر در میدان مادر (محسنی) اثر زهرا رهنورد پیام‌رسانی تصویری گویایی را ارائه می‌دهند.

نتیجه‌گیری

با توجه به آنچه ذکر گردید، می‌توان این مطلب را بیان کرد که به کار بردن هنر انتزاعی در فضاهای شهری با توجه به ویژگی‌های این سبک که به تفصیل بیان شد، قابلیت پیام‌رسانی و ارتباطی لازم را با عموم مردم، آن‌طور که هنرمند یا طراح می‌خواهد، برآورده نمی‌سازد (البته فرض بر این است که هنرمند قصد ارتباطی با پیام‌رسانی را با عموم داشته باشد). هنر طراحی شهر هنری کارکردی و برای استفاده عامه مردم است و بنابراین باید به نحوی کارکردی و عملکردی بیان شود. از این رو در فضای شهری استفاده از اثری انتزاعی یا آستره که بیانی فرد گرایانه و تخصصی دارد برای عموم چندان گیر و جالب نیست. البته منظور از این جمله‌ها رد هنر انتزاعی به صورت نقاشی یا پیکره سازی نیست. در حقیقت در هر سبکی جدا کردن موضوع و

شهران - پارک ملت

عناصری از کل به نوعی انتزاع کردن است. از طرفی دیگر، در هنر چیزی وجود دارد که مبین حقیقت تغییر ناپذیری است و این همان چیزی است که به کمک آن می‌توان از انگاره‌های پیش از تاریخ غارهای باستانی لذت برد. ولی به دلیل اینکه باید ارتباط این اثر با مردن نیز به نحوی بی‌واسطه‌تر وجود داشته باشد، شاید بتوان نوعی «درجه بندی» بر انتزاع اثر تعریف کرد.

یعنی اینکه اثر ارائه شده لازم نیست تنها به سبک رئال یا واقع گرایانه ارائه گردد ولی در آستره کردن آن نیز باید به نحوی اندیشید که تا حدی باشد که امکان فهم آن برای عموم میسر گردد.

البته همان‌طور که گفته شد، به این موضوع نیز باید اشاره کرد که گاهی یک عنصر انتزاع شده به صورت نوعی نماد برای عموم آشنا و مفهوم است و گاهی هنرمند معمار یا طراح شهری از آن در طراحی خود استفاده می‌کند. مثالی از این نوع را می‌توان استفاده از نماد دست در بنای شاندیگار لوکوربوزیه مثال زد. از همین گونه است نماد کف دست که در ایران نماینده عزاداری عاشورای حسینی است و می‌توان از آن به عنوان نمادی ملی یاد کرد؛ یعنی اینکه گذشت چندین نسل این نشانه را به صورت انگاره‌ای نمادین درآورده است و عملاً می‌توان دید که هنرمندی همچون پرویز تناولی مجسمه‌های زیادی با استفاده از این استعاره ساخته و از برخی از این مجسمه‌ها در فضاهای شهری استفاده شده است. آثاری که به نحوی انتزاعی شده‌اند یا ماهیت شان به گونه‌ای است که درک آنها برای عموم بدون واسطه یا توضیح میسر نیست، با توجه به دلایل گفته شده شاید کاربرد لازم را نداشته باشند. بهتر است که هنرمند در مورد انتخاب محل ارائه موضوع و سبک کار خود به نحوی بیندیشد که پیام او با معیارهای عمومی - و نه شخصی - بیان شود.

آیین

حقیقت خاموش

ناصرالدین غراب

دانشجوی دکتری جامعه‌شناسی فرهنگی

مراسم قالی شویان - مشهد اردهال

مقدمه

غالباً فیلسوفان انسان را به عنوان موجودی عقلانی، سیاسی و اجتماعی تعریف و توصیف کرده‌اند. اما در نزد مردم‌شناسان انسان به عنوان موجودی آیین محور تلقی شده است. این تعریف و طرز تلقی از انسان بی مورد نیست، چرا که انسان‌ها و جوامع از طریق آیین‌ها به اساسی‌ترین مسائل وجودی خود همچون به دنیا آمدن، رشد و بلوغ و نیز مرگ پاسخ می‌دهند. بدین ترتیب است که نمی‌توان منکر اهمیت نقش آیین‌ها در زندگی خصوصی و اجتماعی شد.

در جامعه ما نیز آیین دارای جایگاه خاصی است. بی تردید جامعه ما جامعه‌ای عمدتاً سنتی است؛ بدین معنا که الگوهای رفتاری و ذهنی که همان فرهنگ است ریشه در گذشته دارد و در حیات اجتماعی، اقتصادی، سیاسی گذشته حضور دارد. سنت در تاروپود ساختارهای اقتصادی و اجتماعی دیده می‌شود. دین، اسطوره‌ها و اندیشه‌های خردپسندانانه باستانی پایه‌های اصلی سنت در جامعه ایرانی را تشکیل می‌دهند. با توجه به این ویژگی شاخص در جامعه ما نمی‌توان به سادگی از کنار آیین‌های دینی و ملی گذشت، زیرا آنها اصیل‌ترین جلوه‌های سنت‌های ایرانی - اسلامی ما را به نمایش می‌گذارند.

تعاریف

در مردم‌شناسی و جامعه‌شناسی آیین به عمل تشریفاتی گفته می‌شود که از عمل غیردینی و دنیوی جداست و در بردارنده معانی دینی و مقدس است (Durkheim, E. 1956). با کوک معتقد است آیین عملی است همراه با نمایش جسمانی که مرتبط با نمادهاست (Bocock, R. 1974). گافمن آیین را به طور گسترده و وسیع در نظر می‌گیرد و آن را در تمامی کنش‌های متقابل اجتماعی روزمره زندگی مشاهده می‌کند.

مفهومی که از جهت معنا به کلمه آیین (Ritual) نزدیک است و در عین حال هم ریشه با آن، مناسک (Ritus) است. مناسک شامل طرز تلقی‌ها، حرکات و اعمالی است که یا در جهت هماهنگ گردیدن و یا تماس یافتن با نیروهای طبیعی و موجودات

نامرئی، و یا به منظور آرام و رام ساختن آنان، پدید آمده است. در تاریخ ادیان مناسک صور و اقسامی چند می‌یابند؛ نظیر مناسک زراعی، جادویی، تدفینی، استغفاری، مرتبط با آداب خاص قربانی، حوادث مهم زندگی (تولد، زناشویی، مرگ) یا مناسک پاکشایی (آسن بیرو. ۱۳۷۰) تمایزی نیز میان کنش آیینی (ritual ac) و رفتار آیینی (ritual behaviour) وجود دارد. در واقع رفتار آیینی عملی است فاقد معنا، مقررات و کلیشه، در حالی که کنش آیینی دربردارنده معانی اجتماعی مشترک است که از نظر فرهنگی از طریق آداب و رسوم و سنت انتقال می‌یابند. آیین‌ها نیز به مثابه موقعیت‌های اجتماعی هستند که با تشریفات خاصی به نمایش گذاشته می‌شوند.

از سوی دیگر، اظهار می‌شود که کنش‌های آیین ممکن است در هر دو قلمرو مقدس و نامقدس حیات اجتماعی دیده شوند. در هر دو مورد کیفیت نمادین کنش ویژگی ممتاز آیین است. اولین نکته مبین این اصل است که نمادین بودن کنش آیین عنصر اساسی این نوع کنش به شمار می‌آید: نمادین بودن آیین‌ها این اجازه را به افراد می‌دهد که اندیشه‌ها و تفکرات خود را توسعه دهند و آنها را به یکدیگر انتقال دهند که این خود مبنای شکل‌گیری کنش ارتباطی است. ارتباطات نمادین افراد را قادر می‌سازد که اندیشه‌ها و اطلاعات خود را تولید و تبیین و ثبت کنند.

بدین ترتیب، آیین‌ها طیف وسیعی از رفتار و اعمال اجتماعی افراد را در جوامع پوشش می‌دهند. این امر در جوامع معطوف به سنت بیشتر نمایان می‌گردد. البته این موضوع بدین معنا نیست که در جوامع مدرن و سکولار، چیزی به نام آیین وجود ندارد. با کوک معتقد است که اصطلاح آیین می‌تواند به گونه‌ای سودمند برای پوشش دادن ابعاد سیاسی، زیبایی‌شناسی و مدنی زندگی اجتماعی به کار گرفته شود. اما سکولاریزه شدن تنها و ضرورتاً به کنش آیینی تقلیل نمی‌یابد. بنابراین آیین‌ها وسیله‌ای برای تجسم و تجدید عینیت بخشیدن به اعتقادات و ایدئولوژی‌ها هستند. بدین ترتیب، اعتقادات - اعم از دینی و غیردینی و اسطوره‌ای - در قالب آیین‌ها تجسم و تعمیق می‌یابند.

وقوع نهضت‌ها و انقلابات سیاسی و اجتماعی دیده می‌شود.

خوانش و بازخوانش آیین

با مروری به اظهارات پیش گفته می‌توان اذعان داشت که آیین‌ها در کلیه مناسبات آدمی با محیط (اجتماعی- فیزیکی) و با جهان حضور دارند، به طوری که می‌توان آنها را وجه ممیزه انسان از سایر موجودات و حیوانات دانست. آدمی از بدو تولد تا زمانی که جسم او به خاک سپرده می‌شود، با آیین‌ها مواجه است. گویی آیین‌ها از مراجع و منابع مهم تفسیر و تعبیر حوادث و رخدادهای زندگی انسان در جامعه در طول حیات او هستند. حوادثی همچون، تولد، بلوغ، ازدواج، مرگ، که در حوزه خصوصی انسان است و حوادثی که در گستره میان او و جهان (چه اجتماعی و چه طبیعی) رخ می‌دهد، همگی تفسیربردار هستند و آدمی در طول تاریخ از طریق آیین‌ها توانسته است آن حوادث را تحمل کند، بپذیرد، برگزیند و یا با آنها ارتباط برقرار کند.

به عنوان نمونه، آیین‌های مربوط به چرخه زندگی (rituals life-cycle) یعنی تولد، رشد و مرگ، در تمامی جوامع- اعم از ساده و پیچیده- اهمیت خود را حفظ کرده است. آیین‌های مربوط به چرخه زندگی، حوزه‌هایی محوری هستند که این امکان را فراهم می‌سازند تا تغییرات بیولوژیکی از نظر اجتماعی معنی‌دار و تفسیر شوند. این آیین‌ها به عنوان مثال، موجب می‌شوند که فرزند به دنیا آمده به عضویت یک گروه اجتماعی درآید و نیز موجب می‌شود که بقای یک گروه در از دست دادن یکی از اعضایش نشان داده شود. مناسک گذر (از کودکی به بلوغ و بعد مرگ)، هم تغییرات بیولوژیکی را نشان می‌دهد و هم تغییرات در موقعیت اجتماعی را. بدین ترتیب، کنش‌های آیینی وسیله‌ای هستند که افراد و گروه‌ها به یاری آن می‌توانند مسائل خود را با توجه به ابعاد مقدس و غیرمقدس هستی اجتماعی نیز حل کنند. آیین‌ها به گونه‌ای عمل می‌کنند که انسان بتواند به نحو مطلوب و شایسته‌ای با حوادث و رویدادها مواجه شود. اما ماهیت آیین‌ها ممکن است دینی، فلسفی و عرفانی باشد که این خود نشان می‌دهد تمامی آیین‌ها تا حدود زیادی به یک نظام اعتقادی وابسته است.

منظور اعتقادی است که ارتباط انسان را با نیروهای متافیزیک و ماورای طبیعی میسر می‌سازد و مواجه شدن با این نیروها نیز به رهاسازی و آزادسازی هیجان‌ات و عواطف می‌انجامد. به همین خاطر است که در بیشتر آیین‌ها رها شدن هیجان‌ات افراد و گروه‌ها مشاهده می‌شود. بنابراین در اعمال آیینی عواطف، احساسات و هیجان‌ات با نظام اعتقادی گره می‌خورد و آشکار می‌گردد.

کنش‌های آیینی در واقع نشانگر و بیانگر نیاز انسان به تفسیر، تبیین و توضیح حوادثی است که با او در کنار او و از میان او در جهان اتفاق می‌افتد. در اینجا نکته بسیار مهم و اساسی مطرح می‌شود و آن تفسیر و توضیح ما از حوادث از طریق آیین‌هاست.

آیین‌ها دائماً تکرار می‌شوند. اما این به معنای آن نیست که مفهوم و تفسیر ما از آیین‌ها ثابت است. در واقع ما آیین‌ها را با توجه به نیازها و موقعیت اجتماعی خود تفسیر می‌کنیم. در اینجا میان انسان و آیین رابطه‌ای هرمنوتیکی به ناگزیر ایجاد می‌شود.

کارکرد

بر آیین‌ها کارکردهای مختلف و متعددی مترتب است که در اینجا تنها به کارکردهای مهم آن اشاره می‌شود:

۱) تبادل کالا و خدمات: یکی از کارکردهای آیین، تبادل کالاها و خدمات است که این نوع کارکرد معمولاً در بیشتر آیین‌ها دیده می‌شود. هدیه دادن و هدیه گرفتن، نذر کردن، خیرات و همگی از جمله مواردی هستند که بر این کارکرد دلالت دارند.

۲) تقویت انسجام اجتماعی: همان گونه که ذکر گردید، ویژگی نمادین آیین‌ها باعث می‌شود افراد جامعه اندیشه‌ها و برداشت‌های خود را به یکدیگر انتقال دهند، که این خود باعث به وجود آمدن روابط گرم و بسط حوزه عمومی در نظام اجتماعی خواهد شد. از سوی دیگر، نمایش آیین‌ها به نحوی به معنای فراخوانی کنشگران به ارج نهادن به اعتقادات و ارزش‌هایی است که ریشه در سنت دارند و از آنجا که قواعد رفتاری و هنجارهای اجتماعی منبعث از ارزش‌ها و اعتقادات هر جامعه است، آیین‌ها به عنوان نیروهای پیوند دهنده و نگهدارنده اجزای اجتماعی عمل می‌کنند.

۳) تحکیم هویت اجتماعی: آیین‌ها رابطه تنگاتنگی با هویت اجتماعی در سطوح ملی و محلی دارند. به خاطر ویژگی نمایشی آیین‌ها، آنها بهترین نشانه برای تفکیک و تمایز جامعه‌ای از جامعه دیگر و گروهی از گروه دیگرند. بدین ترتیب، تقویت، خوانش و بازخوانش آیین‌ها می‌تواند نقش زیادی در توسعه و تعمیق هویت ملی و محلی داشته باشد.

۴) در برخی مواقع، آیین‌ها به مثابه ابزاری برای نشان دادن مقاومت‌های سیاسی، اجتماعی و فرهنگی ظاهر می‌شوند (Hall, s, Jefferson, T. 1976). این امر به خصوص در شرایط

تفسیر و توضیح ما از آیین‌ها در حقیقت نشان از انعطاف‌پذیری درونی آیین‌ها در برابر ثبات بیرونی آنهاست. پس سنت‌ها و آیین‌ها مجدداً تفسیر و تاویل می‌شوند؛ که این خود موجب احیا و حیات مجدد سنت و آیین‌ها می‌گردد.

اگر همان‌گونه که ذکر شد آیین‌ها را مسیری بدانیم که به کمک آن انسان‌ها در جهت تفسیری حقیقی از حوادث و رویدادها هستند، هر آیینی به نحوی تجربه‌ای از حقیقت است. این حقیقت متعلق به هر فرد و یا گروه و جامعه‌ای است که آن آیین را به درستی تفسیر کند. بی‌تردید، تفسیر ما از یک آیین با تفسیر گذشتگان یکی نیست. از این جهت یکی نیست که زمان اجتماعی ما با زمان اجتماعی گذشتگان متفاوت است. اما از این جهت که هر دو تفسیر معطوف به یک حقیقت است، یکی است. بدین ترتیب، در آیین‌ها و سنت حقیقتی نهفته است که انسان می‌بایست آن را از طریق تفسیر و تاویل کشف و تجربه کند. در غیر این صورت او در برابر آیین خاموش است، همان‌گونه که آیین در برابر او خاموش است. اگر چه او به آیین و سنت تن می‌دهد، اما تن دادن او فاقد معناست.

اعمال سنتی در صورتی که آدمی با آنها بدون در نظر گرفتن معنای شان مواجه شود، مبدل به رفتار می‌شوند و نه کنش. پس در آیین، حقیقتی مکتوم و پنهان است که اگر تفسیر و تاویل نشود، حقیقت آن به دست نمی‌آید و تجربه نمی‌شود. تجربه این حقیقت، تجربه حقیقتی در گذشته نیست بلکه تجربه حقیقتی است که ابدی و ازلی است و متعلق به هستی انسان است. آیین‌ها حقیقتی را در برابر ما قرار می‌دهند، بی‌آنکه آن را تفسیر کنند. تفسیر و تاویل بر عهده ماست. تا زمانی که انسان دست به تفسیر و تاویل نزد آیین خاموش است و تجربه آن آیین و اعمال آن، بی‌معنا و غیرواقعی است. سردرگمی، ابهام و گاهی اوقات گیجی ما

در برابر آیین‌ها حکایت از بی‌معنایی اعمال آیینی ما دارد.

مدیریت آیین و مدیریت شهری

آیین‌ها به مثابه سرمایه فرهنگی و منابع فرهنگی تلقی می‌شوند که بخشی از مهم‌ترین آنها در سطح شهر اتفاق می‌افتد و به ناگزیر متصدیان امور شهری را در خود درگیر می‌کند. اما متأسفانه آیین‌ها در جامعه ما از سوی مدیران جدی گرفته نمی‌شود و اینان در واقع آیین‌ها را به حال خود رها کرده‌اند. در عین حال باید متذکر شد که آیین‌ها ویژگی خودجوش دارند؛ بدین معنا که به صورت گروه‌های اجتماعی خودجوش هدایت و مدیریت می‌شوند. آن‌گاه این مسئله به وجود می‌آید که اگر مدیران در آیین‌ها و شیوه مدیریت آن دخالت کنند، ممکن است ویژگی خودجوش و اجتماعی آنها از دست برود.

نکته مهم دیگر در این زمینه، ماهیت برنامه ریزی و مدیریت در جامعه ماست. متأسفانه برنامه ریزی و مدیریت در جامعه ایرانی، برنامه‌ریزی و مدیریت معطوف به مسئله است. این برنامه‌ریزی، در برابر برنامه‌ریزی و مدیریت معطوف به منابع یا منبع گرا مطرح است. مشکل اینجا است که به عنوان نمونه، آیین‌ها در چارچوب مدیریت و برنامه‌ریزی کنونی به عنوان نوعی مسئله و معضل تلقی می‌شود تا منبع. مدیریت مسئله‌گرا سعی در رها کردن آیین یا نفی آن دارد، که این شیوه بیانگر هژمونی یک نگاه سیاسی به منابع و سرمایه‌های فرهنگی است. مدیریت معطوف به منابع، در واقع آیین را به مثابه نوعی سرمایه و دارایی فرهنگی تلقی می‌کند که می‌بایست ابعاد، اجزا و سازمان کار آن را دقیقاً مطالعه، طراحی، سازماندهی و هدایت کند و با توجه به کارکردهایش، در نهایت تقویت و حمایت کند.

اگر آیین‌ها به مثابه منابع و سرمایه‌های فرهنگی تلقی شوند، در این صورت مدیریت شهری مبتنی بر یک برنامه ریزی فرهنگی می‌تواند نقش تعیین‌کننده‌ای در تحکیم و تقویت هویت فرهنگی و انسجام اجتماعی - که خود از اصول و اهداف توسعه شهری و معنای عام آن است - داشته باشد. بنابراین توجه به آیین‌ها از طرف مدیریت شهری، توجه به تاریخ، به سنت و به هویت و به فرهنگ است.

مدیریت شهری از طرق مختلف می‌تواند تا حدودی به مدیریت آیین نزدیک شود. برخی از توصیه‌های زیر این امر را ممکن می‌سازد:

- ۱) برنامه‌ریزی ترافیکی برای آیین‌هایی که در سطح شهر نیازمند مسیرهای خاصی است.
- ۲) ایجاد فضاهای عمومی برای برگزاری آیین‌های خاص.
- ۳) اطلاع‌رسانی درباره آیین‌ها.
- ۴) داشتن تقویمی خاص برای آیین‌ها، به طوری که مدیریت شهری برخی از فعالیت‌های توسعه‌ای خود را متناسب با آن تقویم دنبال کند.
- ۵) مدیریت هیجان: همان‌گونه که گفته شد، در برخی از آیین‌ها حوادثی رخ می‌دهد که این حوادث معلول آزاد سازی هیجان‌ات افراد شرکت‌کننده در آیین به صورت گروهی است. مدیریت شهری می‌تواند با توجه به برنامه ریزی منطقی از این حوادث جلوگیری کند.

کادیکری سنتی در جشنواره گل و گلاب قمصر

پانوش‌ها:

۱- بیرو، آلن: فرهنگ علوم اجتماعی، ترجمه باقر ساروخانی، انتشارات کیهان، ۱۳۷۰.

2- Bocock, R: Ritual in Industrial Society. London. Allen & Ynwin. 1974.

3- Durkheim, E: Education and Sociology. Glencoll: Free Press. 1956.

4- Hall, S. and Jefferson, T: Resistance through Rituals- Youth cultures in post war Britain. London. Hutchinson. 1976.

مشاور حقوقی

دفتر حقوقی سازمان شهرداری ها

شاپور نظر پور

دیدگاه‌های کارشناسی و تخصصی مندرج در پرونده، که به وسیله شهرداری تهیه و تنظیم شده است، باشد. وجود عضو قضایی در کمیسیون ماده ۷۷ خود دلیلی روشن بر لزوم انطباق تصمیمات گرفته شده با موازین قانونی است. در صورت عدم رعایت قواعد و مقررات مربوط به نحوه محاسبه عوارض و تضييع حقوق مؤدی، اعضای کمیسیون ماده ۷۷ مکلف‌اند قبل از صدور رأی، مراتب را برای اصلاح و رفع ایرادات و رعایت ضوابط با ذکر مورد به شهرداری اعلام کنند. در این مورد به نظر می‌رسد اعضای کمیسیون ۷۷ به عنوان مرجع عالی تصمیم‌گیری مسئولیت خطیری دارند.

عدم توجه و یا رعایت موارد به وسیله کمیسیون ۷۷ رافع مسئولیت‌های شهردار و مسئول امور مالی نیز نیست و افراد مذکور به عنوان کارشناسان متخصص باید در رعایت موازین قانونی دقت لازم را به عمل آورند.

□ شهرداری زونز پرسیده است: آیا مواد استخراجی از معادن، از جمله کائولن یا خاک مخصوص کاشی و سرامیک و ظروف چینی، مشمول پرداخت ۱ درصد عوارض کالاهای تولیدی هستند یا خیر؟

○ همان‌طور که مطلع هستید، بر اساس قانون اصلاح موادی از قانون برنامه سوم توسعه «قانون تجمیع عوارض»، کار گروه موضوع بند ه ماده ۳ موظف شده است که لیست کالاهای محصول نهایی را تا پانزدهم بهمن ماه هر سال برای سال بعد تهیه کند و به تصویب هیئت وزیران برساند. حال چنانچه خاک معادن کائولن نیز در فهرست تصویبی و ابلاغی هیئت وزیران وجود داشته باشد، یقیناً مشمول پرداخت ۱ درصد عوارض کالاهای محصول نهایی می‌شود و در غیر این صورت الزامی به پرداخت نیست.

□ چنانچه در ورودی یک واحد کارگاهی در داخل حریم شهر واقع شده باشد و حتی بسیاری از بخش‌های آن - اعم از انبار، تأسیسات، تصفیه‌خانه - نیز در داخل حریم شهر باشد ولی ساختمان اصلی و کارگاهی آن در خارج از حریم و در مجاورت آن قرار داشته باشد، تکلیف شهرداری در وصول ۱ درصد عوارض فروش چیست؟ با توجه به اینکه چنین کارگاهی خسارت زیست محیطی ایجاد می‌کند، و اینکه ساختمان اصلی کارگاه در حریم هیچ شهر دیگری هم نیست، وضعیت عوارض آن چگونه است؟

○ همان‌طور که بند ب ماده ۶ قانون تجمیع عوارض نیز صراحت دارد، عوارض موضوع بند ه ماده ۳ در مورد واحدهای تولیدی و خدماتی واقع در حریم شهرها به حساب شهرداری محل واریز می‌شود و در مورد واحدهای خارج از حریم شهرها نیز به حساب سازمان شهرداری‌های کشور واریز می‌گردد. با توجه به اینکه در مانحن فیه ساختمان اصلی و کارگاه تولیدی در خارج از حریم شهر قرار دارد، بدیهی است که در صورتی که تولید کارگاه مذکور جزء فهرست کالاهای تولید نهایی موضوع بند ه ماده ۳ باشد، عوارض می‌بایست به حساب عوارض تجمیع شده واریز شود. اما چنانچه تولید کارگاه مذکور در فهرست تولیدات نهایی نیامده باشد ولی کارگاه از طرف محیط زیست به عنوان صنایع آلوده‌کننده شناخته شده باشد، باز هم در مورد چنین کارگاهی که در خارج از حریم شهر قرار دارد، ۱

□ شهرداری عباس آباد پرسیده است: آیا نماینده وزارت کشور - که یکی از نمایندگان کمیسیون ماده ۷۷ قانون شهرداری است - می‌تواند در خصوص نحوه محاسبه و میزان عوارض اظهار نظر و دخالت کند؟

○ همان‌طور که صدر ماده ۷۷ اشعار می‌دارد، رفع هرگونه اختلاف بین مؤدی و شهرداری در مورد عوارض، در صلاحیت کمیسیون ماده ۷۷ است. بدیهی است عبارت «هرگونه اختلاف» اصطلاح عامی است که تمامی جنبه‌های اختلاف را در برمی‌گیرد. در این حیطه، نماینده وزارت کشور تنها عضو مشورتی نیست بلکه برای اتخاذ تصمیم و اعلام رأی و نظر خود می‌تواند در خصوص نحوه محاسبه عوارض و میزان آن از نظر رعایت معیارها و ضوابط قانونی جست و جو و پرسش کند. این جست و جو و پرسش به این معنا نیست که شهرداری از احقاق حق خود محروم گردد یا حقوق مؤدی تضييع شود؛ بلکه هدف انطباق عمل با قانون است. در نهایت نماینده وزارت کشور نیز برای تصمیم‌گیری باید رأی و نظر خود را اعلام کند.

□ آیا نماینده کمیسیون ماده ۷۷ می‌تواند در مورد شهرسازی اظهار نظر کند و از امضای برگه تقسیط عوارض خودداری ورزد؟

○ روشن است که مسائل فنی و شهرسازی و اعمال ضوابط و مقررات مربوط به این موضوع خارج از صلاحیت کمیسیون ماده ۷۷ است و هرگونه اظهار نظر اعضای کمیسیون مذکور در این زمینه فاقد وجهت قانونی است. رعایت و یا عدم رعایت اصول و ضوابط شهرسازی به حکایت تبصره‌های ذیل ماده ۱۰۰ قانون شهرداری در صلاحیت کمیسیون مذکور است و کمیسیون ماده ۷۷ قانون شهرداری تنها می‌تواند به اختلافات مربوط به عوارض رسیدگی کند. این موضوع به صراحت در متن مواد ۷۷ و ۱۰۰ قانون شهرداری بیان شده است. تقسیط بدهی مؤدیان در پرداخت عوارض با توجه به نوع و میزان آن از اختیاراتی است که قانون به شهرداری داده است و شهرداری اختیار دارد که با کسب نظر شورای اسلامی شهر در این زمینه اقدام کند. عدم امضای برگه تقسیط به وسیله نماینده و کمیسیون ماده ۷۷ مانعی در این زمینه ایجاد نمی‌کند.

□ صلاحیت کمیسیون ماده ۷۷ چگونه است؟ در صورت عدم رعایت قواعد مربوط به نحوه محاسبه عوارض صدور پروانه ساختمان و سایر عوارض، از میان شهردار و مسئول درآمد و کمیسیون، چه مرجعی مسئولیت دارد و پاسخگوست؟

○ صلاحیت کمیسیون ماده ۷۷ عام و کلی است و همان‌طور که اشاره شد، کمیسیون ماده ۷۷ می‌تواند به تمامی جنبه‌های مربوط به اختلاف مؤدی و شهرداری در پرداخت عوارض رسیدگی و تصمیم‌گیری کند. منتها این تصمیم‌گیری باید با در نظر گرفتن

مشاوره حقوقی این شماره به پرسش‌هایی در مورد کمیسیون ماده ۷۷ قانون شهرداری، عوارض مربوط به استخراج از معادن، ماده ۵ قانون نحوه خرید و تملک اراضی و املاک، آیین‌نامه مالی دهیاری‌ها، شوراها و اسلامی و وضع و وصول عوارض، رسیدگی به جرم شهردار، استفاده از نمایندگان حقوقی شهرداری‌ها در دعای حقوقی و کیفری و پرسش‌هایی از این دست پاسخ می‌دهد.

ناگفته نماند که پاسخ‌ها صرفاً دربرگیرنده دیدگاه‌های مشاور حقوقی ماها نامند.

درصد عوارض می‌بایست وصول گردد و به حساب مشترک عوارض
تجمیع شده واریز شود. عوارض مذکور نیز با اتخاذ سیاست‌های کلی
و تحت ضوابط و شرایطی میان شهرداری‌های کشور توزیع خواهد
شد.

□ شهرداری مشهد سؤال کرده است: آیا با توجه به تبصره
۷ قانون نحوه تقویم ابنیه و املاک و اراضی مورد نیاز
شهرداری‌ها مصوب ۱۳۷۰/۸/۲۸ و ماده ۵ قانون نحوه خرید
و تملک اراضی و املاک برای اجرای برنامه‌های عمومی و
عمرانی و نظامی دولت مصوب ۱۳۵۸/۱۱/۷ تبصره ماده ۵
قانون نحوه خرید لغو شده است یا خیر؟

○ تبصره ۷ قانون نحوه تقویم ابنیه و املاک و ماده ۵ قانون نحوه
خرید و تملک اراضی، که در طرح سؤال به آن اشاره شده است، هیچ
گونه خللی به اعتبار قانونی تبصره ۱ ماده ۵ در خصوص محل
سکونت یا ممر اعاشه مالک وارد نساخته است و حکم قانونی اخیر به
قوت خود باقی است.

□ در مورد اراضی و املاک واقع در طرح‌های دولتی و
شهرداری‌ها که مدت زمان هیجده ماه فرجه قانونی به اتمام
رسیده و تا قبل از پنج سال موضوع تبصره ۱ اصلاحی مالکان
تقاضای تفکیک و صدور پروانه را می‌کنند، تکلیف شهرداری در
ایفای حقوق قانونی خود و صدور مجوز تفکیک و ساخت
چیست؟

○ در این مورد شهرداری بر اساس حکم قانون، یعنی ماده واحد
مربوط به تعیین وضعیت املاک واقع در طرح‌های دولتی و
شهرداری‌ها، مکلف است با گرفتن تضمین و تعهد کافی از مالک
مبنی بر حفظ حقوق دستگاه مجری طرح در صورتی که قبل از ۵ سال
طرح خود را اجرا کند، نسبت به صدور مجوز تفکیک و پروانه ساخت
اقدام کند. بدیهی است شهرداری در این زمینه می‌تواند قبل از صدور
مجوز، حقوق قانونی خود را از مالک بگیرد.

□ با توجه به اینکه به حکم آیین نامه مالی دهیاری‌ها افتتاح
حساب و برداشت از آن به وسیله دهیاری منوط به امضای
مشترک دهیار و حسابدار است، و از طرفی دهیاری‌ها فاقد
ساختار تشکیلاتی و پست مصوب برای جذب حسابدار هستند،
تکلیف چیست؟

○ بر اساس حکم ماده ۴۶ آیین نامه مالی دهیاری‌ها حساب‌های
بانکی دهیاری با پیشنهاد دهیار و تصویب شورای اسلامی روستا
افتتاح خواهد شد. بنا بر این در افتتاح حساب نیازی به امضای حسابدار
نیست. اما از آنجا که بر اساس حکم ماده ۴۲ آیین نامه مالی دهیاری
کلیه پرداخت‌های دهیاری در حدود بودجه مصوب و با اسناد مثبت
باید با امضای مشترک دهیار و مسئول امور مالی دهیاری باشد، تا
تصویب و ابلاغ چارت تشکیلاتی دهیاری که قطعاً مسئول امور مالی
دهیاری‌ها در آن پیش‌بینی خواهد شد، دهیاری‌ها می‌توانند با انعقاد
قرارداد فردی را به عنوان مسئول امور مالی به کار بگیرند. بدیهی
است فرد مورد نظر باید با پیشنهاد دهیار و تصویب شورای اسلامی
روستا انتخاب شود.

□ دفتر طرح و برنامه دهیاری‌ها پرسیده است: با توجه به
اینکه بر اساس تبصره ذیل ماده ۵ آیین نامه اجرایی نحوه وضع
و وصول عوارض به وسیله شوراهای اسلامی شهر، بخش و
شهرک مصوب ۱۳۷۸/۷/۷ وزارت کشور مسئول تهیه و
پیشنهاد آیین نامه شیوه محاسبه هماهنگ عوارض در سراسر
کشور به هیئت وزیران برای تصویب شده و تاکنون چنین شیوه
نامه‌ای تصویب و ابلاغ نگردیده است، آیا شوراهای اسلامی
بخش می‌توانند نسبت به وضع و وصول عوارض اقدام کنند؟
○ عدم انجام تکلیف مقرر در تبصره ذیل ماده ۵ به وسیله وزارت
کشور و نبود شیوه نامه احتساب هماهنگ عوارض در سراسر کشور،
نافی اختیار مقرر در ماده «۱» آیین نامه اجرایی نحوه وضع و وصول
عوارض مصوب ۷۸ نیست. بدیهی است شورای اسلامی بخش
می‌تواند به استناد ماده مذکور نسبت به وضع عوارض متناسب بر
اساس سیاست‌های اعلام شده در آیین نامه اقدام کند. چنانچه
شیوه نامه موضوع تبصره ذیل ماده ۵ به وسیله دولت تصویب و ابلاغ
شد، شوراهای اسلامی موظف است اقدامات خود را برای وضع وصول
عوارض با آن هماهنگ سازند. وضع عوارض وظیفه‌ای جدا از نحوه
وضع و وصول هماهنگ آن در سراسر کشور است.

□ برخی از شهرداران پرسیده‌اند: رسیدگی به جرم شهردار
در صلاحیت کدام دادگاه است و قواعد حاکم در این زمینه
چیست؟

○ بر اساس ماده ۲ قانون تشکیل دیوان کیفر مصوب ۱۳۵۵ و
تبصره ۲ ماده ۸ قانون تشکیل دادگاه‌های عمومی مصوب ۱۳۵۵،
رسیدگی به جرم شهردار مرکز شهرستان با دادگاه کیفری مرکز
استان است. در واقع چنانچه شهردار یکی از شهرهای مرکز
شهرستان مرتکب جرمی شد، رسیدگی به اتهام وی در دادگاه کیفری
مرکز آن استان به عمل خواهد آمد. البته قانون گذار در مواد قانونی
مذکور این امتیاز را فقط برای شهرداران مراکز شهرستان شناخته و
سایر شهرداران را از این قاعده مستثنی کرده است - که جای تأمل
دارد. چنانچه هدف قانون گذار حفظ جایگاه و شأن شهردار بوده - که
قطعاً نیز هدف و فلسفه وضع قانون همین بوده - است، معلوم نیست
که چرا شهرداران غیر مرکز شهرستان چنین امتیازی ندارند. در این
مورد رأی وحدت رویه نیز وجود دارد، چنان که دیوان عالی کشور در
قضیه شهردار وقت بادرود و نطنز به دلیل صدور رأی متناقض از
شعبه‌های دادگاه‌ها و اختلاف در صلاحیت، دادگاه محل وقوع جرم
را به دلیل مرکز شهرستان نبودن شهرهای مذکور صالح دانست. در
مقوله رسیدگی به تخلفات اداری شهرداران نیز همواره ابهام در مرجع
صالح برای رسیدگی به تخلفات اداری شهرداران وجود داشت، تا
اینکه قانون گذار در قانون اصلاح قانون شوراها مصوب ۸۲/۷/۶ با
حل این ابهام دادگاه تخلفات اداری کارکنان وزارت کشور را برای
رسیدگی به تخلفات اداری شهرداران صالح دانست.

□ پرسشی که همواره مطرح بوده، این است که آیا صلح
دعاوی مربوط به اموال اختصاصی شهرداری در خارج از دادگاه
امکان پذیر است یا خیر.

○ در پاسخ به این پرسش، دو دیدگاه متفاوت وجود دارد:
طرفداران نظریه اول بر این باورند که اموال اختصاصی شهرداری

نیز واجد همان صفات و خصوصیات اموال عمومی شهرداری اند و از نظر حقوقی و قانونی تفاوتی میان آنها وجود ندارد. این گروه معتقدند که اموال اختصاصی شهرداری، همچون اموال عمومی، مشمول حکم اصل ۱۳۹ قانون اساسی جمهوری ایران است و هرگونه صلح دعاوی مربوط به آنها یا ارجاع دعاوی مربوط به آنها به داوری، باید با اجازه و تصویب هیئت وزیران باشد.

طرفداران دیدگاه دوم معتقدند که مفهوم صلح مقرر در اصل ۱۳۹ قانون اساسی با صلحی که در مقام حل اختلاف در خارج از دادگاه و با استیفای تمام حقوق شهرداری به عمل می آید، متفاوت است. صلح در مفهوم اصل ۱۳۹ قانون اساسی به معنای گذشت از حق و حقوق شهرداری در خصوص اموال است که در محاکم مطرح است؛ ولی صلح در مفهوم دوم به معنای حل و فصل اختلاف پس از اطمینان از استیفای تمام حقوق و خواسته‌ها و فقدان هرگونه شبهه مبنی بر تضییع حقوق شهرداری است.

البته هر کدام از دیدگاه‌های پیش گفته، با توجه به استدلالات و مبانی که معرفی کرده‌اند در جای خود دفاع شدنی‌اند؛ ولی به نظر می‌رسد نظریه دوم، یعنی نظریه‌ای که با استیفای کلیه حقوق و خواسته‌ها صلح را جایز می‌شمارد، با معیارهای عملی سازگاری بیشتری دارد. رویه عملی شهرداری‌ها نیز از نظریه دوم تبعیت می‌کند ولی ذکر این نکته لازم است که شهرداران باید در این زمینه با حزم و احتیاط بیشتری رفتار کنند و دقت لازم را در رعایت صرفه و صلاح شهرداری داشته باشند. همچنین مراقب باشند که دیدگاه احتیاط و پرهیز از اتهام مقرر در ماده ۱۲۴۳ قانون مدنی رعایت شود. البته رویه قضایی نیز وجود دارد که تضییع اموال اختصاصی شهرداری را مشمول مجازات مقرر برای تضییع اموال عمومی یعنی ماده ۵۹۸ قانون مجازات اسلامی دانسته است.

□ منظور از تدوین آیین نامه در ماده ۹۱ قانون اصلاح قانون شوراها مصوب ۱۳۸۲/۷/۶ به وسیله وزارت کشور برای تصویب هیئت وزیران چیست؛ و آیا این ماده تعارضی با ماده ۳۵ قانون اصلاحی ندارد؟

○ با توجه به صراحت ماده ۳۵ قانون اصلاح قانون شوراها مصوب ۱۳۸۲/۷/۶ مبنی بر لزوم تهیه آیین نامه‌های سازمانی، تشکیلاتی، مالی و استخدامی و هرگونه پرداخت به شوراها، اسلامی به وسیله شورای عالی اسلامی استان‌ها و پیشنهاد آنها به هیئت وزیران برای تصویب، به نظر می‌رسد وظیفه وزارت کشور در تدوین آیین نامه موضوع ماده ۹۱ اصلاحی تنها آیین نامه اجرایی انتخابات و نحوه و چگونگی برگزاری آن با رعایت شرایط قانونی باشد. یقیناً آیین نامه اجرایی موضوع این ماده مفهومی وسیع‌تر از موردی که بیان شد ندارد.

□ آیا شهرداری‌ها تنها حق استفاده از نمایندگان حقوقی را در دعاوی حقوقی و کیفری خود دارند؟

○ بر اساس ماده ۳۲ قانون آیین دادرسی دادگاه‌های عمومی و انقلاب در امور مدنی، شهرداری‌ها می‌توانند برای تعقیب و دفاع از دعاوی حقوقی خود در تمام مراحل دادرسی از وکلای دادگستری یا نمایندگان حقوقی خود استفاده کنند. البته این ماده نمایندگان حقوقی موضوع حکم را مشمول شرایطی دانسته است که از جمله آن

می‌توان به دارا بودن لیسانس حقوق قضایی و دو سال سابقه کار وکالت یا کارآموزی قضایی اشاره کرد. در این مورد باید برای نمایندگان حقوقی مذکور ابلاغ با امضای شهردار تهیه شود. اما در دعاوی کیفری نیز بر اساس ماده ۱ قانون حمایت قضایی از کارکنان دولت و پرسنل نیروهای مسلح مصوب ۱۳۶۲/۷/۲۹ شهرداری می‌تواند برای حمایت قضایی از کارکنان خود از نمایندگان قضایی خود برای حضور در محاکم استفاده کند. در این قانون نیز شرایطی برای نمایندگان قضایی قید شده است که شبیه به شرایط نمایندگان حقوقی است. این احکام تکلیف شهرداری‌ها را در تقویت کادر حقوقی و استفاده از کارشناسان حقوقی مجرب برای پی‌گیری پرونده‌های حقوقی و کیفری خود مضاعف می‌کند.

□ آیا خزانه دار شورا جزو هیئت رئیسه شورا محسوب می‌شود؟

○ نه در قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراها اسلامی مصوب ۱۳۷۵ و نه در اصلاحیه قانون مذکور مصوب ۱۳۸۲/۷/۶ به خزانه دار شورا اشاره‌ای نشده است و به نظر می‌رسد خزانه دار از تأسیسات حقوقی است که به حکم آیین نامه‌های اجرایی قانون ایجاد گردیده است. ماده ۱۲ قانون اصلاح قانون شوراها در مورد هیئت رئیسه شورا مقرر می‌دارد: «اولین جلسه شوراها موضوع این قانون به دعوت مسئولان واحدهای تقسیمات کشوری مربوط و با هیئت رئیسه سنی تشکیل می‌شود تا هیئت رئیسه شورا - شامل یک رئیس و یک نایب رئیس و حداقل یک منشی - انتخاب شوند». قانون گذار در این ماده فقط محدودیتی در تعداد منشی‌های شورا قائل نشده است ولی هر کدام از شوراها - اعم از فرادست و پایین دست - فقط می‌توانند یک رئیس و یک نایب رئیس و به تعداد لازم منشی داشته باشند. البته با توجه به شرح وظایف متعددی که شوراها دارند و با توجه به نهادینه شدن این تأسیس در روند حیات حقوقی شوراها وجود خزانه دار شورا ضروری است. با این حال در روند تثبیت جایگاه شوراها و شکل‌گیری تشکیلات اداری و مالی آنها وظایف خزانه دار می‌تواند به مسئول امور مالی یا حسابدار مآذون از طرف شورا واگذار شود و بدین ترتیب جایگاه شورایی و استقلال شورا بیش از پیش تقویت گردد.

□ با توجه به اینکه بر اساس بند ۱۶ ماده ۷۱ قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراها اسلامی مصوب ۱۳۷۵ وظیفه وضع عوارض محلی به شوراها واگذار شده است، آیا شوراها اسلامی می‌توانند در صورت عدم تأدیه بموقع عوارض به وسیله مؤدیان نسبت به وضع جریمه دیرکرد اقدام کنند؟

○ با توجه به اینکه جریمه از مفاهیم تنبیهی و نوعی مجازات محسوب می‌شود از صلاحیت شوراها اسلامی خارج است. بدیهی است حکم به هرگونه تنبیه و مجازات باید از طریق قانون مصوب مجلس شورای اسلامی باشد و شوراها اسلامی چنین اختیاری ندارند. چنانچه قانون گذار مصلحت می‌دانست، می‌توانست چنین اختیاری را به شوراها اسلامی واگذار نکند ولی قوانین لازم‌الرعایه فعلی متضمن چنین حکمی نیستند.

مشاور اداری - مالی

جمشید رضایی
مشاور ماهنامه

مشاور اداری - مالی این شماره به پرسش‌هایی در زمینه مقررات نصب آگهی و برجسب، اصلاح موادی از قانون برنامه سوم توسعه، تملک اراضی و مواردی از این دست پاسخ می‌دهد. ناگفته نماند که این پاسخ‌ها صرفاً در برگیرنده دیدگاه‌های مشاور ماهنامه‌اند.

□ ضوابط و مقررات حاکم بر نصب آگهی و برجسب‌های تبلیغاتی در سطح شهر کدام‌اند؟ وظیفه برخورد با افرادی که بدون رعایت مقررات مبادرت به نصب آگهی‌های تبلیغاتی می‌کنند با کدام سازمان است؟

○ ۱- به موجب بند ۲۵ ماده ۷۱ قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهردار مصوب ۱۳۷۵/۳/۱، تصویب مقررات لازم به پیشنهاد شهرداری برای نوشتن هر نوع مطلب و یا الصاق هر نوع نوشته و آگهی و تابلو بر روی دیوارهای شهر با رعایت مقررات موضوعه و انتشار آن برای اطلاع عموم از وظایف شورای اسلامی شهر است و مطابق بند ۲۷ ماده ۵۵ قانون شهرداری (الحاقی ۱۳۴۵)، برداشتن و محو کردن آگهی‌ها از محل‌های غیرمجاز و هرگونه اقدامی که در حفظ نظافت و زیبایی شهر مؤثر باشد، بر عهده شهرداری است.

۲- به تصریح بند ۲۷ ماده ۵۵ قانون شهرداری، وظیفه برخورد با افرادی که بر خلاف مقررات موجود اقدام به نصب آگهی‌های تبلیغاتی می‌کنند، با شهرداری هاست؛ بدین معنی که شهرداری افراد متخلف را به مراجع قضایی معرفی و مراجع مذکور مطابق مقررات موجود حکم می‌کند.

۳- مجازات کسانی که بدون رعایت مقررات مربوط (مقررات مندرج در مصوبه شورای اسلامی شهر) به طور غیرمجاز اقدام به نصب پوستر و آگهی‌های تبلیغاتی کنند، به شرح زیر در ماده ۹۲ قانون شهرداری تعیین شده است: «ماده ۹۲- نوشتن هر نوع مطلبی یا الصاق هر نوشته‌ای بر روی دیوارهای شهر که مخالف مقررات انجمن باشد، ممنوع است؛ مگر در محل‌هایی که شهرداری برای نصب و الصاق اعلانات معین می‌کند. در این محل‌ها هم فقط باید به نصب و الصاق آگهی اکتفا کرد و نوشتن روی آن نیز ممنوع است. متخلف علاوه بر تأدیه خسارت مالکان، به پرداخت پانصد تا یک هزار ریال جریمه محکوم خواهد شد.»

۴- با عنایت به مقررات پیش گفته، وظیفه شهرداری در سروسامان بخشیدن به فعالیت‌های تبلیغاتی در سطح شهر این است که اولاً آیین‌نامه‌ای در این خصوص تهیه کند و پس از تصویب شورای اسلامی شهر ذی‌ربط آن را به اجرا گذارد. در این آیین‌نامه می‌بایست کلیه مقررات لازم از جمله چگونگی صدور مجوز، مبالغی که متقاضی باید پرداخت کند و... پیش‌بینی گردد. ثانیاً محل‌هایی هم می‌بایست در سطح شهر معین کرد تا متقاضیان در آنجا اقدام به نصب آگهی‌های تبلیغاتی کنند. به علاوه، می‌بایست افرادی را که به طور غیرمجاز اقدام به نصب آگهی‌های تبلیغاتی می‌کنند به مراجع قضایی معرفی کرد و مجازات آنها را خواستار شد.

□ همان‌طور که می‌دانید، مطابق تبصره یک ماده ۵ قانون

اصلاح موادی از قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران و چگونگی برقراری و وصول عوارض از تولیدکنندگان کالا، ارائه‌دهندگان خدمات و کالاهای وارداتی وضع عوارض محلی جدید یا افزایش نرخ هر یک از عوارض محلی بایستی حداکثر تا پانزدهم بهمن هر سال برای اجرا در سال بعد تصویب و اعلام گردد. با عنایت به سایر عوارض تنفیذی و تصویبی وزارت کشور، که فارغ از قانون تجمیع‌اند، آیا بر اساس تبصره مذکور شهرداری‌ها مکلف به تنفیذ مجدد عوارض قبلی به وسیله شورای اسلامی شهر هستند؛ یا اینکه در صورت عدم افزایش نیاز به تنفیذ مجدد ندارند و کمافی السابق به قوت خود باقی هستند؟

○ حکم مندرج در تبصره یک ماده ۵ قانون اصلاح موادی از قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران و چگونگی برقراری و وصول عوارض از تولیدکنندگان کالا، ارائه‌دهندگان خدمات و کالاهای وارداتی بیانگر این نیست که شهرداری‌ها مکلف باشند تا تنفیذ عوارض قبلی را از شورای اسلامی شهر بگیرند بلکه مبین این است که اگر شورای اسلامی شهر بخواهد عوارض مورد نظر را افزایش دهد، می‌بایست حداکثر تا پانزدهم بهمن ماه هر سال برای اجرا در سال بعد تصویب و اعلام کند.

□ یکی از شرکت‌های دولتی در سال ۱۳۱۵ و ماقبل آن برای اجرای برنامه عمرانی خود پلاک‌هایی را تملک کرده است. پلاک‌های ثبتی مذکور در آن زمان خارج از محدوده شهر واقع گردیده و پس از توسعه شهر و تفکیک اراضی از طرف صاحبان املاک بر اساس طرح جامع شهر عرصه مورد نظر عملاً از نیمه دوم شهریور ماه سال ۱۳۶۳ از سرویس بهره‌برداری خارج شده و در مسیر بولوار و معبر عام واقع گردیده است. شرکت مورد نظر در خواست غرامت عرصه را که در مسیر خیابان و معبر قرار گرفته است از شهرداری می‌کند. با عنایت به موارد پیش گفته، بررسی و اعلام فرمایید: اولاً آیا شهرداری باید نسبت به پرداخت غرامت عرصه مورد ادعای شرکت بر اساس لایحه قانونی نحوه خرید و تملک اراضی و املاک برای اجرای برنامه‌های عمومی، عمرانی و نظامی دولت اقدام کند یا خیر؟ ثانیاً، آیا موضوع مورد ادعای شرکت مشمول ماده ۱۰۱ قانون

شهرداری خواهد شد یا خیر؟

○ همان طور که می‌دانید، مطابق ماده ۱۰۱ قانون شهرداری معابر و شوارع عمومی که در اثر تفکیک اراضی احداث می‌شود، متعلق به شهرداری است و شهرداری در قبال آن به هیچ عنوان وجهی به صاحب آن پرداخت نخواهد کرد. این امر زمانی محقق می‌شود که تفکیک به درخواست مالک یا مأذون از طرف وی صورت گیرد. در غیر این صورت (در صورتی که بدون اینکه مالک تقاضای تفکیک کند قسمتی از ملک وی در مسیر طرح احداث بولوار یا معبر قرار گیرد)، مورد مشمول ماده ۱۰۱ نیست و شهرداری می‌بایست وفق مقررات موجود ملک واقع در مسیر طرح را خریداری و تملک کند.

۲- با توجه به اینکه ملک مورد نظر متعلق به شرکت دولتی است لذا شهرداری می‌بایست آن را وفق ماده ۱۱ لایحه قانونی نحوه خرید و تملک اراضی و املاک برای اجرای برنامه‌های عمومی، عمرانی و نظامی دولت مصوب سال ۱۳۵۸ تملک کند. (ماده ۱۱- هرگاه برای اجرای طرح دستگاه اجرایی احتیاج به اراضی دایر یا بایر، ابنیه یا تأسیسات متعلق به سایر وزارتخانه‌ها یا مؤسسات یا شرکت‌های دولتی یا وابسته به دولت و همچنین شهرداری‌ها، بانک‌ها، و دانشگاه‌های دولتی و سازمان‌هایی که شمول قانون نسبت به آنها مستلزم ذکر نام است داشته باشد، واگذاری حق استفاده به موجب موافقت وزیر یا رئیس مؤسسه یا شرکت که ملک را در اختیار دارد ممکن خواهد بود. این واگذاری به صورت بلاعوض است و در صورتی که مسئولان مربوط به توافق نرسند طبق نظر نخست وزیر عمل خواهد شد). لازم به توضیح است که در زمان حاضر، به موجب اصلاحات و تغییرات و متمیم قانون اساسی مصوب سال ۱۳۶۸، رئیس جمهور جایگزین نخست وزیر شده است.

□ همان طور که می‌دانید، در ماده ۳۵ قانون اصلاح، قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران مصوب سال ۱۳۸۲ مقرر شده است: «ماده ۷۵ قانون به شرح زیر اصلاح می‌شود: ماده ۷۵ - آیین نامه سازمانی، تشکیلاتی و تعداد و نحوه تشکیل جلسات شوراها و امور مالی دبیرخانه شوراها و تعداد کارکنان آنها و هزینه‌های مربوط و هرگونه پرداختی به اعضای شوراها به وسیله شورای عالی استان‌ها تهیه می‌شود و به تصویب هیئت وزیران می‌رسد. به کارگیری کارکنان و هرگونه پرداختی خارج از آیین نامه ممنوع است.» با توجه به اینکه در زمان حاضر وجوهی تحت عنوان حق جلسه به اعضای شوراها پرداخت می‌گردد، آیا منظور قانون گذار از عبارت اخیر ماده مذکور این است که از تاریخ تصویب اصلاحیه یاد شده پرداخت حق جلسه به اعضای شوراها ممنوع است؛ یا اینکه پس از تهیه و تصویب آیین نامه و تعیین حق جلسه برای اعضای شوراها؟

○ زمانی حکم مندرج در قسمت اخیر ماده ۷۵ اصلاحی مصداق می‌یابد که آیین نامه مورد نظر تهیه شود و به تصویب برسد و تا آن زمان می‌بایست میزان حق جلسه اعضای شوراها بر اساس ضوابط و مقررات موجود تعیین و پرداخت گردد.

□ شهرداری در سال ۱۳۶۹ به استناد تبصره ۶ و ۹ ماده ۹ قانون زمین شهری قطعه زمینی را برای اجرای برنامه‌های

عمرانی خود تملک کرده و در سال ۱۳۷۲ سند آن در دفترخانه به نام شهرداری منتقل شده است. خواهشمند است بررسی و اعلام فرمایید: اولاً با توجه به اینکه در سال ۱۳۷۲ مهلت ۵ ساله ماده ۹ قانون زمین شهری منقضی شده است، آیا اقدام شهرداری در تقویم ملک مذکور به قیمت منطقه‌ای قانونی است یا خیر؟ ثانیاً آیا حکم ماده واحده قانون نحوه تقویم ابنیه، املاک و اراضی مورد نیاز شهرداری‌ها مصوب سال ۱۳۷۰ ناسخ تبصره ۹ ماده ۹ زمین شهری است یا خیر؟

○ ۱- نظر به اینکه در ماده واحده قانون نحوه تقویم ابنیه، املاک و اراضی مورد نیاز شهرداری‌ها مصوب سال ۱۳۷۰ مقرر شده است: «در کلیه قوانین و مقرراتی که شهرداری‌ها مجاز به تملک ابنیه، املاک و اراضی قانونی مردم هستند در صورت عدم توافق بین شهرداری و مالک، قیمت ابنیه، املاک و اراضی بایستی به قیمت روز تقویم و پرداخت شود»، و یکی از این مقررات عبارت است از مقررات مندرج در ماده ۹ قانون زمین شهری و تبصر ذیل آن، به ویژه تبصره‌های ۶ و ۹. بنابراین از تاریخ لازم‌الاجرا شدن قانون نحوه تقویم ابنیه، املاک و اراضی مورد نیاز شهرداری‌ها، تبصره ۹ ماده ۹ قانون زمین شهری دایر بر تقویم املاک و اراضی به قیمت منطقه‌ای در خصوص شهرداری‌ها منسوخ است و می‌بایست این گونه املاک و اراضی به قیمت روز تقویم و بهای آن پرداخت شود. ۲- در صورتی که قطعه زمین مورد نظر وفق تبصره ۶ ماده ۹ قانون زمین شهری و در زمان حاکمیت قانون مذکور تملک شده باشد و تشریفات لازم برای تنظیم روز منجر به تنظیم سند در سال ۱۳۷۲ شده باشد، در این صورت تملک مذکور و تقویم قطعه زمین به قیمت منطقه‌ای فاقد اشکال قانونی است. به عبارت دیگر، اگر تنظیم سند به نام شهرداری در زمان بعد از حاکمیت ماده ۹ قانون زمین شهری مربوط به سازمان ثبت باشد نه شهرداری، در این صورت اقدام شهرداری در تقویم قطعه زمین به قیمت منطقه‌ای بلااشکال است.

□ این شهرداری به منظور اجرای اکثر پروژه‌های عمرانی خود در سطح شهر نیاز به تملک اراضی مورد نیاز خود دارد و با توجه به اینکه این اراضی در املاک موقوفه واقع اند در پیگیری‌های به عمل آمده اداره اوقاف محل از شهرداری تقاضای مبالغ زیادی بابت پذیره می‌کنند. خواهشمند است بررسی و اعلام گردد در صورتی که اجرای پروژه‌های مربوط در مسیر ارائه خدمات عمومی و همسو با اجرای نیات واقفان است، آیا پرداخت هزینه پذیره برای شهرداری‌ها نیز لازم‌الاجراست یا خیر؟

○ در خصوص نحوه خرید و تملک اراضی و ابنیه موقوفه که در مسیر طرح‌های شهری واقع می‌شوند گفتنی است که قانون حاکم بر نحوه خرید و تملک اراضی و املاک موقوفه عبارت است از لایحه قانونی نحوه خرید و تملک اراضی و املاک برای اجرای برنامه‌های عمومی و عمرانی و نظامی دولت مصوب سال ۱۳۵۸ و در تبصره ۴ ماده ۵ لایحه قانونی مذکور اختصاصاً نسبت به املاک موقوفه چنین مقرر شده است: «نسبت به املاک موقوفه‌ای که طبق تشخیص سازمان اوقاف تبدیل به احسن آنها قانوناً مجاز است به طریق مذکور در این قانون اقدام می‌شود و در آنها بهیچ وجهی شرعاً مجاز نیست به طریق اجاره طویل‌مدت عمل خواهد شد. در مورد املاک اخیر در صورت

وجود اعیانی متعلق به اشخاص و یا حقوق مندرج در تبصره‌های ۲ و ۳ ماده ۵ این قانون حقوق مورد بحث از سوی هیئت کارشناسی مندرج در این قانون تعیین می‌گردد و از محل اعتبار طرح پرداخت و مال الاجاره ملک موقوفه با در نظر گرفتن پرداخت مذکور از سوی هیئت کارشناسی تعیین خواهد شد». با این حال اراضی و املاک موقوفه می‌بایست وفق مقررات پیش گفته تقویم و قیمت آنها پرداخت گردد و مطالبه هرگونه وجهی خارج از ضوابط مذکور از طرف سازمان اوقاف (از جمله پذیره) فاقد وجهت قانونی است.

رأی وحدت رویه هیئت عمومی دیوان عدالت اداری راجع به اینکه معافیت واحدهای آموزشی از پرداخت یک درصد عوارض پیمانکاری به پیمانکاران آنها تسری نمی‌یابد.

تاریخ: ۱۳۸۲/۳/۲۵ شماره دادنامه: ۱۲ کلاس پرونده: ۵۶/۸۱

مرجع رسیدگی: هیئت عمومی دیوان عدالت اداری.
شاکای: آقای...

موضوع شکایت و خواسته: اعلام تعارض آرای صادره از شعب ۳ و ۱۲ و ۱۷ دیوان عدالت اداری.

مقدمه: الف - شعبه دوازدهم در رسیدگی به پرونده کلاس ۱۷۶۸/۷۸ موضوع شکایت آقای ... به طرفیت شهرداری شیراز به خواسته ابطال رأی مورخ ۱۳۷۸/۸/۲۲ کمیسیون ماده ۷۷ شهرداری شیراز به شرح دادنامه شماره ۵۱۶ مورخ ۱۳۷۹/۴/۲۲ چنین رأی صادر نموده است: چون رأی مورخ ۱۳۷۸/۸/۲۲ کمیسیون ماده ۷۷ شهرداری شیراز در رابطه با قرارداد مورخ ۱۳۷۷/۱۲/۱۸ صادر و شاکای را مکلف به پرداخت عوارض کرده در حالی که دستگاه اجرایی مکلف بوده که از محل اعتبار طرح مذکور را برداشت و به حساب شهرداری واریز کند لذا رأی مذکور مطابق با بخشنامه‌های استنادی شاکای نبوده و لغو می‌گردد، تا مجدداً در کمیسیون هم عرض مورد رسیدگی مجدد قرار گیرد.
ب - شعبه هفدهم در رسیدگی به پرونده کلاس ۳۸۳/۷۷ موضوع شکایت آقای ... به طرفیت شهرداری شیراز به خواسته ابطال رأی مورخ ۱۳۷۶/۱۲/۲۶ کمیسیون ماده ۷۷ قانون شهرداری‌ها به شرح دادنامه شماره ۲۴۷ مورخ ۱۳۷۹/۳/۱ چنین رأی صادر نموده است:
اولاً تعرفه مربوطه تأیید نشده است. ثانیاً تعرفه مورد استناد که به وسیله نماینده معرفی شده تسلیم شعبه گردید به تعرفه تصویبی انطباق ندارد. ثالثاً مبلغ پیمانکاران طرح‌های عمرانی به شهرداری محل اجرای قرارداد پرداخت گرد. لذا تعیین عوارض یک درصد برای طرح مذکور و صدور رأی مورد شکایت بر آن مبنا صحیح نبوده است بر خلاف ضوابط و مقررات مربوطه عمل شده است. لذا به حکم به ورود شکایت و نقض رأی مذکور صادر و اعلام می‌گردد.

شعبه سوم در رسیدگی به پرونده کلاس ۵۱۳/۷۹ موضوع شکایت آقای ... به طرفیت شهرداری شیراز به خواسته اعتراض به رأی مورخ ۱۳۷۹/۳/۱۸ به شرح دادنامه شماره ۱۴۵۱ مورخ ۱۳۷۹/۸/۳ چنین رأی صادر نموده است: نظر به اینکه در بند ۳۹۵ تعرفه عوارض تنفیذی ولی فقیه که به استناد بند یک ماده ۳۵ قانون تشکیلات شوراهای به تنفیذ ولی فقیه رسیده است، یک درصد مبلغ پیمانکاران باید به شهرداری محل اجرای قرارداد پرداخت شود و از آنجا که تعرفه عوارض شهرداری کلیه صنوف را در بر می‌دارد پیمانکار به عنوان یک شغل می‌بایست عوارض خود را بپردازد که این عوارض بر اساس یک درصد مبلغ پیمان تصویب شده که در این خصوص وزارت کشور به عنوان تصویب کننده عوارض پیمانکار را مسئول پرداخت عوارض دانسته است و در مورد معافیت واحدهای آموزشی از پرداخت عوارض این موضوع ارتباط با پیمانکارانی که طرف قرارداد آموزش و پرورش می‌باشند ندارد زیرا پرداخت عوارض شهرداری بر عهده پیمانکار بوده نه کارفرما تا مشمول معافیت‌های قانونی باشد. بنابراین از حیث نقض قوانین و مقررات ایراد و اشکالی بر رأی مورد اعتراض به نظر نمی‌رسد. با کیفیت مطروحه شکایت غیروارد تشخیص و حکم به رد آن صادر می‌گردد. هیئت عمومی دیوان عدالت اداری در تاریخ فوق به ریاست حجت‌الاسلام والمسلمین دری نجف آبادی و با حضور رؤسای شعب بدوی و رؤسا و مستشاران شعب تجدید نظر تشکیل و پس از بحث و بررسی و انجام مشاوره با اکثریت آرا به شرح آتی مبادرت به صدور رأی می‌نماید.

رأی هیئت عمومی

نظر به تأیید و تصویب مراجع ذی صلاح در باب جواز وصول یک درصد عوارض از پیمانکاران و الزام آنان به پرداخت عوارض مذکور به شهرداری‌های طرف قرار داد و عدم تسری معافیت واحدهای آموزشی از پرداخت عوارض مذکور به پیمانکاران، دادنامه شماره ۱۴۵۱ مورخ ۱۳۷۹/۸/۳ شعبه سوم بدوی دیوان در حدی که مبین این معنی است موافق اصول و موازین قانونی می‌باشد. این رأی به استناد قسمت اخیر ماده ۲۰ اصلاحی قانون دیوان عدالت اداری برای شعب دیوان و سایر مراجع ذی ربط در موارد مشابه لازم‌الاتباع است.

رئیس هیئت عمومی دیوان عدالت اداری - دری نجف آبادی

هیئت عمومی دیوان عدالت اداری مبنی بر ابطال قسمت‌هایی از بخشنامه شماره ۵۳۳/۸۵/۲۲۵/۱۴/۲۱۰ مورخ ۱۳۸۰/۱۰/۱۰ سازمان اوقاف و امور خیریه.

تاریخ: ۱۳۸۲/۵/۱۲ شماره دادنامه: ۱۹۲ کلاس پرونده: ۵۲/۸۰

مرجع رسیدگی: هیئت عمومی دیوان عدالت اداری.

شاکای: رئیس کل دیوان عدالت اداری، دری نجف آبادی و غیره.

موضوع شکایت و خواسته: ابطال قسمت‌هایی از بخشنامه شماره ۵۳۳/۸۵/۲۲۵/۱۴/۲۱۰ مورخ ۱۳۸۰/۱۰/۱۰ سازمان

اوقاف و امور خیریه.

مقدمه: شکات در شکایتنامه تقدیمی اعلام داشته‌اند، بخشنامه شماره ۵۳۳/۸۵/۲۲۵/۱۴/۲۱۰ مورخ ۱۳۸۰/۱۰/۱۰ سازمان اوقاف

و امور خیریه نسبت به تمام موقوفات و محبوسات به خصوص موقوفات و محبوساتی که متولیان منصوب یا مستنبط دارند مخالف نصوص قوانین و شرع است. تقریر مطلب نیازمند مقدمه‌ای است که در دو بخش بیان می‌شود. بخش اول - توضیح دو اصطلاح به کار رفته در بخشنامه، متصرفی - موقوفه و محبوسه‌ای که طبق بند اول یا بند هفتم ماده یک قانون تشکیلات مجهول التولیه است و سازمان اوقاف آن را متصرف شده و رأساً اداره می‌نماید.

غیرمتصرفی - موقوفه و محبوسه‌ای که خارج از شمول ماده مذکور بوده و تصرف و تحت مدیریت متولی اعم از منصوب و مستنبط باشد و چنین رقباتی از حیث مدیریت از مصادیق بارز امر مؤکد حضرت صاحب الامر عجل الله فرجه الشریف (ص) در جواب مسائل ابی الحسن محمد بن جعفر الاسدی است که آن حضرت فرموده‌اند «فان ذلک جائز لمن جعله صاحب الضیعه قیماً علیها انما لایجوز ذلک لغیره» و همچنین مشمول مسئله ۸۳ کتاب الوقف تحریر الوسیله حضرت امام خمینی قدس سره می‌باشد که به صراحت می‌فرماید «و لیس لاحد مزاحمة فیه حتی الموقوف علیهم» که فی الجمله و بالجمله دخالت غیر متولی در اداره امور موقوفات و محبوسات را ممنوع و حرام مؤکد دانسته‌اند. علی‌رغم نصوص شرعی مذکوره که متفق علیه شیعه و مفاد و مضمون آن مجمع علیه تمام مسلمین است ماده ۱۰ قانون فوق‌الذکر اختیار تنظیم اجاره نامه رسمی یا مستأجرین موقوفات را از متولیان سلب و قرارداد راجعه به موقوفات را منوط به اجازه سازمان اوقاف نموده است! این قانون دستمایه تجاوزات و سرمنشأ بدعت‌های بسیار واضح دیگری در سازمان اوقاف و امور خیریه گردیده است. در راستای مشی متولی ستیزی و سلب اختیارات متولیان است که سازمان اوقاف و امور خیریه مبادرت به اصدار بخشنامه مورد شکایت کرده است. در بخشنامه (از سطر دوم به بعد) آمده است که «لازم است از تاریخ وصول این بخشنامه در مدت اسناد اجازه اراضی موقوفات متصرفی و غیرمتصرفی... به شرح زیر اقدام فرمایید» اما ایرادات شرعی و قانونی که به بخشنامه وارد است،

۱- نسبت به موقوفات غیر متصرفی (دارای متولی) به جای متولیان پیشاپیش تصمیم‌گیری نموده و اجرای آن را به واحدهای تابعه خود دستور داده است و این خلاف شرع و قانون اساسی و عادی است.

۲- در فراز (۱) بخشنامه مدت اجاره موقوفات را ده سال کامل مقرر نموده و اختیار متولیاتی را که غبطه و مصلحت موقوفه را در تعیین مدت کمتر یا بیشتر تشخیص می‌دهند از آنها سلب کرده است.

۳- در فراز (۳) بخشنامه افزایش تداخل و عواید موقوفات را به ۱۰ درصد در سال محدود کرده‌اند در صورتی که طبق شاخص‌های اجناس و خدمات، خیلی بیشتر از اینها است.

۴- در فراز (۶) مدت اجاره اماکن مسکونی موقوفه را یک سال تعیین کرده و باز هم متولیان را بر خلاف اختیارات مفوضه به آنها در وقفنامه‌ها و قوانین مانند ماده ۸۲ قانون مدنی محدود کرده است لذا بخشنامه مورد شکایت با شرع و با قوانین اساسی و عادی مخالف است چه تردیدی نیست که بخشنامه نیز تحت عنوان «مقررات» که اصل ۴ قانون اساسی لزوم انطباق آنها را با اساس موازین اسلامی تأسیس کرده، مندرج و مشمول آن می‌باشد و مغایرت بخشنامه مورد شکایت با نص احکام شرعی را در مقدمه معروضه تمثیلاً از توقیعات ناحیه مقدسه حضرت امام زمان عج و تحریر الوسیله بنیان گذار نظام جمهوری اسلامی ایران استناد شده، بخشنامه خلاف شرع و قانون مذکور را که در واقع تقنین روی قوانین و خارج از اختیارات قوه مجریه است ابطال فرمایید.

سرپرست سازمان اوقاف و امور خیریه در پاسخ به شکایت مذکور طی نامه شماره ۲۳۰/۴۸۶۳ مورخ ۱۳۸۰/۱۲/۲۰ اعلام داشته‌اند، ۱- شاکی به استناد ماده ۱۰ قانون تشکیلات و اختیارات سازمان اوقاف در واقع خود به شکایت بی‌اساس خویش در مورد تنظیم اسناد اجاره موقوفات پاسخ داده است. زیرا ماده مرقوم به روشنی لزوم موافقت سازمان را در این مورد تصریح کرده بنابراین تهیه بخشنامه مورد شکایت در راستای همین اختیار قانونی و در جهت ایجاد روبه معین و مشخص در نحوه تنظیم اسناد اجاره موقوفات (واگذاری منافع) صورت گرفته لذا شکایت شاکی مغایر قانون موصوف و مردود می‌باشد.

۲- شاکی علاوه بر بی‌توجهی به قانون و آیین‌نامه‌ها، مجوز شرعی را که از طرف ولایت فقیه رهبر معظم انقلاب به سازمان تفویض گردیده به کلی نادیده گرفته است. توضیح اینکه، از طرف نماینده ولی فقیه سرپرست سازمان اوقاف و امور خیریه به منظور تعیین تکلیف این سازمان در مورد موقوفاتی که دارای متولی می‌باشند در تاریخ ۱۳۶۹/۷/۲۳ طرح توجیهی در خصوص نظارت بر اعمال متولیان موقوفات در ۴ ماده تهیه و به محضر مبارک رهبر معظم انقلاب تقدیم و درخواست تعیین تکلیف گردیده و معظم له مرقومه ۱/۳۵۰۳ مورخ ۱۳۶۹/۸/۱۴ اجازه اجرای طرح مذکور را صادر فرمودند. بنابراین برخلاف تصور شاکی سازمان حق دارد در موقوفاتی که دارای متولی است هرگاه متولی در مظان تعدی و تفریط باشد نظارت نماید و طبق ماده ۴ طرح مذکور از جمله اختیارات سازمان نظارت در تنظیم اسناد معاملات راجع به عین یا منافع این قبیل موقوفات می‌باشد. این نظارت نیز استصوابی است.

۳- با عنایت به سوابق مورد اشاره شکایت شاکی که بخشنامه سازمان را مورد اجاره موقوفات غیرمتصرفی (دارای متولی) به طور اطلاق خلاف شرع دانسته در جای خود مغایر با مجوز شرعی صادره و ابلاغی مقام معظم رهبری می‌باشد.

۴- در خصوص متولیان منصوب که در مظان تعدی و تفریط نیستند در ماده ۳ طرح توجیهی تعیین تکلیف شده و ادارات اوقاف و امور خیریه و تفریط نیستند در ماده ۳ طرح توجیهی تعیین تکلیف شده و ادارات اوقاف و امور خیریه نسبت به آنها نظارتی نداشته و از مفاد بخشنامه مورد شکایت خروج موضوع دارند مضافاً که قسمت اخیر ماده ۱۴ قانون تشکیلات و اختیارات سازمان اوقاف و امور خیریه نیز ناظر بر همین مبنی است.

۵- قسمت دیگر شکایتنامه در مورد انجام مزایده برای اجاره موقوفات نیز مانند سایر مطالب غیرموجه و ناصحیح است و مواد ۱۱ و ۱۴ آیین‌نامه اجرایی قانون کلاً در جهت حفظ حقوق و منافع موقوفات تنظیم گردیده و به هیچ وجه از متولیان حقوقی را سلب نموده است در این رابطه اضافه می‌نماید که طبق فرم‌های آگهی مزایده موقوفات متولی ورود یا قبول پیشنهادات یا برندگان مزایده مجاز است؛ که بی‌توجهی شکایت شاکی را مدلل می‌دارد. ضمناً بر خلاف ادعای شاکی در ایجاد موقوفات متصرفی نیز که اعضای کمیسیون از نمایندگان دادستانی و دارایی و رئیس اداره اوقاف تشکیل می‌شود ریاست اداره در اقلیت قرار دارد.

۶- ایراد شاکی نسبت به مدت‌های تعیین شده در بخشنامه وارد نیست زیرا در تعیین مدت مقررات آیین‌نامه و همچنین قوانین روابط موجر و مستأجر و عرف و سابقه اجاره مورد توجه قرار گرفته و در هر حال از متولیان منصوص این حق سلب نشده است که هرگاه مهلت‌های دیگری را به مصلحت موقوفه تحت تولیت خود بدانند تغییرات مورد نظر خود را پیشنهاد و اعمال نمایند.

۷- ایراد دیگر شاکی راجع به درصدهای مندرج در بخشنامه از لحاظ افزایش اجاره بها نیز مردود است، زیرا اولاً در بند ۲ بخشنامه تعیین قیمت پایه اجاره بها توسط کارشناسان رسمی و یا خبره محلی به عمل می‌آید و واضح است که در تعیین قیمت پایه عوامل نظیر مدت اجاره نیز مورد توجه کارشناس و خبره محلی قرار می‌گیرد. ثانیاً در بخشنامه مورد شکایت حق متولیان در پیشنهاد و اعمال افزایش درصدهای مورد بحث سلب نگردیده است.

۸- حقیقت این است که بخشنامه صادره به منظور ایجاد تسهیلات در کار موقوفات و مستأجرین و به وجود آوردن حسن روابط فی‌مابین آنها و جلوگیری از مراجعات مکرر اشخاص و عدم تحمیل هزینه‌های اضافی کارشناسی، صادر شده است و به علاوه برای رفع هرگونه بهانه جویی‌های احتمالی بخشنامه دیگری به شماره ۱۰۴۴۶/۲۱۰/۱۰/الف مورخ ۱۳۸۰/۱۲/۱۱ صادر گردیده و ضمن آن بر حقوق شرعی و قانونی متولیان از یک طرف و نظارت شرعی و قانونی سازمان اوقاف و امور خیریه مستنداً به مجوز شرعی مقام معظم رهبری و قوانین موضوعه تأکید گردیده است که توجه به مفاد آن تمامی شبهات ایجاد شده از طرف شاکی را منتفی می‌سازد.

دبیر محترم شورای نگهبان در خصوص ادعای خلاف شرع بودن بخشنامه مورد شکایت طی نامه شماره ۱۱۷۷/۱۰/۳۰/۱۱ اعلام داشته‌اند موضوع بخشنامه شماره ۲۱۰/۱۴/۲۲۵/۸۵۳۳ مورخ ۲۱۰/۱۰/۱۰ مورخ ۱۳۸۰/۱۰/۱۰ سازمان اوقاف و امور خیریه در جلسه مورخ ۱۳۸۱/۴/۳۱ فقهای شورای نگهبان مطرح شد، که نظر فقها به شرح زیر اعلام می‌گردد:

۱- نظر به اینکه موقوفات غیر متصرفی مذکور در صدور بخشنامه شامل موقوفاتی می‌شود که متولیان منصوص آنها در مظان تعدی و تفریط نباشند فلذا اعمال نظارت نسبت به آنان خلاف ماده ۳ طرح توجیهی است و شمول مفاد بخشنامه نسبت به آنان مخالف موازین شرع شناخته شد.

۲- در بند یک بخشنامه الزام متولیان اگر چه در مظان تعدی و تفریط باشند به اینکه همه جا مدت اجاره را ۱۰ ساله قرار دهند خارج از محدوده نظارت تجویز شده می‌باشد و می‌بایست در تعیین مدت اجاره غبطه وقف در نظر گرفته شود از این جهت اطلاق این الزام نسبت به همه موارد خلاف شرع شناخته شد.

۳- در بند (۳) بخشنامه اطلاق حکم به اینکه مقدار افزایش اجاره بها در هر سال فقط به تعداد ۱۰ درصد نسبت به سال قبل باشد نیز به همان چستی که در بند فوق ذکر شد خلاف موازین شرع شناخته شد.

۴- بند (۴) بخشنامه نیز همان ایراد بند (۳) را دارد و اطلاق آن نسبت به مواردی که تورم بیش از ۲۰ درصد پیش‌بینی شود خلاف شرع می‌باشد.

۵- در بند (۶) بخشنامه الزام به اینکه مدت اجاره رقبات مسکونی باید یکساله باشد همان ایراد بند (۱) را دارد و اطلاق آن نسبت به مواردی که غبطه وقف چنین اقتضایی را نداشته باشد و یا اقتضای خلاف را بنماید خلاف موازین شرع می‌باشد.

۶- در بند (۷) بخشنامه اطلاق منع تمدید اجاره برای بقیه مدت در موارد نقل و انتقالات مجاز در مواردی که بر خلاف غبطه وقف نباشد خلاف موازین شرع می‌باشد.

هیئت عمومی دیوان عدالت اداری در تاریخ فوق به ریاست حجة الاسلام و المسلمین دری نجف‌آبادی و با حضور رؤسای شعب بدوی و رؤسا و مستشاران شعب تجدید نظر تشکیل و پس از بحث و بررسی و انجام مشاوره با اکثریت آرا به شرح آتی مبادرت به صدور رأی می‌نماید.

رأی هیئت عمومی

فقهای محترم شورای نگهبان در جلسه مورخ ۱۳۸۱/۴/۳۱ در خصوص اعتراض نسبت به بخشنامه شماره ۲۱۰/۱۴/۲۲۵/۸۵۳۳ مورخ ۲۱۰/۱۰/۱۰ سازمان اوقاف و امور خیریه به شرح بین‌الاهلین اظهار نظر نموده‌اند.

۱- نظر به اینکه موقوفات غیر متصرفی مذکور در صدر بخشنامه شامل موقوفاتی می‌شود که متولیان منصوص آنها در مظان تعدی و تفریط نباشند فلذا اعمال نظارت نسبت به آنان خلاف ماده ۳ طرح توجیهی است و شمول مفاد بخشنامه به آنان مخالف موازین شرع شناخته شد.

۲- در بند (۱) بخشنامه الزام متولیان اگر چه در مظان تعدی و تفریط باشند به اینکه همه جا مدت اجاره را ۱۰ ساله قرار دهند خارج از محدوده نظارت تجویز شده می‌باشد و می‌بایست در تعیین مدت اجاره غبطه وقف در نظر گرفته شود از این جهت اطلاق این الزام نسبت به همه موارد خلاف شرع شناخته شد.

۳- در بند (۳) بخشنامه اطلاق حکم به اینکه مقدار افزایش اجاره بها در هر سال فقط به مقدار ۱۰ درصد نسبت به سال قبل باشد نیز به همان چستی که در بند فوق ذکر شد خلاف موازین شرع شناخته شد.

۴- بند (۴) بخشنامه نیز همان ایراد بند (۳) را دارد و اطلاق آن نسبت به مواردی که تورم بیش از ۲۰ درصد پیش‌بینی شود و خلاف شرع می‌باشد.

۵- در بند (۶) بخشنامه الزام به اینکه مدت اجاره رقبات مسکونی باید یکساله باشد همان ایراد بند (۱) را دارد و اطلاق آن نسبت به مواردی که غبطه وقف چنین اقتضایی را نداشته باشد و یا اقتضای خلاف را بنماید خلاف موازین شرع می‌باشد.

۶- در بند (۷) بخشنامه اطلاق منع تمدید اجاره برای بقیه مدت در موارد نقل و انتقالات مجاز در مواردی که بر خلاف غبطه وقف نباشد خلاف موازین شرع می‌باشد، بنا به مراتب فوق‌الذکر مستنداً به قسمت اداری شقوقی از بخشنامه فوق‌الذکر که مورد اعتراض قرار گرفته و مغایر احکام شرع تشخیص داده شده است ابطال می‌شود.

رئیس هیئت عمومی دیوان عدالت اداری - دری نجف‌آبادی

بلدیه در مرزهای خط زرد

عباس جلالی

روزنامه اطلاعات در پنجم دیماه ۱۳۰۶، طی گزارشی رسوا کننده قاچاق دو خروار (۶۰۰ کیلو) تریاک را به دست ۵۶ تن از غلامان (مأموران) پست بر صفحه برد. این محموله از اصفهان به تهران بارگیری شده بود.

روزنامه از دولت و قانون ناسنجیده منع تریاک انتقاد کرد و پیامد اجرای آن را شیوع شیره کشی دانست. بیست روز بعد لایحه‌ای درباره کشت تریاک با نوزده ماده، برای به انحصار درآوردن کشت خشخاش (تریاک) تقدیم مجلس شد که در ماده یکم آن منطقه‌های هژده‌گانه مجاز کشت آمده بود. دولت می‌خواست که تجارت داخلی این ماده مرگ را از خود بر عهده گیرد، تا مگر بتواند آن را کنترل کند.

روز ۲۲ بهمن ۱۳۰۶ با مقاله‌ای از باقر نیک‌انجام، بلدیه (شهرداری) پا به میدان رویارویی با تجارت مرگ گذاشت. در گزارش آمده بود که «متجاوز از یک سال است که مؤسسه بلدیه تصمیم گرفته با جمع آوری آلات قتاله و محو کننده نسل آینده به خمودگی ملت ایران خاتمه دهد. یعنی تصمیم به جمع کردن وافورها از مجامع عمومی و قهوه خانه‌ها نموده» و در دنباله توضیح می‌دهد که «نظر به انحلال عدلیه (دادگستری) و تعطیل محاکم صلاحیت دار این منظور به طور کامل پیشرفت نکرده و بلدیه هم نخواست خلاف قانون کرده باشد».

بلدیه برای پوشش قانونی چنین حرکتی، دادگاه ویژه‌ای را بنیان می‌نهد، موسوم به «صلح بلدیه». از آن پس مأموران شهرداری یکسره از قهوه خانه‌ها بازدید می‌کنند و متخلفان را به دادگاه بلدیه می‌کشاند. قهوه خانه داران که جایگاهی هم‌تراز با صاحبان رستوران‌های مهم امروزی را داشتند، برای تداوم تجارت مرگ‌زا به تکاپو درآمدند و با نامزدهای انتخاباتی مجلس (منتظر الوکاله‌ها)ی دوره هفتم و پاره‌ای مقامات مملکتی وارد گفت و گو (!) شدند. اما این بار وضعیت به گونه دیگری بود. کریم آقا بوذرجمهر کفیل بلدیه تهران، با اینکه در رأس یک مؤسسه مالی (شهرداری قرار داشت) پلکان درجه‌های نظامی را به سرعت بالا رفت و در اردیبهشت ماه ۱۳۰۷ خورشیدی به درجه سرتیپی رسید. دادگاه صلح بلدیه به پشتگرمی او دست به اقدام زد.

سندی که در پی می‌آید و از موضع قدرت تام سخن می‌گوید، بیشتر لحن یک فرماندار نظامی را تداعی می‌کند تا شهردار. وی

در کنار وظایف توانفرسا و بسیار گسترده‌ای که شهرداری‌ها از آغاز پیدایش برای گردانیدن کارهای شهر بر عهده داشته‌اند، یکی هم تأمین بهداشت روانی جامعه بوده است. این کاری است که امروزه چندین وزارتخانه و سازمان را درگیر خود کرده است و تازه شاید هم بازده آن چندان نباشد که بشاید. اما اسناد دهه نخست سده کنونی سرشار از تلاش‌های ستایش برانگیز بلدیه و ایستادگی‌اش در برابر آفت اجتماعی اعتیاد است، که چنین چیزی یکسره از وظایف شهرداری دور می‌نماید. این بار گوشه‌ای از این تلاش‌ها در یکی از آن اسناد بازخوانی می‌گردد. ایران از سرزمین‌های خشخاش خیز آسیاست. کشت این گیاه و مصرف مخدر تریاک پیشینه دور و درازی در این سرزمین دارد. روزگار فرمانروایی قاجاریان دوره شکوفایی این گیاه و اعتیاد همه گیر بدان بود؛ و این چندان دامنگیر بود که کشیدن تریاک در حضور دیگران نیز هیچ قبیحی نداشت. این زشت کاری از صدر تا ذیل جامعه آن روزی ایران را آلوده بود. مکان‌های عمومی، کاروانسراها، بارکده‌های میان راهی و قهوه خانه‌های شهری، بازار پررونق این تجارت مرگبار شده بود. شیره کش خانه‌ها در جای جای شهر و روستا پراکنده بودند.

توجیه‌های ناسنجیده در استعمال تریاک برای درمان بیماری‌ها به این شیوع دامن می‌زد. مراجعی که می‌بایست به مبارزه با این بلای اجتماعی در می‌ایستادند، خود در منجلاب اعتیاد غوطه می‌خوردند. انقلاب مشروطیت نسیم آزادی را وزانید و قید و بندهای اندیشگی را گسست. خمودگی می‌باید که رخت برمی‌بست تا مگر مردم سلاح بگیرند. چند صباحی محمد علی‌شاه (۱۳۲۴-۱۳۲۷ق) بر اسب استبداد تاخت تا روزگار خمودگی خلاق و عشرت حکومتگران را را بازگرداند. اما ندای آزادی در افتاد تا مشروطه بماند. انجامین ستیز و آویز میان سیاست بازان فرتوت قاجاری در فرمانروایی سلطان نابالغ، احمد شاه، با جوانان عرصه قدرت طلبی که پا به میدان نهاده بودند، با کودتای ۱۲۹۹ ش. پایان گرفت و قزاقان و سرکردگان‌شان بر کرسی‌ها برآمدند، اما مرض اعتیاد تن جامعه را بیمار می‌خواست. خانه ملت اندیشناک به چاره‌اندیشی برخاست و در دوره چهارم (یکم تیرماه ۱۳۰۰ - ۲۲ بهمن ۱۳۰۲ ش.) قانون منع و جلوگیری از استعمال تریاک را تصویب کرد که کارایی چندان نداشت. برای نخستین بار

اعلان

از طرف اداره صحتیه و خیریه و معاونت عمومی بلدیة طهران

در تعقیب اعلانهای سابق راجع بمنع استعمال علنی تریاک و مشتقات آن در قهوه خانها و محافل وامکنه عمومی بطلاع عموم اهالی میرساند که فعلاً متجاوز از سه سال است که بلدیة طهران با رعایت جانب معتادین با کمال ملاحظت و مدارا شروع باجرا این امر نموده اشخاصی را که بر خلاف این تصمیم وافور در قهوه خانه خود داشته مورد تعقیب و مواخذه قرار داده است ولی متأسفانه معتادین باین عمل زشت خانمان بر انداز از این مساعدت بلدیة سوء استفاده نموده بخيال اینکه شخصی از تعقیب و تعرض مصون اند به چوچه در صدد ترک عادت دیرینه خود بر نیامده کماکان در قهوه خانها و سایر امکنه عمومی مشغول کشیدن وافور و غیره میباشند و با اینکه همه روزه عده کثیری از قهوه چیان تعقیب این جرم توسط محکمه صلیحیه بلدیة مورد تعقیب قانونی واقع میشوند این عادت زشت بکلی متروک نشده است علیهذا از نقطه نظر حیثیات و شرافت ملی و حفظ الصحتیه عمومی وجلوگیری از فنا و فقر خانواده ها و هزاران بلیات اجتماعی دیگر بعموم معتادین تریاک و مشتقات آن اخطار مینماید که برطبق قانون مجازات عمومی که عین ماده مربوطه ذیلا اشتهار میشود استعمال علنی مسکرات و تریاک و کلیه مشتقات آن و چرس و بنگ اکیدا ممنوع و مرتکبین توسط مفتشین صحی و مأمورین بلدیة جلب و در محکمه صلیحیه بلدیة تعقیب خواهند شد

ماده ۲۷۵ از فصل یازدهم قانون مجازات عمومی مصوبه مجلس مقدس شورای ملی « هرکس متجاوزاً استعمال مسکرات یا افیون یا شیره تریاک یا مرفین یا بنگ یا چرس نماید بجزس تادیبی از هشت روز تا سه ماه یا بتأدیه غرامت از ده تومان الی پنجاه تومان محکوم خواهد شد »

در خاتمه اضافه مینماید که کمافی السابق متصدیان قهوه خانه ها و امکنه عمومی نیز که در قهوه خانه های آنها استعمال تریاک و مشتقات آن میشود جلب و تعقیب خواهند شد -
نمره اعلان ۱۰۴۰
کفیل بلدیة طهران سرتیب بوذرجمهر

نقطه نظر حیثیات و شرافت ملی و حفظ الصحتیه عمومی و جلوگیری از فنا و فقر خانواده ها و هزاران بلیات اجتماعی دیگر به عموم معتادین تریاک و مشتقات آن اخطار می نماید». دستاویز این اخطارها و خط و نشانها در اعلان حیثیت و شرافت ملی، بهداشت همگانی و پیشگیری از فروپاشی کانون خانواده هاست. سرتیب قزاق چوب تعلیمی خود را از پس اعلان به نشانه تهدید واپسین به هوا بلند کرده و قانون مجازات عمومی را به رخ می کشد. «که عین ماده ذیلاً اشعار می شود. استعمال علنی مسکرات [نوشابه های الکلی] و تریاک و کلیه مشتقات آن و چرس و بنگ اکیدا ممنوع و مرتکبین توسط مفتشین صحی [بازرسان بهداشتی] و مأمورین بلدی جلب و در محکمه صلیحیه بلدیة تعقیب خواهند شد]». آنچه نگاه را در این بخش به سوی خود می کشد، وجود «مأموران اجرایی شهرداری» است که کار ضابطان دادگستری و پاسبانان شهربانی را یکجا انجام می داده اند. اینان چنان قدرتی داشته اند که پس از بازرسی هم ایشان حکم بازداشت را اجرا می کرده اند. «ماده ۲۷۵ از فصل یازدهم قانون مجازات عمومی مصوبه مجلس مقدس شورای ملی (هر کس متجاوزاً [شکارا] استعمال مسکرات یا افیون، شیره تریاک یا مرفین یا بنگ یا چرس نماید، به حبس تادیبی از هشت روز تا سه ماه یا تأدیه غرامت از ده تومان الی پنجاه تومان محکوم خواهد شد». نکته جالب توجه در این ماده قانونی اسم بردن از فرآورده ای نوپدید «مرفین» است که در آن روزگار به احتمال قریب به یقین تنها در میان دردانه های خواص می توانسته است رایج باشد.

و در پایان، همین رویارویی و ایستادگی های بلدیة بود که به بار نشست. دولت حسین علاء در کابینه دوم (فروردین ۱۳۳۴ - فروردین ۱۳۳۶ ش) «قانون منع کشت خشخاش و استعمال تریاک را به تصویب مجلس شورای ملی رسانید و به موجب آن کشت خشخاش و تهیه و ورود مواد افیونی (تریاک و شیره و سایر مشتقات آن) و استفاده از اماکن عمومی برای استعمال این مواد و ساختن و وارد کردن آلات و ادوات مربوطه در سراسر کشور ایران ممنوع گردید و برای پایان نمادین این زشت کاری جشنی به نام «وافور سوزان» از سوی نخست وزیر و وزیر بهداشت، دکتر جهانشاه صالح، برگزار گردید.

واژگان سند

تریاک: شیرابه تلخ خشک شده گرزهای شکافته خشخاش (کونار)، دارای آلکالوئیدهایی از قبیل مرفین و کودئین.
مرفین: آلکالوئید اصلی تریاک که حدود ۱۰ درصد وزن آن را تشکیل می دهد.
چرس Mars: ماده ای مخدر که از برگ ها و گل های گیاه شاهدانه به دست می آید.
بنگ bang: ماده مخدری که آن نیز از گیاه شاهدانه گرفته می شود.

با زیرکی تمام اعلان را از سوی اداره صحتیه [بهداشت] و خیریه [بهبیستی] و معاونت عمومی بلدیة تهران دیکته کرده است تا بتواند قدرت خرد کننده سوداگران مرگ و بردگان مفلوک آن را فروپاشد. در اعلان آمده است که: «فعلاً متجاوز از سه سال است که بلدیة طهران با رعایت جانب معتادین [شهردار از قدرت سردمداران افیونی؛ به ویژه پیران قاجاری و ایادی آنها به خوبی آگاه است] با کمال ملاحظت و مدارا شروع به اجرای این امر نموده اشخاصی را که بر خلاف این تصمیم وافور در قهوه خانه خود داشتند مورد تعقیب و مواخذه قرار داده است». در جمله های بعدی نشان می دهد که بلدیة مدت هاست که وارد کارزار شده، اما اعلانها و گزارش های معمول پیشین چندان اثری در انجام کار نداشته است: «ولی متأسفانه معتادین به این عمل زشت خانمان برانداز از این مساعدت بلدیة سوء استفاده نموده به خیال اینکه شخصاً از تعقیب و تعرض مصون اند، به هیچ وجه در صدد ترک عادت دیرینه خود بر نیامده و کماکان در قهوه خانه ها و سایر امکنه عمومی مشغول کشیدن وافور و غیره می باشند». در این اعلان از شیره کش خانه های پرشماری که در بسیاری از خانه ها و محله های بد نام وجود داشت نامی نبرده است. «با اینکه همه روزه عده کثیری از قهوه چیان تعقیب این جرم توسط محکمه صلیحیه بلدیة مورد تعقیب قانونی واقع می شوند، این عادت زشت به کلی متروک نشده است. علیهذا از

منابع:

- اطلاعات، روزنامه، شمارهای ۲۹۱، ۴۰۶، ۴۰۷، ۴۲۸، ۴۸۰، سالهای ۱۳۰۵، ۱۳۰۶، ۱۳۰۷، ۱۳۰۸ ش.
- مصاحب، غلامحسین (سرپرست): دایرةالمعارف فارسی (جلد اول)، فرانکلین ۱۳۴۵ ش.
- سمیع، احمد: سی و هفت سال، شیولین، چاپ پنجم، ۱۳۲۷، ص ۲۶.
- انوری، حسن (سرپرست): فرهنگ سخن، انتشارات سخن، چاپ یکم، ۱۳۸۱ ش.

نقدی بر قوانین و دستورالعمل‌های اجرایی فضای سبز

(بخش اول)

کیانوش سوزنچی

کارشناس ارشد طراحی محیط

جهت دار محسوب می‌شود که از راه برنامه‌ریزی حاصل می‌آید. از سوی دیگر، برنامه‌ریزی و طراحی توسعه و ابزارهای آن، مانند قوانین، بدون آنکه خود هدف باشند، توسعه را هدف قرار می‌دهند. توسعه در کلمه، بعدی به معنای گسترش نیز دارد. برای مثال، هنگامی که «لایحه قانونی حفظ و گسترش فضای سبز» تدوین می‌شود، هدف واقعی آن، همان گونه که از واژه‌های حفظ و گسترش مستفاد می‌شود، توسعه است. اما مفهوم رشد با ماهیتی که پیش‌تر تشریح شد در نفس یا روح این قانون بعدی خالی بر جای گذاشته است. فقدان این بعد در دیدگاه تدوین این لایحه قانونی، بزرگ‌ترین مشکل آن را ایجاد کرده است، که در ادامه به نقد آن پرداخته خواهد شد.

فضای سبز و باغ یا مسکن و ساختمان

کاسته شدن از تعداد شهروندان شاغل در بخش کشاورزی هر کشور، با شرط هم زمان افزایش یافتن بازده و تولید محصولات کشاورزی و دامی، با توجه به مکانیزه و مدرن شدن ابزارها و شیوه‌های تولید در این بخش، یکی از شاخص‌های توسعه است. مفهوم فیزیکی پدیده آن است که از تعداد مطلق روستاها به معنای خاص آنها کاسته می‌گردد و بر تعداد شهروندان ساکن در شهرها افزوده می‌شود. این گونه نیز می‌توان گفت که روستاها هم چهره‌ای شهری می‌یابند، مرزهای فیزیکی و فرهنگی بین شهر و روستا کمرنگ‌تر می‌شوند و مهم‌ترین شاخص جذابیتهای شهر و روستا، در «شمار جمعیت ساکن» در آنها انعکاس می‌یابد. گسترده‌تر بودن پهنه‌های کشت کشاورزی و مراتع تغلیف دام پیرامون روستاها نیز، دیگر شاخص فیزیکی و بصری مهم است.

با توجه به پیشرفت فناوری و وسایل ارتباط جمعی در کشورهای توسعه یافته، الزاماً روستاها بیش از این با نشان‌های قدیمی تشخیص نمی‌یابند و روشن می‌شود که توسعه شهرها و یا شهری شدن روستاها، به تدریج فرایندی گریزناپذیر خواهد شد. حال که توسعه یافتن شهرها الزامی است، بهتر که با برنامه‌ریزی جهت دار توسعه یا رشد یابند، اینکه شهرها دارای زیرساخت‌ها و خدمات پایه باشند،

در این نوشته، دسته‌ای از اصلی‌ترین قوانین و ضوابطی که به هر دلیل با امر حفظ و گسترش فضای سبز ارتباطی نظری و عملی می‌یابند، از دیدگاه‌های اجرایی مورد نقد قرار گرفته‌اند. هدف آن است که با مطرح ساختن پاره‌ای نکات، باب گفت و شنود و تحلیل بین دست‌اندرکاران اجرایی و ستادی فضای سبز گشوده شود. پیش از طرح بخش اصلی، مقدمه‌ای مشتمل بر دیدگاه نویسنده درباره مفهوم فضای سبز و نقش و جایگاه آن در توسعه ارائه گردیده و به شاخص اثربخشی فضای سبز اشاره شده است. در ادامه به بررسی اجمالی قوانین و دستورالعمل‌ها پرداخته می‌شود که بخش اول آن در این شماره ماهنامه و بخش دوم (قوانین موضوعه فضای سبز و اراضی کشاورزی و باغ‌ها)، به همراه جمع‌بندی، در شماره آتی ارائه می‌گردد.

مقدمه

در برنامه‌ریزی با هدف طراحی و هدایت توسعه فیزیکی، از قانون به عنوان ابزار دستیابی به اهداف استفاده می‌شود. نتیجه آن است که قوانین، آیین‌نامه‌ها، استانداردها و ضوابط اجرایی آنها خود هدف نیستند و باید با توجه به شرایط و الزامات و نیازهای زمانی، هرچند گاه مورد بازبینی، ترمیم و مناسب‌سازی قرار گیرند. گزینش جهان بینی یا دیدگاه‌های عملی و پاسخگو، در تدوین و تصویب قوانین دارای اهمیت حیاتی است، زیرا چنانچه قوانین در روح خود دچار تناقض یا اشکال باشند، ناچار دستورالعمل‌های اجرایی آنها نیز باعث ایجاد مشکلات خواهند شد. وجود قوانین موازی و در همان حال غیرمرتبط و همچنین سازمان‌ها و نهادهای مجری این قوانین موازی، شاخه‌ای دیگر بر درخت تنومند دیوان سالاری در کشور می‌افزایند.

دیدگاهی بر توسعه

توسعه از دیدگاهی به معنای «رشد» است. رشد از این دیدگاه فرایندی «جهت دار» است. پس توسعه نیز فرایندی

اجباری است. چنانچه توسعه در مفهوم واقعی خود و با ماهیتی پایدار هدف قرار گیرد، در بستر طبیعی حیات که محیط زیست انسان (اعم از جوامع روستایی و شهری) جزئی تفکیک ناپذیر از آن محسوب می‌شود، فضای سبز از مهم‌ترین ابزارهای دستیابی به توسعه پایدار برای جوامع زیستی انسان خواهند بود. بدین ترتیب روشن می‌شود که فضای سبز نیز خود هدف نیست بلکه نوعی وسیله است. حفظ و گسترش فضای سبز، باید در بستر برنامه‌ریزی شده توسعه تعریف و تفسیر شود که در غیر این صورت خود مانعی در راه این توسعه خواهد شد - و این همان مشکلی است که پیش‌تر از آن یاد شد.

شهر امروزی، مکان گردهمایی و زیست بشر و مرکز تولید و ارائه خدمات فنی و تخصصی است. شهرهای امروزی مکان تولید فراورده‌های کشاورزی، باغی یا دامداری نیستند. این گونه فعالیت‌های معیشتی، مطابق برنامه‌های فیزیکی و پیرو طرح‌های آمایشی سرزمین در مقیاس‌های کلان، به خارج از محدوده قانونی شهرها منتقل و ساماندهی می‌شوند؛ هر چند که در بسیاری موارد اراضی شهری حاصلخیزترین زمین‌های کشاورزی هستند که منشأ تشکیل شهر بوده‌اند. در برنامه‌ریزی توسعه شهری، تعیین اولویت‌ها در کاربری زمین‌های گرانبهای شهری اهمیتی ویژه دارد.

شرایط اجباری، گزینش‌های اجباری و بدون تعارف را به میان می‌کشند. در اینجا، برای مثال، در بسیاری مواقع ناگزیر می‌شویم بین کاربری مسکونی یا فضای سبز عمومی برای قطعات زمین شهری، تنها یکی را گزینش کنیم. شهروندان در حال افزایش، نیاز به خانه و مسکن دارند و دارا بودن مسکن مناسب، از حقوق پایه آنان محسوب می‌شود و ناچار باید در اختصاص دادن زمین برای ساخت مسکن و دیگر ساختمان‌های شهری اولویت ویژه قائل شد. هر چند که ممکن است بلندمرتبه‌سازی گزینه‌ای برای استفاده بهینه از سطوح موجود باشد، ولیکن نیازمند سرمایه‌گذاری بیشتر و تأمین خدمات متناسب افزایش تراکم است که خود جای تأمل دارد. واقعیت آن است که از این دیدگاه، اهمیت اسکان دادن شهروندان عملاً از اهمیت وجود فضای سبز عمومی بیشتر خواهد بود؛ هر چند که افزایش جمعیت نیاز به تأمین فضای سبز عمومی را افزایش می‌دهد.

فضای سبز قدیمی و موجود در شهرهای زنده را که معمولاً در زمین عمومی و در دسترس همگان نیز نیستند نمی‌توان به «هر بهایی» باقی نگه داشت. برای اغلب مالکان خصوصی، حفظ کاربری قدیمی این گونه زمین‌ها، ائتلاف سرمایه به حساب می‌آید. این تفکر که ناشی از تغییرات ارزش اقتصادی زمین است، عملاً به مقابله با سیاست‌های توسعه فضای سبز و قوانین موجود می‌پردازد. لذا باید راه‌های دیگری را برای توسعه فضای سبز مفید شهرها یافت.

در اغلب کلان شهرهای مدرن امروزی، با توجه به بهای بسیار بالای زمین به ویژه در مراکز یا هسته اصلی شهرها، محدودیت‌های فضایی برای ایجاد فضای سبز عمومی به حداکثر رسیده است. در نتیجه، فضای سبز عمومی به گیاهان غیرمثمر در خیابان‌ها، میدان‌ها، پارک‌های شهری و یا

لکه‌های سبز کوچک در تقاطع‌ها و مانند آنها محدود شده است.

باغ و فضای سبز بر روی بام‌های ساختمان‌های بلند نیز از نمونه‌های دیگری است که البته کاملاً عمومی نیستند و در ضمن، ایجاد و نگهداری آنها، مستلزم به کارگیری فناوری‌های پیچیده و پرهزینه است. در این زمینه، ایجاد و نگهداری از فضای سبز اثر بخش در فضاهای خارجی یا محوطه‌های بیرونی بیمارستان‌ها یا مراکز درمانی، ترمینال‌های مسافری، تأسیسات ورزشی و ساختمان‌های حکومتی و دیگر بخش‌ها و محوطه‌های ساختمان‌های عمومی مورد تأکید بسیار قرار گرفته است.

با همه اهمیتی که فضای سبز مفید در درون بافت‌های شهری دارد، می‌بایست این واقعیت را پذیرفت که اهمیت حیاتی فضای سبز را نباید در رویارویی با دیگر کاربری‌های حیاتی شهری قرار داد.

شاخص اثربخشی

از نظر فنی، میزان اثر بخشی یا مفید بودن هر فضای سبز تعریف شده را باید در «حجم سبز» آن جست و جو کرد. مقدار سطح برگ‌ها در این حجم، یا مجموع مساحت سطح برگ‌های فتوسنتز کننده یا پالایش کننده هوا بر روی درخت یا درختچه یا هر روینده دیگر، شاخص واقعی میزان بخشی مجموعه روینده‌ها در آن فضای سبز است. شمار نهال، درخت یا درختچه در هر متر مربع زمین، شاخص اثربخشی فضای سبز یا واجد میزان اهمیت آن نیست، بلکه حجم یا مجموع مساحت‌های سطح برگ‌ها اهمیت دارد.

برای مثال، ۳ درخت با مجموع حجم تاج ۲۰ متر مکعب بر

با وجود تعداد قوانین و دستورالعمل‌های موجود و مرتبط با موضوع فضای سبز به دلیل عدم هماهنگی و وجود ابهامات بسیار، نه تنها این قوانین کلیه مسائل را پوشش نمی‌دهند بلکه تناقضات آنها باعث استفاده سودجویان از این موارد برای تخریب باغ‌ها گشته است

روی سطح اشغالی برابر با ۵۰ متر مربع، اثربخشی بیشتری از ۱۰ اصله درخت با حجم تاج کمتر روی همین سطح خواهند داشت. اساساً، درختان یا درختچه‌ها هر چه رشد طبیعی بیشتری کنند و به بلوغ و اثربخشی حداکثر خود نزدیک‌تر شوند، به فضای فیزیکی آزادتر و بازتری پیرامون خود نیاز خواهند داشت که معنای آن، شمار کمتری از درختان بر روی سطح رشد بزرگ‌تر است. رشد، مانند آنچه در مورد رشد روینده‌ها در فضای سبز مطرح است، فرایندی تکاملی و هدف دار است؛ یعنی باید به «توسعه هدف دار» یا رشد فضای سبز توجه بیشتری شود. تلاش برای گسترش فضای سبز بدون توجه به توسعه خدمات شهری به مفهومی که در اغلب قوانین و

دستورالعمل‌های کنونی به چشم می‌خورد، در تعارض با توسعه شهری است.

نگاهی به قوانین و دستورالعمل‌ها

با وجود تعدد قوانین و دستورالعمل‌های موجود و مرتبط با موضوع فضای سبز به دلیل عدم هماهنگی و وجود ابهامات بسیار، نه تنها این قوانین کلیه مسائل را پوشش نمی‌دهند بلکه تناقضات آنها باعث استفاده سودجویان از این موارد برای تخریب باغ‌ها گشته است.

در ابتدا قوانین مرتبطی که به سیاست‌های کلان اشاره کرده‌اند مورد بررسی قرار می‌گیرند و سپس به قوانین و آیین‌نامه‌های خاص این موضوع پرداخته می‌شود.

۱. قانون زمین شهری، مصوب ۱۳۶۰

در ماده یک این قانون تصریح شده است که «به منظور تنظیم و تنسيق امور مربوط به زمین و ازدیاد عرضه و تعدیل و تثبیت قیمت آن، به عنوان یکی از عوامل عمده تولید و تأمین رفاه عمومی و اجتماعی و ایجاد موجبات حفظ و بهره‌برداری هر چه صحیح‌تر و وسیع‌تر از اراضی... برای تأمین مسکن و تأسیسات عمومی مواد این قانون به تصویب می‌رسد و از تاریخ تصویب در سراسر کشور لازم الاجراست».

در ماده ۲ آمده است: «اراضی شهری زمین‌هایی است که در محدوده قانونی و حریم استحقاقی شهرها و شهرک‌ها قرار گرفته است».

منطق این گونه حکم می‌کند، و در آیین‌نامه ایجاد و احداث شهرهای جدید نیز تصریح شده است، که آمایش سرزمین در مقیاس کشوری و مکان‌یابی و نیز طراحی و برپاسازی شهرهای جدید بر عهده وزارت مسکن و شهرسازی است. مطابق همین آیین‌نامه، مدیریت شهرهای جدید تا راه‌اندازی

چنانچه توسعه در مفهوم واقعی خود و با ماهیتی پایدار هدف قرار گیرد، در بستر طبیعی حیات که محیط زیست انسان (اعم از جوامع روستایی و شهری) جزئی تفکیک‌ناپذیر از آن محسوب می‌شود، فضای سبز از مهم‌ترین ابزارهای دست‌یابی به توسعه پایدار برای جوامع زیستی انسان خواهند بود

«شهرداری» در شهر جدید، و پذیرش مسئولیت از سوی او، بر عهده وزارتخانه نام‌برده خواهد بود.

هرچند این گونه به نظر می‌رسد که تمامی امور شهری پس از واگذاری شهر جدید به شهرداری و همچنین در شهرهای موجود بایستی در حوزه اختیارات و مسئولیت‌های شهرداری باشد، اما برای مثال در ماده ۱۲ قانون زمین شهری، تشخیص عمران و احیا و تأسیسات متناسب و تعیین نوع زمین دایر و

تمیز بایر از موات، حتی در درون شهرهای موجود نیز بر عهده وزارت مسکن و شهرسازی باقی می‌ماند و تشخیص این وزارتخانه در دادگاه صالحه به هر حال جای اعتراض خواهد داشت.

البته در ماده ۵ اراضی دایر را این گونه معرفی می‌کند: «اراضی دایر زمین‌هایی است که آن را احیا و آباد نموده‌اند و در حال حاضر دایر و مورد بهره‌برداری مالک است، زمین‌هایی دایر مشمول این قانون صرفاً اراضی کشاورزی یا آیش اعم از محصور یا غیرمحصور می‌باشد»، و این تعریف باغ‌ها را از شمول اراضی دایر خارج می‌سازد.

ماده ۱۴: «تبدیل و تغییر کاربری، افزاز و تقسیم و تفکیک باغات و اراضی کشاورزی یا آیش (اراضی موضوع ماده ۲ این قانون) با رعایت ضوابط و مقررات مسکن و شهرسازی و مواد این قانون بلاشکال است». مواد قانونی از این دست، سبب ایجاد شدن مراکز متعدد تصمیم‌گیری در حوزه‌های استحفاظی و حریم قانونی شهرها و تداخل در حیطه اختیارات و مسئولیت شهرداری‌ها خواهد بود.

به علاوه، باید متذکر شد که تأمین زمین برای رفع نیازهای مسکونی و ساخت مسکن، الزاماً نباید تنها از راه به کار گرفتن تمامی اراضی بایر و دایر در حوزه درونی شهرها صورت پذیرد.

۲. قانون نوسازی و عمران شهری، مصوب

۱۳۴۷/۹/۷

به موجب ماده ۲۳ این قانون، «شهرداری‌ها دارای اختیار نظارت بر طرز استفاده از اراضی داخل محدوده و حریم شهر، از جمله تعیین تعداد طبقات و ارتفاع و نماسازی و کیفیت ساختمان‌ها بر اساس نقشه جامع شهر و منطقه‌بندی آن با رعایت ضوابط و معیارهایی هستند که از طرف «شورای عالی شهرسازی و معماری» تعیین و به وسیله وزارت کشور ابلاغ خواهد شد و با استفاده از اختیارات فوق مکلف به مراقبت در رشد متناسب و موزون شهرها و تأمین تسهیلات لازم برای زندگی اجتماعی خواهند بود».

البته، در تبصره ۱ همین ماده نیز تصریح شده است که «شهرداری‌ها... پس از تهیه و تصویب نقشه جامع شهر مکلف‌اند حداکثر ظرف دو سال نقشه‌های تفصیلی را تهیه و اراضی و باغ‌ها و املاکی را که بر اساس نقشه مذکور در معرض طرح‌های توسعه معابر و میادین واقع می‌شود مشخص نموده و احداث هرگونه بنا و تأسیسات را در این گونه اراضی ممنوع کنند...». از سوی دیگر، با وجود مسئولیتی که مطابق ماده ۱ این قانون بر عهده شهرداری‌ها گذاشته شده، تشخیص نوع زمین در محدوده شهرها، به عهده کمیسیون ماده ۱۲ قانون زمین شهری در وزارت مسکن و شهرسازی است^(۱).

در ماده ۳۱ این قانون، شهرداری‌ها مجاز شده‌اند که «برای تأمین نیازمندی‌های شهری و عمومی و عمران و نوسازی با تصویب انجمن شهر و تأیید وزارت کشور، اراضی و املاک واقع بین حد مصوب فعلی شهر، تا حد نهایی مشخص در نقشه جامع آن شهر را ظرف پنج سال پس از تصویب نقشه جامع با پرداخت بها تملک و تصرف کنند».

ماده ۳۱ تأکیدی دیگر بر نقش و مسئولیت شهرداری‌ها در فراهم ساختن بستر مناسب برای توسعه پایدار شهرها و تأمین نیازمندی‌های آنان است. به همین دلیل، شهرداری‌ها باید بهترین شناخت را از قابلیت‌ها و پتانسیل‌های فیزیکی و غیرفیزیکی شهرها برای خود فراهم سازند و برآوردهای واقعی و درستی از شرایط و نیازهای آتی توسعه شهرها داشته باشند. از همین رو، شهرداری‌ها باید بزرگ‌ترین یا اصلی‌ترین نقش را نیز در تهیه و تنظیم برنامه‌های جامع و تفصیلی شهرها داشته باشند. «فضای سبز»، به عنوان ابزاری مؤثر در فراهم ساختن بستر توسعه پایدار، باید به گونه‌ای ریشه‌ای نه تنها در محدوده قانونی موجود، بلکه در محدوده‌های توسعه آتی شهرها نیز پیش‌بینی شود و مورد استفاده قرار گیرد.

۳- قانون شهرداری‌ها، مصوب ۱۳۴۴/۴/۱۱

در قانون شهرداری و به ویژه فصل ششم آن، که مرتبط با وظایف شهرداری است، وظایف شهرداری به طور کل در ۲۸ بند و تبصره‌های مربوط به آنها تشریح شده است. می‌توان استنباط کرد که آنچه از فضای سبز به وظایف شهرداری بازمی‌گردد، تنها در همان بند اول به گونه‌ای غیرمستقیم قید شده است: «ایجاد خیابان‌ها و کوچه‌ها و میدان‌ها و باغ‌های عمومی و مجاری آب و توسعه معابر در حدود قوانین موضوعه».

جز این مورد (ایجاد فضای سبز برای استفاده عموم، بجز باغ‌ها و پارک‌های عمومی) در اشکال دیگر مانند فضای سبز واقع در باغ‌های کودکان، مکان‌های ورزشی، فرهنگسراها، ترمینال‌های مسافری و دیگر تأسیسات و محوطه ساختمان‌های عمومی و دولتی در این قانون دیده نشده و در واقع به حساب نیامده‌اند.

باید توجه داشت که در آن قسمت از فضای سبز ساختمان‌ها و تأسیسات عمومی شهری که تأثیری مثبت بر اقلیم و هوای شهر دارند و در مواقع بازدید یا رفت و آمد شهروندان در این مکان‌ها مورد استفاده آنان قرار می‌گیرند نیز می‌توانند بخشی از فضای سبز شهر محسوب شوند، هرچند وظیفه ایجاد و نگهداری همه آنها مطابق قانون با شهرداری نباشد.

در ماده ۹۶ از مواد الحاقی سال ۱۳۴۵ با اصلاحیه‌های بعدی تصریح شده است که: «شهرداری می‌تواند برای تأمین احتیاجات شهری از قبیل باغ‌های عمومی، ایجاد تأسیسات برق و آب و نظایر آن، که به منظور اصلاحات شهری و رفع نیازمندی‌های عمومی لازم باشد و باید تمام یا قسمتی از اراضی یا املاک یا ابنیه واقع در محدوده شهر به تصرف شهرداری درآید، از مقررات قانون توسعه معابر مصوب سال ۱۳۲۰ استفاده کند».

در بندهای ۱ و ۲ از ماده ۹۹ نیز بر تکلیف شهرداری‌ها در مورد حریم شهر تصریح شده است:

۱- تعیین حدود حریم و تهیه نقشه جامع شهرسازی، با توجه به توسعه احتمالی شهر.

۲- تهیه مقررات برای کلیه اقدامات عمرانی از قبیل قطعه‌بندی و تفکیک اراضی، خیابان‌کشی، ایجاد باغ و

ساختمان و... با توجه به نقشه عمرانی شهر. اهمیت اشرف داشتن شهرداری به جهات، امکانات و محدودیت‌های توسعه شهر از بند ۱ و لزوم استقلال داشتن شهرداری برای تصمیم‌گیری و تهیه ضوابط برای اقدامات عمرانی در محدوده قانونی شهر، از بند ۲ روشن می‌شود. در اینجا، بار دیگر صلاحیت اختصاصی شهرداری در تعیین تکلیف و تشخیص نوع اراضی و تصمیم گرفتن برای کاربری آنها مورد تأکید قرار گرفته است.

از سوی دیگر، در تبصره ۳ از بند ۳ ماده ۹۹ ذکر شده است: شهرداری‌های سراسر کشور مکلف‌اند علاوه بر اعتبارات دولتی، حداقل هشتاد درصد از عوارض و درآمدهایی را که از حریم استحفاظی شهرها کسب می‌کنند، با نظارت فرمانداری و بخشداری ذی ربط در جهت عمران و آبادانی روستاها و شهرک‌های واقع در حریم، خصوصاً در جهت راه‌سازی، آموزش و پرورش، بهداشت، تأمین آب آشامیدنی و کشاورزی هزینه کنند. هر چند در این تبصره نامی از فضای سبز برده نشده است، اما با توجه به آنکه ایجاد و نگهداری فضای سبز، خود در واقع از ارکان مهم «تأمین بهداشت جسمی و روانی» شهروندان محسوب می‌شود و همچنین، پیوندهای بیولوژیکی غیرمستقیم ولی بلافصل فضای سبز مصنوع با کشاورزی و دیگر فعالیت‌های سبز در ناحیه و منطقه، نقش هماهنگ‌کننده و مهم شهرداری در برنامه‌ریزی آگاهانه برای توسعه فضای سبز درون و برون شهری در مقیاس ناحیه‌ای و منطقه‌ای آشکارتر می‌گردد. طرح‌های کمربند سبز شهری که با درختکاری در مرز قانونی شهرها صورت می‌گیرد نیز تأیید کننده این موضوع است^(۱).

۴- قانون حفاظت و بهسازی محیط زیست

همان گونه که از نام این قانون آشکار است، هدف از اجرای این قانون، نه تنها حفاظت از محیط زیست، بلکه «بهسازی» آن است. بهسازی، مفهومی دینامیک یا پویا دارد و فرایندی دنیاله دار را خاطر نشان می‌سازد و بر آن تأکید می‌ورزد. لازمه پیگیری و اجرای این قانون، نظارت و فعالیت مستمر در اجرا و پیشبرد طرح‌های حفاظت و بهسازی محیط زیست در تمامی فعالیت‌های انسانی در محیط زیست کشور در مقیاس ملی و حتی منطقه‌ای و جهانی است.

با توجه به شمول گسترده واژه محیط زیست، روشن می‌شود که «فضای سبز» با پتانسیل درونی و طبیعت دگرگون شونده و رشد‌یابنده آن باید اهمیت ویژه داشته باشد.

در این مقیاس و از دیدگاه ملی است که شاید سازمان حفاظت محیط زیست را به تنها مرجع عالی تشخیص و هماهنگ‌کننده طرح‌های توسعه فضای سبز، یعنی فضاهای سبز مصنوع به مفهوم عام آن و در مقیاس کلان تبدیل می‌سازد.

فضای سبز برای این سازمان، بایستی شامل تمامی فعالیت‌های انسانی گردد که سبزینه به گونه‌ای در آن دخیل است که از پارک شهری تا جنگل‌های تولید چوب را نیز در برخواهد گرفت. مطابق ماده ۱ این قانون، «حفاظت و بهبود

بهسازی محیط زیست و پیشگیری و ممانعت از هر نوع آلودگی و هر اقدام مخربی که موجب بر هم خوردن تعادل و تناسب محیط زیست می شود»، در حوزه مسئولیت سازمان قرار می گیرد. اما این تعریف به گونه ای عام و بدون تعیین مرزهای فیزیکی روشن برای محدوده اعمال قانون تدوین شده است. در نتیجه، مطمئن نیست که شهرها و محدوده قانونی آنها در شمول قانون قرار می گیرند یا نه و یا اساساً محیط زیست به چه گونه و با چه ابعادی تعریف می شود.

به نظر می رسد که نقش نظارتی سازمان بر طرح های توسعه درون و برون شهری لازم باشد؛ هر چند که منوط کردن تصویب طرح های توسعه به رأس سازمان، به ویژه برای محدوده قانونی شهرها مناسب به نظر نمی رسد. نظارت عالی سازمان و دخالت در طرح های توسعه در مقیاس ملی واجب خواهد بود.

در مواد ۲، ۳، ۴ و ۵ از فصل اول - تعاریف، در آیین نامه اجرایی این قانون، تعاریف اصلی در همه این ۴ ماده به واژه «طبیعی» مزین شده اند که به نظر می رسد ناشی از تنگی دیدگاه تدوین کنندگان قانون باشد. این محدودیت در دیدگاه، محیط زیست را تنها در طبیعت می بیند و انسان شهری و روستایی و فعالیت های معیشتی او را به گونه ای جداگانه و خارج از بستر طبیعی زندگی و منظر آن در نظر می آورد. در حالی که دارا بودن دیدگاهی فراگیر، لازمه پویایی فعالیت های حفظ و بهسازی محیط زیست خواهد بود.

۵- قانون تغییر نام وزارت آبادانی و مسکن به وزارت

مسکن و شهرسازی، مصوب ۱۳۵۳/۴/۱۶

در ماده ۳ این قانون تصریح شده است که وظایف وزارت مسکن و شهرسازی، علاوه بر اجرای آن قسمت از وظایف و اعمال اختیاراتی که به عهده وزارت آبادانی و مسکن بوده، با قانون تأسیس شورای عالی شهرسازی و معماری و سایر قوانین و مقررات مشروح در این قانون تکمیل می گردد.

تعاریفی که در ماده ۱ این قانون از طرح های جامع سرزمین، طرح جامع شهر، تفصیلی و هادی ارائه شده، اهمیت و موضوعیت گسترده این طرح ها را مورد تأکید قرار می دهد. از سوی دیگر، در بند ۱ ماده ۳ قید شده است که «طرح جامع سرزمین، مشترکاً به وسیله این وزارتخانه و وزارت کشاورزی تهیه می گردد». به طور کلی نیز تحقق طرح جامع آمایش سرزمین، از اهداف اساسی فعالیت های وزارت مسکن و شهرسازی است. البته با توجه به اهمیت بسیار زیادی که شهرسازی و ساخت مسکن در سطح کشور دارند، این دو عنوان به ترتیب بندهای ۲ و ۳ از همین ماده ۳ را تشکیل می دهند.

به نظر می رسد که فضای سبز، به عنوان بعدی مهم در طرح های آبادانی، بدون ذکر نام در درون یا محتوای طرح جامع سرزمین و طرح های شهرسازی، مطابق با طرح های جامع شهری و با رعایت مفاد قانون تأسیس شورای عالی شهرسازی و معماری دیده شده است.

ترجیح آن است که طرح های جامع سرزمین با همکاری شمار بیشتری از وزارتخانه ها و سازمان هایی که حوزه وظایف و اختیارات آنها با آمایش ملی ارتباط می یابند تهیه شود و یا از

آنها استعلام گردد.

۶- قانون تأسیس شورای عالی شهرسازی و معماری،

مصوب ۲۲ اسفند ۱۳۵۱

ماده ۱ این قانون، تشریح کننده دلایل تأسیس شورای عالی شهرسازی و معماری در کشور است. ماده ۲ این قانون، دربرگیرنده شرح وظایف شورای عالی است:

بند ۱: بررسی پیشنهادهای لازم در مورد سیاست کلی شهرسازی برای طرح در هیئت وزیران.

بند ۲: اظهار نظر نسبت به پیشنهادهای و لوایح شهرسازی و مقررات مربوط به طرح های جامع شهری که شامل منطقه بندی، نحوه استفاده از زمین، تعیین تأسیسات عمومی، فضای سبز و سایر نیازمندی های عمومی شهر است.

بند ۴: تصویب ضوابط و مقررات شهرسازی.

فراگیر بودن شرح وظایف یاد شده، بیانگر این واقعیت است که شورای عالی، تنها متولی آمایش سرزمین یا «تقسیم بندی فضایی کاربری پهنه های کشور» محسوب می شود. در زمان حاضر، طرح ملی آمایش در مقیاس فراگیر و جامع کشور، بنابر دلایل متعدد هنوز به انجام نرسیده است.

باید توجه داشت که آمایش سرزمین، تنها به ابعاد شهرسازی و معماری محدود نمی شود، بلکه دربرگیرنده تمامی جنبه های مربوط به محیط در مقیاس فراگیر کشوری است.

محیط زیست نیز در مفهوم گسترده آن، تنها به محدوده های شهری یا روستایی اطلاق نمی شود. به نظر می رسد که حوزه اختیارات و مسئولیت های شورای عالی شهرسازی و معماری، نمادی مسلم از شیوه متمرکز در تصمیم گیری در سطح کلان و مشوق دیوان سالاری است.

اما در هر صورت، چنانچه تصمیم گیری واقعی پیرامون برنامه ریزی و طرح های توسعه، یعنی طرح های جامع و تفصیلی و دیگر برنامه های توسعه به سطح پایین تر مثلاً استان ها نیز منتقل شود، به یک مرجع واحد و هماهنگ کننده یا ناظر در سطح کلان نیاز خواهد بود. البته مطابق آنچه در تبصره های ماده ۳ و در ماده ۵ تصریح شده، شورای عالی در ظاهر به عنوان همان مرجع واحد عمل می کند، هر چند در بسیاری موارد فرایند تصویب، تغییر و ابلاغ طرح ها یا اصلاحیات آنها کند بوده است، که باید با شیوه های اصولی برطرف شود. شاید آنچه که مهم تر از همه در قانون شورای عالی و آیین نامه های اجرایی آن به فضای سبز بازمی گردد، مربوط به «ضوابط و مقررات تفکیک باغات و مزارع»، هم در محدوده شهری و هم خارج از محدوده شهری باشد که در سال ۱۳۶۲ به تصویب رسیده و در سال های بعد بندهای متعددی از آن را دیوان عدالت اداری ابطال کرده است. در زمان حاضر به جای این ضوابط به دستورالعمل ماده ۱۴ قانون زمین شهری که به وسیله وزارت مسکن تهیه شده عمل می گردد که شامل برخی بندهای ابطال شده قانون قبلی است!

پانوشتها:

۱- هر چند این تشخیص نیز ناقص است و شامل باغها نمی شود، تنها قانونی که صراحتاً به تشخیص باغ اشاره می کند، ماده ۱۴ ضوابط اجرایی ماده یک لایحه قانونی حفظ و گسترش فضای سبز در شهرهاست.

۲- البته کمیته های سبز شهرها علاوه بر تأمین نیاز به فضای سبز در شهرها، وظیفه جلوگیری از توسعه بی رویه شهر را نیز بر عهده دارند.

شوراهای اسلامی : تأثیرات اجتماعی و مشکلات اجرایی

کاوه تیموری

کارشناس ارشد جامعه‌شناسی

شوراها، برخی از مشکلات اجرایی آنها نیز مورد بررسی قرار می‌گیرد. پیش از طرح موضوع به این نکته اشاره می‌شود که مطالب مطرح شده مبتنی بر بررسی تجربی و درگیری مستقیم با مسائل شورایی است و آزمون اصلی در این خصوص مستلزم انجام تحقیق است.

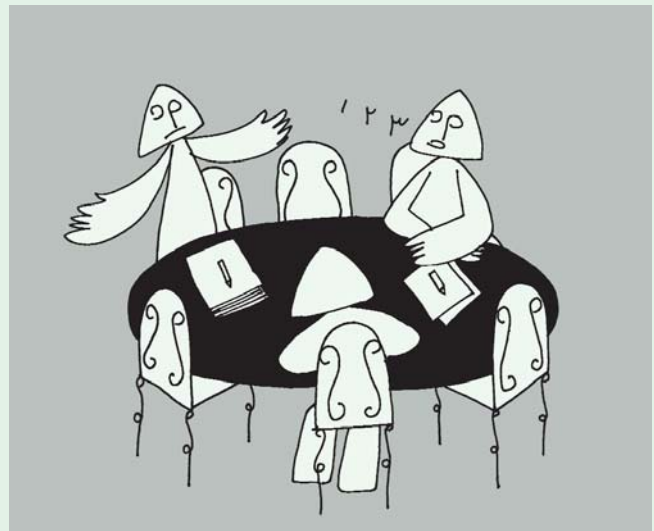
تأثیرات اجتماعی شوراها

۱- شوراها به مثابه پارلمان‌های محلی

یکی از مشکلات اساسی در روند فعالیت‌های مجلس شورای اسلامی، گستره فوق العاده این فعالیت‌هاست، به طوری که انتقاد همیشگی نمایندگان مجلس این است که مسائل و مشکلات ریز و درشت حوزه انتخابیه همواره چونان مانعی جدی در راه شکل‌گیری برنامه‌ریزی کلان و ملی برای تمام کشور است. تجربیات پشت سر گذاشته شده در شوراها به ویژه در شهرهای کوچک مؤید آن است که می‌توان بسیاری از وظایف را در عرصه‌های مدیریت شهری، خصوصاً بعد اجتماعی، به شوراها واگذار کرد. اگر این روند به روندی رو به تزاید تبدیل شود می‌توان امیدوار بود که نمایندگان حوزه‌های انتخابیه بتوانند با فراغت بیشتری به مسائل ملی بپردازند. خاصه اینکه در کنار این واگذاری وظایف، شورای عالی استان‌ها می‌تواند منعکس‌کننده بسیاری از نیازهای اقصی نقاط کشور باشد و به مثابه یک مجلس دوم طرح‌ها و پروژه‌های لازم را به دولت و مجلس و مقامات مسئول ارائه کند.

۲- اتکا به قانون‌گرایی

تجربیات شوراها در ایران موجب شده است حتی در دورافتاده‌ترین روستا و طبقات فرودست اجتماعی استناد به قانون، به عنوان رویه اداری مناسب رو به نهادینه شدن داشته باشد. در تعاملات شورایی، چه از نوع تفاهم و چه از نوع اختلاف، اعضای شورا در به کرسی نشاندن دیدگاه‌های خود همواره به استنادات قانونی متکی می‌شوند و با غور در قانون اساسی، قانون شوراها، آیین‌نامه‌های مربوط به دستورالعمل‌های مرتبط پشتوانه قانونی لازم را برای نظر خود بیان می‌دارند. طرح سؤال از شهردار، استیضاح شهردار، بررسی عدم حضور اعضای شورا، بررسی منابع مالی شورا و مواردی از این دست همه با استناد به قانون صورت می‌گیرد. این نکته از آن جهت مبارک و مغتنم است که «عرصه توافق» در آن به رسمیت شناخته شده و شعار قانون‌گرایی آرام آرام از حوزه نظر به حوزه عمل ورود پیدا کرده است و شوراییان در «حیطه عمومی»

شوراهای اسلامی به عنوان فراگیرترین نهاد مدنی، آزمون اولین دوره خود را پشت سر نهادند. بی‌تردید ارزیابی عملکرد شوراهای دوره قبلی می‌تواند یکی از راه‌هایی باشد که مشی و شیوه حرکت شوراها را در دوره فعلی تا اندازه‌ای سمت و سو و حرکت بخشد. ریشه دار شدن نظام شورایی بستگی به توجه جدی به این نهاد نوپا که برآمده از جامعه مدنی است دارد، به طوری که تقویت این نهاد در حقیقت به مثابه تقویت وجه انتخابی حاکمیت در سطح کلان به شمار می‌آید.

فعالیت ۳۴۷۹۴ شورای شهری و روستایی و حضور ۱۰۹ هزار و ۵۸۷ نفر منتخب اصلی و خدمتگزار شورایی در اقصی نقاط کشور راه را برای تحقق شورا سالاری به عنوان رکن تصمیم‌گیری و ایجاد نهادی ناظر که در صحنه امور حاضر است گشوده و ظرفیت‌های ناشناخته آن را نمایان ساخته است. براساس تجربیات اجتماعی کشورهای مختلف ملاحظه می‌شود که عمده امور اجتماعی بر اساس فعالیت‌های تشکل‌های غیردولتی (NGOs) و حکومت‌های محلی صورت می‌پذیرد. اما در کشور ما به دلیل قوی بودن و فراگیر بودن سیستم دولتی و ضعیف بودن NGOها و حکومت‌های محلی، وضع متفاوت است. به همین دلیل فعالیت شوراهای محلی نوید دهنده تحولات اجتماعی مثبتی است که فرایند مشارکت‌پذیری لایه‌های مختلف اجتماعی را تسریع و تسهیل می‌کند.

در این نوشتار، ضمن اشاره‌ای کوتاه به آثار مثبت فعالیت‌های

خود را ملزم به آن ساخته‌اند و این محمل را بهترین راهکار برای بسط آرا و تمایلات خود می‌دانند.

۳- شوراهای تجربه‌آموزی در عرصه مدیریت شهری

نقش نظارتی و تصمیم‌گیری شوراهای اسلامی شهرها نکته‌ای مهم را در پی داشته است و آن این است که در عرصه مدیریت شهری، نیروهای کاردان و لایق‌شناسایی شده‌اند و عملکرد آنها به مردم معرفی شده است. افراد و اعضای شوراهای پس از یک دوره فعالیت که مدت آن نیز کم نبوده است، دستمایه‌ای از توان همکاری، جذب مشارکت‌های مردمی، آشنایی با قوانین و حقوق شهروندی و بسیاری از موارد مشابه را به دست آورده‌اند و بر این اساس خود را برای حضور در عرصه‌های مهم‌تر مانند مجلس شورای اسلامی آماده کرده‌اند. این نکته نه تنها برای اعضای شورای شهر این ارمان را به دنبال داشته است بلکه بسیاری از شهرداران موفق نیز پس از طی این دوره کارورزی خود را برای عرصه‌های بالاتر آماده دیده‌اند.

**خالی کردن صحنه و عدم حضور
در جلسات شورا با هدف بی
اعتبار کردن آرا و تصمیمات و یا
خارج کردن رقیب از صحنه،
شاید دارای اثر آنی و مقطعی باشد
ولی در بلند مدت آثار زیان و ضرر
عمومی آن هویدا خواهد شد**

۴- ایجاد حس اعتماد و تعامل با مردم

جلسات گفت و شنود مردم با اعضای شورا و شهردار و توجه به نیازها و دیدگاه‌های مردمی یکی از گام‌های مهمی است که برای ایجاد اعتماد متقابل و مردمی مورد توجه بوده است. علاوه بر این، شکل گرفتن نشریه‌های محلی شورا، محملی را برای گشوده شدن باب گفت و گوی شوراییان با مردم فراهم آورده است. اگر یکی از امور ضروری شوراهای را تدوین برنامه‌ای برای دریافت پیشنهادها و مردمی و اطلاع‌رسانی به آن بدانیم، می‌توان گفت که نشریات محلی شوراهای در این مورد بسیار راهگشا خواهند بود.

۵- تجربیات درخشان و نهادینه شدن شوراهای

بسیاری از استان‌ها، شهرها و روستاها در قالب فعالیت شوراهای مواردی را به شکل عملیاتی اجرا کرده‌اند که امکان انجام آنها در هیچ شرایطی عملی نبود. به عنوان مثال، مسطح کردن حاشیه شهر زاهدان (شیرآباد) از پروژه‌هایی است که بازتاب بین‌المللی داشته است و از آن به عنوان حرکتی خودجوش و مردمی نام برده می‌شود.

در دوره دوم فعالیت شوراهای سطح سواد و تحصیلات افراد منتخب ۱۱ درصد رشد داشته است و به همین سان ۶۰ درصد از اعضا دارای توان تخصصی‌اند^(۱).

در این مرحله جوان‌گرایی نیز به وضوح دیده می‌شود و جمع‌بندی نشان از آن دارد که شورا زمینه حضور و مشارکت مردم را تا حدودی به وجود آورده و از این طریق راه دشوار در شکل‌گیری حکومت‌های محلی هموارتر شده و زمینه‌های نهادی شدن شوراهای فراهم گردیده است. دادن مسئولیت اجتماعی به مردم تحرک و کارایی فراوان و توان بالایی را ایجاد کرده است و همین امر امیدواری به فعالیت شوراهای را دو چندان می‌سازد.

نگاهی به مشکلات

اگر چه کارهای انجام شده کم نیست اما کارهای نکرده نیز بسیار است. شوراهای به عنوان نهادی بینابین که از یک سو با ساختار اجتماعی و از سوی دیگر با ساختار قدرت ربط و وثیق پیدا کرده‌اند، پیچیدگی مضاعفی یافته و در مناسبات و تعاملات اجتماعی پیامدهای مختلفی را موجب گردیده‌اند.

تداخل طبقات مختلف اجتماعی در شوراهای و وجود سلاخی گوناگون و عدم توانایی در حل تضادهای جمعی تنها می‌تواند تصویری کوچک از مشکلات شوراهای را بیان دارد. در این قسمت به برخی از مشکلات جدی شوراهای اشاره می‌شود و حتی الامکان برای روشن شدن موضوع به موارد قابل طرح اشاره می‌گردد.

در آغاز فعالیت نسل دوم شوراهای در نخستین سال برخی از مشکلات بروز کرده است که از جمله آنها می‌توان به موارد زیر اشاره کرد.

۱- انتخاب شهردار

انتخاب شهردار در موارد بسیار زیادی در نهایت اتفاق نظر انجام شده اما در شهرهایی نیز این انتخاب به بزرگ‌ترین معضل تبدیل گشته است. متأسفانه مشکل انتخاب شهردار به ویژه در شهرهای کوچک شکاف شورایی دو نفره یا سه نفره را شکل داده و در بعضی موارد شهرداری را دچار رکود و رخوت کرده است. در شوراهایی که برای انتخاب شهردار به توافق لازم دست نیافتند، متأسفانه رد پای سیاسی کاری و سیاست‌زدگی دیده می‌شود. راه بستن بر سلاخی فردی و احترام به رأی اکثریت و همچنین دوری‌گزیدن از احساس ناپایداری شکست و یا پیروزی در ورطه امور جناحی دو امر مهمی است که در انتخاب شهردار به وسیله شوراییان می‌بایست به آن اهتمام شود.

باید به انتخاب شوندگان شوراهای یادآوری کرد که اختلاف و پایین آمدن کارایی و کارآمدی شوراهای امری است که در خاطر جمعی مردم تثبیت شده و زدودن و پاک کردن آن در بعضی موارد حتی با عوض شدن نسل نیز امکان‌پذیر نخواهد بود. متأسفانه در برخی از موارد مردم و شهروندان چنان از فعالیت شورا و عدم توانایی در انتخاب شهردار ناامید شده‌اند که با ارسال طومارهای ۴۰۰-۳۰۰ نفری این ناامیدی از شورا را بروز داده و از مسئولان خواهان انحلال شورای مربوط شده‌اند. زیرا هزینه روانی و اجتماعی درگیری‌ها و کشمکش‌های شورایی به قدری زیاد است که بازتاب آن می‌تواند منجر به فعالیت‌های منفی شود.

۲- رسمیت جلسه در شورا و اکثریت مطلق و نسبی

در بعضی موارد مشاهده می‌شود که اعضای شورا برای از اعتبار انداختن رسمیت جلسه از امضای صورتجلسه و یا حضور در جلسه شورا امتناع می‌ورزند و از این سازوکار به عنوان وسیله‌ای برای دفاع یا تهاجم بهره می‌گیرند، در حالی که ضرورت اولیه تفکر جمعی و کار عمومی تن دادن به مقررات و قواعد حرکت جمعی است. مطابق ماده ۱۵ قانون شوراها، جلسات با دو سوم اعضای اصلی رسمیت می‌یابد و تصمیم‌گیری قانونی نیز با اکثریت مطلق اعضای جلسه معتبر خواهد بود.

بنا بر بررسی حقوقی، در مورد شورای پنج نفره دو سوم اعضا برابر با چهار نفر است و حضور این چهار نفر است که به جلسه رسمیت می‌دهد و بدیهی است که تصمیم‌گیری قانونی این تعداد با اکثریت مطلق آنها یعنی نصف به علاوه یک (۳ نفر) امکان پذیر خواهد بود. در مورد شورای هفت نفره دو سوم اعضا ۵ نفرند که اکثریت مطلق آن ۴ نفر است. به همین سان در شورای ۹ نفره دو سوم اعضا ۶ نفرند که اکثریت مطلق آن ۴ نفر است.

بدیهی است اکثریت مطلق‌های ذکر شده برای زمانی است که دو سوم اعضا حضور داشته باشند. توجه به این نکته نیز ضروری است که در ماده ۵ قانون سخنی از اکثریت نسبی آورده نشده است. اما در معرفی عضو منتخب شورا برای شوراهای فرادست نخست اکثریت مطلق یعنی نصف به علاوه یک مطرح شده و در صورت عدم تحقق این امر اکثریت نسبی ملاک قرار داده شده که مراد از آن رأی بیشتر هر کدام از اعضا بوده است.

بررسی مسائل و مشکلات شورا در مورد حضور اعضا، رسمیت شورا و قانونی بودن تصمیم‌گیری‌ها نشان از آن دارد که بیشترین مورد فراوانی این دسته از مشکلات در شوراهای پنج نفره دیده می‌شود. به طوری که با اولین بروز اختلاف این نوع از شوراهای به دو دسته از

تجربیات پشت سر گذاشته شده

در شوراهای به ویژه در شهرهای

کوچک مؤید آن است که می‌توان

بسیاری از وظایف را در

عرصه‌های مدیریت شهری

خصوصاً بعد اجتماعی، به شوراهای

واگذار کرد

۳- مکاتبات شوراهای اسلامی شهر و روستا

در زمان حاضر حجم زیادی از مکاتبات مربوط به شوراهای در وزارت کشور مربوط به شوراهای اسلامی روستا و شهرهای کوچک است. این نامه‌ها به عنوان وزیر کشور، وزارت کشور، معاونت امور اجتماعی و شوراهای، دفاتر وزارت کشور از سوی شوراهای روستا و شهرهای کوچک ارسال می‌گردد و معمولاً در آنها از تقاضای تهیه آبرگرمکن، خودرو یا ۵۰ درصد تخفیف، اختلافات بین اعضا، مشکل راه، ارتقای بخش به شهرستان، راه اندازی زایشگاه به هر طریق ممکن، راه اندازی شبکه خبر، ارائه کمک‌های بلاعوض، راه اندازی نمایندگی ادارات، ایجاد دکل مخابراتی و تقویت آن، و موارد بی شمار دیگر فهرست‌هایی داده می‌شود.

در این خصوص ضرورت دارد که شوراهای اسلامی به ویژه در روستاها با توجه به فعالیت دهیاری‌ها موارد را از آن طریق دنبال کنند و در غیر این صورت از طریق بخشداری، فرمانداری و نهایتاً بخش‌های مختلف استانداری موضوع دنبال شود. پاسخی که نهایتاً وزارت کشور و سایر وزارتخانه‌ها ارائه خواهند کرد، این است که موضوع به استان مربوط انعکاس یابد؛ و این عملاً به آن مفهوم است که دوباره کاری‌های بسیاری صورت گیرد که جز اتلاف انرژی زیاد و دریافت پاسخ کم نتیجه‌ای در بر ندارد.

به جا آوردن سلسله مراتب اداری و تعیین بهترین مجاری ارتباط می‌تواند در عنوان آموزش اعضای شوراهای صورت پذیرد و موضوع به آنها آموزش داده شود.

انتظارات شوراها

به موازات تأثیرات مطلوب و مشکلات فعالیت شوراهای ملاحظه می‌شود که شوراهای نیز بهبود فعالیت خود را در آینه تحقق برخی از موارد می‌دانند که به طور خلاصه به آنها اشاره شود.

۱- تعامل با شوراهای

به رسمیت شناختن شوراهای و دادوستد کاری، مشورتی و عملیاتی با شوراهای از علایق اصلی شوراهای است.

۲- حمایت دستگاه‌ها

به تبع تعامل با شوراهای، حمایت دستگاه‌های اجرایی محلی و منطقه‌ای، از نیازها و انتظارات شوراهای به شمار می‌رود.

۳- اسکان و تجهیز شوراهای فرادست

۴- پوشش خبری و انعکاس فعالیت‌های شورا

جمع‌بندی

بی تردید بحث درباره فعالیت شوراهای را می‌توان در خصوص موضوعات سه گانه به تفصیل بیشتری مطرح کرد؛ اما آنچه که از همین مختصر برمی‌آید آموزش‌های اصلی برای اعضای شوراهای بیش از هر زمان دیگر احساس می‌شود و دیگر اینکه دستگاه‌ها و نهاد‌های اجرایی انتظارات منطقی و مصوبات قانونی شوراهای را برای نهادینه شدن این نهاد و قوام حکومت‌های محلی حمایت کنند و غیر از موارد غیرقانونی، راه را برای فعالیت شوراهای هموار سازند.

پانویس:

۱- بروجردی، اشرف، همایش آغاز به کار نورفوم فعالیت شوراهای اسلامی اردیبهشت‌ماه ۱۳۸۲.

دولت و شوراها در ایران (بخش یازدهم)

تحلیلی بر انتخابات انجمن بلدی در سال ۱۳۰۹

حسن شفیعی

دکتر در علوم سیاسی

می شدند تا به عنوان مجاری اعمال قدرت و نفوذ گروه‌های اجتماعی. بدین ترتیب در دوره پهلوی بیشتر ائتلاف این گونه نمادها مشاهده می‌گردد تا ائتلاف نیروها.^(۱) گذری به انتخابات انجمن بلدی مؤید این نکته است که انجمن‌های بلدی که میراث انقلاب مشروطه و حاوی پیام مشارکت فعال مردم در عرصه اجتماعی و سیاسی به منظور تحدید و مقید ساختن قدرت سیاسی به قانون بودند، در دوره رضاشاه تدریجاً به آلت و ابزار تحکیم سلطه بوروکراتیک و مجری سیاست‌های دولت در حوزه محلی بدل شدند. در سال ۱۳۰۹ تکلیف دولت و انجمن‌های بلدی به طور قطع روشن گردید. در انتخابات حوزه انتخابیه تهران افرادی برگزیده شدند که مورد تأیید دربار بودند. وضع شهرستان‌ها نیز بهتر از تهران نبود. قوت سیاست‌های طایفه‌ای و زد و بندهای فامیلی و خانوادگی مزید بر دخالت دولت در روند انتخابات بود. رئیس کل تشکیلات

در شماره قبل با تحلیل انتخابات انجمن بلدی در سال ۱۳۰۹ به این نتیجه رسیدیم که منتخبان انجمن بلدی عمدتاً در مجموعه معتمدان دستگاه دربار محسوب می‌شدند و نماینده محلی آنها به شمار می‌رفتند. دولت مرکزی نیز به شدت در انتخابات دخالت می‌کرد و افراد دستچین شده به انجمن بلدی راه می‌یافتند. بدیهی است که تصمیمات گرفته شده به وسیله چنین انجمن‌هایی به اشاره مقامات دولتی و در چارچوب مدرنیسم تمرکزگرای رضاشاهی صورت می‌گرفت. بر همین اساس در اندک زمانی پس از انتخابات نارضایتی‌های گسترده گروه‌ها و طبقات اجتماعی از تصمیمات انجمن‌های بلدی و بلدی شکل گرفت. در این شماره ضمن اشاره‌ای به مبانی جامعه‌شناسی سیاسی انتخابات، به تحلیل انتخابات انجمن بلدی و نتایج اجتماعی مترتب بر آن پرداخته می‌شود.

از لحاظ نظری، سیاست اساساً فعالیت اقلیت به شمار می‌آید، بدین معنی که سطوح بالاتر مشارکت سیاسی تنها اندکی از جمعیت و سطوح پایین‌تر اکثریت جمعیت را در برمی‌گیرند. رأی دادن را می‌توان کمترین شکل فعال مشارکت سیاسی در نظر گرفت، چون نیازمند کمترین تعهد است؛ زیرا به محض اینکه رأی به صندوق انداخته شد ممکن است به پایان برسد. به علاوه، صرف نظر از محدودیت‌های دیگری که ممکن است وجود داشته باشد، رأی دادن به طور اجتناب‌ناپذیری با فراوانی انتخابات محدود می‌شود. در هر حال مشارکت سیاسی کلید رفتار سیاسی است. برای شناخت این رفتار باید شکل مشارکت، شدت مشارکت و کیفیت مشارکت را به دقت تشخیص داد.

شکل متعارف مشارکت، ورود رسمی و قانونی در عرصه قدرت سیاسی و هم‌نوایی با آن است، در حالی که شدت به میزان کمی (تعداد مشارکت‌کنندگان) و کیفیت به تأثیرگذاری (اثربخشی مشارکت) بر روندهای سیاسی مربوط می‌شود. در نظام‌های دموکراتیک، جامعه مدنی امکان تحقق روابط برابر و مشارکتی‌تر را در همه جنبه‌های زندگی اجتماعی نیز فراهم می‌کند. شهروندی، مشروعیت متکثر، ایده آل اجماع (به رسمیت شناختن و الزام آور شدن تصمیمات اکثریت) مؤلفه‌های نظام‌های سیاسی دموکراتیک هستند. در ایران دوره پهلوی، همان‌طور که لئونارد بایندر به درستی توضیح داده است، نهادهای دموکراتیک مانند انجمن‌های بلدی، انتخابات و جز اینها بیشتر به عنوان نمادهای مشروعیت به کار گرفته

انجمن‌های بلدی که میراث انقلاب مشروطه و حاوی پیام مشارکت فعال مردم در عرصه اجتماعی و سیاسی به منظور تحدید و مقید ساختن قدرت سیاسی به قانون بودند، در دوره رضاشاه تدریجاً به آلت و ابزار تحکیم سلطه بوروکراتیک و مجری سیاست‌های دولت در حوزه محلی بدل شدند

نظمیه مملکتی (محمد صادق کویال) در تاریخ ۱۳۰۹/۶/۶ طی نامه‌ای به وزارت دربار حدت فرهنگ سیاسی غیرمشارکتی و غیردموکراتیک را در حوزه انتخابیه انجمن بلدی اراک چنین تشریح کرده است: «... در موقع تشکیل انجمن انتخابات بلدی در عراق (نام قدیمی اراک فعلی) بین فامیل عراقی (اراک) و بسطام السلطان بیات ائتلافی حاصل گردید که در نتیجه تمام اهالی شهر ناراضی و در انتخابات شرکت جسته و غوغای مهمی بر پا گردید که اگر جدیت نظمیه محل نبود، ممکن بود قتل واقع شود. بالأخره انتخابات بلدی در وهله اول به هم خورده و در ثانی با حضور اردلان نماینده اعزامی وزارت جلیله داخله تشکیل گردید. باز همین تجار تا آن حدی که توانستند محرمانه بر علیه ملاکین و فامیل حاج آقا محسن

عراتی تبلیغات و شکایات کتبی و تلگرافی به مقامات عالیه نموده تا اینکه اکثریت را در انجمن بلدی حائز گردیدند... با اینکه هنوز اعلام انتخابات منتشر نشده دو دستگی در بین اهالی شهر موجود و بر علیه یکدیگر تحریکات می نمایند... در اثر این قضایا... تاکنون چند قتل واقع شده».^(۲) البته حقیقت این بود که نظمی در گزارش های خود با ارائه اخبار تحریف شده و بزرگ نمایی به طور ضمنی مجوز دخالت و سرکوب را از دولت مرکزی می گرفت. جالب توجه اینکه تیمورتاش، وزیر دربار پهلوی، در هاشم گزارش مذکور به طور محرمانه نوشته بود:

«... مطابق اطلاعاتی که رسیده است، رئیس نظمی عراق (اراک) بیطرف در قضایا نبوده و با مخالفین عراقی (اراک) موافق است»^(۳). پژوهش ها نشان داده است که در جوامع مبتنی بر نظام های سیاسی پدر سالار سوء ظن، بی اعتمادی، حذف رقیب و توطئه

**بدبینی و بی اعتمادی با احساس
بی قدرتی و ناتوانی سیاسی همراه
است. در چنین شرایطی هر چه فرد
بیشتر در درون نظام سیاسی
مشارکت می کند و قدرت بیشتری
به دست می آورد، سطح احساس
عدم امنیت و در نتیجه بدبینی و
بی اعتمادی او افزایش می یابد**

همواره در بازی های سیاسی وجود دارد. چون شفافیتی در قواعد بازی مشاهده نمی شود، اعتمادی نیز حاصل نمی گردد. بر اساس پژوهش های آر. دی. گاستیل، فرهنگ سیاسی ایران زمینه مساعدی برای مشارکت و رقابت سیاسی ایجاد نمی کند. وی در این پژوهش نشان داده است که: «... ایرانیان معتقدند که آدمیان طبعاً شرور و قدرت طلب اند. همه چیز در حال دگرگونی و غیر قابل اعتماد است، آدم باید نسبت به اطرافیانش بدبین و بی اعتماد باشد، حکومت دشمن مردم است و...»^(۴).

ماروین زونیس فرهنگ سیاسی نخبگان سیاسی ایران را در چهار ویژگی خلاصه کرده است که عبارتند از: بدبینی سیاسی، بی اعتمادی شخصی، احساس عدم امنیت آشکار و سوء استفاده

بین افراد^(۵). بدیهی است که فرهنگ سیاسی تابعیت فرصت طلبی و فردگرایی منفی و ترس آلوده را رواج می دهد و رفتار افراد ترکیبی است از فرصت طلبی، انفعال و کناره گیری، اعتراض سرپوشیده و ترس.

چنین فرهنگی توانایی افراد در همکاری و اعتماد نسبت به یکدیگر را تضعیف می کند و مشارکت و رقابت سیاسی را کاهش می دهد.

بدبینی و بی اعتمادی با احساس بی قدرتی و ناتوانی سیاسی همراه است. در چنین شرایطی هر چه فرد بیشتر در درون نظام سیاسی مشارکت می کند و قدرت بیشتری به دست می آورد، سطح احساس عدم امنیت و در نتیجه بدبینی و بی اعتمادی او افزایش می یابد.

روی هم رفته وضعیت انتخابات انجمن بلدی در سال های ۱۳۰۹، وضعیت نامساعد و ناگوار و آمیزه ای از سوء ظن، بدبینی، بی اعتمادی، چاپلوسی، تهمت و افترا بود. برگزیدگان انجمن دارای خلق و خوی و ویژگی هایی بودند که مردم تاب تحمل آن را نداشتند.

سیاست عمومی دولت که بعضاً از مسیر انجمن های بلدی جاری می شد، مبتنی بر تمرکزگرایی، نوسازی از بالا و گذر به مدرنیسم بود.

بدیهی است چنین گذری که خود به نابودی گروه های اجتماعی، مشاغل و حرف منجر می شد واکنش های متعددی را از سوی گروه ها برمی انگیزت.

در شماره بعد نتایج شکل گیری انجمن های بلدی از سال ۱۳۰۹ به بعد با عنایت به تصمیم گیری ها، قوانین و بخشنامه ها مورد تجزیه و تحلیل قرار خواهد گرفت.

پانویسها:

1- Leonard, Binder, op.cit, p.87

۲- ریاست جمهوری، پیشین، سند شماره ۱۱۰/۶، ص ۴۰۷.

۳- همان.

4- R.D.Gastil, "Middle-Class impediments to modernization", Public Opinion Quarterly, vol. 22, p.325

5- M.Zonis, "Politikal cynicism and political Elites in Iran" Comparative Political Studies, vol. 1, pp360

کاربری زمین و فرایند اجرا

محمود برآبادی

کارشناس ارشد برنامه‌ریزی شهری و منطقه‌ای

فضاهای عمومی خاص یک گروه: اماکنی که در مرز عرصه خدمات عمومی و قسمت‌های خصوصی قرار گرفته‌اند و هر دو عرصه به آن دسترسی دارند، مانند خدماتی چون جمع‌آوری زباله، آب و فاضلاب، آتش‌نشانی و جز آن.

فضاهای خصوصی ویژه یک گروه: اماکنی که تحت نظارت سازمانی غیردولتی قرار دارند و از جانب بخش دولتی یا خصوصی تسهیلاتی مانند پارکینگ، گردشگاه‌های عمومی، زمین‌های بازی و جز اینها را در اختیار شهروندان می‌گذارند.

فضاهای خصوصی خانواده: فضاهایی که در عرصه زندگی خصوصی واقع شده‌اند و در اختیار خانواده‌ای واحد قرار دارند و مختص فعالیت‌های اعضای همان خانواده‌اند.

کنترل کاربری زمین

دولت‌ها - به ویژه به وسیله شهرداری‌ها - به طور مستقیم یا غیرمستقیم در کاربری زمین‌های شهر دخالت می‌کنند، زیرا در بیشتر موارد سودجویی‌های مالکان زمین‌ها با منافع عمومی جامعه در تعارض قرار می‌گیرد. مالکان بدون در نظر گرفتن منافع عمومی و نیازهای شهر، به دنبال سود خود هستند و دولت‌ها برای تأمین منافع عمومی ناچارند مداخله کنند. مثلاً با سرمایه‌گذاری کلان دولت و شهرداری در شهرها، توسعه شهری صورت می‌گیرد و این امر سبب می‌شود قیمت زمین‌های کشاورزی اطراف شهرها افزایش یابد. به دنبال این اتفاق، مالکان و صاحبان زمین‌های کشاورزی تصمیم به فروش زمین خود می‌گیرند. مداخله دولت‌ها در جلوگیری از افراز و فروش زمین‌های کشاورزی و باغ‌های اطراف شهرها برای ساخت مجتمع‌های مسکونی با چنین انگیزه‌ای صورت می‌گیرد.

اصولاً در کشورهای مختلف سه نوع مداخله دولت در کاربری زمین‌ها به چشم می‌خورد:

- الف - حق مالکیت بر زمین بدون مداخله دولت در این سیاست صاحبان زمین به هرگونه که منافع‌شان ایجاب کند در مورد کاربری زمین خود تصمیم می‌گیرند.
- ب - مداخله دولت به صورتی که نوع و کیفیت کاربری زمین را تعیین کند و زمین برای اهداف خاصی به کار گرفته شود.
- در این سیاست، که بیشتر دولت‌های غربی به آن عمل می‌کنند،

زمین اساس منابع طبیعی است و انسان در طول تاریخ بیشتر احتیاجات خود را از زمین تأمین کرده است. زمین چونان بوم انسان و فضای زندگی او - از تولد تا مرگ - محسوب می‌شود. زمین همواره به صورت نوعی اکوسیستم، یعنی مجموعه‌ای از موجودات زنده و محیط طبیعی آنها عمل می‌کند و کارایی این اکوسیستم به نوع و کیفیت کاربری آن وابسته است.

تعریف کاربری زمین

چگونگی استفاده از زمین را کاربری زمین می‌گویند. کاربری زمین به شکلی مرتبط با طرح‌های جامع، تفصیلی و هادی مفهوم و کارکرد می‌یابد. کاربری زمین جنبه‌های فضایی همه فعالیت‌های انسانی را در روی زمین برای رفع نیازهای مادی و غیرمادی او نشان می‌دهد.

تعیین کاربری زمین بر اساس مطالعات اساسی در جهت شناخت شهر و آشنایی با چگونگی و پراکندگی فعالیت‌های شهری استوار است.

باید بدانیم در وضع موجود، پراکندگی انواع فعالیت‌های شهری مانند مسکونی، تجاری، آموزشی، راه‌ها و معابر به چه شکلی است و از کل مساحت شهر، نسبت هر یک از کاربری‌ها به چه میزان و هر یک از فعالیت‌ها در چه مسافتی و با چه کیفیتی در سطح شهر قرار گرفته‌اند و رابطه آنها با یکدیگر چیست و اینها تا چه اندازه ارتباط متقابل دارند.

کاربری زمین و فضاهای شهری

فضاهای شهری با در نظر گرفتن عرصه‌های زندگی جمعی و زندگی خصوصی به قسمت‌های مختلف تقسیم می‌شوند:

فضاهای عمومی شهر: اماکن و سرویس‌های تسهیلاتی شهر که متعلق به عموم شهروندان است، مانند جاده‌ها، بزرگراه‌ها، پارک‌ها، گورستان‌ها و جز اینها.

فضاهای نیمه عمومی شهر: فضاهای خاصی از شهر که مورد استفاده عموم قرار می‌گیرند و مؤسسات دولتی یا شهرداری‌ها بر آنها نظارت می‌کنند و اداره آنها را بر عهده دارند، مانند مراکز آموزشی دولتی، ساختمان‌های اداری، ایستگاه‌های مسافری، دفاتر پستی، استادیوم‌ها و تالارها و نظایر اینها.

در بیشتر موارد از تبدیل زمین‌های کشاورزی برای خانه‌سازی و تأسیسات شهری جلوگیری می‌شود. ج - دولت‌ها زمین را به طور مستقیم به مالکیت خود در می‌آورند و در تصمیم‌گیری نسبت به کاربری زمین‌ها، عامل اصلی هستند.

کاربری زمین و ترافیک

روزگاری بیشتر نیازهای خانواده در خانه برآورده می‌شد و به عبارتی، هر خانه کاربری‌های متفاوتی داشت. در خانه نان پخته می‌شد، در آنجا مرغ و خروس نگهداری می‌شد، گوسفند پرور می‌گردید، و آذوقه زمستان خانواده در سردابه انبار می‌شد. حتی دوخت و دوز و آرایش نیز در خانه انجام می‌گرفت. اما اکنون همه این فعالیت‌ها در مکان‌های دیگری جز خانه برآورده می‌شود و خانه تنها برای سکونت و گذراندن بخشی از اوقات فراغت است. به این ترتیب می‌توان دید که تخصصی شدن مشاغل به تنوع در کاربری زمین می‌انجامد و تنوع در کاربری زمین، علاوه بر افزایش حجم سفرهای روزانه، بر محدوده سفرها یا حوزه نفوذ کاربری‌ها تأثیر می‌گذارد. چنانچه در یک مرکز پزشکی، معالجه خاصی انجام گیرد که منحصر به فرد باشد، نه تنها از تمامی نقاط شهر به آنجا مراجعه می‌کنند، بلکه حتی از شهرهای اطراف هم برای معالجه به آنجا می‌آیند. اما اگر در شهری نزدیک‌تر از شهر مورد نظر ما، بیمارستانی احداث شود که همین خدمت را انجام دهد، یقیناً بیماران را به محل جدید مراجعه خواهند کرد و چنانچه تعداد مراجعان به یک کاربری کاهش یابد، به ناچار کاربری آن زمین تغییر می‌کند. همه روزه چنین تغییراتی در سطح شهرها مشاهده می‌شود. تابلوهایی بر شیشه بعضی از مغازه‌ها دیده می‌شود که خبر از تغییر شغل می‌دهد. از این رو آشکار می‌شود که ارزش زمین‌ها بسته به کاربری آنهاست و زمین بدون کاربری بالفعل یا بالقوه، به خودی خود ارزشی ندارد.

انواع کاربری زمین

نسبت زمین‌هایی که به کاربری‌های گوناگون اختصاص دارد، در هر شهر متفاوت است. این کاربری‌ها معمولاً شامل دسته‌بندی زیر است:

- ۱- کاربری مسکونی: شامل خانه‌ها و منازل مسکونی و مجتمع‌های سکونتگاهی با تراکم کم، متوسط، زیاد و بسیار زیاد.
- ۲- کاربری آموزشی: شامل مهد کودک، دبستان، دبیرستان،

دانشگاه و دیگر مراکز آموزشی.

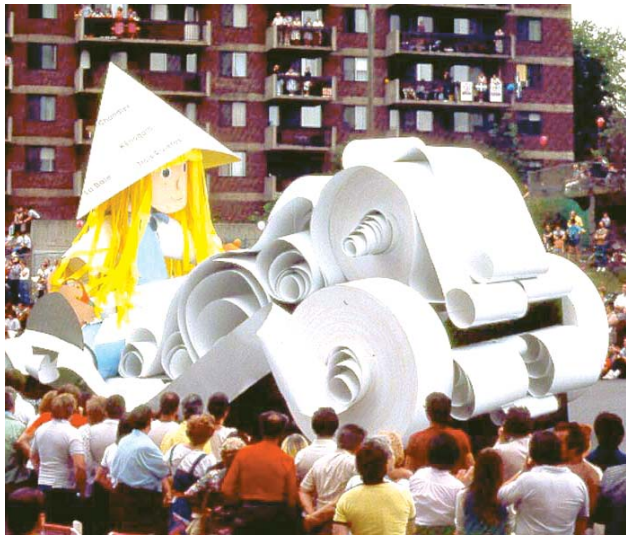
- ۳- کاربری اداری: شامل وزارتخانه‌ها، نهادها و شهرداری‌ها.
 - ۴- کاربری تجاری: شامل مغازه‌ها، سوپرمارکت‌ها، رستوران‌ها، عمده‌فروشی‌ها و مجتمع‌های تجاری و مراکز خرید.
 - ۵- کاربری فضای سبز: شامل پارک‌ها و بوستان‌ها، فضاهای سبز و کمربند سبز اطراف شهر.
 - ۶- کاربری بهداشتی: شامل درمانگاه‌ها، کلینیک‌ها و بیمارستان‌ها.
 - ۷- کاربری حمل و نقل: شامل ایستگاه‌ها و پایانه‌های اتوبوس‌های مسافری، مترو، راه آهن و فرودگاه.
 - ۸- کاربری خدمات شهری: شامل آتش‌نشانی، پست و مخابرات، نواحی شهرداری و حوزه‌های نیروهای انتظامی.
 - ۹- کاربری خدمات عمومی: شامل کشتارگاه‌ها و میدان‌های میوه و تره‌بار.
 - ۱۰- کاربری فرهنگی و مذهبی: شامل سینما، تئاتر، کتابخانه، حسینیه، مسجد و اماکن مذهبی.
 - ۱۱- کاربری تجهیزات شهری: شامل آب، برق، گاز، تلفن، فاضلاب و سایر تأسیسات.
 - ۱۲- کاربری صنعتی: شامل کارگاه‌ها، کارخانه‌ها، تعمیرگاه‌ها و کارگاه‌های تولیدی.
 - ۱۳- کاربری کشاورزی: شامل اراضی مزروعی و صیفی کاری.
 - ۱۴- کاربری باغ: شامل باغ‌های خصوصی برای استفاده پایان هفته.
 - ۱۵- کاربری انبارداری: شامل انبارها، سردخانه‌ها و باراندازها.
 - ۱۶- کاربری پارکینگ: شامل پارکینگ‌های همکف و طبقاتی.
- باید توجه داشت که برخی کاربری‌ها تنها به یک فعالیت اختصاص ندارد؛ بلکه چند عملکرد از کاربری‌های مختلف را در برمی‌گیرد که به چنین کاربری‌هایی مختلط می‌گویند. همچنین بسته به نوع شهر و سیاست مدیریت شهر، میزان کاربری‌ها در شهرهای مختلف بسیار متفاوت است.

منابع:

سید صدر سیدابوالقاسم: حقوق شهرسازی و معماری، تهران، خیم، چاپ اول ۱۳۷۷.
شکوئی، حسین: دیدگاه‌های نو بر جغرافیای شهر (جلد اول)، سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی، تهران ۱۳۷۳.

شورای شهر ونکوور حامی جشن‌ها و فستیوال‌ها

ترجمه و تلخیص: شهرزاد فرزین پاک

۱۳۸۵

ایجاد و حمایت از فستیوال‌ها و جشن‌ها، به منظور شناسایی توان آنها برای ایجاد فعالیت اقتصادی و تقویت کیفیت زندگی برای ساکنان، ترتیب داده‌اند. این شهرها از طریق کمک‌های مالی، خدمات رایگان یا هزینه بر و یا ارائه مستقیم رویدادها به برگزاری فستیوال‌ها کمک می‌کنند. فراهم آوردن خدمات شهری، کمک بزرگی به سازمان دهندگان رویدادها می‌کند اما ممکن است بسیار هزینه‌بر باشد، به طوری که تأمین آن را با مشکل روبه‌رو سازد. برگزاری مستقیم فستیوال‌ها هم نیازمند سرمایه‌گذاری عمده‌ای در منابع شهری است. در نتیجه به لحاظ کاهش هزینه‌ها، بهره‌گیری از مشارکت اجتماعی در فراهم آوردن اولویت‌های شهری برای فستیوال‌ها، کارآمدتر می‌نماید. رویکرد شهر ونکوور برای حمایت از رویدادهای شاد، نسبت به نقش اولیه آن در قالب تسهیل و تأمین مالی تغییر کرده است. سازوکارهای فعلی شهر برای حمایت از فستیوال‌ها و جشن‌ها محدود هستند. بودجه کمک‌های مالی و فرهنگی با رشد فستیوال‌های هنری تخصصی همگام نیست. اکثر رویدادهای اجتماعی فاقد شرایط لازم برای گرفتن سرمایه‌اند. هزینه‌های خدمات مهندسی و پلیس افزایش یافته اما استاندارد کمک‌های مالی دولتی از سال ۱۹۸۴ تغییر نکرده است.

گزارش دفتر امور فرهنگی به شورای شهر

در این گزارش ارتباط شهر با فستیوال‌ها و جشن‌هایی که در سابقه خود حمایت‌های شهری در قالب کمک‌های مالی فرهنگی - و جز آن - دریافت کرده‌اند، اشاره شده است. این گزارش میان جشن‌ها (رویدادهای خاص یک روزه با برگزاری در فضای باز) و فستیوال‌ها (رویدادهای چندروزه سالانه که در فضای باز یا بسته برگزار می‌شود) تمایز قائل شده و در آن ابتدا به معرفی انواع زیر پرداخته شده است.

□ جشن‌ها و فستیوال‌ها با پایگاه اجتماعی

فستیوال‌های بزرگ یا کوچک (مانند مراسم بین قبیله‌ای، فستیوال فرهنگی تابوایی) یا جشن‌های یک روزه در فضای باز (ماه برداشت اوت و فستیوال‌های فرهنگی لاتین) که در فضای عمومی برای لذت و بهره ساکنان و بازدیدکنندگان بر پا می‌گردد و به

پیشینه

بیست و پنج سال متوالی است که شهر ونکوور با ارائه کمک‌های دولتی به سازمان‌های غیرانتفاعی برگزار کننده فستیوال‌ها و جشن‌ها از طرف شورای شهر، اجازه استفاده از پارک‌ها، خیابان‌ها و دیگر فضاهای عمومی در رویدادهای خاص از هر نوع و فراهم آوردن خدمات مهندسی و پلیس برای این رویدادها، از این گونه رویدادهای خاص حمایت می‌کند.

در یک دوره زمانی به منظور توسعه و ارائه مستقیم فستیوال‌ها، مسئولان شهر نیروی انسانی را نیز بدان تخصیص دادند؛ اما در اواخر دهه ۸۰ چندان به این رویکرد نپرداختند. در عوض کارکنان امور فرهنگی که مسئول این فستیوال‌ها و جشن‌ها بودند، عهده‌دار ابتکارات جدید در حوزه‌هایی چون هنر عمومی، گوناگونی فرهنگی، برنامه‌ریزی امکانات و کمک به مؤسسات برگزار کننده نمایشگاه‌های بزرگ شدند.

مسئولیت اولیه تنظیم شهر، خدمات و سرمایه لازم برای فستیوال‌ها و رویدادهای خاص در بخش‌های مختلف مدیریت شهر تقسیم می‌شود. دفتر امور فرهنگی، به شکل‌گیری و مدیریت برنامه‌های مرتبط با کمک‌های مالی می‌پردازد و آنجا که قوانین شهری یا خدمات مرتبط مطرح می‌شود با دفتر رویدادهای خاص^(۱) مشورت می‌کند. این دفتر ابعاد اجرایی فرهنگی، ورزشی و بسیاری دیگر از انواع رویدادهای خاصی را که در شهر برگزار می‌شود، بازنگری می‌کند. در صورت لزوم دفتر رویدادهای خاص، کمیته تسریع کننده فستیوال^(۲) را تشکیل می‌دهد تا توافق بین متقاضیان رویداد و دپارتمان‌های شهری را، که مستقیماً در تنظیم و ارائه خدمات برای رویداد نقش دارند، تسهیل کند. در سال ۲۰۰۱ مشخص شد که سیاست‌های موجود، مقررات و بودجه تخصیص یافته به فستیوال‌ها و دیگر رویدادهای خاص همگام با نیازها و انتظارات نیست. در همین زمینه، شورای شهر از کارکنان دفتر امور فرهنگی و دفتر رویدادهای خاص خواست تا در حوزه مسئولیت خود به بازنگری سیاست‌ها و عملکردها بپردازند و به شورا گزارش دهند.

شرایط فعلی

بسیاری از شهرهای کانادا، همانند ونکوور، برنامه‌هایی را برای

Journal

صورتی متمرکز برنامه‌ریزی می‌شود. هدف اصلی برگزاری این جشن‌ها معرفی و تجلیل از توصیف‌های فرهنگی گوناگون از اجتماع در قالب‌های مختلف از جمله غذا، هنرها و صنایع دستی، آیین‌ها، موسیقی و دیگر برنامه‌ها و نمایش هاست.

□ نمایش‌های مهم

رژه‌های شادمانی در مقیاس بزرگ (مانند سال نوی چینی، رژه‌های وایساک و پراید^(۳)) که برای معرفی و جشن گرفتن توصیف‌های فرهنگی گوناگون اجتماعات فعالانه برنامه‌ریزی شده است، در سطح شهر تبلیغ می‌گردد و برای لذت بردن ساکنان و بازدیدکنندگان بر پا می‌شود.

□ فستیوال‌های هنری تخصصی

نمایشگاه‌های کوچک و بزرگ فستیوال‌های بصری، رسانه‌ای

معادل سالانه ۱۵ درصد در حال رشد است. فستیوال‌ها و جشن‌های بزرگ مقیاس به ارتقای شهر به عنوان مقصدی مهیج کمک می‌کنند.

رویدادهای با شهرت کمتر اما متفاوت نیز تجربه گردشگر را تقویت می‌کنند. فستیوال‌ها همچنین مزیت جذب بازدیدکنندگان و پول‌های آنان را برای یک روز - یا در مواردی برای چند روز متوالی - دارا هستند.

رویدادهای «خاص»^(۴) مرتبط با هویت شهر به ارتقای وضعیت جهانی آن و تبدیل آن به مکانی برای سرمایه‌گذاری کمک می‌کند. دفتر فستیوال‌ها و سرزندگی عمومی مونترال گزارش می‌دهد که فستیوال‌ها موجب جذب تعداد زیادی از روزنامه نگاران و نمایندگان رسانه‌ها نیز می‌شود که گزارش‌های آنان به ارتقای شهر کمک می‌کند.

بسیاری شهرها برنامه‌هایی را به این منظور معرفی کرده و منابع

کانادا

را بر توسعه و حمایت از فستیوال‌ها و رویدادهایی خاص متمرکز ساخته‌اند. مواردی چون حمایت شهری از طریق کمک‌های مالی،

نقش فستیوال‌ها و جشن‌ها در شهرها به خوبی شناخته شده است. این رویدادها نه تنها برای ساکنان و بازدیدکنندگان سرگرمی فراهم می‌کنند بلکه بر حس اجتماع تأثیر می‌گذارند، پلی بین جمعیت‌های مختلف به وجود می‌آورند و به آنها فرصت در کنار هم بودن و جشن گرفتن تاریخ شان و مکانی را که در آن زندگی می‌کنند، می‌دهند.

خدمات شهری (همانند کنترل ترافیک از طریق علامت‌گذاری، خدمات نظافت، تجهیزات و امکانات لازم و جز اینها) و برگزاری مستقیم رویدادها به وسیله مسئولان شهری از جمله این ملاحظات هستند که در شهرهای مونترال و تورنتو مد نظر قرار گرفته‌اند. در

یا ادبی (همانند رقص بر لبه و فستیوال بین‌المللی کودکان) که در فضای عمومی و برای لذت ساکنان و بازدیدکنندگان بر پا می‌گردد و با هزینه مشارکتی هنرمندان و مسئولان متخصص تأمین مالی می‌شود.

مزایا و فرصت‌ها

نقش فستیوال‌ها و جشن‌ها در شهرها به خوبی شناخته شده است. این رویدادها نه تنها برای ساکنان و بازدیدکنندگان سرگرمی فراهم می‌کنند بلکه بر حس اجتماع تأثیر می‌گذارند، پلی بین جمعیت‌های مختلف به وجود می‌آورند و به آنها فرصت در کنار هم بودن و جشن گرفتن تاریخ شان و مکانی را که در آن زندگی می‌کنند، می‌دهند.

فستیوال‌ها و جشن‌ها می‌توانند در کنار هزینه‌های بالای شان، ایجاد شغل کنند و نقش مهمی نیز برای جذب گردشگران داشته باشند.

به گزارش سازمان جهانی تجارت، ۳۷ درصد از کل سفرهای بین‌المللی به دلایل فرهنگی صورت می‌گیرند و این بازار با میزانی

کانادا نیز از دیگر فرصت‌های برپایی جشن‌ها و فستیوال‌ها هستند.

پیشنهادهای

گرچه حمایت شهر از تمام رویدادهای کوچک و بزرگ لزومی ندارد، اما اعتقاد بر این است که گسترش این فعالیت‌ها می‌تواند پاسخگوی اهداف اقتصادی و اجتماعی باشد. با توجه به درس‌های آموخته شده از دیگر شهرها و تجربه خود ونکوور، می‌توان راهبردهایی را به منظور تقویت نقش فستیوال‌ها و جشن‌ها در دستیابی به اهداف زیر طرح کرد:

● غنی کردن کیفیت زندگی ساکنان و تجربه بازدیدکنندگان از

فراهم آوردن خدمات شهری، کمک بزرگی به سازمان دهندگان رویدادها می‌کند اما ممکن است بسیار هزینه‌بر باشد، به طوری که تأمین آن را با مشکل رو به رو سازد. در نتیجه به لحاظ کاهش هزینه‌ها، بهره‌گیری از مشارکت اجتماعی در فراهم آوردن اولویت‌های شهری برای فستیوال‌ها، کارآمدتر می‌نماید

طریق فراهم آوردن فعالیت‌های کیفی متنوع برای مردم در هر سنی.

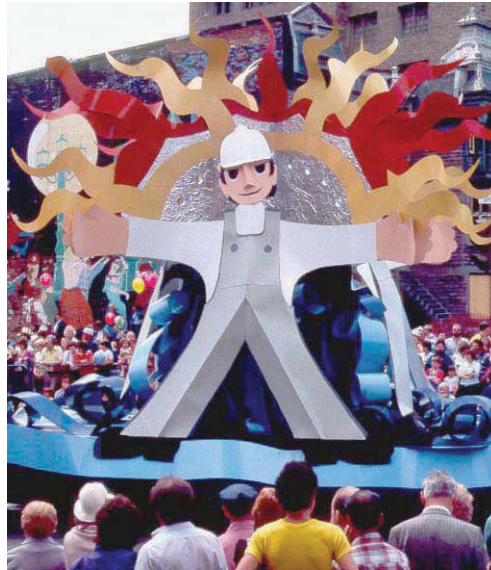
● کمک به توسعه اجتماعی از طریق حمایت از رویدادهایی که در تحلیل از میراث شهر و اجتماعات مختلف صورت می‌گیرد حس مالکیت اجتماعی را ایجاد می‌کنند.

● کمک به توسعه اقتصادی از طریق افزایش شهرت ونکوور به عنوان مقصد گردشگری و مکانی برای سرمایه‌گذاری، با حمایت از رویدادهای متفاوت و ابتکارات طراحی شده برای ارتقای آنان. در پاسخگویی به این اهداف، دو دسته پیشنهاد کلی ارائه شده که یکی در خصوص مسائل مالی و دیگری نیروی انسانی بود. مطابق پیشنهاد دفتر امور فرهنگی به شورای شهر کمک‌های مالی دولتی بایستی در دو حوزه ارائه شود: یکی کمک‌های مالی مربوط به جشن‌ها برای فستیوال‌های دارای پایگاه اجتماعی، جشن‌ها و رژه‌ها و دیگری کمک‌های مالی به فرصت‌ها برای کمک به فستیوال‌های جدید، جشن‌های شهری که یک بار اتفاق می‌افتند و دیگر مواردی که به توسعه جامعه یا گردشگری فرهنگی کمک می‌کنند.

همچنین در بخش نیروی انسانی پیشنهاد تشکیل یک گروه از کارکنان تمام‌وقت به منظور پاسخگویی به اهداف و توانمند ساختن چارچوب اجرایی شهر در نقش فعال خود برای حمایت از فستیوال‌ها و جشن‌های موجود و سرعت بخشیدن به تحقق رویدادهای جدید، به شورا ارائه شد.

لازم به ذکر است از موارد مذکور که در اکتبر ۲۰۰۲ به شورا ارائه شد، کمک‌های مالی به تصویب رسید و بحث درباره نیروی کار به تعویق افتاد. اما آنچه اهمیت دارد، چارچوب سیاستگذاری در خصوص حمایت‌های شهری از فستیوال‌ها و جشن‌هاست که در ونکوور و بسیاری دیگر از شهرهای کانادا راهگشای مسئولان شهری شده است.

این بین برای هر چه کارآمدتر کردن هزینه‌ها مسئولان شهری با مشارکت اجتماعات مبتکری چون سازمان‌های غیرانتفاعی به‌ارائه جشن‌ها پرداخته‌اند. گرچه پیش از اندیشیدن چنین تمهیداتی، همکاری کارکنان شهری و زیرساخت‌های سازمانی برای پایداری رویدادها ضروری هستند. در شهر ونکوور منافع اقتصادی و اجتماعی جشن‌های فرهنگی، فستیوال‌ها و دیگر رویدادهای خاص سال‌هاست که شناخته شده است، اما هنوز فرصت‌های

کانادا

بسیاری برای سرمایه‌گذاری‌های بلند مدت در فستیوال‌ها و جشن‌ها وجود دارد که گنجایش تولید فعالیت‌های اقتصادی را در شهر بالا می‌برد. همزمان با پیشنهاد برگزاری المپیک ۲۰۱۰ در این شهر و فعالیت‌های فرهنگی جدید، دولت از طریق برنامه‌های سرمایه‌گذاری در این بخش نیز فرصت برگزاری این مراسم را افزایش می‌دهد. برنامه‌های دیگری چون برنامه پایداری هنرها و میراث کانادا، پایتخت‌های فرهنگی کانادا و افزایش بودجه شورای

کانادا

پانویس‌ها:

- 1- Special Events Office
- 2- Festival Expediting
- 3- Vaisakhi and pride parades
- 4- Signature

منبع:

www.city.vancouver.bc.ca

شهرداری های ترکیه و برگزاری آیین ها

ترجمه و گردآوری: تاراس گالستان

برگزار کنندگان

برپایی جشن ها و مراسم خاص در شهرهای ترکیه همواره در هماهنگی میان والی شهر - به عنوان معتمد مردم و عضوی از حکومت محلی - و شهردار شهر شکل می گیرد. شناخت مقامات محلی از آداب و رسوم مردم منطقه خود و نزدیکی با آن سبب می گردد تا این مراسم در بهترین زمان و مکان با توجه به اعتقادات و فرهنگ مردم برگزار گردد و تصمیمات مربوط به آن آیین خاص با دقت کامل گرفته شود و به اجرا درآید.

جشن ها و مراسم

از مهم ترین مراسمی که هر ساله در کلیه شهرهای ترکیه به طرق خاص شهر را دچار تحول می کند، جشن سال نوست، ترکیه کشوری آسیایی - اروپایی است که سال نو در آن، آغاز سال میلادی است. از جمله شاخص ترین اقدامات شهرداری های ترکیه در این ایام مراسمی است که در بزرگ ترین میدان های شهرها برپا می شود. مواردی چون برگزاری کنسرت های ملی، مراسم آتش بازی در شب سال نو و همچنین برپایی بازارچه های عمومی برای خرید و فروش اجناس مورد احتیاج مردم با نازل ترین قیمت، از جمله این اقدامات هستند. در بازارچه های سال نو، فروشندگان از میان مردم عادی - و نه تجار - هستند که اجناس

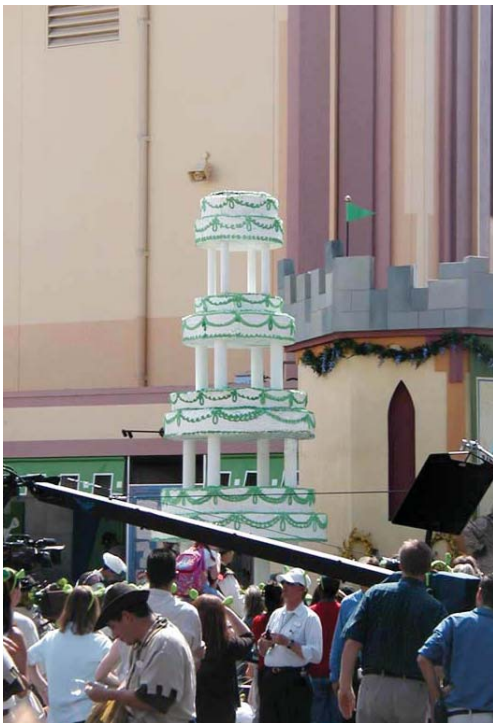
ترکیه - استانبول

در شهرهای امروز، با افزایش جمعیت و گسترش روزافزون وسعت شهرها، گویی سختی ها و تنش های زندگی نیز فزونی می گیرند.

گردآمدن اقشار مختلف جمعیت - عمدتاً مهاجر - در شهرهای بزرگ، همزیستی طبقات مختلف فرهنگی، اجتماعی و اعتقادی را به وجود می آورد، به گونه ای که این اقشار گاه ناآگاهانه و یا بدون هیچ شناختی در تلاش اند تا خود را با همسایگان، و همسایگان را نیز با خود، هماهنگ و هم صدا کنند.

از بین رفتن عنصر محله، با اشکال سنتی آن در شهرها، افزایش مهاجرت های درون شهری، کوتاهی مدت اقامت افراد فاقد مسکن در حوزه خاصی از شهر همه و همه به شکل گیری معضلاتی از پیوستگی اجتماعی و همبستگی های مردمی دامن می زنند.

در این میان نهادهایی محلی همچون شهرداری ها همواره می کوشند تا با اقداماتی هر چند مقطعی، حس همبستگی و تعلق و شهروندی را در میان ساکنان تقویت کنند. این اقدامات از دعوت مردم برای مشارکت در طرح های محلی گرفته تا تعیین پلیس مردمی در بسیاری از کشورهای جهان رواج دارد. از جمله این فعالیت ها که با جذابیت های خاصی نیز همراه است، می توان به برگزاری جشن ها و آیین های خاص اشاره کرد، که در کشوری چون ترکیه در قالب جشن های ملی، مراسم آیین های مذهبی و همچنین برگزاری مسابقات مردمی در مناطق مختلف شهر، بدان پرداخته می شود.

تولیدی خود را به معرض فروش می‌گذارند. در واقع در این بازارچه‌ها هیچ نوع جنس کارخانه‌ای یا دولتی ارائه نمی‌شود؛ و همین امر سبب کسب درآمدی برای مردم عادی و کاهش قیمت برخی از اجناس می‌گردد.

مراسم سال نو با شرکت عموم مردم از زن و مرد و پیر و جوان، در محیطی خانوادگی و سالم شکل می‌گیرد و از همین روی این جشن‌ها مورد پسند تمامی اقشار جامعه‌اند. شهرها در این ایام چهره‌ای پویا و شاداب به خود می‌گیرند، خیابان‌ها مملو از نور و سرزندگی می‌شوند و آذین‌های خاص این روزها بر درختان کاج و در و پنجره خانه‌ها و مغازه‌ها جلوه‌ای خاص به سیمای شهرها می‌بخشد.

از سوی دیگر، از آنجا که ترکیه کشوری مسلمان است، اعیاد مذهبی مسلمانان و مراسم خاص مذهبی آنان - همانند ماه رمضان - نیز با جلوه‌ای خاص برگزار می‌شود. به عنوان مثال، در ماه رمضان تمامی شهرداری‌های ترکیه با ایجاد ایستگاه‌هایی

مراسم سال نو با شرکت عموم مردم از زن و مرد و پیر و جوان، در محیطی خانوادگی و سالم شکل می‌گیرد و از همین روی این جشن‌ها مورد پسند تمامی اقشار جامعه‌اند

سوله‌ای شکل، شهر را برای برگزاری مراسم افطار در تمام منطقه خود آماده می‌کنند. در این مراسم که عموماً با حضور شهردار، والی و جمعی از هنرمندان و ورزشکاران شهرها صورت می‌گیرد، علاوه بر پذیرایی از مردم محروم شهر، تلاش می‌شود تا محیط از فضایی که صرفاً ویژه انجام امور خیریه است به گردهمایی بزرگی تبدیل شود که مردم از هر قشر و طبقه‌ای در آن حضور یابند. در این مکان‌ها با چیدن ردیف‌هایی از میز در کنار هم، مردم علاوه بر افطار با یکدیگر به گفت و گو می‌پردازند و ضمن آشنایی با هم از

مشکلات یکدیگر با خبر می‌شوند و در صدد رفع آن برمی‌آیند. هزینه این مراسم معمولاً با مشارکت شهرداری و کارخانجات و شرکت‌های خصوصی تأمین می‌شود. البته لازم به ذکر است که هیچ‌یک از شرکت‌های تأمین‌کننده هزینه‌ها اجازه تبلیغ ندارند و تنها برای کمک به مردم و به دور هم جمع کردن آنان انجام وظیفه می‌کنند.

در کنار جشن‌ها و مراسم ملی و مذهبی، شهرداری‌های شهرهای مختلف ترکیه اقدام به برگزاری کنسرت‌هایی سنتی و ملی می‌کنند که معمولاً در فضاهای باز وسیعی چون استادیوم‌های ورزشی برپا می‌شود. در این کنسرت‌ها هنرمندان به صورت رایگان هنر خود را عرضه می‌کنند و مردم بنا به خواست و توان خود مبالغی را به منظور محرومیت‌زدایی از مردمان شهر یا کشور خود به صندوق‌های دولتی اهدا می‌کنند.

انجام مسابقات ورزشی و تفریحی از دیگر گردهمایی‌های مردم است که به همت شهرداری‌ها صورت می‌گیرد. مسابقات ورزشی همانند دو یا دوچرخه سواری معمولاً میان مردم در منطقه شهرداری صورت می‌پذیرد و برای نفر اول، تا سوم جوایز ارزنده‌ای در نظر گرفته می‌شود.

مسابقات تفریحی غیرورزشی نیز از سرگرمی‌های مورد علاقه مردم ترکیه محسوب می‌شود. در این مسابقات که به هدف درج رکورد «ترین‌ها» صورت می‌گیرد، مردم سعی در انجام کارهای خارق‌العاده تفریحی همانند درست کردن بزرگ‌ترین کیک یا پیتزا، بلندترین کباب ترکی، بزرگ‌ترین بستنی سنتی و یا مسابقاتی چون خوردن غذا در کمترین زمان دارند که همواره با شادی و نشاط همراه است.

تمامی اقدامات شهرداری‌های ترکیه با توجه به بافت شهری، فرهنگی و مذهبی متنوع در این شهرها و مناطق آنهاست. به عنوان مثال، در شهر دیار بکر، به دلیل نزدیکی فرهنگ این منطقه به فرهنگ باستانی ایران، در ایام عید نوروز شهرداری اقدام به برگزاری جشن‌های سال نو ایران باستان می‌کند.

نتیجه‌گیری

بی‌تردید برپایی این جشن‌ها و مراسم و بزرگداشت آیین‌های ملی و مذهبی در ترکیه از عوامل تأثیرگذار بر شکل‌گیری نظامی همبسته از مردم است. نایبستی از نظر دور داشت که یکی از دلایلی که مردمان ترکیه را به یکی از شادترین مردمان جهان بدل ساخته است برپایی همین جشن‌ها و پایکوبی‌هاست.

این گونه تفریحات، علاوه بر ایجاد صمیمیت میان مردم و اقشار مختلف جامعه، عامل مهمی برای مطرح شدن شهرها در میان شهرهای توریستی جهان و در نتیجه جذب توریست به این مناطق است. ناگفته نماند که در سال‌های اخیر میلیون‌ها دلار از درآمد کشور ترکیه حاصل اقامت گردشگران در شهرهای این کشور بوده است و از زیر بخش‌های مهم اقتصادی در سطح ملی و منطقه‌ای آن، گردشگری است.

امید است که با توجه به نزدیکی فرهنگی ایران و ترکیه، کشور ما نیز بتواند با بهره‌گیری از تجربه‌های موفق کشور همسایه در این خصوص به شهرها و مردمانی هرچه سرزنده‌تر و شاداب‌تر دست یابد.

منابع:

www.kanal.com.tr
www.trt.com.tr
www.ibt.com.tr

جلوه تاریخ در نمادهای شهری عربستان

نویسنده: محمد عبدالله ابن صالح
ترجمه: علی صفوی

هماهنگ با این حرکت اغلب شهرداری‌ها در عربستان سعودی برنامه‌ریزی‌هایی برای زیباسازی شهری انجام داده‌اند. از جمله کارهایی که در این زمینه انجام شده عبارتند از: برپایی یادبودها و مجسمه‌های انتزاعی از سفال‌های سنتی، تزئینات معماری، درختان نخل (به عنوان نماد زندگی در فرهنگ اسلامی)، اشیای فضایی، خوشنویسی و آیه‌های قرآنی و سایر مواردی که با اصول فرهنگی و اجتماعی در جامعه اسلامی - عربی شهرها هماهنگی دارند.

نمادهای تاریخی می‌توانند باعث بهبود کنش‌های معنایی در محیط شوند و با افزایش حس هویت در فضاهای شهری موجب تقویت رابطه بین مردم و محیط اطرافشان گردند. نشانه‌ها در شهر به معمار، طراح شهری و برنامه‌ریز این اجازه را می‌دهند که به سازماندهی و شکل بخشی به فضای کالبدی شهر پردازند و از این طریق بتوانند علاوه بر رفع نیازهای انسانی جامعه، باعث تشویق رفتارهای مطلوب اجتماعی آنها نیز بشوند.

فرم و فضای مطلوب کالبدی، نقش مهمی در ارتقا و بهبود رفتارهای اجتماعی در محیط شهری دارد. در جوامع سنتی، شرایط سیاسی و اجتماعی، بیانگر میزان اعتقادات مردم‌اند؛ یعنی اینکه در این جوامع به علت سادگی و صداقت در روابط اجتماعی، خود مردم قوانین و عرف خاص خود را دارند و بر اساس آن نیز عمل می‌کنند و دست به قضاوت نیز می‌زنند. در این میان بیشترین سهم را محیط کالبدی به عهده دارد.

امروزه نیز با اعتقاد به تأثیرات محیط کالبدی، معماران و طراحان شهری با الهام گرفتن از آداب و رسوم سنتی به برنامه‌ریزی و طراحی فضاهای شهری می‌پردازند.

از جمله لازمه‌های ایجاد حس تعلق به مکان، وجود عقیده‌ای مشترک و همگانی نسبت به نمادی خاص است. بعد از آن است که معماران و طراحان شهری با الهام از این نمادها به روح فرهنگی و هنری جامعه شکل می‌دهند. با ورود مصالح جدید و مدرن، روش‌ها و فنون ساخت‌وساز به صورت اساسی در عربستان سعودی تغییر یافته است. این تحولات در زمینه ساخت نمادهای سنتی نیز اتفاق افتاده و سبب شکل‌گیری نوع جدیدی از آنها شده - که البته عوارضی را نیز در پی داشته است. از آنجا که نمادهای جدید جاذبه بیشتری دارند، سعی بر این است تا در ساخت این گونه نمادها از متخصصان روز

عربستان - ریاض

در عربستان سعودی تقسیم‌بندی زمین و تفکیک سطوح در قالب شبکه‌های شطرنجی و استفاده از سطوح هندسی برای شکل دهی به پارک‌ها و باغ‌ها باعث شده است که محیط شهری در این کشور یکنواخت و کسالت آور شود. طراحی ساختمان‌ها و مصالح آنها همگی شبیه یکدیگر به نظر می‌رسند.

ساختمان سازان شهری و مسئولان طرح‌ها و پروژه‌های شهری برای ساماندهی این وضعیت نامطلوب و کسالت آور به طور جدی در حال همکاری با معماران، برنامه‌ریزان و طراحان شهری‌اند. آنها مصمم‌اند تا از طریق همکاری و با افزایش استفاده از نمادهای سنتی باعث ارتقای هویت مکانی در فضاهای شهری شوند. از جمله نمونه‌های کار شده در این زمینه قلعه‌های نظامی و دفاعی است که نماد شجاعت به شمار می‌آیند. معمار و طراح شهری پی برده است که این نماد می‌تواند خیابان‌ها و میدان‌های شهر را زیباتر سازد.

استفاده از نمادهای تاریخی در طرح‌ریزی شهرها، علاوه بر هویت بخشی به محیط شهری باعث حفظ این نمادهای ارزشمند نیز می‌شود.

استفاده شود و به این طریق افراد ماهر و بومی که در اصل مبدع و مبتکر این نمادها هستند به کنار گذاشته شده‌اند.

در این هنگام است که طراحان نوگرا به جای استفاده از مصالح سنتی مانند خشت بایستی از مصالحی چون آهن و بتن استفاده کنند. در این میان طراحان نوگرا نیز با چالش مواجه می‌شوند و مجبورند تا با استفاده از مصالح و فناوری جدید، مفاهیم ذهنی گذشته را به صورت مصنوعی به جامعه انتقال دهند و یا اینکه از طریق دوباره‌سازی مفهوم معماری، ارزش‌های اسطوره‌ای آن را بیان کنند. کارکرد این دو گزینه با هم متفاوت است. در مورد گزینه اول فرایند انتقال آسان است اما ممکن است چندان رسا و گویا نباشد. در مورد گزینه دوم، یا تغییر و تحول نیز کار مشکل‌تر است؛ چون این تغییر نمی‌تواند برون‌زا باشد و معماری خود باید به صورت تدریجی به آن برسد.

امروزه متخصصان به طور کامل نقش نمادهای تاریخی را در شکل‌گیری حس آگاهی انسان درک نکرده‌اند. تحولات اخیر فرهنگی در جامعه عربستان سعودی ناشی از رشد و تغییر در زمینه‌های آموزش، درآمد و وابستگی‌های سیاسی است که

این امر باعث اغتشاش در سیستم سنتی عربستان می‌شود و بدون شک در محیط‌های مصنوع نیز تأثیر خواهد گذاشت. محیط‌های مصنوع تخیلات را به واقعیت تبدیل می‌کنند و

استفاده از نمادهای تاریخی در طرح‌ریزی شهرها، علاوه بر هویت بخشی به محیط شهری باعث حفظ این نمادهای ارزشمند نیز می‌شود

بیانگر قدرت و مقام مکان‌اند. علاوه بر این، نظام‌های ارزشی

را نیز کدگذاری می‌کنند و سبب جدایی قلمروها از یکدیگر می‌شوند، و همچنین اماکن مردانه را از زنانه، فضاهای خصوصی را از عمومی، فضاهای معنوی را از مادی، نماهای جلوی بنا را از پشت بنا،... مجزا می‌کند.

تلاش‌های کنونی برای بررسی و شناخت برابند اجتماعی بنا و فرم معماری آن از دیدگاه انسانی به مفهوم از سرگیری افزایش علاقه مجدد به کیفیت‌های فضای شهری و معماری است. اما این امر بدیهی است که نوع رفتاری که مردم با محیط کالبدی خود دارند، متأثر از محیط فرهنگی، سیاسی و اجتماعی است. و بر عکس.

مفاهیم نمادها می‌تواند از سه شکل مجزا ولی مرتبط با یکدیگر تشکیل شود: اول - نوع ذهنیت و موقعیت اقتصادی یک شیء که در طی تحولات تاریخی آن را به دست آورده است؛ دوم - وقتی که مفهوم فرهنگی شیء مد نظر باشد؛ و سوم هنگامی که ارزش‌های مبادله‌ای به ارزش‌های نشانه‌ای تبدیل می‌شود، همان‌طور که طراحان، شهروندان و تصمیم‌گیران با مد نظر داشتن روابط سیاسی، اقتصادی و فرهنگی تولید، در معانی نشانه‌ها دخالت می‌کنند.

مشخصاً ارزش نشانه‌ای از سه ارتباط مشخص به دست می‌آید: اول - طراحان کالاهایی که برای انجام مبادله، دست به تولید نشانه‌ها می‌زنند. گر چه ناظران (وقتی که از این نشانه‌ها استفاده می‌کنند)، به توافق دو جانبه در استفاده از محصولاتی از قبیل نشانه‌ها، رسیده‌اند.

نشانه‌ها در شهر به معمار، طراح شهری و برنامه‌ریز این اجازه را می‌دهند که به سازماندهی و شکل بخشی به فضای کالبدی شهر بپردازند و از این طریق بتوانند علاوه بر رفع نیازهای انسانی جامعه، باعث تشویق رفتارهای مطلوب اجتماعی آنها نیز بشوند

دوم - استفاده از شیء که در زندگی روزمره به کار می‌آید و خود نیز به نوعی نشانه تبدیل شده است. در حقیقت شیء تبدیل به نشانه می‌شود و عملکرد ثانویه‌ای را به دست می‌آورد.

سوم - طراحان با تغییر دادن و تصحیح کردن معانی ثانویه‌ای که به وسیله مردم به وجود آمده است، ارزش‌های نشانه‌ای را به وجود می‌آورند. البته اینان به منظور انجام مبادلات، ممکن است بعضی از معانی را بی‌اهمیت جلوه دهند و یا اینکه آن را تغییر دهند.

فرایند فرهنگی، مبین خصوصیات کالبدی است که با بخش‌های مختلف محیط آن و اماکن شناخته شده اجتماعی مرتبط است. ماهیت فضای شهری و مکان نمادهای ممتاز ملهم از مفاهیم سیاسی و اجتماعی و محیط انسان ساخت است. در این فرایند، نمادها نقش مهمی در فضاهای شهری دارند. در محیط انسان ساخت فعالیت‌های اقتصادی و

می‌نامند: میدان چاه و سطل، میدان قهوه چی و جز اینها. اهداف اولیه این فضاها و علت نامگذاری، تنها با مطالعات

از جمله لازمه‌های ایجاد حس تعلق به مکان، وجود عقیده‌ای مشترک و همگانی نسبت به نمادی خاص است. بعد از آن است که معماران و طراحان شهری با الهام از این نمادها به روح فرهنگی و هنری جامعه شکل می‌دهند

قوم‌شناسی تاریخ محلی به دست می‌آید. فضا و نماد از نظر فیزیکی و ذهنی، قطب‌های مهمی هستند. هویت مکانی، تفسیری از شخص استفاده‌کننده از نمادهای مهم است که از آن به عنوان هویت محلی نام برده می‌شود. میزان موفقیت یا عدم موفقیت رابطه نماد یا فضا با محیط، بستگی به میزان همخوانی و هویت کنترل شده آنها با محیط‌شان دارد. هویت در مفاهیم اجتماعی، کارکردی، آیینی

اجتماعی سنتی، به فلزهای متناسب و متنوع تقسیم‌بندی می‌شود. ترکیب فضا و ساختمان‌ها، پاسخی مثبت در جهت تنظیم فضایی ساختمان‌ها، معیارهای فرهنگی موقعیت سیاسی و روش زندگی است.

حس تعلق داشتن به مکان از عوامل فردی، اجتماعی و کالبدی، نشأت می‌گیرد. محیط‌های کالبدی به درستی طراحی شده، محل تجمع افرادی می‌شوند که از چنین اماکنی استفاده می‌کنند و مسلماً باعث گسترش روابط اجتماعی نیز می‌گردند.

اغلب مشخصه‌های برجسته ساختاری نمادین، نوعی ویژگی‌اند. این بدان مفهوم است که این ویژگی می‌تواند مکانی را با ابهت و قدرتمند و یا فضایی را آرامش‌بخش و ممتاز جلوه دهند. اینکه چه تفسیری از ساختارهای نمادین ارائه شود، بستگی به فرهنگ ساکنان محلی دارد که در طی فعالیت‌های روزمره زندگی‌شان به دست می‌آید.

ویژگی‌های فضایی - اجتماعی محل در فرم و موقعیت مکانی تأثیر می‌گذارد. در شکل فضاها و فرم ساختمان‌ها

عربستان - ریاض - استادیوم شاه فهد

و کالبدی، احساس سردرگم نبودن را به وجود می‌آورد. نوع هویت، بیانگر سهمی است که ساختارهای کالبدی در ایجاد رفاه برای استفاده‌کنندگان دارند، که این خود شامل ایجاد کنش‌های ذهنی و اجتماعی نیز می‌گردد. چنین برداشت می‌شود که نشانه‌ها، تنها عناصر هویتی و یکپارچگی شهرها نیستند، بلکه عناصر با اهمیتی نیز به شمار می‌آیند. استفاده از نمادهای تاریخی و سنتی، این نکته را خاطر نشان می‌کند که یک جامعه خاص، چگونه در برابر تهاجم فرهنگی بیگانگان از خود واکنش نشان دهد. آسفوز (۱۹۹۱)

نوعی نظام سلسله مراتبی مشاهده می‌شود. نظام سلسله مراتبی، صنعتی است که فضاها و ساختمان‌ها را به طور استعاره‌ای، نژاد شناسانه و کالبدی توضیح می‌دهد و به موجب آن، هویت محلی بیانگر ماهیت نژاد شناسانه و کالبدی محل است.

بیشتر نمادهای تاریخی دارای نامی فرهنگی نیز هستند که مجموعه‌ای را تشکیل می‌دهند. برای کنترل و سازماندهی و نظم بخشی به محیط کالبدی محل، این نام‌گذاری‌ها ضروری است. در عربستان سعودی، فضا را به نام نماد

رفتند. البته اهمیت نمادین این بناها که معرف فرهنگ عربستان سعودی اند هنوز از دست نرفته است و می‌تواند منبع الهام طراحان امروزه گردد. با سریع‌تر شدن روند تغییر و تحولات، شکاف میان تغییرات فرهنگی و تغییرات محیطی نیز بیشتر می‌شود. با گسترش این شکاف، این احتمال وجود دارد که تصمیمات گرفته شده، نتواند اصلاح میراث فرهنگی را به نحو احسن انجام دهد.

یکی از سؤالات اساسی که برای نسل ما وجود دارد، این است که چگونه میراث‌مان را حفظ کنیم و در عین حال شکاف بین تغییرات محیطی و فرهنگی را از بین ببریم. لازم است به خاطر داشته باشیم که برداشتن این گام سریع در تغییرات محیطی، نتیجه مستقیم فعالیت‌های انسانی و نوع انتخاب گزینه‌هاست.

اغلب هنگامی دست به انتخاب این «گزینه‌ها» می‌زنیم که اهداف نسبتاً محدودی داریم و یا اینکه به طور کامل از عواقب این انتخاب مطلع نیستیم و یا اینکه نمی‌دانیم که این انتخاب‌ها، به چه قیمتی برای ما تمام خواهد شد. بناهای سنتی این اجازه را می‌دهند که بتوان روش‌ها و تکنیک‌های ساختمانی خلاقانه‌ای را به وجود آورد که ساختاری معناگونه در آنها نهفته باشد و به تقویت هویت فرهنگی محیط‌های انسان ساخت نیز منجر گردد.

بر خلاف معماری معاصر، که حس بیگانگی را به وجود می‌آورد، نمادهای تاریخی در شناخت و بررسی محیط ساختمانی به ما کمک می‌کنند و همچنین می‌توانند وسیله‌ای برای ایجاد وحدت و ارتباط بین جامعه و معماری باشند. ارتباط نزدیک بین افراد و بناهای سنتی، مبین این نکته است که آنها درس‌های زیادی برای آموختن دارند. معماران با استفاده از علوم چون روان‌شناسی، جامعه‌شناسی و انسان‌شناسی، علایق عموم را نسبت به فرم بنا و فرهنگ به علایقی اختصاصی و علمی تبدیل کرده‌اند.

امروزه جوامع اسلامی می‌توانند معماری‌ای را به وجود بیاورند که با استفاده از مجموعه عناصر و نمادهای تاریخی محلی، در خود روح تداوم داشته باشد، نه اینکه صرفاً به یک سبک خاص معماری متکی باشد. اگر چه مصالح مدرن ساختمانی، این اجازه را به طراحان می‌دهد که با خرج کمتر از نمادها به طور مؤثری استفاده کنند؛ اما آیا این گونه استفاده کردن می‌تواند راه حلی برای مشکل هویت باشد؟ اساس معماری اولیه مسلمانان سبک‌های غالب رومی و ایرانی بود. در روزهای آغازین تمدن اسلامی، مسلمانان نخستین پیشروانی بودند که مبنایی برای فضاهای عبادی و آیینی ارائه دهند. سازندگان بناها راه حل‌هایی را با استفاده از روح اسلام شکل و توسعه دادند؛ و هنرمند و معمار و طراح عصر حاضر نیز می‌بایست چنین کنند.

می‌گویند که معماران برای حل مشکل هویت، از تاریخ به عنوان اصل طراحی استفاده می‌کنند. علاوه بر این، نشانه‌های تاریخی پذیرفته شده یک بنای ویژه، معانی عمیقی برای ساکنان آن محل دارد؛ آن هم نه به خاطر ویژگی‌های کالبدی آن، بلکه بدین علت که در آن محل و مکان، رویدادهای تاریخی صورت گرفته است. ارتباط بین فضا و نمادها و همچنین ویژگی‌های معماری، به نشانه‌ها این امکان را می‌دهد که در ایجاد ثبات فرهنگی، به وجود آوردن خاطرات جمعی و نمادگرایی شهری مؤثر باشند. از نظر تاریخی، تنها ساختن یک بنا کافی نیست بلکه با مشاهده قلمرو کامل به وجود آمده و تحت تأثیر نشانه‌های تاریخی، ساختاری غنی‌تر و کامل‌تر شکل می‌گیرد. اماکنی که در اطراف نمادهای مهم تاریخی قرار دارند، تصادفی به وجود نیامده‌اند بلکه با دخالت انسان و با توجه به روابط فضایی، فرهنگی و کارکردی ایجاد شده‌اند.

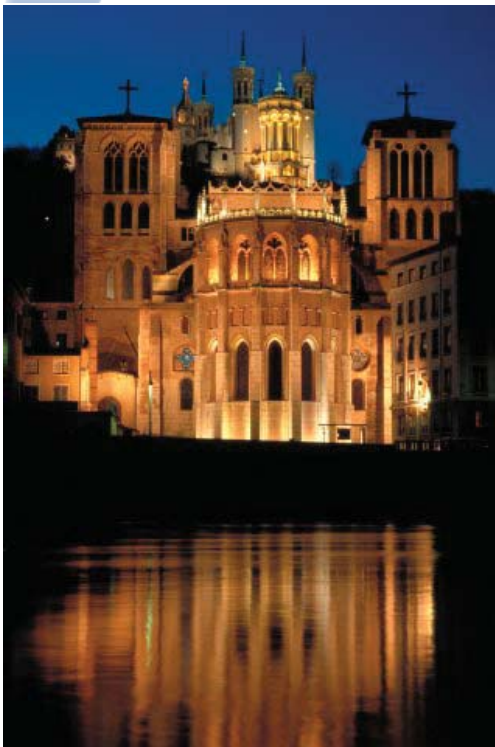
مکان‌های ممتاز و نمادهای تاریخی در برابر انواع تأثیرات واکنش نشان می‌دهند. هویت که از دستاوردهای معماری است، بخشی از میراث فرهنگی ملت‌ها را تشکیل می‌دهد؛ همان گونه که هنر، ادبیات و موسیقی جزو میراث فرهنگی ملت‌هاست. سازندگان توانمند، معماران، برنامه‌ریزان و طراحان، همواره نقش مهمی در حفظ میراث فرهنگی دارند.

در این هنگام است که طراحان نوگرا به جای استفاده از مصالح سنتی مانند خشت بایستی از مصالحی چون آهن و بتن استفاده کنند و مجبورند تا با استفاده از مصالح و فناوری جدید، مفاهیم ذهنی گذشته را به صورت مصنوعی به جامعه انتقال دهند

متأسفانه، برخی از متخصصان بناهایی را که احتیاج به بازسازی و ترمیم دارند، بدون در نظر گرفتن اینکه می‌توانند معرف چه چیزی باشند و یا اینکه چه ویژگی‌هایی را در خود دارند، مورد بی‌اعتنایی قرار می‌دهند و آنها را هزینه بر تلقی می‌کنند. همچنین به جای آنکه بر تداوم تاریخی بناها تأکید کنند، به محصول نهایی و شرایط کالبدی بنا می‌اندیشند. بازنگری و تجدید نظر در این طرز تفکر، نوعی تعهد حرفه‌ای محسوب می‌شود.

رشد سریع روستاها و شهرهای کوچک و بزرگ عربستان، ناشی از تغییرات گسترده در شهر و تضادهای موجود در سیمای شهر است. در گذشته، مصالح و روش‌های ساختمانی و طرح‌ها نه تنها ارزش عملی داشتند بلکه عامل مهم انتقال معماری بومی و فرهنگ جامعه به آینده نیز بودند. ساختارهای کالبدی قدیمی‌تر عملکرد مشخصی داشتند و در نتیجه با ظاهر منحصر به فردی نیز به نظر می‌رسیدند. وقتی این ساختارها کارکرد اصلی خود را از دست دادند، مردم نیز نتوانستند ظاهر آنها را حفظ کنند. در نتیجه، بسیاری از این ساختمان‌ها تخریب شدند و یا اینکه به مرور زمان از بین

فرانسه - لیون

جشن روشنایی در لیون

هر ساله در شب هشتم دسامبر لیون به شهر روشنایی‌های خیره‌کننده تبدیل می‌شود. جشن روشنایی‌ها که در زمرة آیین‌های مذهبی مردم لیون است، به روزگاری باز می‌گردد که طاعون در سراسر اروپا و فرانسه جانِ عدهٔ بسیاری را گرفت. پس از آن مردم با تکیه بر اعتقادات خود و مدد جویی از مریم مقدس پس از رهایی از دست طاعون با خود عهد کردند برای انجام مراسم مذهبی هر ساله در این روز با شمع و شمعدان به زیارت کلیسای «فوروی پر»^(۱) بروند و از حضرت مریم بخواهند تا شهر را در حمایت خود بگیرد. سالی بر حسب اتفاق در این شب بارانی سیل آسا بارید و مردم مجبور شدند که در خانه‌های خود بمانند. در عوض، شمع و شمعدان‌های خود را پشت پنجره‌ها گذاشتند و پس از فروکش کردن باران به خیابان‌ها ریختند و به جشن و پایکوبی پرداختند. از آن شب زیبایی آفرینی با نور و روشنایی در این جشن باب شد. امروزه پس از گذشت سالیان دراز با بهره‌گیری از همان اعتقادات هر ساله مردم لیون به سبک و سیاقی تازه شهر خود را نورانی می‌کنند. شهرداری نیز این حرکت مردمی را پشتیبانی و سازماندهی می‌کند.

روز هشتم به طول انجامید. در هر غروب بیش از ۲۰۰ مکان چراغانی می‌شد که سیمای شهر را به بومی جادویی از نور بدل می‌کرد. نورها به صورت ثابت و متحرک، مستقیم و غیرمستقیم و در اشکال مختلف بودند.

نورپردازی‌ها با رویدادهای مختلفی در فضاهای باز همراه است که هر ساله تعداد زیادی گردشگر را جذب لیون می‌کند. شهرداری لیون نیز برای بهره‌گیری هر چه بیشتر ساکنان و گردشگران برنامه‌های ویژه‌ای را پیش‌بینی می‌کند. این شهرداری از جمله به منظور کمک به افراد معلول برای شرکت در فستیوال تسهیلات ویژه‌ای را تدارک می‌بیند، یا در زمان جشن با کاهش دادن قیمت بلیت وسایل حمل و نقل عمومی و انتخاب مسیرهای جذاب‌تر برای حرکت این وسایل، به هر چه باشکوه‌تر برگزار شدن جشن کمک می‌کند.

ترجمه: شهروز فرزین پاک
پانویشت: 1-Fourviere
منبع: v.figejala.free.fr

فرانسه - لیون

در سال ۲۰۰۳ به جای آنکه جشن در یک روز، یعنی همان هشتم دسامبر انجام شود، از روز اول دسامبر آغاز گردید و تا پایان

در این بازارها نمایش عروسکی با مضمون افسانه‌های قدیمی، برنامه نمایشی بابانوئل، کنسرت موسیقی و ترانه‌های کریسمس، اجرا می‌شود. در کنار بازارهای مکاره به همت شهرداری‌های آلمان کارگاه‌های بابانوئل نیز برگزار می‌شود. در این کارگاه کودکان کاردستی‌هایی درست می‌کنند که آنها را به عنوان هدیه کریسمس به نزدیکان خود هدیه می‌کنند. یکی از برنامه‌های جانبی بازار مکاره برای کودکان، آوردن درشکه‌های پر از هدیه به محل بازار است.

هر سال از ۹ نوامبر تا ۲۳ دسامبر در مناطق ویژه‌ای از شهرهای آلمان بازارهای مکاره کریسمس دایر می‌شود. این بازارها طراحی جذاب و چشم‌انداز بسیار زیبایی دارند. علاوه بر وسایل ویژه کریسمس، دیگر مایحتاج مردم از جمله مواد غذایی و پروتئینی به همراه انواع گل‌ها و گیاهان تزئینی در این مکان‌ها به فروش می‌رسد. مسئولان شهری برای رفاه حال شهروندان در نزدیکی بازارها اقدام به برپایی هتل‌های ارزان و پارکینگ‌های ویژه کرده‌اند.

شهرهای آلمان و بازار مکاره کریسمس

آلمان - بازار کریسمس

شایان توجه اینکه برای اطلاع بیشتر مردم در مورد بازار مکاره کریسمس سایت‌های اینترنتی ویژه‌ای در شهرهای مختلف آلمان ایجاد شده است. شهروندان آلمانی می‌توانند از طریق این سایت‌ها، ایده‌ها و نظریات خود را درباره برپایی بازارهای مکاره بیان کنند.

ترجمه: فرحناز قریله
منبع: www.weihnachtsmarkt-deutschland.de

بازارهای مکاره آلمان امکانات فراوانی دارند، که از آن جمله‌اند: دریاچه، سالن‌های نمایش و آمفی تئاتر، سایبان، زمین بازی کودکان، قهوه‌خانه، آبنمای سنگی، تأسیسات صوتی و نورپردازی مجهز و نظایر اینها.

شهرداری‌های آلمان برای حفظ بهداشت و پاکیزگی بازارهای مکاره، سطل‌ها و کیسه‌های زباله ویژه‌ای را طراحی و نصب کرده‌اند.

«خریزه» است. در این روز مردم چیزی جز خریزه نمی‌خورند، و مراسمی شبیه به روز هالووین در آمریکا (که کدوتنیل در آن جایگاهی ویژه دارد) در این روز برپا می‌شود.

در روز فرش نیز که ۲۵ ماه مه هر سال برگزار می‌شود، مردم با فرش‌های خود از خانه‌ها بیرون می‌آیند و آنها را به نمایش همگانی می‌گذارند. در خلال برگزاری نمایشگاه‌های فرش با کمک شهرداری‌های ترکمنستان، نمایش، بازی‌های محلی و موسیقی سنتی نیز برپاست. مناسبت این روز به زمانی باز می‌گردد که فرش تنها مایملک ترکمن‌ها به شمار می‌رفت و روز فرش در واقع نمادی از آن روزگاران است.

مارکوپولو در توصیف فرش‌های ترکمنی گفته است بهترین و زیباترین فرش‌ها در خاک ترکمنستان یافت می‌شوند.

و اما روز یادمانی ترکمنستان چندان با شادی قرین نیست. این روز یادآور زلزله‌ای است که ششم اکتبر ۱۹۴۸ جان ۸۰ درصد ساکنان عشق آباد - پایتخت ترکمنستان - را گرفت. هر سال در روز ششم اکتبر مردم ترکمنستان بر مزار جانباختگان این حادثه حاضر می‌شوند و آرامگاه آنان را گلباران می‌کنند.

گفتنی است شدت و عمق این فاجعه به حدی بود که بیرون آوردن جان سپردگان از زیرآوار این زلزله یک دقیقه‌ای ۵ سال به درازا انجامید.

در ترکمنستان هر رویداد و مناسبتی شکل آیین به خود می‌گیرد و هرساله با مراسم و تشریفات خاصی برگزار می‌شود.

مردم این کشور استقلال یافته - که تا سال ۱۹۹۱ بخشی از اتحاد جماهیر شوروی بود - عموماً مسلمان‌اند. به همین دلیل جشن‌ها و اعیاد مسلمانان با آداب خاصی برگزار می‌شود. علاوه بر این، روزهای متعددی در سال با آیین‌های خاصی همراه است که از آن جمله‌اند: روز خریزه، روز فرش، روز یادمانی ترکمنستان و نظایر اینها.

۱۰ ژوئن برای مردم ترکمنستان بیش از هر چیز یادآور

ترکمنستان سرزمین آیین‌ها

ترکمنستان - عشق آباد

ترجمه: شهرزاد فرزین پاک
منبع: www.missoulin.com
<http://english.panada.ra>

دموکراسی درون مایه تئاترهای خیابانی در جیبوتی

شهروندان جیبوتی^(۱) در افریقای شرقی از تئاترهای خیابانی درس دموکراسی می آموزند.

بازیگران این تئاترها در حالی که لباس های محلی بر تن دارند، بر طبل ها می کوبند و از تمرکززدایی می سرایند. این حرکت که پیامد برنامه ای از پیش تعیین شده است، به کمک

تئاتر خیابانی به شهروندان تمرکز زدایی، دموکراسی و سیاست های محلی را آموزش می دهد. این آموزش بسیار مهم و ارزشمند است چرا که بسیاری از شهروندان جیبوتی در شهرهای کوچک و مطرود زندگی می کنند و به کلی با این مفاهیم بیگانه اند.

تمرکز زدایی که اکنون اولویت نخست دولت جیبوتی به شمار می رود، از مهم ترین مفاد توافقنامه «آتش بس» (۱۹۹۷) بوده است.

در سلسله تئاترهای خیابانی از نمایش کمدی و موسیقی برای آموزش رأی دادن صحیح، آشنایی با وظایف شورای شهر و چگونگی ارتباط مردم با دفتر محلی استفاده می شود. مضمون این نمایش ها چنان برای شهروندان تماشایی جذاب است که اغلب بعد از اتمام نمایش درباره تأثیر تمرکز زدایی بر زندگی شان بحث می کنند.

شایان توجه اینکه، اجرای نمایش ها به زبان فرانسه و با دو گویش محلی صورت می گیرد.

ترجمه: گلزار زندی
پانوش: 1-Djibouti
منبع: www.iri.org

جیبوتی

مدیریت زیست محیطی در شهرهای متوسط

شهرهای متوسط در سراسر دنیا، شهرهایی فراموش شده اند که با مشکلات مهم زیست محیطی نیز روبه رو هستند.

به منظور بهبود و ارتقای محیط زیست در شهرهای متوسط، طرح های مشترکی در چندین شهر متوسط به مرحله اجرا در آمده است. این اقدام با روند اجرای سیاست تمرکز زدایی در امریکای لاتین و افریقا، تنظیم قانون مشارکت های مردمی در بولیوی، اجرای برنامه اصلاحات پنج ساله در موزامبیک و به طور کلی با رویکرد کشورهای مختلف به تمرکز زدایی و محلی گرایی همراه شد.

مدیریت محیط زیست در شهرهای متوسط جز با سازماندهی مشارکت مردم محله ها و اجرای سیاست بحث و گفت و گو و استفاده از کارشناسان و متخصصان، مشارکت و همکاری میان کارشناسان رشته های مختلف و آموزش مسئولان محلی امکان پذیر نیست.

مهم ترین هدفی که مدیریت محیط زیست در شهرهای متوسط دنبال می کند، اجرای این مدیریت با همبستگی و مشارکت تمام عوامل اجتماعی است. این امر از طریق تقویت توانایی ها، در ضمن مسئولیت پذیری افراد تحقق می یابد.

نخستین طرح های اجرایی در این زمینه در شهرهای مونترو (بولیوی)، پیرا (موزامبیک) و مینگو (پاکستان) پیاده شد. پس از اجرای طرح های زیست محیطی در سه شهر مذکور، سمیناری در ژنو برای ارزیابی اجرای این طرح ها برگزار شد.

نتایج این نشست در دومین مرحله اجرای پروژه یاد شده در مینگوی پاکستان متجلی شد. مسئولان این شهر با مشکلاتی نظیر فقدان الگوی صحیح حکومت محلی و مشارکت مردم در محیط زیست شهری رو به رو بودند و لیکن امروز با سازماندهی محله های شهر و احداث کارگاهی برای مشارکت مردم و

نهادهای مختلف، شادابی به محیط زیست مینگو و دره معروف سوات بازگشته است.

در بولیوی و موزامبیک نیز مشارکت های مردمی تحولی تازه در سطح محلی مدیریت زیست محیطی به وجود آورد.

در اجرای این طرح های زیست محیطی کارشناسان رشته های مختلف همکاری کردند. در این میان نقش جوانان و دانشجویان را نباید نادیده گرفت. این گروه ها برای نخستین بار امکان برگزاری میزگرد و سمینارهای مفیدی را فراهم آوردند. اطلاعات به دست آمده در این نشست ها امروزه نقش مدیریت زیست محیطی در شهرهای متوسط را پررنگ تر کرده است.

ترجمه: میثو موسوی
منبع: www.uvb.ch

بلم

پایتخت مشارکت‌های مردمی در برزیل

بلم^(۱)، یکی از شهرهای بزرگ برزیل است که به شیوه‌ای شتاب زده و بی‌نظم گسترش یافته است. به همین دلیل مسئولان شهری بلم برای باز کردن این کلاف پیچ در پیچ، چاره‌ای جز جلب مشارکت‌های مردمی ندارند.

بلم در حاشیه خلیج گوآرا^(۲) واقع شده است و پیرامون آن را رودخانه‌ها و گذرگاه‌های دریایی احاطه کرده‌اند. ۷۰ درصد این منطقه را جزیره‌های کوچک و متراکم تشکیل می‌دهد. در مرکز این شهر رودخانه‌های کوچک و کانال‌های آب از میان کوچه‌ها و خیابان‌های قیراندود عبور می‌کنند که حوضچه‌های کوچکی را در نقاط مختلف شهر به وجود آورده‌اند.

گسترش شتاب زده و ناهمگون شهر، آسیب‌های شدید و زیست محیطی را سبب شده است، به گونه‌ای که تاکنون ده‌ها رودخانه در این منطقه خشک شده‌اند. ادامه این روند موجب شد در سال ۱۹۹۷ مسئولان شهر بلم برای احیای این کانال‌ها و رودخانه‌ها با مردم به بحث و گفت‌وگو بنشینند.

جهت حفظ محیط زیست در بلم است.

بر اساس این پروژه حکومت‌های محلی از دسترسی آزادانه شرکت‌ها و مؤسسات دیگر به رودخانه و خلیج جلوگیری می‌کنند. تبدیل انبارهای قدیمی به مراکز فرهنگی - ورزشی، ایجاد کلبه‌هایی برای فروش غذاهای محلی، احداث دریاچه قایقرانی و سین تئاتر و بازسازی فرودگاه کوچک قدیمی در این ناحیه از مهم‌ترین ارکان پروژه وراریو به شمار می‌رود.

دموکراسی، مشارکت مردم را در پی دارد

تجربه دیرپای دموکراسی در برزیل به انقلابی باز می‌گردد که یک قرن و نیم پیش به وقوع پیوست. این انقلاب موجب شد که شهروندان به طور مستقیم در امور دولتی مشارکت کنند. به تبع آن در بلم نیز ایجاد شهری سازگار با طبیعت و با مشارکت مردم در رأس برنامه‌ریزی‌ها قرار گرفت. در زمان حاضر شهروندان بلم درباره امور شهر خود به بحث و گفت‌وگو می‌پردازند و در جلساتی

برزیل - بلم

□ بازسازی آبیگر توکوندوبا^(۳)

در گام نخست پروژه بازسازی و مرمت آبیگر توکوندوبا مطرح شد. این آبیگر مساحتی حدود ۳/۵ کیلومتر مربع را به خود اختصاص می‌داد، و جمعیتی تقریباً ۱۸۰ هزار نفری در سواحل آن زندگی می‌کردند. شهرداری بلم به منظور بازسازی کانال توکوندوبا و بازگرداندن آن به ساحل نشینان از صندوق اقتصادی فدرال کمک گرفت. مسئولان شهر بلم امیدوارند با اجرای این پروژه سیل مشکلاتی که به این ناحیه هجوم آورده است به پایان برسد و مردم فقیر آن از امکانات و تجهیزات اجتماعی - فرهنگی جدیدی بهره‌مند شوند. احداث مسیرهای ویژه عبور عابران پیاده، پیست‌های دوچرخه سواری، مراکز توریستی و ایجاد جاده‌ای برای عبور خودروها در امتداد کانال از جمله عناصر اصلی پروژه مذکور به شمار می‌رود.

□ تماشای رودخانه

پروژه وراریو^(۴) (به معنای «تماشای رودخانه») اقدامی دیگر در

ترجمه: گلناز کریم‌نوری
پانوشتها: 1- Belem
2- Guajara
3- Tucunduba
4- Verorio
منبع: www.hzo.net

برنامه شورای شهر برای امنیت بیشتر در آدلاید

استرالیا - آدلاید

شورای شهر آدلاید به منظور جلوگیری از تخلفات محلی اقدامات گسترده‌ای را در فهرست برنامه‌های خود قرار داده است.

شورای شهر آدلاید استرالیا به منظور مبادله اطلاعات، ایجاد امنیت در شهر و مقابله با تخلفات، با سهامداران و همچنین گروه‌های اجتماعی، اقتصادی، اداره خدمات انسانی و پلیس جنوب استرالیا همکاری می‌کند.

استفاده از تلویزیون‌های مدار بسته، ایجاد پارکینگ‌های متعدد برای خودروها، استفاده از سیستم روشنایی کم هزینه در فضاهای بدون دفاع، و نصب سطل آشغال‌های مخصوص دفع سوزن و سرنگ‌های آلوده در توالت‌های عمومی شهر از جمله اقدامات شورای شهر آدلاید برای افزایش ایمنی و امنیت به شمار می‌رود.

اقدام دیگر این شورا طراحی صحیح و کارآمد فضاهای عمومی و مسکونی با هدف ایجاد احساس ترس از تخلف در میان مردم است.

همچنین اجرای پروژه مسیرهای امن عابر پیاده اقدام دیگری است که در این زمینه صورت گرفته است. مهم‌ترین هدف این پروژه ایجاد مسیرهای اصلی عابر پیاده با امنیت کامل و ارائه خدمات رفاهی به شهروندان است. استراتژی‌هایی که برای این مسیرها در نظر گرفته می‌شوند، عبارتند از: ۱) دسترسی به

اداره حفاظت از محیط زیست شانگهای با همکاری پلیس و اداره کنترل ترافیک این شهر، برای کاهش آلودگی صوتی تلاش می‌کنند.

در سال‌های اخیر به موازات بهبود شرایط جاده‌ها در شانگهای چین، ترافیک و سرو صدای ناشی از آن نیز افزایش یافته است. به همین منظور اداره حفاظت از محیط زیست شانگهای تلاش فعالانه‌ای را در جهت حل این معضل آغاز کرده است. در وهله نخست، با اطلاع‌رسانی صحیح از طریق روزنامه و برنامه رادیویی «ترافیک»، نکته‌ها و مواردی خاص

چین - شانگهای

تلفن‌های عمومی؛ ۲) ایجاد سیستم روشنایی در جلوی مغازه‌ها؛ ۳) فاصله نزدیک تا ایستگاه تاکسی و وسایل حمل و نقل عمومی؛ ۴) طراحی صحیح و اصولی برای جلوگیری از تخلف؛ و ۵) وجود نقشه‌ها و تابلوهای راهنمایی.

پروژه نوابری نامی برای اقدام جالب و انسان دوستانه است. کانون توجه این پروژه که مرکز خدماتی جوانان شهر، پلیس و مرکز حمل و نقل مسافران در آن همکاری می‌کنند، جوانان بی سرپناه هستند. جوانانی که شب‌ها در شهر پرسه می‌زنند، و در معرض خطرند. برای حفظ امنیت این جوانان پلیس بلیت‌های یک طرفه‌ای را برای آنان تهیه می‌کند، به طوری که آنها با استفاده از این بلیت‌ها به خانه یا محیطی امن برسند.

گفتنی است مرکز حمل و نقل عمومی آدلاید وظیفه تولید و تهیه این بلیت‌ها را بر عهده دارد و شورای شهر آدلاید نیز آنها را توزیع می‌کند.

از دیگر اقدامات شورای شهر آدلاید، استفاده از مأموران گشتی امنیتی در خیابان هاست. این مأموران از یک سو ارتباط میان شورا و اجتماع را تسهیل می‌کنند؛ و از سوی دیگر مسائل مربوط به تخلفات، مواد مخدر و رفتارهای ضد اجتماعی را به شورا گزارش می‌دهند. شورا نیز بر این اساس به برنامه‌ریزی می‌پردازد.

ترجمه: علی عربانی دانا
منبع: <http://adelaidecitycouncil.com>

برای کاهش سروصدا به رانندگان آموزش داده شد.

سپس تابلوهای «بوق زدن ممنوع» در سراسر خیابان‌ها نصب گردید، که پلیس ترافیک و گشتی‌ها به طور مشترک بر اجرای این قانون نظارت می‌کردند.

اقدام دیگر نصب موانعی به عنوان صداگیر در کمربندی‌های داخل شهر، پل‌های هوایی شمالی - جنوبی و برخی از خیابان‌ها بوده است که شدت سروصدای رفت و آمد خودروها و بوق زدن آنها را کنترل می‌کند.

□ کنترل سروصدای ناشی از ساخت و سازها

در سال ۱۹۹۵ برای بازگرداندن شب‌های آرام به مردم شانگهای اطلاعیه‌ای منتشر شد. مضمون این اطلاعیه، محدودیت ساخت و ساز در شب و چگونگی کنترل آلودگی صوتی بود. بر اساس این اطلاعیه، اجازه ساخت و ساز در شب داده نمی‌شود، مگر اینکه تقاضانامه‌ای مخصوص به وسیله پیمانکار پر شده و مراجع رسمی نیز آن را تصویب کرده باشند. برای نظارت بیشتر، شماره تلفن ویژه‌ای به طور شبانه‌روزی در اختیار شهروندان است، تا در صورت مشاهده هر گونه تخلف، مراتب را به مسئولان اعلام کنند.

گفتنی است اداره حفاظت از محیط زیست شانگهای مواردی را که به نقض این دستورالعمل منجر شده بود، جریمه کرد.

ترجمه: فاطمه فروشان
منبع: www.envir.gov.cn

کناره شهر چای فضایی نو برای ارومیه

محمد حسین بوچانی

دانشجوی کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه ریزی شهری

به شکل گیری نظریه هیدرولیک در پیدایش شهرها شده است. مکان طبیعی شهر و ویژگی های آن می تواند به عنوان پتانسیل توسعه شهری قلمداد شود. محیط جغرافیایی که شهر در شکل و ابعاد متفاوت با عملکردهای گوناگون بر پهنه آن جای گرفته است، عرضه و فضای پیدایش و توسعه شهری است. به عبارتی، مکان طبیعی هر شهر زمینه بالقوه ای برای برنامه ریزی شهر به شمار می رود. به عبارت دیگر با شناخت و بررسی عوامل محیطی در بستر برنامه ریزی شهری و محیطی برای شهرسازی، معماری، عمران، جامعه شناسی شهری و جز اینها می توان از پتانسیل های محیطی در فضا سازی شهری به کارآمدترین شیوه بهره برد. با نگرش دیگر از دیدگاه زیست محیطی، شهرسازی که مجموعه ای بسیار پیچیده از اقدامات است، در شمار یکی از وسیع ترین و عمیق ترین دخالت های انسانی در محیط زیست به حساب می آید. در بهره گیری از پتانسیل های محیطی شهرسازی می تواند به گونه ای کارآمد صورت پذیرد و در عین حال فاقد آثار سوء زیست محیطی باشد. در این میان موضوع محوری «توسعه پایدار» حفاظت از محیط زیست طبیعی برای توسعه و بهبود کیفیت زندگی است. توسعه پایدار از دیدگاهی منشور اساسی توسعه شهری همراه با حفاظت باغ ها، مزارع، رودخانه ها، سواحل، جنگل ها و مناظر طبیعی و حتی شکل زمین است.

با توجه به شکل گیری کانون های انسانی در کنار منابع آبی و به خصوص رودخانه ها، آن هم به ویژه در ایران، فضا سازی های شهری - از جمله فضای سبز جاده، پل، پارک ها و جز اینها - می تواند اثر دوسویه بر منابع آبی داشته باشد. نحوه اثر گذاری این فضا سازی ها بسته به نگرش به پتانسیل های محیطی شهر است. رودخانه شهرچای از جمله پتانسیل های محیطی شهر ارومیه است که مدیریت شهری این شهر اکنون با فضا سازی و طراحی های گوناگون از جمله پارک، پل سازی، احداث فضای سبز و نظایر اینها سعی در استفاده از این پتانسیل محیطی برای زیبا سازی، تحول در چشم انداز، گسترش فضاهای عمومی جهت شهرگرایی دارد.

این نوشتار در پی شناخت، معرفی و تجزیه و تحلیل فضا سازی های اطراف رودخانه و خود رودخانه شهرچای است. به عبارتی دیگر این پرسش مطرح است که مدیریت شهری ارومیه از پتانسیل های محیطی مانند رودخانه شهرچای در فضا سازی

همجواری مناسب آب با فضای سبز مکانی برای آرامش و تفکر

مقدمه

از گذشته های دور تا امروز پیدایش، توسعه و مکان گزینی بیش از ۶۰ درصد از شهرهای ایران به تبعیت از ویژگی های زمانی و مکانی، در وابستگی و نزدیکی آب شکل گرفته اند، و نقشه و ریخت شناسی شهرهای ایران از این امر متأثر بوده است. به عبارت دیگر، رودخانه های مهم در تکوین و توسعه شهرهای پراهمیت و پرجمعیت نقش مؤثر دارند و اکثر شهرهای ایران به کنار رودخانه ها و یا کنار دریاها کشیده شده اند. بسیاری از شهرهای پرجمعیت همچون اصفهان، اهواز یا ارومیه که امروزه به منظور توسعه اقتصادی رو سوی گسترش فضایی و افزایش جمعیت آورده اند، از مزایای استقرار در کنار رودخانه های پرآب بهره مند بوده اند. توجه به نقشه پراکندگی شهرهای ایران نشان می دهد که بی قرینگی خاصی در شبکه شهرهای ایران وجود دارد. در ایران پراکندگی جغرافیایی شهرها بیشتر در نواحی ای دیده می شود که بارندگی کافی برای کشاورزی و تأمین آب مورد نیاز شهرها وجود دارد. در این میان نواحی مرکزی، شرقی و جنوب شرقی ایران به تکوین تعداد محدودی از جوامع شهری امکان داده اند. به یقین آب های جاری رودخانه های مهم در تکوین و توسعه شهرهای مهم و پرجمعیت نقش مؤثرتری دارند. از بُعد نظری اهمیت منابع آب در مکان یابی و پیدایش شهرها و گسترش شهرنشینی منجر

شهری برای گسترش عرصه‌های عمومی به هدف زیباسازی شهری چگونه بهره می‌گیرد؛ و با چه چالش‌هایی رو به روست؟ با وجود پتانسیل بالای محیط و رودخانه چگونه می‌توان با چالش‌های فراروی مدیریت شهری در استفاده از این پتانسیل محیطی برای پایداری شهر ارومیه برخورد کرد؟ در نهایت اینکه، این رودخانه چگونه می‌تواند در پایداری شهر ارومیه مؤثر باشد؟

ویژگی‌های محیطی و انسانی شهر ارومیه

آذربایجان غربی با مساحتی حدود ۳۷۵۹۸/۹ کیلومتر مربع بدون احتساب دریاچه ارومیه - در شمال غرب ایران از شمال و شمال غربی به جمهوری نخجوان و ترکیه، از غرب به ترکیه و عراق، از جنوب به استان کردستان و از شرق به استان‌های آذربایجان شرقی و زنجان محدود است. شهرستان ارومیه یکی از ۱۲ شهرستان آذربایجان غربی است که در قسمت میانی استان

دسترسی به آب رودخانه در فضای شهری و فضا سازی در اطراف آن

واقع شده است. شهر ارومیه با مساحتی حدود ۴۲/۷ کیلومتر مربع در داخل جلگه‌ای به طول ۷۰ و عرض ۳۰ کیلومتر و به فاصله ۱۸ کیلومتری دریاچه ارومیه واقع گردیده است. بر اساس آمار سرشماری سال ۱۳۷۵، جمعیت این شهر ۴۳۵/۲۰۰ نفر بوده است. این شهر در ۴۵/۰۴ طول شرقی و ۳۳/۳۷ عرض شمالی قرار گرفته است. خصوصیات توپوگرافی منطقه ارومیه شامل کوهستان، تپه ماهور و دشت وسیع از یک طرف و وجود باغ‌های سرسبز اطراف شهر، رودهای مهم شهر چای و نازلو چای و باراندوز چای و از طرف دیگر دریاچه مهم ارومیه، موجب شده است که آب و هوای شهر ارومیه با سایر شهرهای همجوار که از نظر ارتفاع از سطح دریا و یا عرض و طول جغرافیایی به این شهر نزدیک اند تفاوت عمده‌ای داشته باشد. به طور کلی می‌توان نتیجه گرفت که در شهر ارومیه با توجه به ویژگی‌های محیطی و انسانی و وجود سابقه طولانی شهرنشینی و اهمیتی که این شهر همواره به عنوان بزرگ‌ترین شهر شمال غربی ایران - پس از تبریز - داشته است دارای سازماندهی و نظام تشکیلاتی جا افتاده و منسجمی است که آن را در مقایسه با شهرهای هم شکل از نظر جمعیت کاملاً متمایز می‌گرداند. یکی از پتانسیل‌های محیطی برای سازماندهی فضا در شهر ارومیه، رودخانه موسوم به

شهرچای است. این رودخانه با توجه به عبور از قسمت عمده شهر سبب خلق چشم اندازه ویژه و کالبدی شده است که تحولات فضایی آن به صورت جهت‌گیری برای پایداری می‌تواند به وجود آورنده دید و منظر متفاوتی از وضعیت موجود شود.

رودخانه شهرچای و فضا سازی اطراف آن

رودخانه شهرچای یا برده‌سورچای از کوه‌های مرزی شهیدان سرچشمه می‌گیرد و پس از وارد شدن رودهای کوچک به آن در حوالی سیلوانا، طوی، کائی و امیرآباد سرانجام از قریه بند ضمن آبیاری کردن زمین‌های کشاورزی مسیر خود و پس از عبور از شهر ارومیه در حوالی کشتیبان وارد دریاچه ارومیه می‌گردد. شاخه اصلی این رودخانه برده‌سورچای است که پس از دریافت شاخه کوچکی در روستای بند ارومیه به نام شهر چائی نامیده می‌شود. این رودخانه سومین رودخانه پرآب منطقه است و متوسط آبدهی سالیانه آن در ۴ کیلومتری ارومیه در بدو ورود به دشت ۱۹۲ میلیون متر مکعب است. طول این رودخانه ۵۵ کیلومتر است. اکنون برای استفاده از آب این رودخانه در فاصله ۱۲ کیلومتری جنوب غربی شهر ارومیه سد شهرچای در حال احداث است. این رودخانه منبع اصلی تأمین آب آشامیدنی و کشاورزی منطقه است. به طور کلی اهداف احداث این سد اینها هستند: ۱- تأمین آب آشامیدنی و صنعتی شهر ارومیه به میزان ۶۷ میلیون متر مکعب در سال؛ ۲- تأمین آب کشاورزی به میزان متوسط ۱۳۵ میلیون متر مکعب در سال برای آبیاری اراضی دشت ارومیه؛ ۳- ثابت کردن آب رودخانه در طول سال در مسیری که از شهر ارومیه می‌گذرد.

مهم‌ترین فضا سازی‌های اطراف رودخانه شهرچای، فضای سبز است. قدیمی‌ترین پارک حاشیه این رودخانه پارک ملت است که احداث آن حداقل به ۴۰ سال گذشته برمی‌گردد. مساحت این پارک ۳/۵ هکتار و فضا های آن شامل کتابخانه عمومی، ساختمان انجمن خوشنویسان، انجمن سینمای جوان ارومیه، و جز اینهاست که داخل این پارک مستقرند. در این پارک دو حلقه چاه عمیق حفر شده است که آب آنها برای آبیاری خود پارک و پارک جنگلی ارومیه و پارک والفجر استفاده می‌شود. دومین پارک در حاشیه رودخانه شهرچای پارک والفجر است که کاملاً به صورت طبیعی طراحی و کاشته شده است. به عبارتی، در این پارک هیچ ابنیه سازی جز ساختمان نگهداری وجود ندارد. این پارک ۵ هکتار مساحت دارد، و دنیای بازی ارومیه در مجاورت این پارک احداث شده است. دیگر پارک‌های ارومیه عبارتند از: پارک الغدیر با مساحت ۱۸ هکتار، پارک آذربایجان با ۳۵ تا ۴۵ درصد پیشرفت و ۴۸ هکتار وسعت، پارک امام علی با ۲۱ هکتار وسعت که ۵۰ درصد آن احداث شده و ۵۰ درصد دیگر در حال احداث است. مهم‌ترین دلیل عدم پیشرفت کار در این پارک مسائل امنیتی و زمین‌های نیروی انتظامی و سپاه و به طور کلی تملک زمین در حاشیه رودخانه شهرچای است.

رودخانه شهرچای به عنوان اصلی‌ترین محور فضای سبز شهر ارومیه در وضعیت کنونی به دلیل وجود ساختمان‌های ارگان‌های دولتی با عدم پیوستگی فضایی همراه است؛ در حالی که به نظر می‌رسد مهم‌ترین اثر پایداری رودخانه بر شهر در بسترسازی

نقشه فضای سبز و موقعیت رودخانه شهر چای

تفصیلی ارومیه ۴۰۱۶۳۴۰ متر مربع است که با توجه به جمعیت فعلی ارومیه، سطح سرانه‌ای معادل ۷/۷۷ متر مربع دارد. در مقایسه با شاخص‌های تعیین شده، این سطح حداقل فضای مناسب و پذیرفتنی در شهرهای ایران محسوب می‌شود که با افزایش جمعیت و در صورت ثابت ماندن سطح فضای سبز می‌بایست تا ۴۶۰۶۹۱۰ متر مربع افزایش یابد و نیاز است که معادل ۵۹ هکتار ۵۹۰۵۷۰۱ متر مربع بر مساحت فضای سبز موجود افزوده شود. این در حالی است که برای رسیدن به استانداردهای مطلوب، ایجاد سطح بزرگ‌تری از فضاهای سبز نیاز است. تأخیر در گسترش این فضاها، علاوه بر ایجاد مشکلات اجتماعی و فرهنگی موجب تحمیل هزینه‌های بیشتری برای احداث سطوح بزرگ‌تر فضای سبز خواهد شد.

خانم نریمین مفتخر، طراح پارک امام علی، در مورد موانع منظر سازی و طراحی در ساحل رودخانه شهر چای معتقد است آزاد کردن مالکیت‌هایی که در طول مسیر رودخانه، به شکلی نابجا به سازمان‌ها و ارگان‌ها داده شده است، واگذاری قسمتی از زمین‌ها به برخی نهادها، ویژگی مسیبل داشتن آب رودخانه شهر چای به دلیل تغییر در میزان آب در طول ماه‌ها و فصل‌ها، کم‌عرض بودن رودخانه به دلیل ریختن خاک‌های دستی اطراف و کم بودن عرض آن و در نتیجه عمیق شدن آن، این عمق زیاد دسترسی به آب رودخانه در منظر سازی ساحل رودخانه را مشکل می‌کند. علاوه بر اینها، محدودیت‌های مالی از نظر اجرایی به طور کلی مهم‌ترین محدودیت‌ها و موانع در فضا سازی اطراف رودخانه شهر چای به شمار می‌آیند.

ابراهیم زاده، معاون فنی و شهر سازی شهرداری ارومیه، درباره پتانسیل‌های رودخانه شهر چای و نیاز شهروندان به آن چنین می‌گوید: «در شهرهایی که کنار رودخانه‌ها شکل گرفته‌اند، فضاهای اطراف رودخانه‌ها چنان پتانسیل بالایی دارند که با مثلاً بذریاشی چمن و چند سکوی نشستن و چراغ برق، مردم خود به خود به پارک‌ها هجوم می‌آورند. این دقیقاً تجربه فضا سازی اطراف رودخانه شهر چای در ارومیه است. بنابراین رودخانه شهر چای با کمترین طراحی و فضا سازی به خواسته‌های تفریحی مردم در سطح بالایی پاسخ می‌دهد.

ولی با گسترش فیزیکی شهر ارومیه سازمان‌ها و نهادها با تملک زمین‌های اطراف رودخانه از بیوستگی فضایی رودخانه برای گسترش فضای عمومی و تفریحی جلوگیری کرده‌اند. در کمیسیون‌ها مطرح شده است که تا ۶۴ متر اطراف رودخانه شهر چای تفکیک کردن زمین ممنوع است. اداره مسکن و شهر سازی که خود متولی و از موانع حاشیه سازی رودخانه شهر چای است، دست به این قطعه بندی زده است. لذا بیوستگی و چشم انداز رودخانه که بر آب و فضای سبز اطراف آن بنا شده بود، به کور شدن دید و قوس‌ها و انحنا نازیبا قطع می‌شود». او برای ارتقای کیفی فضاهای اطراف رودخانه شهر چای چنین پیشنهاد می‌کند: «با اجرای پروژه‌های عمرانی در ساحل رودخانه شهر چای آموزش شهروندی و شهرگرایی را می‌توان به خوبی ارتقا داد. علاوه بر این، با استفاده از نظر خواهی از مردم می‌توان مشارکت آنها را جلب کرد. چون این فضاها برای مردم طراحی می‌شوند، استفاده از دیدگاه‌های آنان ضروری است.

فضای سبز اطراف رودخانه است. این امر به خصوص با افزایش جمعیت شهر نشین ارومیه و نیاز به افزایش سطح سرانه فضای سبز از یک طرف، و طرح ساماندهی و زیباسازی شهر برای رسیدن به شهر سبز و پایدار از طرف دیگر، توجه ویژه‌ای را به ساحل رودخانه شهر چای به عنوان یکی از عوامل مهم منظر سازی می‌طلبد. در این زمینه ارائه طرح‌های ساحلی در امتداد رودخانه با هدف ایجاد فضای سبز گردشگری، تفریحی و بهسازی محیط به صورت قطعات بخشی صورت گرفته است.

به طور کلی اهداف فضا سازی در کنار رودخانه شهر چای در منظر سازی شهری می‌تواند شامل موارد زیر شود:

- ۱- ایجاد فضای سبز با رعایت کاربری‌های گردشگری در فضای شهری؛
- ۲- ساماندهی ساحل و حفظ تداوم طرح‌های ساحلی شهر چای؛
- ۳- استفاده از آب رودخانه در طراحی منظر و فضا سازی شهری؛
- ۴- استفاده از رودخانه و سواحل آن برای گسترش عرصه‌های عمومی «فضایی برای تفکر، آرامش، جست و جو و کشف»؛
- ۵- جلوگیری از آلودگی آب رودخانه از طریق جلوگیری از ورود فاضلاب شهری به رودخانه؛
- ۶- زیباسازی ساحل رودخانه شهر چای با حفظ دید باز به رودخانه و رعایت ویژگی و ساختار ساحلی در طرح ریزی فضاها؛
- ۷- ایجاد فضای عطف شهری با محور آب رودخانه از زمان ورود به شهر تا زمان خروج از شهر ارومیه؛ و
- ۸- ایجاد فضایی برای رهایی از جنبه‌های آسیب رسان انقلاب صنعتی و پناه آوردن به بستر محیط طبیعی، مثل ماهیگیری، شنا و نظایر اینها.

بر اساس اطلاعات و بررسی‌های انجام گرفته، سرانه متعارف و مناسب فضاهای سبز شهری در شهرهای ایران بین ۷ تا ۱۲ متر مربع است که در مقایسه با شاخص‌های زیست محیطی سازمان ملل متحد - یعنی ۲۰ تا ۲۵ متر مربع برای هر نفر - رقم کمتری است. میزان فضای سبز و پارک‌های پیش بینی شده در طرح

است که این گونه تصمیم‌ها نمی‌توانند عاری از خطا باشند و این به نفع حفاظت از طبیعت و منابع زنده نیست. به هر حال این جدایی که ناشی از توقف جریان اطلاعات بین کارشناسان، مردم و تصمیم‌گیران است، از عمده‌ترین خطرهایی است که طبیعت و منابع طبیعی زنده و غیرزنده - به ویژه پارک‌ها و اطراف رودخانه‌ها - را در شهرها تهدید می‌کند. قسمتی از مفهوم پایداری شهری برانگیخته از نابسامانی در استفاده از پتانسیل‌های محیطی در شهرهاست. در رودخانه شهر جای سازمان‌ها و نهادهای مختلف، از جمله نیروی انتظامی، سازمان اطلاعات، مسکن و شهرسازی با تفکیک قطعات زمین حاشیه رودخانه باعث کور شدن و منظر در فضا سازی اطراف رودخانه شده‌اند. این تصمیمات منجر به ناکارآمدی استفاده از فضاهای طبیعی شده است. لذا ضروری به نظر می‌رسد که مدیریت شهری ارومیه در میز مذاکره به حل تملک زمین در اطراف رودخانه بپردازد؛ و هر چند این خود نیازمند هزینه مالی فراوان است، لیکن مدیریت شهری ارومیه از پذیرفتن آن ناچار است. در غیر این صورت از پتانسیل محیطی بالا در اطراف رودخانه شهر ارومیه به صورت محدود در پایداری شهری، شهرگرایی و شهروندمداری استفاده شده است. این امر به خصوص به دلیل رشد کالبدی و جمعیتی شهر ارومیه در دهه‌های اخیر و کمبود فضای سبز نمایان‌تر می‌شود.

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

سال	۱۳۷۰	۱۳۸۰	۱۳۸۱	۱۳۸۲	۱۳۸۳
جمعیت شهر ارومیه (نفر) زمان حال و پیش بینی	۵۱۰۲۷۵	۵۳۰۹۸۶	۵۵۲۵۳۷	۵۷۴۹۶۳	۵۹۸۳۰۰
سطح سرانه به احتساب سطح فضای سبز و پارک‌های موجود ۴۰۱۶۳۴۰۱ متر مربع	۷/۸۷	۷/۵۶	۷/۲۶	۶/۹۸	۶/۷۱

مأخذ: گزارش طراحی پارک ساحلی امام علی ارومیه

امکانات فضاهای کنار رودخانه شهر چای

- مجاورت رودخانه شهر چای از نظر تأمین منابع آب و ویژگی‌های منظر سازی؛

- دارا بودن سطح وسیعی که شیب ملایم دارد و «مسطح است».

به عبارت دیگر، وسعت فضای اطراف رودخانه شهر چای در زمان ورود به شهر تا خروج از شهر گسترده است.

- امکان دسترسی به فضاهای اطراف رودخانه در طول مسیر با جاده‌های اطراف سایت.

- امکان ایجاد ارتباط پارک‌های ساحلی در طول ساحل از ابتدا تا انتها.

- امکان دسترسی به آب رودخانه در صورت حفظ مقدار آب آن در طول سال به وسیله سد شهر چای.

- امکان ایجاد تغییر در نمای پل‌ها برای ایجاد نقاط عطف بصری.

- امکان استفاده از مشارکت مردمی در سایت به دلیل داشتن پتانسیل‌های بالای اقتصادی و طبیعی.

- امکان بالاترین تأثیر بر پایداری شهری و شهر سبز در صورت برنامه‌ریزی حداقل، به دلیل وجود پتانسیل بالا.

ساحل رودخانه شهر چای بر اساس اصول منظر سازی و چشم‌انداز شهری فضا سازی و تحت مدیریت پویا قرار گیرد. برای این منظور ضروری است که از دانش و تجربیات مردم از نظر کاربری منابع، سازوکارهای تصمیم‌گیری مرسوم و نهادهای سنتی آنها تا حد ممکن استفاده شود و مدیریت هماهنگی بین دولت، سازمان‌های غیرانتفاعی و جوامع محلی بر مبنای تعاون ایجاد گردد. به عبارت دیگر، پایداری و ثمربخشی پدیده‌های طبیعی داخل شهرها از یک سو وابسته به حمایت عمومی است و از طرف دیگر نیازمند به پشتیبانی تصمیم‌گیران و تصمیم‌سازان دارد. در غیر این صورت حفاظت این پدیده‌ها و نواحی و ارزش‌های جایگزین ناشدنی آنها امری محال خواهد بود. غنی سازی دانش تصمیم‌گیران و روزآمد کردن اطلاعات آنها به شیوه‌ای ساده و موجز پیامدهای بسیار مثبتی در بردارد.

امروزه در بیشتر شهرهای ایران در امر برنامه ریزی شهری، شهر سازی و معماری، فاصله متخصصان و تصمیم‌گیران به دلیل فقدان درک مشترک و یکسان از مسائل حفاظت محیط زیست و فضا سازی‌های اطراف نواحی طبیعی روز به روز بیشتر می‌شود. بی دلیل نیست که تصمیم‌گیران سیاسی اغلب بدون حضور کارشناسان تصمیم می‌گیرند و دست به اقدام می‌زنند. طبیعی

محدودیت‌های سایت

- تملک زمین‌های اطراف سایت به وسیله ارگان‌های مختلف دولتی .

- ناپایداری زمین سایت به علت وجود خاک‌های دستی در نتیجه عمیق شدن بستر رودخانه، به عنوان مثال در محدوده پارک امام علی^(ع) .

- ایجاد کاربری‌های متضاد و همجواری‌های نامطلوب در سواحل رودخانه شهر چای، مثل کاربری نظامی و امنیتی در کنار کاربری تفریحی و فضای سبز و جز اینها .

- نوسان آب رودخانه در طول سال به دلیل فقدان سد برای تنظیم مقدار آب ثابت .

- قطعه‌بندی زمین و مسدود شدن فضای ساحل رودخانه به دلیل قوس‌ها و انحناهای نازیبا در مسیر سایت رودخانه .

بنابراین، به طور کلی علاوه بر اینها در فضا سازی ساحل رودخانه شهر چای، توجه و تأکید بر اصالت مصالح و تنوع به کارگیری مصالح در طرح، چه از جهت نوع و بافت و رنگ و چه به لحاظ تنوع ترکیب، می‌تواند کیفیت معماری را در حالت تنوع

فضاسازی در اطراف رودخانه شهر چای

منابع:

- رازی مقدر، نریمان: گزارش طراحی پارک ساحلی امام علی (ع) ارومیه، سازمان شهرسازی شهرداری ارومیه، بهار ۱۳۸۲ .
- اتحادیه جهانی حفاظت پارکها برای زندگی، ترجمه هنریک مجنونیان، سازمان حفاظت محیط زیست، چاپ اول: ۱۳۸۰ .
- بری، جان: محیط زیست و نظریه اجتماعی، ترجمه، نیره توکلی، حسن پویان، انتشارات محیط زیست، چاپ اول: ۱۳۸۰ .
- سلطانی، کامیاب بهرام: مجموعه مباحث و روش‌های شهرسازی، محیط زیست، مرکز مطالعات و تحقیقات شهرسازی معاصر، چاپ اول، ۱۳۷۱ .
- سیمای عملکرد ۷۵، نگاهی به اهداف ۷۶ آب منطقه آذربایجان غربی، دفتر برنامه‌ریزی و بهبود مدیریت، ۱۳۷۶ .
- معلوتی سنجنش از نور: فرهنگ جغرافیایی شهرستان‌های کشور، شهرستان ارومیه، سازمان جغرافیایی نیروهای مسلح، پایه اول ۱۳۷۹ .
- مهندسین مشاور عرصه، طرح تفصیلی ارومیه، خرداد ۱۳۷۳ .
- نظریان، اصغر: جغرافیای شهرهای ایران، انتشارات پیام نور، چاپ پنجم، ۱۳۸۰ .

می‌تواند در رشد و گسترش زیباسازی شهری، منظر سازی، خلق فضای متفاوت و جز اینها مؤثر باشد؛ بدین شکل که:

- به دلیل طولانی بودن مسیر رودخانه و عبور آن از قسمت عمده شهر، با شرط طراحی و منظر سازی مناسب، می‌تواند فضا و چشم‌انداز خاطر انگیزی به استفاده کنندگان و شهروندان بدهد .

- می‌تواند در گسترش تعاملات فرهنگی، یادگیری اجتماعی برای گسترش شهر گرایی و از بین بردن جنبه‌های منفی شهرنشینی مؤثر باشد .

- به دلیل گستردگی سایت می‌توان انواع کاربری‌های تفریحی متفاوت و حتی متضاد با هم را در پهنه آن مکان‌یابی کرد .

ایجاد هرگونه تغییری در نوع استفاده از زمین و طبیعت اطراف، منجر به ایجاد تغییرات در محیط زیست می‌گردد. وظیفه برنامه ریزان محیط زیست و شهری اتخاذ تدابیری است که تأثیرات منفی این تغییرات را به حداقل کاهش دهند. برای نیل به این هدف برنامه ریزان دو مفهوم زیربنایی را باید مورد استفاده قرار دهند: اول اینکه هرگونه تأسیسات عمرانی که در منطقه‌ای بنا می‌گردد دارای نیازمندی‌هایی است که بنا بر مختصات طبیعی مناطق تعیین می‌شوند. بنابراین همجواری باید در کارآمدی استفاده از فضاها باشد. مفهوم دوم این است که تأسیسات مهمی که در مجاورت یکدیگر بنا می‌گردند به نسبت‌های مختلف با هم سازش نشان می‌دهند. مثلاً در فضاهای اطراف رودخانه شهر چای وجود ساختمان‌های سازمان‌ها و دیگر سازمان‌ها با فضای سبز و تفریحی سازگاری نشان نمی‌دهند و حتی مکان‌یابی آنها در طول سایت ناپایدار کننده است. علاوه بر این، در نهایت نظر مردم تضمین کننده واقعی تأسیساتی است که با همدیگر سازگاری دارند - و یا ندارند - و نظر مردم نیز مانند تکنولوژی روز به روز تغییر و تحول می‌کند. در زمان حاضر عقیده بر این است که برای زیباسازی شهری در ارومیه نیاز به تغییر کاربری‌های مزاحم در اطراف رودخانه شهر چای به نفع فضای سبز و فضای تفریحی و گردشگری است .

در نهایت مفهوم کلی برنامه‌ریزی محیط زیست شهری عبارت است از تلاش‌هایی که برای برقراری تعادل و هماهنگی فعالیت‌های انسان در محیط زیست صورت می‌گیرد. این فعالیت‌ها عمدتاً به صورت برنامه‌های آبادانی اند که انسان به نفع خود ایجاد کرده و به عبارتی به محیط طبیعی اطراف خود تحمیل کرده است. ولی واقعیت امر این است که در این فضا باید هدف گسترش عرصه عمومی، پایداری شهری و استفاده از پتانسیل‌های محیطی و مانند اینها وجود داشته باشد. در شهر ارومیه توجه به گسترش فضاهای عمومی، تفریحی، گردشگری و فضای سبز نشان از اعتقاد به پایداری شهری دارد. در این میان از مهم‌ترین گزینه‌ها در گسترش این عرصه‌ها، توجه کامل به سایت رودخانه شهر چای است .

نوعی انسجام فضایی بیخشد که تمامی گستره‌های مختلف را به هم متصل کند. در فضا سازی اطراف رودخانه شهر چای باید هدف ایجاد فضایی باشد متفاوت از کالبد شهر و فضای شهری، تا تصور فضایی جدیدی برای استفاده کنندگان به وجود آید. منظور حس متفاوتی به مفهوم نزدیکی به طبیعت برای آرامش، ابتکار، سکوت، تفکر، و نظایر اینهاست. این تصور جدید از دوره به دست می‌آید: هماهنگی کامل با طبیعت از طریق هم‌شکل شدن با آن، به خصوص در فضاهای خصوصی از قبیل سکوه‌های اطراف رودخانه در پارک‌ها؛ و همچنین ایجاد تضاد با طبیعت که در فضاهای عمومی صورت می‌گیرد. به نظر می‌رسد برای بهره‌گیری کامل از قابلیت و پتانسیل فضای اطراف رودخانه شهر چای نیاز به هزینه‌های چند برابر است، در صورتی که فضای اطراف رودخانه شهر چای مدیریت و فضا سازی شود، از چند جهت

روحیه جوان سازمانی و

شهرام شیرکوند
دانشجوی کارشناسی ارشد مدیریت

نقش مثبت افراد در به ثمر رساندن اهداف سازمانی بستگی مستقیم به چگونگی روحیه آنها دارد. از این روست که توجه به بالا بردن سطح روحیه کارکنان سازمانی جای پرارج و اهمیتی را در اداره امور سازمان‌های اجتماعی به خود اختصاص داده است. واژه «روحیه» به تنهایی معنی مشخص و یا خوب و بد ندارد. همان‌طور که اطلاع بر حالت مزاجی انسان که نماینده احوال عمومی بدن است اهمیت دارد، دانستن روحیه نیز پراهمیت است زیرا وضع کلی روابط انسانی را در سازمان نشان می‌دهد. روحیه مجموعه‌ای است از طرز فکر و احساسات و عواطف انسان. روحیه عبارت است از مجموعه کمی و کیفی هاله‌های پدیده‌ای احساسات و عواطف و اشتیاق فردی و یا گروهی برای کار بهتر. روحیه و انگیزه دو عامل کیفی تلفیقی وجود انسانی‌اند. مجزا ساختن روحیه از انگیزه‌های انسانی کاری اجتناب‌ناپذیر است؛ بدین معنی که انگیزش، آدمی را از داخل وجود برمی‌انگیزد تا فعل و انفعالاتی را از خود بروز دهد و روحیه چگونگی شدت و ضعف این گونه فعل و انفعالات را مشخص می‌سازد. برای مثال، اگر موتور اتومبیل را در نظر بگیریم، انرژی حاصل از سوخت را می‌توان انگیزه (عامل دینامیک) نامید و طرز کارکرد (تند، کند، عادی) را روحیه. درجه موفقیت و بازدهی عالی انسانی حاصل کنش‌ها و واکنش‌هایی است که بین انگیزه‌های درونی و روحیه ایجاد می‌شود. پس انجام هر کاری برای انسان به صورت مطلوب باید بر پایه هماهنگی انگیزه و روحیه و در یک جهت باشد و در غیراین صورت عدم بازدهی مثبت در فرد و یا در حالت گروهی را باعث می‌گردد. برای مثال، اگر کارگر ماهری در محیطی قرار گیرد ولی کار خود را به خوبی انجام ندهد، در این حالت بر اساس تجزیه و تحلیل اقتراقی می‌توان گفت که انگیزه و روحیه با یکدیگر در یک جهت همگام نبوده است و در واقع هر کدام جهت مخالف آن یکی را طی می‌کند و از قوه دافع اینها کارکرد

پس از انقلاب صنعتی، کارگاه‌ها و کارخانه‌ها، میدانی شد برای همجواری انسان و ماشین. روان سیال آدم در میان و در کنار ماشین‌های بی روح و خشن، یکنواختی کار، محیط‌های دربسته، پایبندی انسان به دستگاه‌ها، شادی و نشاط را از آدمیان بازستاند و در سده‌های نوزدهم و بیستم، دیوان سالاری با ادارات عریض و طویل خود آن را تکمیل کرد. آنچه همواره گردانندگان این جهان نو را به خود مشغول می‌داشت، ایجاد سرزندگی برای بازده بیشتر بود؛ از تونل‌های تاریک و خوفناک کانسارهای افریقای جنوبی گرفته تا دفترهای مرکز تجارت جهانی در وال استریت.

عقاید روان‌شناسان درباره افرادی که در سازمان‌های صنعتی و بازرگانی مشغول به کار هستند مبین آن است که برای بالا بردن سطح کیفی و کمی محصول ضروری است که خدمات رفاهی تا آنجا که میسر است برای کارکنان فراهم آید و تسهیلات لازم نیز برای بهزیستی آنها ایجاد گردد. از این طریق است که خرسندی از کار در آنها به وجود می‌آید و این امر منجر به بازده مثبت و پرثمر می‌گردد.

عمل می‌کند: در یک طرف جنبه‌های عینی و محسوس سازمان از قبیل ساختار، مقررات و شیوه‌های رهبری قرار دارد و جو عبارت است از درک و یا احساسی که کارمندان نسبت به این جنبه‌های محسوس سازمان به دست می‌آورند، و در طرف دیگر پل روحیه و رفتار کارکنان واقع شده‌اند. بدین ترتیب روحیه و رفتار فقط تابعی از شیوه رهبری عملی و یا ساختار سازمانی نیست بلکه هر کس از دریچه‌ای که به رنگ ارزش‌ها، نیازها و شخصیت خودش است به دنیا می‌نگرد. جو نمایانگر درک یا احساسی است که کارمندان نسبت به سازمان دارند. این درک متأثر از عوامل متعددی مانند فشار گروه، تصور از خویش (در کارمند)، موقعیت سازمانی یا نقش فرد و گروه مرجع اوست. طبق تحقیقات هالپین و کرافت، جو سازمان‌ها را می‌توان در نموداری از جو باز، خودمختار، کنترل شده، خودی، پدرا نه یا بسته نشان داد. برای مشخص شدن مفهوم، سازمان‌ها در شرایطی توصیف می‌شوند که یا دارای جو بسته باشند یا باز، و تحت شرایط و با جو متفاوت، سازمان‌هایی در حد فاصل این دو محدوده شکل می‌گیرد که در اینجا از توصیف و تشریح آنها پرهیز شده است. مشخصه ممتاز جو باز میزان بالایی برانگیختگی و سرزندگی و لاقیدی پایین است که طبق فرمول چنین بیان می‌شود:

نمره لاقیدی - نمره سرزندگی + نمره برانگیختگی = شاخص باز بودن

جو این ترکیب جوی را نشان می‌دهد که در آن مدیر و کارکنان در رفتار خود خلوص نیت دارند. مدیر از طریق برقرار کردن الگوها رهبری می‌کند؛ یعنی با فراهم آوردن مخلوط مناسبی از ساخت و جهت و نیز حمایت و ملاحظه‌گری، کارکنان با خوبی با هم کار می‌کنند و به وظیفه‌ای که دارند متعهد هستند، چرا که رهبری مدیر واقع‌گرایانه است و کارکنان نسبت به کارشان متعهدند و هیچ نیازی به سرپرستی از نزدیک (تأکید بر تولید)، یا مجموعه‌ای از قوانین و مقررات نیست (کناره جویی). رفتار رهبری به آسانی و به طور مناسب، همچنان که ضرورت می‌یابد، ظاهر می‌گردد. به طور خلاصه رفتار مدیر و کارکنان درست و اعتماد‌شده است. جو بسته عملاً در مقابل جو باز قرار می‌گیرد. برانگیختگی و سرزندگی در اینجا پایین و لاقیدی بالاست. رهبری غیرمؤثر مدیر همچنین در سرپرستی او از نزدیک (تأکید بر تولید) و نیز در فقدان رفتار ملاحظه‌گری در کارکنان و همچنین در عدم توانایی او و عدم تمایل او به فراهم آوردن الگوی مشخص پویا و دینامیک ملاحظه می‌گردد. این حالات در مجموع باعث یأس و بی‌تفاوتی کارکنان می‌گردد.

منفی حاصل می‌شود. سوم اشخاصی هستند که هیچ ارتباط مشخصی را بین روحیه و عملکرد باور ندارند. از کسانی که در این مورد کار کرده‌اند می‌توان ویکتور روم را نام برد. مشخص کردن این رابطه به شناخت کارکنان و عواملی از جمله انگیزه بستگی دارد. اما رابطه بین روحیه و حضور منظم در محیط کار کاملاً روشن و مشخص است. کارمندی که روحیه بالا دارند، حضورشان در محل کار به نسبت کارمندی که روحیه ضعیفی دارند خیلی منظم‌تر است.

چرا بعضی از افراد دارای روحیه‌ای بالاتر از دیگران هستند؟ آیا این به دلیل شخصیت یا معلومات آنهاست؟ آیا مربوط به نوع سازمان است؟ آیا این به شیوه سرپرستی آنها بستگی دارد؟ عوامل متعددی در روحیه کارمند تأثیر می‌گذارد و در اینجا به برخی از مهم‌ترین آنها اشاره می‌شود (تمام این عوامل «با فرض تساوی سایر شرایط» ذکر شده‌اند):

۱. سن: هر چه سن کارمند بالاتر باشد، روحیاتش بالاتر است.
۲. سطح تحصیلات: هر چه سطح تحصیلات کارمند بالاتر باشد، روحیه‌اش پایین‌تر است.
۳. سطح شغل: هر چه سطح شغل کارمند بالاتر باشد، روحیه‌اش قوی‌تر است.
۴. نوع شغل: هر چه شغل کارمند جالب‌تر باشد، روحیه‌اش بالاتر است.

۵. رهبری ملاحظه‌کار: هرچه رهبری بیشتر رعایت‌گر و حمایت‌کننده باشد، روحیه کارمندان بالاتر است.

پس اگر کارمند جوانی با سطح تحصیلات بالا در کاری خسته‌کننده در رده پایین قرار گیرد و زیر نظر رهبری بی‌ملاحظه مستقر گردد، به این ترتیب کلیه شرایط برای ایجاد کارمند خیلی ناراضی فراهم می‌آید.

عامل مهم دیگری که در بالا بردن روحیه کارمند مؤثر است و تعیین و تشخیص آن مشکل‌تر از عواملی مثل سن یا سطح شغلی کارمند است، «جو سازمانی» یا روانی مؤسسه است. شیوه عملکرد فرد در سازمان، به نوع شخصیت وی، نقش سازمانی که بر عهده دارد و نیز موقعیت و شرایط سازمانی بستگی دارد. این موقعیت یا شرایط به عنوان محیط، فرهنگ، احساس، آهنگ و یا جو مورد مطالعه و توجه قرار گرفته است. این واژه‌ها به کیفیت درونی سازمان، همان‌طور که اعضا با آن می‌شوند، اشاره دارد. فرد تنها کافی است با چند سازمان از نزدیک برخورد داشته باشد تا دریابد که اختلافات عمده‌ای در محیط یا جو وجود دارد. مجموعه مشخصات درونی که سازمانی را از سازمان دیگر متمایز می‌سازد و بر رفتار افرادی که در آن فعالیت می‌کنند اثر می‌گذارد، «جو سازمانی» نامیده می‌شود. به راستی جو سازمان را می‌توان به عنوان شخصیت سازمان در نظر گرفت.

جرج لبتوین و رابرت استرینجر جو سازمانی را این‌گونه تعریف می‌کنند: ادراکاتی که فرد از نوع سازمانی که در آن کار می‌کند دارد و احساس او نسبت به سازمان بر حسب ابعادی مانند استقلال ساختار سازمانی، پاداش، ملاحظه‌کاری‌ها، صمیمیت و حمایت و صراحت. جو سازمانی به منزله نوعی پل

منابع:

- ۱- پرهیزگار، کمال؛ روابط انسانی در مدیریت، انتشارات تهران، اشراقی، ۱۳۶۸.
- ۲- دسلر، گری؛ مبانی مدیریت، ترجمه داوود مدنی، تهران، قومس ۱۳۷۳.

مشارکت‌های سازمان یافته و بهبود حمل و نقل شهری

مجید واقفی

کارشناس ارشد اقتصاد

مقدمه

نارسایی در سیستم حمل و نقل در شهرهای بزرگ، مشکلات عدیده‌ای را برای شهروندان ایجاد کرده و ضمن تأثیر مشخص بر کیفیت زندگی، مشکلات روحی و روانی را به صورت حادثری نشان داده و اقتدار دولت را نیز با تردید مواجه ساخته است.

با توجه به روند رو به رشد شهرهای متوسط و استفاده روزافزون آنها از وسایط نقلیه موتوری و به خصوص انواع موتورسیکلت، و نیز الگوبرداری شهرهای متوسط از تهران در مدیریت شهری، به نظر می‌رسد مشکلات حمل و نقل به صورت گسترده‌تری در سال‌های آینده در اقصی نقاط کشور نمود خواهد یافت. در چنین شرایطی عدم توجه عمومی به مقررات راهنمایی و رانندگی به نحوی است که اقتدار نیروی انتظامی را نیز خدشه‌دار کرده است. اکنون عملاً می‌توان ادعا کرد که در تهران در شرایط حاضر هیچ خیابانی یکطرفه نیست؛ هیچ چراغ راهنمایی هرگز قرمز نمی‌شود؛ همه پیاده‌روها، سواره‌رو هستند؛ و تنها وظیفه مأموران راهنمایی و رانندگی کسب درآمد ناشی از جریمه رانندگان متخلف در موارد ساده و - از جمله ورود به محدوده ممنوع ترافیک - است.

اعلام آمادگی مسئولان ذی ربط برای حل مشکل که هر چند وقت یکبار با تبلیغات نسبتاً گسترده انجام می‌شود، و تقریباً بی‌تأثیر بودن این گونه اقدامات و اینکه پس از هر مرحله و گذر از بحران رانندگان متخلف جان تازه‌ای پیدا می‌کنند، نشان دهنده لزوم تغییرات اساسی در فرایند تصمیمات، نحوه اجرا و به خصوص استفاده از دیدگاه‌های مردم و جلب مشارکت عمومی از طریق تشکل‌ها و سازمان‌های مردمی برای بهبود وضع ترافیک است. خوشبختانه در برنامه‌های جاری دولت و از جمله برنامه سوم اقتصادی - اجتماعی و فرهنگی، تقویت سازمان‌های غیردولتی مد نظر قرار گرفته است. در این نوشته سعی شده است امکان استفاده از تشکل‌ها، نهادها و سازمان‌های مردمی در بهبود راهنمایی و رانندگی بررسی گردد.

طرح مسئله

نتایج برخی از پژوهش‌های اخیر نشان می‌دهد که وضع نابسامان حمل و نقل و تبعات ناشی از آن، از بزرگ‌ترین

دغدغه‌های مردم به شمار می‌آید. صفحات گزارش روزنامه‌ها و برخی گزارش‌های تصویری صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران به صراحت نشان از آن دارند که عدم رعایت ابتدایی‌ترین اصول راهنمایی و رانندگی از سوی رانندگان - و به خصوص موتورسواران - احساس امنیت را از مردم سلب کرده است. مشاهدات روزمره در خیابان‌های شهرها نیز مؤید همین مسئله است.

تغییر رفتار و بی‌اعتنایی مردمی که کمک به هم‌نوع جزء ذات آنهاست نسبت به موتورسواران متخلف که دچار سانحه می‌شوند و یا احساس شغف مردم ناشی از خسارات مالی به اتومبیل‌هایی که در خلاف مسیر خیابان‌های یکطرفه حرکت می‌کنند، توجه گسترده دانش‌آموزان به رسم‌نقاشی‌های مرتبط با امور ترافیکی در مسابقات ذی ربط - که قبلاً بی‌سابقه بوده است - و خواست جدی عمومی از مأموران راهنمایی و رانندگی به جرمه و اعمال قانون در خصوص رانندگان متخلف، بحث‌های جدیدی است که نشان از تغییر برخورد مردم و به خصوص عابران پیاده با این گونه مسائل دارد. جلب این حساسیت‌های رو به گسترش و هماهنگ کردن آنها در قالب تشکل‌ها و اتخاذ تدابیر لازم برای جلوگیری از احتمال تغییر این احساسات مردم به کینه و برخورد شخصی و نیز استفاده مطلوب از این احساسات عمومی و قدرت مردمی از طریق نظم بخشیدن به آنها، فرصت مناسبی را فراهم کرده و شرایط را برای جلب مشارکت‌های عمومی در این زمینه کاملاً مهیا ساخته است. افزون بر اینها می‌توان به آمار تأسف برانگیز تعداد زیاد کشته شدگان و مجروحان حوادث رانندگی نیز که عمدتاً ناشی از تخلفات رانندگی است اشاره کرد که آمار مقایسه‌ای آن و معرفی شاخص‌های مربوط به آن در سطح دنیا نیز بازتاب‌های نامساعدی را در افکار عمومی جهانیان نسبت به جمهوری اسلامی ایران به وجود آورده است.

با توجه به عدم موفقیت سیاست‌های متعدد اخیر در امر بهبود حمل و نقل شهری که عمدتاً بر محور فعالیت‌های دولتی و انتظامی استوار بوده است، مسئله اصلی این است که آیا با رویکردی جدید و با استفاده از مشارکت‌های گسترده‌تر مردمی می‌توان هر چه سریع‌تر و با کمترین هزینه‌ها و در عین حال با استفاده از روش‌های توسعه یافته، شهرهای کشور را دارای چراغ راهنمایی و رانندگی، مسیرهای پیاده‌رو واقعی،

خیابان‌های یکطرفه و نظایر اینها کرد یا نه.

چه باید کرد؟

با توجه به اینکه سیستم حمل و نقل شهری پدیده ثابتی نیست و دائم اجزای آن در حال تغییر است، ارائه راه حل‌های ثابت تاکنون تأثیر چندانی نداشته است. لذا با توجه به فرضیات پیش گفته و نقش اساسی و برجسته عامل انسانی در امر ترافیک، به نظر می‌رسد ساماندهی اجتماعی و رفتار نیروهای انسانی تأثیرگذاری بیشتری داشته باشد. این در حالی است که در سال‌های اخیر اقدامات اصلی عمدتاً بر محور اقدام و نظارت مأموران راهنمایی و رانندگی استوار بوده و موفقیت چندانی هم نداشته‌اند.

نگاهی به قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی - اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران نشان دهنده عدم عنایت کافی سیستم برنامه‌ریزی کشور به مقوله حمل و نقل شهری است، به نحوی که در احکام این قانون حتی اشاره‌ای به راهبردهای کلی و فرابخشی حمل و نقل شهری نشده است. این در حالی است که لزوم انطباق، هماهنگی و سازگار کردن پیچیدگی‌های حمل و نقل شهری، به خصوص در شهرهای بزرگ، اقتضا می‌کند که از روش‌های از پیش اندیشیده شده و هماهنگ بین نهادهای مختلف استفاده شود. در برنامه‌های کشور تقویت هویت شهروندی از طریق تعمیق تعلق و تعهد به ارزش‌های اجتماعی می‌تواند نقش بنیادین در بهبود وضعیت حمل و نقل داشته باشد. در شرایطی که شهروندان مشکلات ترافیکی را نه ناشی از خود بلکه حق خود از حکومت می‌دانند و در بخش‌های اجتماعی مرتبط در برنامه تلاش عمده‌ای صورت نگرفته است، چه کار می‌توان انجام داد؟ بی‌تردید، تقویت احساس تعلق اجتماعی و اعتماد اجتماعی بیشتر منجر به مسئولیت‌پذیری، تغییر رفتار اجتماعی و بهبود وضع و رعایت قوانین می‌گردد. خوشبختانه در ماده ۱۸۲ قانون برنامه سوم توسعه، وزارت

نگاهی به قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی - اجتماعی و فرهنگی نشان دهنده عدم عنایت کافی سیستم برنامه‌ریزی کشور به مقوله حمل و نقل شهری است، به نحوی که در احکام این قانون حتی اشاره‌ای به راهبردهای کلی و فرابخشی حمل و نقل شهری نشده است

کشور مکلف شده است نسبت به ایجاد و تقویت تشکل‌های مردمی (صنفی - تخصصی) و سازمان‌های غیردولتی و سازمان‌های محلی و تقویت نظام‌های سازمان یافته مردمی اقدام کند. علاوه بر آن، جامعه مدنی و اصل قانون‌مداری از اهداف و سیاست‌های اصلی دولت خاتمی بوده است. با توجه به مسئولیت‌های مستقیم وزارت کشور در حمل و نقل شهری و نیز در امور مربوط به تقویت سازمان‌های مردمی، برنامه‌ریزی نظام‌مند دولت و نهادهای مدنی برای استفاده از خدمات تشکل‌ها و سازمان‌های غیردولتی و تقویت و توانمندسازی آنها در مقوله ترافیک، می‌تواند در شرایط حاضر اولویت خاصی

فرضیات (نکات راهبردی)

۱- احساس نگرانی و تنفر از خطر آفرینی برخی از متخلفان راهنمایی و رانندگی در صورت جلب نکردن حساسیت‌های عمومی به طرق مقتضی و در جهت مطلوب، امکان مقابله

مسائل حمل و نقل شهری ارتباط تنگاتنگی با مسائل زیست محیطی دارد و تشکل‌های مردمی در امور زیست محیطی از پیشگامان این گونه تشکل‌ها هستند. شناسایی، ساماندهی، هماهنگی و جهت دهی آنها برای مشارکت در امور راهنمایی و رانندگی می‌تواند بیشترین تأثیر را بر بهبود رفع ترافیک بگذارد

شخصی و فردی با متخلفان را فراهم می‌سازد و گسترش بی‌نظمی‌های اجتماعی را در آینده باعث می‌گردد.

۲- با توجه به تجربیات جهانی، عدم رعایت فرهنگ راهنمایی و رانندگی و گسترش همه جانبه آن علت اصلی بروز مشکلات ترافیکی است. در این زمینه جلب مشارکت مردمی بیش از هر چیز مؤثر است.

۳- بخش عمده بار ترافیکی تهران مربوط به اموری است که برای آنها نهادهای مدنی، اتحادیه‌ها، سندیکاها، انجمن‌های اسلامی و جز اینها وجود دارند. می‌توان با استفاده از این تشکل‌ها و نیز تشکیل و تقویت تشکل‌های مشابه به ساماندهی امر ترافیک کمک مؤثر کرد. استفاده از بسیج داوطلبان گروهی و تلاش در جهت ایجاد جایگاه قانونی برای این امر می‌تواند در این زمینه مفید واقع شود.

۴- در صورت آموزش و توجیه تشکل‌ها، با توجه به منافع ملموس دراز مدت اعضای این تشکل‌ها، تلاش آنها در جهت همکاری روز به روز افزایش خواهد یافت.

۵- عدم رعایت آشکار مقررات راهنمایی و رانندگی از سوی برخی از رانندگان وابسته به نیروهای لشکری و کشوری و عدم مقابله مأموران راهنمایی و رانندگی با این موارد، باعث گسترش تخلفات رانندگی شده است. حساس کردن برخی از تشکل‌های غیردولتی وابسته به این گونه نهادها برای همکاری، می‌تواند تأثیر بسزایی در امور ترافیکی داشته باشد.

۶- با توجه به اینکه مسائل حمل و نقل شهری ارتباط تنگاتنگی با مسائل زیست محیطی دارد و تشکل‌های مردمی در امور زیست محیطی از پیشگامان این گونه تشکل‌ها هستند، شناسایی، ساماندهی، هماهنگی و جهت دهی این گونه تشکل‌ها برای مشارکت در امور راهنمایی و رانندگی می‌تواند بیشترین تأثیر را بر بهبود رفع ترافیک بگذارد.

۷- رفع بی‌اعتمادی عمومی نسبت به سیاست‌های اجرا شده ترافیکی، از طریق آموزش‌های غیرمستقیم، زیرا افزایش جرایم کنونی برای مردم، افزایش درآمدهای دولت را تداعی کرده است.

داشته باشد.

در شرایطی که بنا به اعلام مکرر مسئولان تهیه امکانات فیزیکی برای حل مشکلات ترافیکی به راحتی میسر نیست، الزاماً باید از عزم و همت عمومی - اعم از رانندگان و عابران - استفاده کرد و باید کوشید تا کج رفتاری‌های مربوط به ترافیک به حداقل ممکن برسد.

هر چند که اخیراً به امر آموزش رانندگان و عابران پیاده به صورت عمومی تری پرداخته شده، اما در تمام این آموزش‌ها انسان به عنوان فرد مد نظر بوده است، در حالی که با شناخت و طبقه بندی عاملان مؤثر در ترافیک می‌توان از انسان و به خصوص اقشار جوان پیشرو و تحصیل کرده در قالب تشکلهای کاملاً داوطلبانه استفاده کرد.

اتحادیه‌ها، سندیکاها و نهادهای مدنی و تشکلهای

مردمی مؤثر در امر حمل و نقل شهری

ایجاد بسترهای مناسب برای مشارکت ساکنان شهرهای بزرگ در امور تصمیم‌سازی و نیز اجرا و نظارت بر مسائل مربوط به زندگی روزمره و تبدیل آنها به شهروندان واقعی در جوامع مدنی از وظایف دولت‌هاست. برای این امر نهادهای اتحادیه‌ها و تشکلهایی وجود دارد و امکان جلب همکاری آنها برای نظارت بر آمد و شد اعضا فراهم است. از جمله این موارد می‌توان به اینها اشاره کرد:

- اتحادیه صاحبان آژانس‌های اتومبیل؛

- تشکلهای مختلف مربوط به انواع تاکسی‌داران؛

- تشکلهای موجود مربوط به پیک‌های خصوصی موتورسوار؛

- اتحادیه و تشکلهای مربوط به صاحبان رستوران‌هایی که انواع غذای حاضری را توزیع می‌کنند؛

- اتحادیه و تشکلهای مربوط به دارندگان وانت بارها؛

- انجمن‌های اولیا و مربیان که در سال‌های اخیر نقش عمده در برقراری سرویس‌های مدارس داشته‌اند؛

- پیک‌های مربوط به سازمان‌های دولتی و نیمه دولتی؛ و نظایر اینها.

آیا امکان استفاده از تشکلهای موجود و

داوطلبانه دانشجویی دانشگاه‌های

تهران، امیرکبیر، هنر و دبیرستان البرز که

همگی در محدوده مرکزی تهران قرار

گرفته‌اند، برای اجرای طرح‌های از پیش

اندیشیده شده در محدوده چهار راه کالج

تا میدان انقلاب وجود دارد یا خیر

ضمناً از آنجا که در بسیاری زمینه‌ها در کشور ما هنوز مشارکت‌های مردمی سامان‌دهی نشده‌اند، با توجه به وضعیت حاضر و بحران ناشی از شرایط ترافیک و حساسیت مردم، ترغیب تشکیل هسته‌های فعال و خودجوش در محله‌ها می‌تواند پشتیبان مطلوبی برای اجرای قوانین و مقررات ترافیکی باشد. تشکلهای حامی ترافیک با داشتن پشتوانه مردمی می‌توانند بهترین مرجع دفاع از حقوق عابران و به

خصوص کودکان و دانش‌آموزان باشند. با توجه به محوریت انسان در تشکیل سازمان‌های غیردولتی و نقش اساسی انسان در رعایت مقررات ترافیکی از این وجه مشترک می‌توان به نحو مطلوبی استفاده کرد. در این زمینه بی‌تردید بهترین عرصه به شکل‌گیری تشکلهای مردمی عرصه شهر و مسائل مورد علاقه عمومی است. لذا با ایجاد زمینه مناسب می‌توان از تشکلهای مردمی در قالب گروه‌های اجتماعی، زنان، دانشجویان، دانش‌آموزان، کارکنان بازنشسته و نظایر اینها استفاده کرد. از آن جمله می‌توان از امکانات تشکلهای مردمی در جهت ترغیب مردم به کاهش تقاضای سفر و نیز گسترش استفاده از وسایط نقلیه عمومی و با ارائه آموزش‌های متناسب از قدرت عظیم سازمان‌های دانشجویی در جهت ترغیب فعالیت‌های اجتماعی استفاده کرد. مثلاً می‌توان بررسی کرد که آیا امکان استفاده از تشکلهای موجود و داوطلبانه دانشجویی دانشگاه‌های تهران، امیرکبیر، هنر و دبیرستان البرز که همگی در محدوده مرکزی تهران قرار گرفته‌اند، برای اجرای طرح‌های از پیش اندیشیده شده در محدوده چهار راه کالج تا میدان انقلاب وجود دارد یا خیر. آن گاه می‌توان استفاده از الگوی تجربی و با انتخاب داوطلبان و تشکیل کلاس‌های آموزشی مستمر به تدریج نسبت به جذب سایر دانشجویان، جوانان، بانوان و جز آنان اقدام کرد.

تجربه خوب ایجاد شورایی هم می‌تواند به این امر کمک کند. با ایجاد محیط‌های مطمئن و شاداب از طریق برگزاری مراسم جشن و تفریح می‌توان مقدمات حضور مردم را برای مشارکت در امور راهنمایی و رانندگی فراهم کرد.

همانند شکل‌گیری تشکلهای مشابه باید در شکل‌گیری این گونه تشکلهای هم‌مرحله طی شود. لذا شناسایی تشکلهای موجود، ساماندهی آنها و سعی در دادن نظم و چارچوب قانونی به فعالیت‌ها اهمیت خاص دارد.

نباید فراموش کرد که با توجه به گسترش نگرانی‌های عمومی، زمان و فرصت بسیار مناسب برای جلب مشارکت‌های مردمی برای مشکلات حمل و نقل شهری فراهم شده است. بروز احساسات مردم و به خصوص زنان و جوانان نسبت به تخلفات ترافیکی در زمان حاضر اغلب به صورت انفرادی و پراکنده و بیشتر به منظور احساس نیاز به امنیت رفت و آمد انجام می‌شود و عدم توجه به آنها ممکن است بحران و بی‌نظمی‌های اجتماعی را گسترش دهد. در مسیر جلب مشارکت‌ها، این گونه احساسات باید به احساس مطلوب برای نیل به شرایط ایده‌آل تغییر یابد و این دخالت‌های خودجوش به شکلی مستقیم با اهداف و منافع عمومی در جهت برنامه‌ریزی شهری همسو گردد.

در یک کلام، باید بهبود حمل و نقل شهری از وظایف خاص حاکمیت خارج شود و با اتخاذ تدابیری مناسب، مردم و تشکلهای پذیرند که مسائل حمل و نقل و تبعات آن مربوط به خود آنهاست.

در این زمینه انجام مطالعات میدانی و استفاده از نتایج آن در برنامه‌ریزی‌ها پیشنهاد می‌شود.

موضوع: پدیدارشناسی مکان؛ اصول و متدولوژی

پایان نامه دکتری شهرسازی - دانشکده هنرهای زیبا - دانشگاه تهران - ۱۳۸۲

نگارش: پروین پرتویی

راهنما: محمود توسلی

مشاوران: محمدرضا ریخته‌گران، احمد سعیدنیا

است.

پدیدارشناسی به معنی نمایش دادن و نشان دادن است. پدیدارشناسی مطالعه ماهیت‌هاست و به تبعیت از آن برای همه مسائل می‌توان تعاریفی از ماهیت‌شان ارائه کرد. برای تعریف ماهیت یک چیز، باید به دنبال یافتن نوعی از ارتباط یا ساختار که در میان تعدادی از موقعیت‌های مرتبط به طور ثابت و بی‌تغییر باقی می‌ماند، بود. هدف اصلی پدیدارشناسی بررسی تحقیق و شناخت مستقیم و بی‌واسطه پدیده‌هاست. در این شیوه شناخت هر پدیده بدون اتکا به فرضیات قبلی و ادراکات ناآزموده به گونه‌ای آگاهانه و صریح بررسی و درک می‌شود. از آنجا که هدف شناسایی ماهیت پدیده‌هاست، باید در این روش تلاش کرد که با پدیده‌ها برخوردی خالص و دست‌اول و رها از نظریات و شائبه‌های قبلی صورت پذیرند و معنی شوند، تا پدیده‌ها همان گونه که هستند، شناخته شوند و بیان گردند. از دیدگاه پدیدار شناختی، حس مکان پدیده‌ای کلی با ویژگی‌های ساختاری، فضایی و شخصیتی است که از طریق ادراک دو عامل بسیار مهم جهت یابی و شناسایی دریافت می‌شود.

حس مکان وابستگی‌های مردم و پیوستگی آنها را با مکان‌های‌شان، و یا آنچه که برخی آن را ساختار احساسی نامیده‌اند، آزمون می‌کند؛ و به عبارتی حس مکان به معنی تجربه خاص یک فرد در یک مکان خاص است.

با نگاهی به آنچه که از نیمه دوم قرن ۱۹ تاکنون در قالب نگرش‌ها و جهان بینی‌های گوناگون به شهر به عنوان پدیده‌ای فضایی بوده است، می‌توان دریافت که چگونه امواج سهمگین خردباوری و انسان باوری، دریای ژرف تمدن بشری را متلاطم ساخته و انسان را در تعریف طبیعت و منش انسانی دچار سرگردانی کرده است. ذهنیت خردمختار دکارتی با این باور که هر چیزی را می‌توان در لباس علم و منطق علمی به تعالی رساند، از پذیرش آن بخش از واقعیات هستی که در قالب آزمون مشاهده جای نمی‌گیرد، سر باز می‌زند. و لذا به تدریج، معماری و شهرسازی از روح و حیات معنای خود تهی می‌شود و

هدف اصلی پدیدارشناسی مکان نیل به تفکر و روشی بوده است که رسالت مهم شهرسازی را که همانا تبدیل فضا به مکان است تحقق بخشد.

مکان از این دیدگاه دارای معانی گسترده‌ای است که به نوبه خود متأثر از ویژگی‌هایی چون سازماندهی فضایی شخصیت، هویت و حس مکان است. برای نیل به اهداف تحقیق مطالعات گسترده‌ای با استفاده توأمان از روش‌های تحقیق توصیفی و تحلیلی و با تکیه بر تکنیک‌هایی چون مطالعات کتابخانه‌ای، مصاحبه و پرسشنامه در مقوله‌هایی چون اصول، مفاهیم، تفکر پدیدارشناسی، تجزیه و تحلیل مفاهیم مکان، فضا، شخصیت حس مکان، کاشانه و سکنی‌گزینی در پرتو آرای مارتین هیدگر و غور و بررسی در روش‌شناسی پدیدارشناسی مکان و روش‌ها و تکنیک‌های آن صورت گرفته است.

یافته‌های حاصل از این مطالعات بیانگر آن است که عدم شناخت صحیح از ذات و ساختار مکان - که خود ناشی از تغییر و نگرش انسان معاصر نسبت به خود و محیط و نظام هستی است - موجب خلق فضاهای شهری فاقد معنی و هویت گشته است. روش‌ها و نگرش‌های علمی معاصر از جمله روش اثباتی (پوزیتویسم) و اصالت خرد (راسیونالیسم) به تنهایی قادر به شناخت و فراچنگ آوردن ماهیت و معنی مکان‌ها، که اساساً مقوله‌هایی کیفی هستند، نبوده‌اند. از دیگر نتایج این تحقیق اثبات مفید بودن رویکرد پدیدارشناسی در مطالعات محیطی و شهرسازی است. رویکرد پدیدار شناختی، به خصوص در ۳۰ سال گذشته، جایگاه خاصی در برنامه‌ریزی، طراحی و به طور کلی مطالعات محیطی یافته است و در زمان حاضر تحلیل روز افزون برای تسری دادن این بینش به محیط‌های دانشگاهی و شیوه‌های آموزشی، پژوهشی و طراحی ملاحظه می‌گردد.

این پژوهش در پنج فصل تدوین شده است:

فصل اول که به طرح تحقیق اختصاص دارد. به تعاریف مخصوصی از پدیدارشناسی مکان، حس مکان، بیان مسئله، ضرورت مطالعه اهداف، فرضیه‌های تحقیق، سؤالات اصلی تحقیق، روش تحقیق و چارچوب نظری و محدودیت‌ها پرداخته

هر چه هست در عالم ماده در اصالت مصالح و در هندسه‌ای تجریدی معنا می‌یابد. تبلور اوج این بینش را در نیمه اول قرن ۲۰ به راحتی می‌توان دید. بی‌نظمی‌ها و آشوب‌های شهر در نیمه دوم قرن ۱۹، همراه با چرخ‌های صنعت خودکامه، قشر عظیمی از مردم را از نعمت آسایش و بهداشت و انسان بودن

نظری پدیدارشناسی صورت پذیرفته است. فضای شهری معاصر غالباً تحت تأثیر نگرش‌های مبتنی بر خردگرایی اصالت خرد و اثبات‌گرایی (پوزیتیویسم) عینیت یافته است. تصور بشر به عنوان فاعل شناسایی، و جهان به عنوان موضوع شناسایی قرار دادن (ابژه) در مقابل «سوژه» و «خرد» در مقابل

با نگاهی به آنچه که از نیمه دوم قرن ۱۹ تاکنون در قالب نگرش‌ها و جهان بینی‌های گوناگون به شهر به عنوان پدیده‌ای فضایی بوده است، می‌توان دریافت که چگونه امواج سهمگین خردباوری و انسان باوری، دریای ژرف تمدن بشری را متلاطم ساخته و انسان را در تعریف طبیعت و منش انسانی دچار سرگردانی کرده است. ذهنیت خردمختار دکارتی با این باور که هر چیزی را می‌توان در لباس علم و منطق علمی به تعالی رساند، از پذیرش آن بخش از واقعیات هستی که در قالب آزمون مشاهده جای نمی‌گیرد، سر باز می‌زند

محروم ساخت.

چگونه می‌توان در شهرهایی زندگی کرد که به عنوان فضاهای بدون مکان و بدون تاریخ شناخته شده‌اند، در حالی که اثر مدرنیته بر روی مکان منجر به کاهش ارزش آن شده است؟ گرایش به جهانی شدن متعاقباً اعتبار آن را مخدوش ساخته است. بنابراین، در برابر این مسائل پژوهشگر به سؤالاتی از این دست می‌رسد:

چگونه می‌توان به شناخت صحیح و کاملی از ماهیت مکان دست یافت؟

آیا با توجه به اهمیت یافتن ارتباطات ثانویه به جای ارتباطات رو در رو، می‌توان اجتماعات را بر اساس مدیریت مکان و یا وابسته به مکان برنامه‌ریزی کرد؟

ایجاد «حس مکان» به چه تدابیر و یا طرح‌هایی نیاز دارد؟ ضعف‌های رویکرد کمی در توصیف مکان چیست؛ و آیا با تکیه بر روش‌های فکری نو همچون پدیدارشناسی می‌توان به توصیف‌های جامعی از مکان رسید؟

آیا امکان دارد که در عین تأکید بر حس مکان و نزدیکی و مجاورت در طراحی فضاهای شهری، کماکان دسترسی را هم

به عنوان نوعی و فرصت‌مورد درخواست مردم، پاس داشت؟ عناصر گم شده که بدون آنها مکان‌ها به زوال خود ادامه

می‌دهند، چیستند؛ و متعاقباً چگونه می‌توان از این زوال جلوگیری کرد؟ در جواب به این سؤالات بنیادی، پژوهشگر فرضیه‌هایی را بیان می‌کند، از این دست که:

- عدم شناخت صحیح از ذات و جوهر مکان، موجب خلق فضاهای فاقد معنی و هویت گشته است.

- مکان پدیده‌ای کمی و کیفی است، به طوری که هیچ یک از خواص آن تفکیک شدنی نیست. لذا مکان‌ها را به عنوان کلیت‌های کیفی نمی‌توان با ابزار و روش‌های علمی توصیف کرد.

- رویکرد پدیدارشناسی از مناسب‌ترین روش‌ها برای توصیف مکان است. توانایی بالقوه روش پدیدارشناسی در معماری و شهرسازی ایجاد محیطی واجد معنا از طریق مکان‌های خاص است.

رساله حاضر مطالعه‌ای است توصیفی و تحلیلی که با هدف شناسایی پدیده مکان و حس مکان و با استفاده از چارچوب

«اسطوره»، تحقیر گذشته، تنزل یافتن ارزش‌ها، استانداردگرایی، ساده‌گرایی، اصالت دادن به خرد، عملکردگرایی افراطی، بزرگی و سرعت به عنوان کلید واژه‌های شهر ماشینی، همگی تبلور رویکرد یاد شده‌اند و شهرسازی مدرن نیز بر پایه این اصول سربرآورده است. آنچه در این میان حاصل آمده است، به خصوص در شهرهای غربی، غیرمکان‌ها و فضاهای مشخص هستند. این قبیل فضاها در بالاترین امکانات علمی و تکنولوژیک موجودیت یافته‌اند اما گویی هنوز در انتظار نفسی مسیحایی‌اند که در آنها روحی بدمد. اینها فضاهایی هستند برای عبور و نه مکث، برای سفر و نه حضر، برای جدایی و نه الفت و آشنایی. نظمی نو به دنبال بی‌نظمی‌ها و آشفتگی‌های شهر پس از انقلاب صنعتی و بر بستری از نیازهای زمان موجودیت یافته که اینک بیش از هر زمان دیگر موجد بیگانگی و پریشانی و تنهایی انسان گشته است.

هستی انسان اساساً و ماهیتاً فضایی است و موجودیتش، موجودیتی در جهان و در هم تنیده با آن؛ و تلقی فضا در قالب هندسه‌ای انتزاعی و تجریدی و نگاه به مکان به عنوان مقوله‌ای کمی، قابل تعریف و همچنین تحلیل پذیر و پیش‌بینی شدنی در چنبره روابط مکانیکی، علمی، جبری، حتمی و قطعی قرار

عدم شناخت صحیح از ذات و جوهر مکان، موجب خلق فضاهای فاقد معنی و هویت گشته است

دارد. این با ماهیت انسان و هستی او در تعارض است و رویکرد علمی و اثباتی انسان را از تماس دست اول و ملموس اشیا و واقعیت‌ها محروم می‌کند و او را در دریای غیرواقعی و ساختگی به دام می‌اندازد.

فرمول‌ها، ضابطه‌ها، الگوها و مدل‌ها جایگزین مواجهه‌های شخصی و فنی و مکاشفه‌های صمیمانه، مکان‌ها، محیط‌ها، و چشم‌اندازهای واقعی گشته‌اند و تجربه مدرن از فضا به عنوان عنصری خاص، جایگزین ویژگی‌هایی چون تنوع، شگفتی، ابهام، سرزندگی، تصویرپذیری، خاطره‌انگیزی و در یک کلام سکونت‌پذیری مکان شده است و چنین است که بحران بی‌مکانی و فقدان معنی به عنوان فرزندان

خلف جریان مدرن ظاهر می‌شوند. اینها انسان‌ها را به تفکری جدید درباره خود، طبیعت و نظام هستی فرا می‌خوانند. نگرش‌های گوناگونی به خصوص از نیمه دوم قرن بیستم با هدف اصلاح، تکمیل و یا تغییر بنیادی رویکرد اثباتی پا به عرصه گذاشته‌اند، که می‌توان آنها را در دو گروه کلی دسته‌بندی کرد:

**فرمول‌ها، ضابطه‌ها، الگوها و مدل‌ها
جایگزین مواججه‌های شخصی و فنی و
مکاشفه‌های صمیمانه، مکان‌ها،
محیطها، و چشم‌اندازهای واقعی
گشته‌اند و تجربه مدرن از فضا به عنوان
عنصری خاص، جایگزین ویژگی‌هایی
چون تنوع‌شگفتی، ابهام، سرزندگی،
تصورپذیری، خاطره‌انگیزی و در یک
کلام سکونت‌پذیری مکان‌شده است و
چنین است که بحران بی‌مکانی و فقدان
معنی به عنوان فرزندان خلف جریان مدرن
ظاهر می‌شوند**

– روش‌شناسی تفسیری (تأویلی)؛ و – روش‌شناسی انتقادی. تفسیر به عنوان نوعی روش‌شناسی به خصوص در حوزه علوم انسانی و هستی‌در پی بررسی و تفحص نظام‌مندانه کنش با معنای انسانی از طریق مشاهده مستقیم رفتار انسان در بستر محیطی آن است. معرفت‌تفسیری بر چگونگی نگرش مردم نسبت به محیط و چگونگی خلق معنا مبتنی است. هدف روش‌شناسی انتقادی نه تنها توصیف واقعیت بلکه نقد و بررسی بنیادی یا توسل به مفاهیمی چون آزادی برابری، عدالت و جز اینهاست و در نهایت تلفیق سه دانش تحلیلی و علمی تفسیری و انتقادی را مطرح می‌سازد. پژوهشگر عنوان می‌کنند که امروزه در حوزه معماری و شهرسازی تمایلی روزافزون برای استفاده از رویکردهای پیش‌گفته ملاحظه می‌شود و متون تخصصی پر از تحقیقات، تألیفات و گزارش‌هایی است که بر اساس رویکردهای تفسیری و تأویل و انتقادی نگاشته شده است.

در این رساله کوشش بر این بوده است با تکیه بر چارچوب نظری پدیدارشناسی و رویکرد تفسیری، پدیده مکان و حس مکان از نظمی متفاوت با دیدگاه اثباتی مورد بررسی و چالش قرار گیرد.

رویکرد پدیدارشناسی که از اواخر دهه هفتاد سده بیستم در مطالعات و پژوهش‌های معماری و شهرسازی مقبولیت بسیار یافته است، رویکردی توصیفی است و در گستره تحقیق کیفی قرار دارد. بزرگ‌ترین هدف پدیدارشناسی «بازگشت به ماهیت اشیا» است که به معنی شناختی به دور از مفاهیم تجریدی و انتزاعی و رو به رو شدن با واقعیت پدیده‌هاست، به صادقانه‌ترین و خالص‌ترین صورت ممکن.

در فصل دوم این رساله اصول و مفاهیم این تفکر به طور مبسوط مورد تحلیل قرار گرفته و آرای دو تن از بزرگ‌ترین

متفکران این نحله فکری، یعنی ادموند هرسل و مارتین هیدگر، به تفصیل معرفی شده‌اند.

گفتنی است گرچه کشور آلمان خاستگاه این‌بیش در قرن ۲۰ بوده است، مراجعه به آرای متفکرانی چون شیخ شهاب‌الدین سهروردی و صدرالمتألهین (ملاصدرا) مؤید ریشه‌دار بودن این اندیشه در ایران است. مقوله‌هایی چون تلاش برای شهود ذات و تکیه بر تأمل و مراقبه از شناخت بی‌واسطه پدیده‌ها بن‌مایه فلسفه اشراق است، و قائل بودن به اصالت وجود از ویژگی‌های فلسفه ملاصدراست؛ و به دلیل گستردگی مباحث این رساله امکان مقایسه تطبیقی در این زمینه وجود نداشته است. اولین گام در رویکرد پدیدارشناسانه، تلاش برای رهایی از همه سازه‌های تحمیلی و نادرست است؛ اعم از تحمیل‌های فرهنگی، علمی، اجتماعی و نظایر اینها که قبلاً بر تجربه اعمال شده است. دومین گام کوشش برای جهت‌یابی آرام و تدریجی به سوی خود‌اشیاست، و به عبارتی بازگشت به تجارب واقعی و ارتباط و تماس زنده و پویا با پدیده‌ها با هدف نیل به ماهیت پدیده‌ها و ساختارهای اصلی و زیربنایی آنها.

برای طی کردن گام‌های یاد شده استفاده از شهر به عنوان بالاترین مرتبه دانش و تفکر مراقبه‌ای توصیه شده است. بستر اصولی برای نیل این مراحل پذیرش حیث‌التقانی (قصیدت) است، و این پیش‌فرضی است که تفکر پدیدارشناسی بر پایه آن بنیاد نهاده شده و به این معناست که آگاهی، همواره آگاهی از چیزی است. این بینش به دوگانه‌انگاری ذهن و عین خاتمه می‌دهد و به جای تصور آگاهی همچون اتافی در بسته، آن را به روی هستی‌گشوده و معطوف می‌بیند. لذا تمامی‌اشیای عالم بر اساس این کیفیت برای انسان واجد معنی می‌گردند و نحوه ظهور و پدیدار شدن آنها بر آگاهی موضوع اصلی پدیدارشناسی می‌گردد.

این رویکرد مطالعه تجربه روزمره انسان‌هاست. جهان یا عالم حیات خود دارای اهمیت و اولویت خاصی است. مارتین هیدگر که مبدع پدیدارشناسی وجودی و هرمنوتیک است، انسان را ماهیتاً حاضر در جهان و در هم‌تنیده با آن می‌داند. او مکان را با فضای زیسته مترادف می‌داند و به این ترتیب مفاهیم

**بی‌مکانی دلالت بر فقدان معنی دارد.
فقدان معنی نه تنها تغییر اساسی در
پارادایم را در فرم شهر نشان می‌دهد
بلکه همچنین نشان دهنده آن است که
چگونه ادراک مردم از پیوستگی با مکان
در طی زمان تغییر یافته است**

انتزاعی و تجریدی در فضا و مکان را به چالش می‌گیرد. فصل سوم به عنوان پدیده مکان و سکنی‌گزینی نوشته شده است. در این فصل پدیده‌هایی چون مکان و سکنی‌گزینی با تکیه بر نظریات هیدگر، توصیف گشته‌اند. لازم به ذکر است که آرای هیدگر تأثیر بسیار گسترده‌ای بر برخی از معماران، شهرسازان، جغرافی‌دانان، فیلسوفان و به طور کلی محققان و

دانشمندان که موضوع تحقیق آنها فضا و مکان بوده داشته است. از آن میان می‌توان به کریستین نوربرگ، دروارد ولف، دیوید سیمون، آن باتیمر، کنت فرامپتن، جوزف گرانگ، رابرت ماگروئر، اینگریدلمان و مایکل زیرمن اشاره کرد. بسیاری از افراد نامبرده سالیان متمادی از فعالیت حرفه‌ای خود را به مطالعه پدیده مکان از دیدگاه پدیدارشناسی اختصاص داده‌اند.

ساختار مکان یا به عبارتی فضای زیسته در دو مقوله کلی فضا (سازماندهی فضایی) و شخصیت (کاراکتر) تجمیع شدنی است. لذا در فصل سوم پدیده مکان به عنوان پدیده‌ای واقعی، ملموس، عینی از دو جنبه مذکور به تفصیل مورد بحث قرار گرفته است. ویژگی‌هایی چون عرصه درونی، عرصه بیرونی،

رویکرد پدیدارشناسی که از اواخر دهه هفتاد سده بیستم در مطالعات و پژوهش‌های معماری و شهرسازی مقبولیت بسیار یافته است، رویکردی توصیفی است و در گستره تحقیق کیفی قرار دارد. بزرگ‌ترین هدف پدیدارشناسی «بازگشت به ماهیت اشیا» است

مرز، محصوریت، قلمرو، مرکزیت و نظایر آن به عنوان مهم‌ترین عناصر فضایی مکان و از جنبه تأثیری که بر فضای وجودی انسان می‌گذارند و دو مقوله جهت یابی و شناسایی به عنوان مهم‌ترین مؤلفه‌های کاراکتر مکان و تحقق بخش حس مکان، از زوایای گوناگون مورد بحث قرار گرفته‌اند.

از آنجا که هدف اصلی این رساله یافتن راهکارهای کاربردی و استفاده عملی از رویکرد پدیدارشناسی در حیطه تخصصی شهرسازی بوده است، ضمن مراجعه به متون مرتبط با موضوع در جهان و مطالعات تحقیقاتی که از این رویکرد به صورت کاربردی استفاده کرده‌اند، روش شناسی پدیدارشناسی مکان را

مورد شناسایی قرار داده‌اند. سپس با استفاده از نتایج به دست آمده، فصول دوم و سوم سعی در ایجاد و ارتباطی منطقی و کاربردی بین مباحث آن دارد. در فصل چهارم نیز انواع روش‌ها و تکنیک‌های مناسب برای انجام مطالعات گوناگون در خصوص پدیده مکان و سکنی‌گزینی ارائه گردیده است.

در نهایت، در فصل پنجم که به عنوان جمع‌بندی نهایی به رشته تحریر درمی‌آید، به تحلیل و اثبات فرضیات پرداخته می‌شود. هر سه فرضیه این تحقیق به مدد یافته‌ها و مباحث انجام شده و بینشی که محقق در طی مطالعه به دست آورده، اثبات گشته‌اند.

در واقع آنچه مورد نیاز است، کشف دوباره جهان است به عنوان کمیتی که از کیفیت‌های واقعی تشکیل شده است. در این صورت انسان به محیط انس خواهد گرفت و حس تکریم و احترام و مراقبت دوباره بر روح او سایه خواهد انداخت. زمانی که این امر تحقق یابد، آن انسان مجدداً به سکنی‌گزینی خود نائل خواهد شد و مکان و فضاها نیز از معنی آکنده خواهند گشت.

بی‌معنایی دلالت بر فقدان معنی دارد. فقدان معنی نه تنها تغییری اساسی در پارادایم را در فرم شهر نشان می‌دهد بلکه همچنین نشان دهنده آن است که چگونه ادراک مردم از پیوستگی با مکان در طی زمان تغییر یافته است. بنابراین بررسی علمی به طور حتم در مطالعات مکان راهگشا خواهد بود اما تکیه بر یک شیوه و جهت یابی یکسویه علمی به تنهایی نمی‌تواند موجب شناخت ذات مکان و تنوع‌های حیات انسانی گردد.

روش تجربی و مبتنی بر اعداد، امکان ظهور و تجلی معنی را از بین می‌برد و هر نوع ارزیابی کیفی از مکان را به اتهام ذهنی بودن پس می‌زند؛ ولی پدیدارشناسی مکان در پی توجیهی جدی به کیفیت فضاست و در پی همراه کردن معنی و فرهنگ با مکان و همچنین ایجاد حس تعلق و حس مکان.

ناگفته نماند که در این پژوهش از حدود ۷۰ منبع لاتین و ۳۰ منبع فارسی استفاده شده است. پژوهش مذکور در ۲۸۰ صفحه به رشته تحریر درآمده است.

پذیرش آگهی

ماهنامه شهرداریها
آگهی می‌پذیرد
۸۷۷۲۶۳۴
۸۷۷۲۶۳۵

نوروز عکس از حجت سپهوند

نوروز - عکس از افشین بختیار (کتاب ایران)

چهارشنبه سوری عکس از حجت سپهوند

چهارشنبه سوری عکس از حجت سپهوند

سیزده بدر - عکس از افشین بختیار (کتاب ایران)

اصفهان - زاینده رود - سیزده بدر عکس از نصرالله کسرائیان (کتاب اصفهان)

تهران - مراسم عید قربان - عکس از خاتون میرزا شد

تهران - عاشورا - عکس از حجت سپهوند

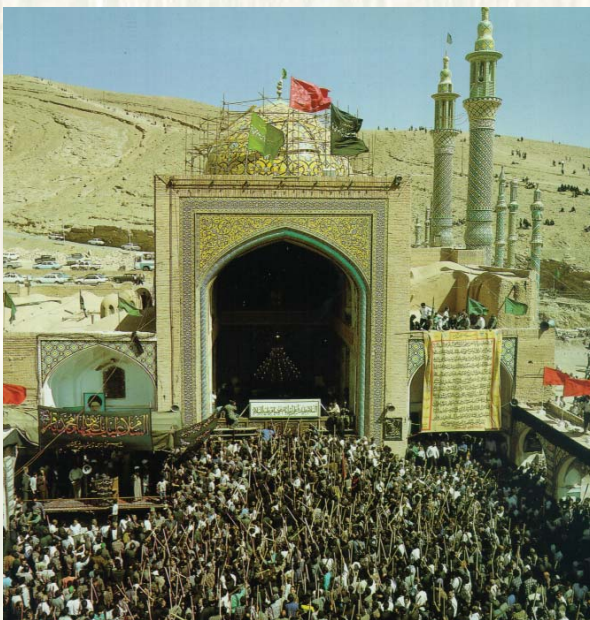
تهران - بهشت زهرا ، غبار رویی مزار شهدا

جشن زعفران - عکس از شهرداری تربت حیدریه

کاشان - ایبانه - مراسم عزاداری عاشورا عکس از سعید محمودی از ناوه (کتاب کاشان مروارید کویر)

کاشان - مراسم قالی شویان در مشهد اردغال عکس از سعید محمودی از ناوه (کتاب کاشان مروارید کویر)

کرمان - مراسم جشن سده زرتشتیان عکس از مسعود زنده روح کرمانی (کتاب کرمان)

تهران - نیمه شعبان عکس از حجت سپهوند

نظارت شهرداری ها را پاسخگو می کند

محسن سرداریان

همایش یک روزه بازرسان استانی سازمان شهرداری های کشور بهمن ماه سال ۸۲ به همت دفتر بازرسی و امور استان های سازمان شهرداری های کشور در هتل بزرگ تهران انجام پذیرفت. آنچه در پی می آید، عمده ترین مطالب مطرح شده در این همایش است.

۱- ارتباط تنگاتنگ و مستمر با دفتر بازرسی؛ ۲- پیگیری نامه های ارسالی از دفتر بازرسی به استان ها؛ ۳- نظارت کامل بر عملکرد شهرداری های استان؛ ۴- همکاری و هماهنگی با تیم های بازرسی؛ ۵- پیگیری مشکلات مردمی؛ و ۶- عدم دخالت در امور شهری.

مجموعه اجرایی وجود دارد برای رفع آنها پیشنهاد ارائه کنند؛ ۲- اگر به تخلفاتی برخوردند آنها را منعکس سازند تا برخوردهای قانونی لازم صورت بگیرد. همچنین می توان با ارائه نتایج آماری و در اختیار قرار دادن این نتایج به شوراهای اسلامی شهر و شهرداری ها و مسئولان استان برای برنامه ریزی در جهت رفع مشکلات تلاش کرد.

محمد حسین مقیمی، رئیس سازمان شهرداری های کشور

در این همایش مهدی جعفری، مدیر کل دفتر بازرسی امور استان ها مقوله بازرسی را تشریح کرد و اظهار داشت که ما افرادی نیستیم که حالت پلیسی به خود بگیریم و دنبال پرونده سازی برای افراد باشیم. وی اساسی ترین کار دفتر بازرسی را اطلاع رسانی دانست و افزود بسیاری از مردم درباره قوانین و مقررات شهرداری بی اطلاع هستند و همین امر زمینه بروز مشکلات است. جعفری ضمن تبیین مواضع دفتر بازرسی وظایف محول شده به بازرسان را چنین عنوان کرد:

منافع بازرسی و نظارت آنقدر زیاد است که اگر درست انجام شود قابل مقایسه با هزینه های آن خواهد بود. هنگامی که مردم متوجه شوند که همه فعالیت های شهرداری دارای نظارت علمی است، برای استفاده بیشتر امکانات امیدواری بیشتری میان شان ایجاد می شود. بازرسان باید از ورود به مسائل جانبی که در حیطه اختیارات آنها نیست خودداری کنند و وظایف خود را در مسیر اختیارات قانونی اعمال کنند.

بازرسان باید به دو موضوع مهم توجه داشته باشند: ۱- اگر نارسایی هایی در

دانست. وی همچنین بازرسی را ابزاری برای اعمال نظارت خواند. او داشتن برنامه راهبردی ۵ یا ۳ ساله، برنامه سالانه، بانک های اطلاعاتی موضوعی و محیطی و تشکیل کمیسیون های علمی تخصصی به منظور آسیب شناسی و داشتن شاخص های خاص مربوط به شهرداری ها را از جمله اساسی ترین نیازها برای دستیابی به بازرسی کارآمد دانست. وی پس از درخواست از بازرسان برای بررسی وضعیت موجود، اصلی ترین معیار برای تعیین وضعیت موجود را قانون برشمرد و خاطر نشان کرد که آنچه مد نظر است، قانون به معنای عام آن است.

ولی الله خیره، معاونت برنامه ریزی و بازرسی کل کشور، هدف بنیادین در برنامه راهبردی سازمان بازرسی کل کشور را نظارت فراگیر، مقتدرانه، مشفقانه و حسن جریان آن و اجرای صحیح قوانین در دستگاه های اداری کشور به منظور ارتقای سلامت نظام اداری کشور و ارائه خدمات بهتر به شهروندان دانست و افزود: «یکی از برنامه های ما در سازمان بازرسی کل کشور تقویت نظارت های درون تشکیلاتی است. وی نظارت را مجموعه فعالیت های هدفمند منظم برای فراهم آوردن اطلاعات، تجزیه و تحلیل اطلاعات و ارائه پیشنهاد های اصلاحی

پاسخگویی الزام افراد گروه‌ها و سازمان‌ها در به فعل درآوردن اختیارات یا مسئولیت‌های واگذار شده است و این الزام از سه نظر اهمیت دارد: ۱- جوابگویی، که در واقع توضیح کارهایی است که در حوزه اختیارات و مسئولیت‌های متصدیان تعریف می‌شود؛ ۲- گزارش دهی؛ و ۳- پاسخگویی، که تعهد و تقبل آن فعالیت‌هایی است که انجام می‌دهیم.

یکی از صاحب نظران پاسخگویی را به چهار دسته تقسیم کرده است که عبارتند از: ۱- پاسخگویی سازمانی، که مبتنی بر نظارت درون سازمانی است که در اینجا فرد استقلال تصمیم‌گیری‌اش کم است و بیشتر تابع فرد بالاتر از خودش است؛ ۲- پاسخگویی سیاسی، که مبتنی بر نظارت بیرونی است و استقلال تصمیم‌گیری‌ها می‌تواند زیاد باشد؛ ۳- پاسخگویی قانونی، یعنی در واقع انطباق عملکرد با الزامات قانونی که مبتنی بر نظارت بیرونی است؛ ۴- پاسخگویی حرفه‌ای، وظیفه‌ای که فرد یا گروه یا سازمانی باید انجام دهند و مبتنی بر نظارت

درونی است و استقلال تصمیم‌گیری در آن زیاد است. در نوع پاسخگویی سازمانی، ارزش مورد تأکید کارایی و بهره‌وری است و انتظارات رفتاری، اطاعت از دستورهای سازمانی است. در پاسخگویی قانونی، ارزش مورد تأکید اجرای قانون، و انتظارات رفتاری اجابت از دستورات و قوانین و مقررات خارج از سازمان است. در مورد پاسخگویی حرفه‌ای، ارزش مورد تأکید دانش تخصصی و حرفه‌ای، و انتظارات رفتاری احترام به قضاوت و دانش تخصصی افراد است. در نوع پاسخگویی سیاسی ارزش مورد تأکید، جوابگویی است و انتظارات رفتاری، جوابگویی به صاحبان سازمان، مردم و مجلس، مهم‌ترین عوامل مؤثر بر پاسخ‌گویی عبارتند از: مسئولیت، وجدان کاری، تخصص و شایستگی، قانون‌مداری، شفافیت و گزارش‌دهی، و نظارت.

کاوه تیمور نژاد

استاد دانشکده حسابداری و مدیریت دانشگاه علامه طباطبایی

یکی از عمده وظایف دستگاه‌های نظارتی درون سازمانی این است که بر روی سیاست‌ها نظر داشته باشد و ببیند که کارها درست انجام می‌شود یا نه و بازرسان باید در سمت و سویی قرار گیرند که مجموعه را به نقطه‌ای که مد نظر قانون‌گذار است نزدیک کنند. بازرسان سازمان شهرداری باید همکاری تنگاتنگ با دفاتر سازمان بازرسی کل کشور داشته باشند.

اگر این همکاری وجود داشته باشد قطعاً موجبات ارتقای کاری، هم در مجموعه سازمان بازرسی کل کشور و هم در مجموعه رابطان بازرسی سازمان شهرداری‌ها فراهم می‌شود. ماده ۲ قانون تشکیل سازمان بازرسی صراحتاً مجموعه‌های بازرسی مثل سازمان حسابرسی و حراست‌ها و سازمان‌های

نظارتی دیگر را مکلف به همکاری با سازمان بازرسی کل کشور کرده است؛ زیرا قانون‌گذار می‌خواهد مجموعه نظارتی را به سمت و سویی حرکت دهد و از به هدر رفتن امکانات جلوگیری کند.

وجود رابطان، سالم‌سازی مجموعه دستگاه اجرایی و پیشگیری از جرم و تخلف را سبب می‌شود و وجود سازمانی نظارتی نفی وجود سازمان نظارتی دیگر نیست.

سیروس نظری- مدیر گروه بازرسی وزارت کشور و شهرداری‌ها - مستقر در سازمان بازرسی کل کشور

در پایان همایش یکروزه رابطان بازرسی استان‌ها جلسه پرسش و پاسخی برگزار شد. مهم‌ترین مطالب مطرح شده در این جلسه به شرح زیر است:

س: آیا دفاتر بازرسی سازمان شهرداری‌ها و جاهت قانونی دارند یا خیر؟ نظری: هر یک از وزرا می‌توانند در حوزه وزارت خود بازرسی داشته باشند. سازمان شهرداری‌ها زیرمجموعه وزارت کشور است که اساسنامه‌اش به تصویب وزیر کشور می‌رسد و مجمع آن جنبه قانونی پیدا می‌کند. تشکیلات سازمان شهرداری‌ها به تصویب مجمع می‌رسد. در این تشکیلات جایگاهی به نام بازرسی دیده شده است. پس این دفاتر از نظر جایگاه قانونی هیچ‌گونه مشکلی ندارند.

س: شیوه کار در دفاتر بازرسی استان‌ها در آینده چگونه خواهد بود؟

جعفری: این همایش بیشتر جنبه آشنایی با مباحث و ارائه توضیحات را داشت و در آینده این امر گسترده‌تر و کاربردی‌تر خواهد شد و ضمن تعیین کردن گروه‌ها، قوانین نیز مشخص می‌گردند. اما فعلاً و تا زمان ارائه این قوانین و دستورالعمل‌ها و امکانات، مدیر کل شهر و روستایی و معاونت عمرانی استانداری‌ها در این قضیه دخیل‌اند و باید جوابگوی برخی از مسائل باشند.

س: الان مشکلی که ما داریم این است که شهرداران شوراها در هیئت‌های تخلفات اداری نمی‌توانند مورد مؤاخذه قرار بگیرند و پرونده شان نمی‌تواند بررسی شود. دادگستری هم می‌گوید که حتماً باید شاکی

خصوصی وجود داشته باشد. درباره این مسئله توضیح دهید؟

خبیره: شهردار اگر تخلفش به نحوی باشد که نقض قانون باشد و آن نقض قانون مجازاتی داشته باشد، این جرم جنبه عمومی دارد. کسی که از موقعیت شغلی یا منابع مالی شهرداری سوء استفاده بکند مرتکب جرم شده است و شاکی خصوصی لازم ندارد و دادگاه‌ها موظف‌اند به آن رسیدگی کنند. اما بعضی دستورات اداری هست که قانون برایش مجازاتی تعیین نکرده است که تخلفات اداری محسوب می‌شود و پیگیری‌اش نیز دو راهکار دارد: ۱- پیگیری در هیئت رسیدگی به تخلفات اداری وزارت کشور، زیرا کلیه شهرداران تخلفات شان قابل رسیدگی در این هیئت است. ۲- ارائه نسخه‌ای از تخلفات شهردار برای شورای شهر، زیرا آنها مقام تصمیم‌گیرنده هستند و می‌توانند نسبت به گزارش عکس‌العمل نشان دهند.

دفتر مدیریت توسعه شهری سازمان شهرداری‌ها برگزار کرد: همایش معاونان شهرسازی شهرداری‌های مراکز استان‌ها

شهری و طرح‌های توسعه شهری، کارگروه قوانین و مقررات، کارگروه مکانیزاسیون G.I.S. و کارگروه تشکیلات بر پا گردید.

در این همایش رحمان انصاری، شهردار رشت، با اشاره به چالش‌های مهم نظام شهرنشینی و شهرسازی در ایران به نقش حوزه معاونت شهرسازی در شهرها پرداخت. او در این زمینه چنین گفت: «معاونت‌های شهرسازی از یک طرف به لحاظ تخصصی مجری مصوبات شهرسازی‌اند و از طرف دیگر به عنوان عضو نظام مهندسی مسئولیت رفع ناهماهنگی‌ها و چالش‌هایی که به توسعه شهرها لطمه می‌زند، بر عهده دارند. بنابراین تقویت این معاونت در شهرداری‌ها به معنی جلوگیری از ساخت و سازهای شهری یا دست کم قانونمند کردن آنهاست».

معاونان شهرسازی با عضویت در ماده ۱۴۷ می‌توانند از آمار رو به رشد ساخت و سازهای بدون مجوز در شهرها که بیشتر از ساخت و سازهای با صدور پروانه در شهرداری‌هاست جلوگیری کند.

انصاری افزود: «روند کنونی شهرسازی نشان دهنده عدم توجه به قوانین شفاف و اختیارات شهرداری‌ها در قانون شهرداری‌هاست. اکنون با کاهش تصدی گری دولت و واگذاری اختیارات به شهرداری‌ها باز هم منابع مالی این قانون پاسخگو نیست، به گونه‌ای که استراتژی تهیه و تصویب طرح‌های جامع و تفصیلی در شهرداری‌ها با چالش رو به روست و این چالش چنان عمیق است که بعد از دو دهه تنها ۱۵ درصد از کل طرح‌های جامع در ایران اجرا شده است».

شهرسازی و نظام مدیریت شهری در شهرهای ایران با چالش‌های زیادی دست به گریبان است، فریبرز دولت‌آبادی، مدیر کل دفتر مدیریت توسعه شهری سازمان شهرداری‌های کشور در این همایش ضمن تحلیل دلایل کیفیت نامطلوب فضای شهری در شهرهای ایران، به چندگانگی و ناهماهنگی مدیریت شهری، فقدان برنامه‌ریزی معطوف به ارتقای کیفیت فضاهای شهری، ناکارآمدی طرح‌های جامع و تفصیلی و عدم توجه به پارامترهای اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی در طرح‌های شهری و تأکید بر بُعد کالبدی در این طرح‌ها اشاره کرد.

در حقیقت لازمه کارآمدی طرح‌های شهری توجه به مطالعات اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و محیطی پایه است. این در حالی است که نظام برنامه‌ریزی شهری در ایران به این

ارتقای کیفیت فضای شهری مستلزم برنامه‌ریزی، طراحی و اجرای طرح‌ها و برنامه‌هایی است که مدیریت شهری بایستی به کمک متخصصان حوزه‌های شهری تدوین و اجرا کند. در این میان شکل گرفتن معاونت شهرسازی در شهرداری به شرط داشتن تخصص در زمینه علوم شهری می‌تواند چاره جوی بسیاری از ناپایداری کالبدی-فضایی شهرها باشد. هر چند تنها با این تلاش نمی‌توان به شهر پایدار دست یافت ولی تغییر نگرش مدیریت شهری به اصول شهرسازی در شهرها ضروری به نظر می‌رسد.

با توجه به اهمیت جایگاه معاونان شهرسازی در ارتقای کیفی کالبد و اجتماع شهری، نشست معاونان شهرسازی مراکز استان‌ها در ششم اسفند ماه ۱۳۸۲ با هدف مشخص کردن جایگاه قانونی معاونت شهرسازی در شهرداری‌ها و تفکیک حوزه‌های معاونت شهرسازی از حوزه معاونت عمرانی و تبیین و تدوین شرح وظایف و چارت تشکیلات و سازمان این معاونت، تشکیل شد. این همایش که با تلاش معاونت پشتیبانی فنی و مهندسی دفتر مدیریت توسعه شهری سازمان شهرداری‌ها شکل گرفته بود، با شرکت کارشناسان و معاونان شهرسازی مراکز استان‌ها برای تبیین و تشریح راهبردها برای رسیدن به اهداف مذکور، در قالب کارگروه‌های طراحی

مکانیزاسیون اطلاعات شهری در شهرداری‌ها باعث صرفه جویی در زمان و مکان می‌شود. او گفت: «پیاده‌سازی این سیستم در شهرداری و معاونت شهرسازی بسیار نفس گیر و پرمشغله است ولی با اجرای این سیستم تحول عمیقی در شهرداری به وجود می‌آید. اول آنکه اجرای این طرح زمان بر و طولانی مدت و نیاز به کارشناسان در زمینه‌های شهرسازی و G.I.S. «سیستم اطلاعات جغرافیایی» دارد. برای پیاده‌سازی این سیستم چهار مرحله (فاز) پیش‌بینی شده است. اصلی‌ترین کار در فاز اول یکپارچه‌سازی و ورود اطلاعات به کامپیوتر است. فاز سوم این سیستم چهار پروژه را در برمی‌گیرد:

الف) سامان‌دهی سوابق مالی-اداری؛

ب) سامان‌دهی بایگانی‌ها؛

ج) سامان‌دهی پرونده‌های املاک؛ و

د) تهیه نقشه‌های رقومی.»

او افزود: «شهرداری مشهد با به کارگیری ۴۰۰ نیرو و آموزش آنها موفق به اجرای این طرح شده است.

به هر حال اجرای این سیستم برای شهرهای بزرگ ضرورتی انکارناپذیر است و شهرداری‌ها از پذیرفتن آن گریز ناپذیرند. دو ویژگی مهم این نرم‌افزار پویا بودن و حذف فاصله زمانی-مکانی است.»

● کارگروه طراحی شهری و طرح‌های توسعه شهری

برخی از موضوعات اصلی مطرح شده در این کارگروه عبارتند از:

- ۱) تهیه طرح سیمای شهری هماهنگ با طرح تفصیلی؛
- ۲) ارتباط و تعامل کاری شهرداری‌ها و سازمان‌های نظام مهندسی استان‌ها؛
- ۳) تعیین تکلیف اراضی دارای کاربری عمومی؛
- ۴) طراحی چند نمونه از بدنه شهری به وسیله مشاور طرح تفصیلی و قید کردن آن در شرح خدمات و تأمین هزینه آن به وسیله وزارت کشور؛
- ۵) تعیین محل‌هایی برای اسکان افراد کم درآمد در محدوده قانونی شهرها برای حل معضل حاشیه‌نشینی؛
- ۶) دقت بیشتر در کنترل کیفی ساخت و ساز؛
- ۷) مشخص شدن جایگاه طرح‌های توسعه شهری در طرح آمایش سرزمین؛
- ۸) بررسی اعمال کاربری‌های سیال در طرح‌های جامع و تفصیلی؛
- ۹) الزام شهرداری‌ها به ارائه پایان کار ساختمانی منوط به اجرای نما و نماهای جانبی؛ و
- ۱۰) جایگزینی طرح‌های ساختاری راهبردی به جای طرح‌های جامع و تفصیلی.

● کارگروه مکانیزاسیون و GIS

در این کارگروه محورهای زیر مورد بحث و بررسی قرار گرفتند:

- ۱) مکانیزاسیون معاونت شهرسازی؛
- ۲) جایگاه تشکیلاتی GIS در شهرداری‌ها؛

امری توجه یا کم توجه است. او افزود: «چالش اصلی نبود نگرش و نگاه کارشناسانه بالا دست در سیاستگذاری طرح‌های شهری است. علاوه بر این شهرداری‌ها نیز با داشتن این حوزه اختیارات نمی‌توانند به عنوان اصلی‌ترین نظام مدیریت شهری ضامن اجرای این طرح‌ها باشند. لذا اجرای ماده ۱۳۶ کلید برنامه‌ریزی و اجرای موفق طرح‌های شهری است. اکنون شهرداری‌ها فقط در بُعد کالبدی شهر-آن هم نه به صورت کامل- دخالت دارند و در این میان حوزه معاونت شهرسازی با تقلیل یافتن به واحد صدور مجوز ساخت و سازه‌های شهری در وظایف و اختیارات فاقد جایگاه لازم در نظام شهری و شهرسازی است. حتی در شهرهایی که این حوزه به عنوان معاونتی مستقل مشغول به فعالیت است، ارتقای کیفیت چندانی در شهرها به چشم نمی‌خورد. به همین دلیل در برگزاری این همایش و اقدامات بعدی دو هدف عمده را مد نظر داریم. نخست تعریف جایگاه تشکیلاتی مستقل برای این حوزه و سپس مشخص کردن جایگاه و نقش معاونان شهرسازی در ارتقای کیفیت فضاها شهری.»

او افزود: «در این همایش با تشکیل کارگروهی تخصصی به تشکیلات و وظایف این معاونت پرداخته خواهد شد. این کارگروه و سایر کارگروه‌ها با تشکیل دبیرخانه‌های دائمی اهداف مذکور را دنبال می‌کنند.»

در این همایش غلامرضا غلامی، معاون شهرسازی شهرداری مشهد، به ارائه تجربه شهرداری مشهد در اجرای طرح مکانیزاسیون شهرسازی پرداخت. غلامی با نقد طرح‌های شهری و شهرسازی، به بهبود و تغییر نگرش مدیریت شهری، مشخص شدن جایگاه شهرسازی و ضرورت آن در طرح‌های توسعه شهری و کنترل شهرها به عنوان راه حل‌هایی برای ارتقای کیفی شهرها و پایداری شهری اشاره کرد. در زمینه یکپارچه‌سازی سیستم شهرسازی در مشهد با ارائه فیلم از پرونده‌ها به ناسامانی‌های مدیریتی در حوزه شهرسازی در گذشته پرداخته شد و بیان گردید که طرح

۳) ساماندهی اطلاعات مکانی و توصیفی؛
 ۴) تعامل با سایر ادارات مرتبط با امور شهری؛ و
 ۵) نمایش تجربه‌های انجام شده در شهرداری‌های مشهد و قم.

به طور کلی در این کارگروه نتیجه گرفته شد که می‌بایست دستورالعملی در اختیار شهرداری‌ها قرار گیرد که آن سیستم شهرسازی شود. در این کارگروه در مورد تجربه سیستم شهرسازی و GIS شهرها به دو گروه فعال در این زمینه و گروه بدون تجربه در GIS تقسیم شدند و همچنین تصمیم گرفته شد که با فراخوان عمومی روی موضوع GIS و سیستم یکپارچه سازی شهرسازی به صورت تخصصی و عملی مورد بررسی قرار گیرد و آموزش داده شود.

● کارگروه تشکیلات و کارگروه قوانین و مقررات شهرسازی

اصلی‌ترین محور این همایش در کارگروه تشکیلات و کارگروه قوانین و مقررات شهرسازی به صورت مشترک مورد بحث قرار گرفت.

این دو کارگروه به دلیل تشابه مفهومی و اشتراک ماهیتی و کم بودن اعضای هر دو کارگروه به صورت مشترک برگزار شدند.

اصلی‌ترین محورها و موضوعات مورد بحث در این کارگروه مشترک عبارت بودند از:

- ۱) صدور مجوز برای جذب نیروهای متخصص و عملی نشدن چارت سازمانی مصوب؛
- ۲) فرایند تشکیل حوزه معاونت شهرسازی‌ها در شهرهایی که فاقد این حوزه‌اند؛
- ۳) ایجاد جایگاه مناسب تشکیلاتی حقوقی و اجرایی تقویت و تجهیز پلیس ساختمان؛
- ۴) طراحی تشکیلات شهرسازی به گونه‌ای که تمامی شهرداری‌ها متناسب با درجه خود از این کادر تخصص بهره‌مند گردند؛
- ۵) ایجاد تشکیلات و سازو کار مدیریت برای حفظ بافت‌های فرهنگی، تاریخی شهرهای مشمول؛
- ۶) خصوصی سازی در حوزه خدمات شهری؛
- ۷) قرارگیری کمیسیون ماده صد تحت معاونت شهرسازی؛

- ۸) تعریف محدوده مسئولیت واحد شهرسازی؛
- ۹) چالش‌های فراروی شهرداری از زاویه قوانین و مقررات شهرسازی؛ و

۱۰) تجربه‌های معاونت‌های شرکت کننده در این کارگروه مشترک در حیطه موضوع مقررات و قوانین شهرسازی و نحوه برخورد و نگرش این مدیران شهری به موضوع.

در این کارگروه به پیشنهاد اعضای شرکت کننده تصمیم گرفته شد که چارت سازمانی معاونت شهرسازی شهرداری کلانشهرها به وسیله شهرداری مشهد و به کمک دفتر مدیریت توسعه شهری سازمان شهرداری‌ها با پیروی از چارت

شهرداری مشهد و اعمال تغییرات لازم تدوین شود و در همایش ۲۰ فروردین سال آینده ارائه گردد. در شهرهای کوچک و میانی معاون شهرسازی سمنان به کمک معاون شهرسازی کرمان چارت سازمانی معاونت شهرسازی را تا ۲۰ فروردین ۱۳۸۳ تنظیم خواهند کرد. در نهایت در نشست همگانی در خرداد ماه ۱۳۸۳ با شرکت تمام کارگروه‌ها در شیراز این چارت مطرح می‌گردد و قانونمندی مشترک آن بررسی می‌شود.

در این کارگروه نتیجه گرفته شد که معاونت شهرسازی بایستی از معاونت عمرانی شهرداری‌ها جدا گردد و در زمینه چالش‌های فراروی شهرداری‌ها در طرح‌های جامع و تفصیلی دخالت شهرداری‌ها در عرصه تعیین طرح جدی و ضروری تشخیص داده شد. ولی پیشنهاد مشترک با وزارت مسکن و شهرسازی به زمان طولانی‌تر نیاز دارد.

در پایان این همایش سیمین حناچی در ارائه مبحثی به عنوان «نقدی بر فرایند تهیه طرح‌های توسعه شهری» به تحلیل طرح‌های راهبردی، ساختاری و جایگزین کردن این طرح‌ها به جای طرح جامع پرداخت. حناچی در این زمینه اعتقاد دارد که «طرح‌های راهبردی - ساختاری ضعف‌های موجود را در طرح‌های جامع و تفصیلی می‌پوشاند و این طرح با نگرش سیستمی به شهر به عنوان موجودی زنده توجه دارد و طرح‌های این موجود زنده بایستی انعطاف‌پذیر و قابل تغییر بر حسب نیاز زمان و مکان باشند».

همایش یافته‌های زلزله بم

همزمان با چهلمین روز وقوع زمین لرزه بم، همایشی علمی با عنوان «یافته‌های زلزله بم» با حضور متخصصان و کارشناسان شهرسازی در محل پژوهشگاه نیرو تشکیل شد. این همایش از سوی پژوهشگاه بین‌المللی زلزله، جامعه مهندسين مشاور، پژوهشکده سوانح، انجمن مهندسين زلزله، ستاد حوادث غیرمترقبه وزارت کشور، سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور و مرکز تحقیقات مسکن و ساختمان برگزار گردید. در ادامه خلاصه‌ای از عمده‌ترین نکات و مسائل مطرح شده در همایش مذکور ذکر می‌گردد.

پورسید، دبیر اجرایی همایش و مدیر کل دفتر تدوین ضوابط و معیارهای فنی سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور، در خصوص اهداف برگزاری این همایش گفت: «گرامی داشت چهلمین روز کشته شدگان زلزله بم و تبدیل این فاجعه به یک فرصت، هدف اولیه این همایش بود.

در وهله دوم هدف، نزدیک کردن اندیشه‌ها و یافته‌های متخصصانی بود که هر یک به نحوی در خصوص فاجعه بم تحقیقات علمی داشته‌اند.

امید است که این همایش بتواند بستری برای تبادل این اطلاعات و گردآوری آنها باشد».

در این همایش محمد حسین مقیمی، معاون هماهنگی امور عمرانی وزارت کشور، با بیان اینکه پس از وقوع زلزله بم، کارگروه‌های طرح جامع امداد و نجات کشور از همان روزهای اول فعالیت خود را آغاز کردند و توانستند ظرف ۲ روز ۱۴ هزار مجروح را از زیر آوار بیرون آورند، افزود: «طرح جامع امداد و نجات کشور که با همکاری جمعیت هلال احمر، وزارت کشور و نیروی مقاومت بسیج تهیه شده است، مشتمل بر آموزش مدیریت بحران، زمینه‌سازی فرهنگ ایمنی در کشور، ایجاد آمادگی در مردم و تعیین نحوه مشارکت دستگاه‌های اجرایی، صدا و سیما و رسانه‌های جمعی است».

معاون هماهنگی امور عمرانی وزارت کشور عملیات امداد رسانی در زلزله بم را منطبق با طرح جامع امداد و نجات کشور دانست و خاطر نشان کرد: «در بررسی همه جانبه از عملیات امداد و نجات در زلزله بم، نکات قوت و ضعفی آشکار گردید. این تجارب می‌تواند در موارد وقوع احتمالی زلزله کارساز باشد».

در ادامه واعظ مهدوی معاون امور اجتماعی سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور به قانون تشکیل کمیته ملی کاهش اثرات بلایای طبیعی اشاره کرد و گفت: «پس از وقوع زلزله رودبار و زنجان، قانون تشکیل کمیته مذکور در بیست و سوم مرداد ۱۳۷۰ از تصویب مجلس شورای اسلامی گذشت و با تدوین برنامه سوم توسعه، ماده ۴۴ آن به طرح جامع و امداد نجات کشور اختصاص یافت».

وی افزود: «هر چند که در متن ماده ۴۴ برنامه سوم توسعه پیش‌بینی شده بود که طرح جامع امداد و نجات کشور می‌بایست ظرف ۶ ماه تدوین نهایی گردد و لیکن تصویب آن در هیئت وزیران تا فروردین سال ۱۳۸۲ به تعویق افتاد».

معاونت امور اجتماعی سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور با تأکید بر اینکه سازوکارهای اولیه لازم برای تحقق نظام جامع امداد و

نجات کشور در آیین‌نامه اجرایی ماده ۴۴ قانون برنامه سوم توسعه پیش‌بینی شده بود، ادامه داد: «به دلیل فاصله زمانی کوتاه از تصویب آیین‌نامه طرح جامع امداد و نجات کشور تا وقوع زلزله بم، امکان مانور دادن بر اساس مفاد آیین‌نامه در شرایط اولیه بروز حادثه حاصل نشد. به همین خاطر اعمال مانورهای وسیع و گسترده نیز تحقق نیافت. ناگفته نماند که مشکلات مربوط به اعمال هماهنگی بین دستگاه‌های ذی ربط از جمله اصلی‌ترین مشکلات موجود بوده است».

در همایش علمی یافته‌های زلزله بم شاهرخ مالک، عضو هیئت علمی دانشکده فنی دانشگاه تهران نیز با ارائه مقاله‌ای تحت عنوان «اسکان موقت» موارد متعددی را برشمرد که از این دست‌اند: «ملزومات حداقلی که در اسکان موقت در نظر است، شامل آسایش، حفاظت در مقابل باران و آب‌های سطحی، باد، عدم دید از بیرون، احساس امنیت خصوصی و فضای انباری کافی، ارتفاع کافی برای ایستادن، پوشاننده‌های ضد رطوبت و آب، زیرا اندازه‌های ضد رطوبت، استفاده از بخاری‌های دودکش دار و تهویه (در هوای سرد) و نظایر اینها».

وی استفاده از سیستم‌های پیش ساخته با نصب آسان، سبک، با قابلیت حمل و نقل و ایمن همچون چادر را در اسکان موقت ضروری دانست و بهره‌گیری از توان و قابلیت‌های مالی منطقه، افراد و نیروهای انسانی را نیز مؤثر برشمرد.

از دیگر مقالاتی که در این همایش قرائت شد، می‌توان به ساعت شمار ۷۲ ساعت اول زلزله بم، جست و جوی مفهوم تداوم در ساختار شهرستان بم، بررسی مشخصه‌های زمین لرزه ۵ دی بم، مخاطرات ژئوتکنیک و بررسی اثرات ساختگاه در زمین لرزه بم، بررسی مشکلات طراحی و اجرایی ساختمان در زلزله بم، بررسی عملکرد ساختمان‌ها در زلزله بم با توجه به نظام کنترل و نظارت اشاره کرد.

علاوه بر اینها، عملکرد ساختمان‌های خشتی و آجری در زلزله بم، بررسی عملکرد سازه‌های فولادی در زلزله بم، ارزیابی عملکرد ساختمان‌های عمومی و شریان‌های حیاتی در زلزله بم و آسیب‌پذیری تأسیسات شبکه برق در زلزله شهرستان بم از دیگر مقالات ارائه شده در همایش علمی یافته‌های زلزله بم بود.

دفتر امور اقتصادی و سرمایه‌گذاری سازمان شهرداری‌های کشور برگزار خواهد کرد: همایش شهرداری‌ها و اقتصاد شهری

باشد خدمتی هر چند کوچک به جامعه علمی و دست‌اندرکاران امور شهری بنماید.»

وهایی در مورد ضرورت تداوم همایش‌هایی از این دست اظهار داشت: «با توجه به جدیت موضوع اقتصاد شهری و استفاده از آن به عنوان یکی از مهم‌ترین پشتوانه‌های علمی و فکری در تصمیمات مدیران شهری و به دلیل کثرت و تنوع موضوعات و مسائل طرح شدنی در علم اقتصاد شهری، برگزاری تنها یک همایش به هیچ وجه قادر به برآوردن اهداف این دفتر نیست. لذا تصمیم گرفته شد طرح دانش اقتصاد شهری در بین شهرداران و سیاستگذاران شهری در حداقل سه گام انجام شود.»

وی در توضیح این سه گام اظهار داشت: «در گام اول، که با همکاری پژوهشکده اقتصاد دانشگاه تربیت مدرس برگزار خواهد شد، به معرفی دانش اقتصاد شهری و ارتباط آن با حیات اقتصادی شهر و چگونگی ارتباط شهرداری‌ها به عنوان اصلی‌ترین عنصر و تصمیم‌گیرنده مدیریت شهری یا اقتصاد شهر و تحلیل چگونگی این رابطه و سازوکارهای تأثیرگذاری و تأثیرپذیری از آن پرداخته می‌شود. این مرحله بر اساس تصمیمات گرفته شده در خرداد ماه سال ۱۳۸۳ برگزار خواهد شد. در مرحله دوم علاوه بر طرح وسیع‌تر و عمیق‌تر موضوعات مطرح شده در گام اول، به شناسایی مشکلات شهرداری‌ها و تشخیص و بررسی عوامل اختلال را در برقراری رابطه شهرداری‌ها با اقتصاد شهری و نحوه فعالیت شهرداری‌ها به عنوان حکومت محلی و بررسی تشابه نقش دولت و شهرداری‌ها در سیاستگذاری پرداخته می‌شود.»

وهایی با تأکید بر اینکه گام سوم در سال ۱۳۸۴ و همزمان با شروع برنامه چهارم توسعه کشور برداشته خواهد شد، گفت: «در گام سوم راهکارهای بهینه‌سازی نقش شهرداری‌ها و اقتصاد شهری با شناخت بازارهای شهری، تدوین جایگاه شهرداری‌ها در سیاستگذاری اقتصادی و ابزارهای سیاستگذاری اقتصاد شهری مورد بررسی قرار می‌گیرد و انتظار می‌رود با برداشتن این سه گام همایش تصویری کلی و روشن از دانش اقتصاد شهری و ارتباط شهرداری‌ها با اقتصاد شهری و تعیین ابزارهای سیاستگذاری در اقتصاد شهر به دست آید.»

مدیر کل دفتر امور اقتصادی و سرمایه‌گذاری سازمان شهرداری‌های کشور در مورد اهداف همایش شهرداری‌ها و

در زمان حاضر جایگاه و نقش شهرداری‌ها و اقتصاد شهری به عنوان یکی از مهم‌ترین موضوعات مدیریت شهری مطرح است. سازمان شهرداری‌ها به منظور بررسی ابعاد این موضوع، همایشی را با همکاری دانشگاه تربیت مدرس، تحت عنوان شهرداری‌ها و اقتصاد شهری تدارک دیده است. این همایش در خرداد ماه سال ۸۳ برگزار خواهد شد.

بهرام وهایی، مدیر کل دفتر امور اقتصادی و سرمایه‌گذاری سازمان شهرداری‌ها در خصوص ضرورت تشکیل همایش با محوریت اقتصاد شهری گفت: «از آنجا که معضلات شهری ناشی از رشد شهرنشینی و رشد توقعات و انتظارات شهروندان به صورت یکی از معضلات مهم و گریبانگیر کشور در دهه اخیر در آمده و وجود معضلات مذکور چالش‌هایی جدی را فراروی برنامه ریزان و تصمیم‌گیرندگان در سطح کلان و در سطح مدیریت شهری قرار داده است، دفتر امور اقتصادی و سرمایه‌گذاری سازمان شهرداری‌ها با توجه به وظایف سازمانی و تعهد کارشناسی، از زمان تشکیل آن سعی داشته است مشکلات و چالش‌های موجود را از منظر اقتصادی مورد بررسی و تحلیل قرار دهد و راهکارهای مناسب را ارائه کند.»

وی ادامه داد: «به همین منظور توجه این دفتر بر یکی از مهم‌ترین مباحث علمی مرتبط با مسائل شهری یعنی دانش اقتصاد شهری متمرکز گردیده است. در شرایطی که بر اساس قوانین و دیدگاه‌های موجود مسئولان کشور، شهرداری‌ها بایستی به سازمان‌های خودکفا و مؤثر در اداره امور شهر تبدیل شوند، طبیعتاً این دگرگونی و تحول باید بر مبنای اصول علمی و استفاده از دستاوردهای علوم مختلف و به ویژه دانش اقتصاد شهری استوار باشد.

با توجه به اینکه دانش اقتصاد شهری در عرصه اجرایی و در سیاستگذاری‌ها و تصمیم‌گیری‌های مجموعه مدیریت شهری حضور جدی ندارد، دفتر امور اقتصادی و سرمایه‌گذاری یکی از وظایف خود را در طول سال جاری و سالیان آینده بر محور شناساندن این دانش و استفاده از آن در تصمیم‌گیری‌ها و سیاستگذاری‌های اقتصادی قرار داده است. به همین منظور این دفتر اولین قدم جدی را با برگزاری همایش شهرداری‌ها و اقتصاد شهری آغاز کرده و امید است که در آستانه شروع برنامه چهارم توسعه کشور، که مبنی بر توسعه دانایی است، توانسته

خواهد شد و سایر مقالات تأیید شده و برگزیده در مجموعه مقالات همایش به چاپ خواهد رسید.

مقالات ممتاز علاوه بر چاپ در کتاب مجموعه مقالات، به صورت پوستر نیز ارائه و معرفی خواهند شد. تلاش بر این است که کلیه مقالات سفارشی به صورت سخنرانی در همایش ارائه شود».

مدیر کل دفتر امور اقتصادی و سرمایه‌گذاری سازمان شهرداری‌های کشور اشاره کرد که شهرداری‌ها از طریق شرکت در همایش (حدود ۷۰ نفر از شهرداران به همایش دعوت خواهند شد) و انتشار مجموعه مقالات از دستاوردهای این همایش استفاده خواهند کرد. وی افزود:

«علاوه بر آن تلاش شده است که مجموعه سخنرانی‌های همایش به نحوی سازماندهی شود که پس از پایان همایش دیدگاه نسبتاً روشنی از مفهوم اقتصاد شهری در اذهان شهرداران ایجاد شود.

همچنین یکی از برنامه‌های همایش، برگزاری جلسات پرسش و پاسخ در حین و یا پایان همایش است، تا از این طریق شناخت جامع‌تری از موضوع مورد بحث حاصل شود. سازمان شهرداری‌های کشور نیز بر اساس راهکارهای ارائه شده در همایش و با الهام از مفاهیم و موضوعات مطرح شده تلاش خواهد کرد تا در چارچوب اهداف سازمانی (پشتیبانی، هدایت و نظارت شهرداری‌ها) طرح‌های مؤثری را پیشنهاد و به اجرا نزدیک کند».

وی در پایان با اشاره به این مطلب که با طرح موضوعات و مشکلات واقعی و با در نظر گرفتن اصول اقتصادی، می‌توان زمینه‌های مناسبی را برای پیوند اقتصاد محلی و ملی و شکوفایی اقتصادی شهرها فراهم ساخت. این دفتر یقین دارد که ماهنامه «شهرداریها» با پوشش دهی و اطلاع‌رسانی مناسب معضلات و راهکارهای ارائه شده به وسیله صاحب‌نظران و اندیشمندان مسائل شهری، گام مهمی در فرایند و حل مسائل شهری خواهد برداشت».

اقتصاد شهری خاطر نشان ساخت: «مهم‌ترین اهداف این همایش شناخت نقش شهرداری‌ها در اقتصاد شهری، تعیین سازوکارها و کانال‌های ارتباط شهرداری‌ها با اقتصاد شهر، شناخت ظرفیت‌های اقتصادی شهر در تأمین منابع مالی پایدار برای انجام طرح در توسعه شهری با رعایت اصول اقتصادی در تهیه و تدوین طرح در توسعه شهری، طراحی ابزارهای مورد نیاز اقتصادی برای شهرداری‌ها به منظور سیاست‌گذاری اقتصادی، آشنا ساختن مدیران و دست‌اندرکاران امور شهری با یکی از ابزارهای علمی مهم و پیشرفته و مؤثر در تنظیم امور اقتصادی شهر، تلاش برای ایجاد مبنای علمی برای تصمیمات مسئولان شهری به خصوص شهرداری‌ها، و نظایر اینهاست».

وی با بیان اینکه کمیته علمی همایش شهرداری‌ها و اقتصاد شهری متشکل از صاحب‌نظران دانشگاهی و متخصصان نسبت به مقالات ارسالی داوری خواهند کرد، افزود: «اولین همایش در سه بخش کلی «شهرداری‌ها و اقتصاد ملی و بین‌المللی» و «تعامل شهرداری‌ها و اقتصاد شهری» و موضوعات خاص و در ۲۲ محور اصلی برگزار خواهد شد. از بین این محورها ۸ محور که دارای نقش تعیین‌کننده مهم‌تری هستند، به عنوان محورهای اصلی به متخصصان شناخته شده و صاحب نظر برای نگارش مقاله واگذار شده است. ضمناً پیرامون ۸ محور اصلی فراخوان عمومی از طریق روزنامه‌ها و ارسال بروشور و پوستر برای مراکز دانشگاهی و علمی و دستگاه‌های اجرایی ذی‌ربط به عمل آمده است».

وهابی در ادامه افزود: «مقالات ارسال شده به دبیرخانه همایش نیز پس از انقضای تاریخ تعیین شده در کمیته علمی طبقه‌بندی می‌گردد و برای داوران صاحب نظر ارجاع داده می‌شود. علاوه بر آن، مقالات دریافتی تأیید شده به وسیله داوران و کمیته علمی نیز به صورت منتخب در همایش ارائه

سرویس خبر و گزارش ما
آماده دریافت و انعکاس
آخرین اخبار شهرداریهاست
سرویس خبر و گزارش ما
آخرین اخبار شهرداریهاست

معافیت برای نماکاری مناسب و کاشت نهال

از عوارض معاف شدند

کسبه فعال در توسعه فضای سبز قره آغاج

شهرداری قره آغاج به منظور تشویق سایر شهروندان، با همکاری شورای اسلامی شهر، طرح معافیت از عوارض شهری را برای مغازه‌داران فعال و مشارکت جو در طرح زیباسازی نمای شهری به تصویب رسانده است.

بر همین اساس، روابط عمومی شهرداری اسامی مغازه‌داران فعال را بر روی پلاکاردها درج و آن را در سطح شهر نصب می‌کند.

شهرداری قره آغاج، از شهرهای استان آذربایجان شرقی، به منظور زیباسازی و گسترش فرهنگ توسعه فضای سبز شهری اقدام به اهدای گل و درختچه به مغازه‌داران این شهر کرده است.

بدین منظور، واحد فضای سبز شهرداری قره آغاج با اهدای گل و درختچه به مغازه‌داران، آنها را از نزدیک با نحوه نگهداری و مراقبت از گل‌ها و درختچه‌ها آشنا می‌سازند. از این طریق مغازه‌داران به قرار دادن گل‌ها و

علاوه بر اینها، شهروندان قره آغاجی با دعوت و ترغیب شهرداری در امر آذین‌بندی شهر در مناسبت‌های ویژه همکاری خودجوش دارند.

درختچه‌ها در مقابل مغازه تشویق می‌شوند و بدین ترتیب علاوه بر توسعه فضای سبز، نمای شهری نیز زیباتر می‌گردد.

گردش کار در شهرداری منطقه ۱ تبریز رایانه‌ای شد

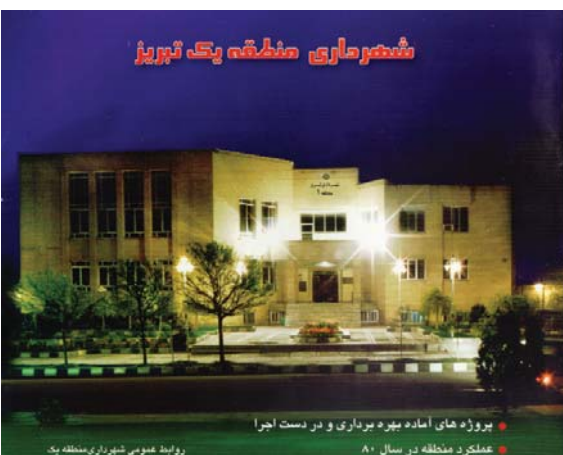
شهرداری منطقه یک تبریز برای اولین بار، طرح یکپارچه‌سازی و مکانیزاسیون شهرسازی، نوسازی، کسب، پیشه، درآمد، اجرای احکام و ماده صد را با هماهنگی و نظارت کامل سازمان آمار و فناوری اطلاعات شهرداری تبریز به اجرا در آورد.

این طرح با هدف ساده‌سازی مراحل انجام امور اداری و خدماتی این منطقه از راه تغییر روند گردش دستی نامه‌ها و پرونده‌های ارجاعی به منطقه که در نهایت به بی‌نیاز کردن ارباب رجوع از مراجعات مکرر خواهد انجامید، کاهش میزان ترافیک از طریق کاستن

از تعداد سفرهای درون شهری و ایجاد بانک اطلاعاتی نیمه متمرکز که در هر زمان و مکان در دسترس باشد، طراحی و اجرا شده است.

طرح یکپارچه‌سازی و مکانیزاسیون شهرسازی که پس از نصب، تجهیز، استقرار و آموزش سیستم مکانیزه، مرحله آزمایشی را می‌گذراند، قرار است در آینده این امکان را برای شهروندان به وجود آورد که از آخرین مرحله پرونده‌های مرجوعی خود، از طریق تلفن و اینترنت آگاه شوند. طرح‌های آتی شهرداری منطقه یک تبریز برای ارائه تسهیلات خدماتی بیشتر به شهروندان عبارتند از: ایجاد امکان بررسی نامه‌های ارجاعی به مدیران ارشد از طریق تلفن و اینترنت، وارد کردن کلیه مدارک و اسناد موجود در پایگانی متمرکز به پایگانی رایانه‌ای و ایجاد امکان پرداخت عوارض مشاغل، نوسازی و دیگر انواع عوارض از طریق کارت‌های

شهرسازی منطقه یک تبریز

پروژه‌های آماده بهره‌برداری و در دست اجرا
روابط عمومی شهرداری منطقه یک

اعتباری، و یکپارچه‌سازی کلیه نرم افزارهای موجود در منطقه.

شهرداری آق کند اولین بولوار شهر را با نام بولوار وحدت احداث کرده و چندین خیابان را نیز همچون رضیلو، شهرداری و قاینار جوی کشی و زیرسازی کرده است اما هنوز خیابان‌های مذکور آسفالت نشده‌اند.

همچنین ۵ کوچه این شهر به طول ۲۲۰ متر آسفالت شده و ۵ کوچه دیگر نیز به طول ۸ متر جوی کشی شده‌اند.

افزون بر اینها، مسؤلان فضای سبز شهرداری به توسعه فضای سبز میدان‌های سطح شهر پرداخته‌اند. درخت‌های حاشیه خیابان‌ها و پیاده‌روهای شهر آق کند نیز حکایت از اقدام اخیر شهرداری دارد.

گام‌های آق کند به سوی آبادانی

شهر آق کند یکی از قدیمی‌ترین توابع استان آذربایجان شرقی است که با گذشت ۲ سال از تأسیس شهرداری در آن، دارای چندین پروژه اجرا شده است.

آق کند با جمعیت ۳۵۰۰ نفری آن، از محروم‌ترین شهرهای استان آذربایجان شرقی است و شهری است متعلق به دوران سلجوقی، که اکثر اهالی آن به کشاورزی می‌پردازند.

مجموعه ورزشی با استانداردهای بین‌المللی

در قمصر احداث می‌شود

عملیات اجرایی احداث مجموعه بزرگ ورزشی، تفریحی حافظیه با شرایط استاندارد بین‌المللی در زمینی به مساحت ۳ هکتار در جنب بوستان حافظیه واقع در ابتدای ورودی شهر قمصر در حال اجراست.

این مجموعه ورزشی که تکمیل‌کننده بوستان حافظیه است، دارای یک زمین فوتبال چمن و یک زمین تنیس استاندارد، به همراه زمین‌های بسکتبال، والیبال و هندبال است.

همچنین به منظور ایجاد فضای سبز این مجموعه یک هکتار از زمین‌های مذکور به صورت پارک جنگلی در خواهد آمد و در ورودی این مجموعه ساختمان‌های اداری به مساحت ۳۰۰ مترمربع شامل اتاق نگهبانی و دو سالن رختکن به همراه اتاق‌های اداری احداث می‌شود. افزون بر اینها، در ساخت این مجموعه بیشتر از

بوستان حافظیه در قمصر

مصالح طبیعی منطقه (سنگ مالون، سنگ لاشه) استفاده می‌گردد تا علاوه بر مقاومت سازه‌های بالا، زیبایی دوچندانی به مجموعه ببخشد. مدیریت عمران شهرداری قمصر اعلام کرده است که برای ساخت این مجموعه ورزشی یک میلیارد و

دویست میلیون ریال هزینه می‌شود. ناگفته نماند که این مجموعه می‌تواند در آینده، به خاطر دارا بودن شرایط استاندارد بین‌المللی، علاوه بر تأمین نیازهای جوانان قمصر، پذیرای بسیاری از تیم‌های ورزشی کشور نیز باشد.

با مشارکت در طرح

تعریض خیابان امام‌رضای آمل

مغازه‌داران پروانه رایگان دریافت می‌کنند

شهرداری آمل با تخریب مغازه‌های خیابان در دست تعریض امام رضا به مغازه‌داران پروانه ساختمانی رایگان صادر می‌کند.

از سی سال گذشته تعریض خیابان‌های امام رضا در طرح جامع شهری آمل قرار داده شده بود؛ اما به دلیل کمبودهای اعتباری طرح همواره مسکوت ماند تا اینکه سال گذشته شهرداری آمل با در نظر گرفتن بودجه ۶ میلیارد تومانی خود

آمل

عملیات اجرایی تعریض این خیابان را آغاز کرد. هدف این طرح، تخریب مغازه‌های مسیر خیابان امام رضا و تعریض آن است.

شهرداری آمل با در نظر گرفتن اینکه زمین‌ها، باغ‌ها و ساختمان‌های واقع در پشت مغازه‌ها متعلق به مغازه‌داران است، به آنها اعلام کرده است که در صورت ساخت مغازه‌های نو در این زمین‌ها و فراهم آوردن منبع کسبی برای مستأجران سابق مغازه‌های تخریب شده، برای شان پروانه ساختمانی رایگان صادر خواهد کرد.

از سویی دیگر، در صورت همکاری نکردن مغازه‌داران در ساخت مغازه برای مستأجران، شهرداری با حضور کارشناسان ذی‌ربط، هزینه صدور پروانه ساختمانی را از مغازه‌داران دریافت خواهد کرد.

حرفه آموزی به متکدیان مشهد

با آغاز به کار مرکز جدید نگهداری متکدیان از سوی معاونت فرهنگی و اجتماعی شهرداری مشهد متکدیان ضمن بازپروری، حرفه آموخته و زمینه اشتغال آنها فراهم خواهد شد.

طرح جمع آوری متکدیان از سطح شهر مشهد و نگهداری از آنها از اولویت‌های مهم اجرا شده معاونت فرهنگی و اجتماعی است، که ۲/۵ میلیارد ریال از اعتبارات شهرداری را به خود اختصاص داد.

در زمان حاضر مؤسسه جدید نگهداری متکدیان با دو ساختمان مجزا در دو طبقه امکان نگهداری ۵۰۰ مدد جو را دارد و امکانات لازم از قبیل حمام، دستشویی و آشپزخانه‌ای کوچک برای درست کردن چای روزانه

برای آنها مهیاست. فضای وسیعی نیز برای فعالیت‌های ورزشی (والیبال، فوتیبال، تنیس روی میز) مددجویان در نظر گرفته شده است.

علاوه بر اینها، دوره‌های آموزش خیاطی و گلسازی برای بانوان و سرویس‌هایی که در هفته دو بار مددجویان را به حرم مقدس ببرد، تدارک یافته و قرار است فعالیت‌های دیگری به طور مشترک برای آقایان و خانم‌ها اجرا شود که از آن میان می‌توان به اردوهای زیارتی و سیاحتی، فعالیت‌های علوم قرآنی و کلاس‌های سوادآموزی و هنری اشاره داشت. لازم به ذکر است که با راه‌اندازی این مرکز، زمینه اشتغال ۲۵ تا ۳۰ تن از زنان مددجو فراهم شده است.

شهرداری لیسار اطلاع‌رسانی می‌کند

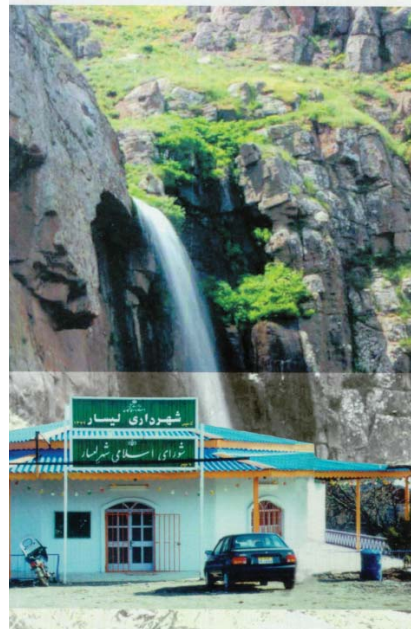

شهرداری لیسار، که در سال ۱۳۸۰ تأسیس شده است به منظور اطلاع‌رسانی به شهروندان از نحوه و نوع عملکرد و فعالیت‌های شهرداری، کتابچه‌ای را با عنوان «مروری بر تحولات و فعالیت‌های شهرداری لیسار» چاپ و در بین شهروندان توزیع کرده است.

این شهر در فاصله ۱۵ کیلومتری جاده ترانزیتی شمال شهر تالش و در فاصله ۵۵ کیلومتری شهرستان مرزی آستارا واقع شده است.

مهم‌ترین فعالیت‌های شهرداری لیسار که در این کتابچه به تفصیل آمده است، به شرح زیر است:

در بخش فعالیت‌های عمرانی شهرداری لیسار می‌توان به اینها اشاره کرد: زیرسازی و جدول‌گذاری خیابان‌ها به طول ۲۰۳۲ متر، لایروبی انهار داخل شهر، احداث کانال آب بر ۶ خیابان به طول ۷۲۷ متر، مرمت و پوشش انهار داخل شهر به طول ۱۰۴ متر، زیرسازی، آسفالت‌ریزی خیابان‌ها به میزان ۱۰۵۹۰

متر مربع. همچنین شهرداری لیسار در این شهر ۳/۵ کیلومتر مربعی اقدام به فرش موزاییک پیاده روها به طول ۱۷۷۹ متر مربع، زیرسازی و شن‌ریزی خیابان‌ها و کوچه‌ها به حجم ۶۴۳۰۰ متر مکعب کرده است.

از سویی، احداث سرویس بهداشتی در خیابان شهید رجایی، نامگذاری معابر و نصب تابلو، احداث دیوار حفاظتی، نصب تندیس بانوی کشاورز در ضلع شمال غربی پل بزرگ و نصب مجسمه آهو در خیابان امام خمینی و تهیه طرح هادی شهر، خرید دو دستگاه شیر آتش‌نشانی و نصب آن در خیابان اصلی شهر فعالیت‌های دیگر این شهرداری است.

لازم به ذکر است شورای اسلامی شهر لیسار نیز تلاش‌هایی برای بهبود وضعیت شهر داشته است که از آن جمله‌اند: پیگیری و مکاتبه‌های متعدد در خصوص استقرار ایستگاه آتش‌نشانی، رسیدگی به اختلافات مردمی بیش از ۲۵۰ مورد، صدور مجوز خرید زمین به میزان ۹۵۰۰ متر مربع برای احداث پارک و رفع موانع اولیه خیابان‌های در دست احداث با عرض ۱۴ و ۱۶ متری و نظایر اینها.

شهرداری نقده در سالی که گذشت

شهرداری نقده در گزارش عملکرد شش ماهه اول سال ۱۳۸۲ اقدامات فراوانی را در زمینه‌های عمرانی، خدمات شهری، فضای سبز و خدمات ایمنی و آتش‌نشانی به انجام رسانده است.

واحد خدمات شهری شهرداری نقده طی ۶ ماه فعالیت‌هایی از این دست را صورت داده است: نخاله‌برداری از کوچه، معابر سطح شهر و خاک‌های مازاد و پاک‌سازی اراضی خالی شهر، طرح ده روزه

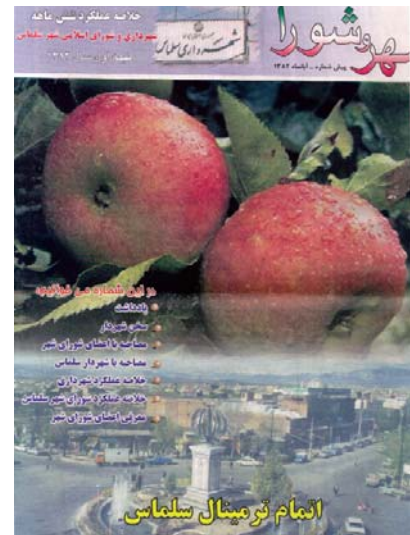

نصب بلاک بتن در پیاده رو بولوار شهید بهشتی

برخورد با عاملان سد معابر عمومی، برخورد با سد معبر کنندگان معابر شهر به طور روزانه، تشکیل مؤسسه گورستان‌ها و پیگیری موارد و مسائل اساسنامه مؤسسه و تشکیل ستاد رفع سد معبر و تشکیل جلسات متعدد ستاد مذکور.

علاوه بر اینها، در خصوص عملکرد واحد عمران این شهرداری می‌توان به اینها اشاره کرد: نصب پلاک بتن در پیاده رو بولوار شهید بهشتی، ادامه احداث خیابان جام‌جم، احداث مجتمع کارگاه‌های صنعتی غیر مزاحم با همکاری بخش خصوصی، احداث کمپ

«شهر و شورا» در سلماس منتشر شد

اسکان و شهرسازی در تفرجگاه ئیدی گوز و جز آنها. مرکز خدمات ایمنی آتش‌نشانی شهر نقده نیز در حیطه وظایف خود نزدیک به ۵۹ مورد حریق را در سطح شهر و روستاهای همجوار اطفاء کرده است. همچنین آموزش اطفای حریق به خواهران و برادران در سطح شهر، روستاها و ادارات دولتی و مدارس شهر به تعداد ۱۵۰۰ نفر، صدور گواهی ایمنی و آموزش به مغازه داران شهر و نصب کیسول‌های آتش‌نشانی در ۵۰ مورد، و آموزش در مدارس و انتخاب آتش‌نشان نمونه در سطح شهر به تعداد ۲۰۰ نفر در کارنامه مرکز

خبرنامه داخلی شهرداری و شورای اسلامی شهر سلماس با عنوان شهر و شورا در شمارگان ۳ هزار نسخه چاپ و تهیه شد. در پیش شماره این خبرنامه، از جمله آمده است: سخن شهردار، مصاحبه با اعضای شورای شهر، مصاحبه با شهردار سلماس، خلاصه عملکرد شهرداری و شورای شهر و معرفی اعضای شورای شهر سلماس.

مهم‌ترین عملکرد واحد فضای سبز این شهرداری در سال گذشته خریداری، و توزیع رایگان درختچه میان شهروندان بوده است.

همچنین سمپاشی درختان سطح شهر در دو نوبت به تعداد ۲۵۰ تانکر، حفظ و نگهداری فضای سبز سطح شهر و بولوارها و آبیاری فضای سبز سطح شهر، بولوار و انتقال آب برای آبیاری به صورت شبانه روزی با چهار دستگاه تانکر از برنامه‌های دیگر واحد فضای سبز بوده است.

واحد خدمات شهری این شهرداری نیز با بهره‌گیری

خدمات ایمنی و آتش‌نشانی شهرداری نقده است. روابط عمومی شهرداری نقده نیز همگام با سایر واحدها با تهیه و نصب تابلوی راهنما برای اطلاع مراجع‌کنندگان از نحوه کار اداری، چاپ و انتشار آگهی‌های مختلف در مورد مقررات شهرداری و ارائه گزارش عملکرد به ماهنامه «شهرداریها» و نشریه‌های محلی، گام مثبتی در زمینه‌های پیش گفته برداشته است.

از ۹۰ نیروی انسانی، ۹ دستگاه ماشین‌آلات و ۱۳۴ دستگاه اربابه‌چرخ دار اقدام به دفع زباله‌ها در تپه چیچک در هر روز، نظافت مزار شهدا در ۲ نوبت در هر هفته با ۱۶ کارگر، اتلاف حیوانات سطح شهر در چندین نوبت، شست‌وشوی مقابل مساجد هفته‌ای یک نوبت و نظایر اینها کرده است.

افزون بر اینها، شورای اسلامی شهر سلماس با تشکیل ۴۷ جلسه و تصویب ۸۱ طرح در شش ماهه اول سال ۱۳۸۲ موارد متعددی را مورد تأیید و تصویب قرار داده است که تصویب ایجاد کتابخانه در بوستان ملت، تصویب طرح تابلوهای تبلیغاتی برای زیباسازی شهر، تصویب تبدیل دکه‌های مطبوعاتی فلزی به فایبرگلاس، تصویب تخفیف عوارض به شهروندان دارای واحدهای مسکونی تجاری و قطعات غیرمجاز و نیز تصویب و پی‌گیری نرده‌گذاری در ایستگاه‌های تاکسی برای حل مشکلات ترافیکی از آن جمله است.

زیباسازی شهرداری گرگان و با هدف کنترل و نظارت در نصب پوسترهای تبلیغاتی و ساماندهی در نصب تراکت‌ها از اواخر آذرماه سال ۱۳۸۲ صورت گرفته است.

به علاوه، ۲۰۰ تابلوی ساماندهی پوسترهای تبلیغاتی هفتمین دوره مجلس شورای اسلامی با قالب‌های سیمانی و در ابعاد ۲/۵ متر در یک متر، و ۲۰ سانت در خیابان‌های اصلی شهر نصب شده‌اند.

ساماندهی تابلوهای تبلیغاتی در گرگان

شهرداری گرگان اقدام به ساماندهی تابلوها و قاب‌های تبلیغاتی هفتمین دوره مجلس شورای اسلامی کرده است. این اقدام زیر نظر معاونت خدمات شهری و واحد

مندی از دیدگاه‌های کارشناسانه شهرداری و جز آن تهیه شد و تقدیم هیئت دولت گردید تا با طرح آن در کمیسیون مختلف لایحه‌ای جامع در صحن مجلس ارائه شود.

وی نکات اصلی این لایحه را چنین برشمرد: «دادن اختیار به شهرداری‌ها برای تأسیس و استقرار بانک، لایحه‌ارزش افزوده و تعیین سهمی از ارزش افزوده برای شهرداری‌ها».

معاون هماهنگی امور عمرانی وزارت کشور آمار

شهرستان بم، نارسایی‌های مستندات اجرایی قانون و دستورالعمل تجمع عوارض، شناسایی منابع درآمدی پایدار برای شهرداری، پیشنهاد بازرسی جوش ساختمان با اسکلت فلزی و راهکارهای رعایت اصول فنی و ایمنی ساختمان‌ها در شهر اهواز برگزار شد.

در این نشست، محمد حسین مقیمی معاون هماهنگی امور عمرانی وزارت کشور خاطر نشان کرد: «پیش‌نویس لایحه درآمدی پایدار شهرداری‌ها با بهره

در اهواز برگزار شد سومین همایش شهرداران مراکز استان‌ها

سومین همایش شهرداران مراکز استان‌های کشور با هدف ایجاد شورای عالی هماهنگی شهرداری‌های کشور، بررسی اساسنامه شورای هماهنگی، مقاوم‌سازی بناها، بررسی زلزله

ملی پخش دریافت می‌گردید، گفت: «امسال با لایحه تجمیع هم میزان دریافتی کم شده و هم اینکه پرداخت پول از طریق وزارت نفت به وزارت کشور در سازمان شهرداری‌ها و مستقیم به استان‌ها و شهرها، سیکل درازمدت و طولانی را طی نمود؛ به گونه‌ای که هنوز ۵۰ میلیارد ریال از درآمدهای پیش‌بینی شده در بخش لایحه تجمیع برای این شهرداری تحقق نیافته است.» در نشست همایش شهرداران مراکز استان‌ها بیانیه‌ای ۸ ماده‌ای صادر شد که در ادامه به برخی از مواد آن اشاره می‌شود:

به منظور تقویت مدیریت بحران، پیشنهاد شد الگوی مدیریت بحران در شهرداری‌های مراکز استان‌ها مورد تأیید مراجع ذی‌ربط قانونی قرار گیرد، تا امکان مدیریت متمرکز در مواقع بحران فراهم گردد.

شهرداران خواستار بازنگری در اساسنامه سازمان شهرداری‌ها و ارتقای جایگاه آن به منظور تقویت سازمان حامی این نهادهای خدمتگزار و تسهیل ارتباط شهرداری‌ها به عنوان مسئولان خدمات‌رسانی به ۶۵ درصد جمعیت کشور با دولت در جهت استیفای حقوق شهروندان گردیدند.

لایحه تجمیع در کل کشور باعث افزایش درآمد شده است، منتهی با توجه به اینکه ۶۵ درصد درآمد عوارض سوخت جهت دهیاری‌های سراسر کشور صرف می‌شود، معمولاً کلان‌شهرها از اجرای لایحه تجمیع دچار ضرر شدند.»

شهردار اهواز با اشاره به اینکه یک سوم سوخت استان به ویژه بنزین در شهر اهواز مصرف می‌شد و در سال‌های گذشته مستقیماً به صورت ماهانه از شرکت

صدور مجوز ساخت و ساز در کشور را طی سال گذشته هشتاد میلیون متر مربع ذکر کرد و افزود: «در صورتی که این میزان ساخت و ساز از نظر علمی و فنی به درستی طراحی شده باشد، برای چهل میلیون نفر ساختمان‌هایی مستحکم و مقاوم برپا خواهد شد.»

همچنین سید عبدالصمد مهدوی شهردار اهواز اجرای لایحه تجمیع را در کلان‌شهرهای کشور موجب ضرر و زیان برای آنها عنوان کرد و افزود: «هرچند

شد که از آن جمله عبارت بودند از پیشنهاد تدوین استاندارد سنگ در محیط‌های باز شهری به مؤسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی ایران، دریافت فهرست تولیدکنندگان سنگ لاشه از سازمان صنایع و معادن استان تهران، استقبال و پشتیبانی از پروژه‌های پابولت در شهرهای اصفهان و داران به منظور کاهش سرعت در مناطق محلی، آمادگی دریافت پروژه‌های پژوهشی و پیشنهادی و جز اینها.

استفاده از این صنعت در فضاهای باز شهری مانند معابر، پارک‌ها و جداول خیابان، در شهر داران اصفهان برگزار شد.

در این نشست مدیران و کارشناسان شهرداری‌ها، وزارت صنایع، مؤسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی ایران، انجمن سنگ ایران، و سازمان صنایع و معادن استان تهران حضور داشتند.

در نشست مذکور، ضمن ارائه مقاله و تجربیات موفق ایران و جهان تصمیماتی در زمینه صنعت سنگ گرفته

در شهر «داران» اصفهان برگزار شد همایش کاربرد سنگ در محیط‌های باز شهری

دومین نشست علمی و کاربردی صنعت سنگ در محیط‌های باز شهری با هدف نهادینه کردن

کشور به اجرا رسیده است.» از دیگر فعالیت‌های دفتر خدمات عمومی مدیریت کشتارگاه‌هاست. حاج محمدی با اشاره به اینکه بیش از ۴۶۰ کشتارگاه در سطح کشور در مالکیت شهرداری‌ها است گفت: «اغلب این کشتارگاه‌ها دارای ساختمان‌های فرسوده و غیربهداشتی هستند که برای رفع این مشکل طی ۲ سال اخیر برنامه‌ریزی و هماهنگی‌هایی با سازمان جهاد کشاورزی استان‌ها بخش امور و دام انجام گرفته و چندین کشتارگاه صنعتی راه‌اندازی شده است. در واقع مقرر شده است طی برنامه‌ای ۵ ساله کشتارگاه‌های جدیدی ساخته شود.»

در زمینه مدیریت فضای سبز شهری نیز برنامه‌هایی همچون توسعه فضای سبز، جداسازی شبکه آب خام از آب آشامیدنی، آبیاری به شیوه قطره‌ای و ایجاد کمربند سبز در اطراف شهر به انجام رسیده است.

وی با اشاره به اینکه پروژه‌ها و طرح‌هایی در زمینه مدیریت مواد زائد در شهرهای مختلف به اجرا درآمده است، در توضیح برخی از آنها گفت: «طرح «ورمی کمپوست» از جمله روش‌های جدید ایجاد کود از زباله است که به وسیله کرم زباله خوار انجام می‌شود و در زمان حاضر این طرح در شهر تبریز در حال اجرا است.

طرح استحصال گاز از محل دفن زباله در اصفهان در حال انجام است و تعدادی مشعل گاز در محل نصب شده است، که گاز متال تولید شده از زباله را بسوزاند تا از ایجاد آلودگی محیط زیست جلوگیری شود.

تکمیل طرح پردازش و بیوکمپوست کرمانشاه با تکمیل طرح کمپوست منطقه لنجان اصفهان جهت ارتقای کیفیت زیست محیطی تالاب لنجان، بهینه‌سازی پروژه کمپوست در سنجند، تکمیل پروژه دفن بهداشتی زباله و اجرای آن در مشهد و نظایر اینها از دیگر طرح‌هایی است که با تأمین اعتبار از سوی سازمان شهرداری‌های

دفتر خدمات عمومی سازمان شهرداری‌ها در سال ۸۲

ناصر حاج محمدی، مدیر کل دفتر خدمات عمومی سازمان شهرداری‌های کشور، طی نشستی مطبوعاتی به ارائه عملکرد این دفتر در سال ۱۳۸۲ پرداخت.

وی در مورد مدیریت مواد زائد که از جمله وظایف دفتر خدمات عمومی است گفت: «از نیمه‌های سال ۱۳۸۲ برنامه‌های تلویزیونی در مورد آموزش بازیافت به شهروندان و کودکان و همچنین تبلیغات و تیزرهای تلویزیونی با همین مضمون در حال تهیه است، که در سال ۱۳۸۲ از شبکه دو صدا و سیما جمهوری اسلامی پخش خواهد شد.»

کارگاه آموزشی «طرح خانواده سالم»

دومین کارگاه آموزشی «طرح خانواده سالم» به همت معاونت اجتماعی و فرهنگی شهرداری منطقه ۳ تهران و با همکاری دفتر امور بانوان وزارت کشور برگزار شد.

شورای شهر تهران تصویب کرد باغداران تراکم تشویقی می گیرند

براساس مصوبه شورای اسلامی شهر تهران، تراکم بر ساخت و ساز واحدهای مسکونی در زمین‌های دارای کاربری باغ افزایش یافت. این تصمیم برای جلوگیری از قطع درختان و توسعه فضای سبز گرفته شده است؛ زیرا پیش از آن زمین‌هایی که دارای کاربری باغ بودند به میزان ۳۰ درصد سطح اشغال

اتحادیه‌های تاکسی رانی کشور در سال جدید

دومین نشست مجمع عمومی سالیانه اتحادیه سازمان تاکسی رانی سراسر کشور، در بهمن ماه سال ۱۳۸۲ با موضوع بررسی مسائل و مشکلات تاکسی رانی‌های کشور و ارائه راه‌حل‌ها و راهکارهای پیشنهادی برگزار شد.

در این نشست یک روزه محمدحسین مقیمی، رئیس سازمان شهرداری‌های کشور؛ سیدجمال هاشمی عربی، رئیس هیئت مدیره اتحادیه تاکسی رانی تهران؛ یوسف حجت، معاونت محیط زیست انسانی سازمان حفاظت محیط زیست تهران؛ مجتبی پورنژاد، مدیرعامل اتحادیه تاکسی رانی؛ محمد علی نصر، مدیرعامل سازمان مدیریت و نظارت بر تاکسی رانی اصفهان حضور داشتند.

سازمان زیباسازی شهرداری تهران خبر داد تهران از برجسب‌های تبلیغاتی پاک می شود

سازمان زیباسازی شهرداری تهران برای فروردین ماه و ایام نوروز امسال اقدام به اجرای طرح

در این کارگاه آموزشی مسائلی همچون حقوق شهروندی، ارتباطات سالم اجتماعی، بهداشت روان بانوان و نظایر اینها مطرح شد. طرح اولیه این کارگاه به وسیله وزارت کشور در سطح شهرداری‌های مناطق تهران مطرح شد، که پس از استقبال و درخواست شهروندان شهرداری منطقه ۳ تهران دومین کارگاه آموزشی طرح خانواده سالم در این منطقه برگزار گردید.

اجازه ساخت و ساز داشتند. در حالی که براساس مصوبه مذکور مالکان باغ‌ها می‌توانند به میزان مشابه کاربری‌های مسکونی تراکم ساختمانی دریافت دارند و در چند طبقه ساخت و ساز کنند.

مهدی چمران، رئیس شورای شهر تهران، اشاره کرد که مردم برای تبدیل باغ‌ها به کاربری مسکونی اقدام به قطع درختان می‌کردند و امید می‌رود که با وجود این مصوبه دیگر قطع درختان متوقف گردد. وی در توضیح بیشتر این مصوبه گفت: «در گذشته اگر باغی هزار مترمربع بود مالک می‌توانست ۳۰۰ متر آن را ساخت و ساز کند و در واقع تراکمی به باغ‌ها تعلق نمی‌گرفت ولی

گفتنی است، در پایان این کارگاه، بر اساس نظرسنجی‌های به عمل آمده، شهروندان نسبت به برگزاری این کلاس‌ها اظهار رضایت کرده و خواستار توسعه و دوام این کارگروه‌ها شده‌اند. همچنین شهروندانی که از دیگر مناطق شهرداری در این کلاس شرکت داشتند، خواستار برگزاری کارگروه و کلاس‌های آموزشی در شهرداری‌های مناطق مختلف شده‌اند.

در زمان حاضر به این مالکان نیز تراکم ساختمانی همانند سایر کاربری‌های مسکونی داده می‌شود.

رئیس شورای شهر تهران همچنین از ضوابط تشویقی جدید برای توسعه باغ‌های شهری خبر داد و گفت: «اگر فردی که زمین با کاربری مسکونی دارد در بخش اعظم آن درخت بکارد و زمین را به باغ تبدیل کند، شهرداری تراکم تشویقی به مالک برای ساخت واحدهای مسکونی می‌دهد».

وی در آخر اظهار داشت: «شهروندان با استفاده از این مصوبه می‌توانند فضای سبز محله‌شان را توسعه دهند».

محمدحسین مقیمی، رئیس سازمان شهرداری‌های کشور، در مورد چگونگی عملکرد حمل و نقل عمومی گفت: «زمان و هزینه دو عامل مؤثر در گرایش مردم به استفاده از ناوگان حمل و نقل عمومی است. بر همین اساس، باید تلاش بیش از گذشته صورت گیرد تا شرایط بهتری برای استفاده شهروندان از ناوگان حمل و نقل عمومی فراهم آید».

پاکسازی برجسب‌های تبلیغاتی از درهای سطح شهر و به کارگیری ماده ضد برجسب کرده است.

این طرح از اوایل پاییز سال ۱۳۸۲ مورد تحقیق علمی و عملی قرار گرفت و با تکمیل اطلاعات و نتایج کارشناسی از ابتدای امسال در دو بخش پاکسازی و ایمن‌سازی با هدف کاهش آلودگی بصری از محیط شهری و زیبایی شهر به اجرا گذاشته شد.

تقی احمدی، سرپرست معاونت آموزش و هماهنگی امور مناطق سازمان زیباسازی در رابطه با نحوه اجرای این طرح گفت: «در بخش پاکسازی جداره‌ها و درهای آلوده به برجسب تبلیغاتی توسط پیمانکاران سازمان زیباسازی به صورت رایگان پاک شده سپس در مرحله ایمن‌سازی درهای کوچه یا خیابان با مشارکت شهروندان به ماده ضد برجسب «آنتی لیبیل» آغشته می‌شود که این ماده از

چسبیدن مجدد برچسب‌ها جلوگیری می‌کند».

این سازمان همچنین به لحاظ حقوقی در نظر دارد تا با بهره‌گیری از ماده ۹۲ قانون شهرداری‌ها که در آن نوشتن هر نوع مطلب یا الصاق هر نوشته‌ای بر روی دیوارهای شهر را ممنوع اعلام می‌کند مگر در محل‌هایی که شهرداری آنها را تعیین کرده و... و تبصره ۲۰ ماده ۵۵ که

اشاره به جلوگیری از ایجاد و تأسیس کلیه اماکن که به نحوی از انحاء موجب بروز مزاحمت برای ساکنین یا مخالف اصول بهداشت در شهر و... دارد.

مقرر است، این قوانین را با هماهنگی و تعامل شهرداری، شورای شهر و مجلس شورای اسلامی روزآمد کرده و با متخلفین برخورد قانونی شود.

سومین همایش بین‌المللی مصرف بهینه سوخت برگزار شد

سومین همایش بین‌المللی مصرف بهینه‌سازی مصرف سوخت در ساختمان، در بهمن ماه سال گذشته در سالن اجلاس سران کنفرانس اسلامی برگزار شد. این همایش به همت سازمان بهینه‌سازی مصرف سوخت کشور، Energy Net Work (WREN) و شرکت پشم شیشه ایران با مشارکت وزارت کشور، وزارت مسکن و شهرسازی و سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور برگزار شد. گفتنی است براساس مطالعات انجام شده بیشترین مصرف انرژی در بخش خانگی و تجاری است. بیشترین حامل‌های استفاده شونده در این بخش ۶۷ درصد گاز طبیعی، ۲۳ درصد فرآورده نفتی و ۹ درصد برق و ۱ درصد سوخت جامد است.

وجود میلیون‌ها واحد مسکونی و تجاری در کشور، عادات و روش‌های غلط مصرف سوخت و انرژی در ساختمان‌ها، قیمت پایین سوخت و انرژی، عدم استفاده یکسان از یارانه پرداختی و کاستی‌هایی از این دست باعث اتلاف سرمایه‌های ملی می‌گردد.

در این همایش همچنین مقالاتی در مورد بهینه‌سازی مصرف سوخت ارائه شد. برخی از این مقالات درباره ضوابط اجرایی در ارتقای مصرف انرژی برای طراحی و ساخت مسکن همچون شناخت مسیرهای اصلی بادهای زمستانی، نسیم‌های تابستانه، کنترل هوشمند آفتاب و سایه و نظایر اینها بوده‌اند. اما آنچه این نکات علمی و آکادمیک را از سطح

معلومات مهندسان معمار و شهرساز به بدنه اجرایی شهرداری‌ها می‌رساند توجه به معلومات و تلفیق آن با سیاست‌های تشویقی اقتصادی مقررات اجرایی (از صدور دستور نقشه تا پایان کار) در قالب طرحی نو در مناطق شهرداری‌هاست.

در همایشی یک روزه مطرح شد بتن استاندارد و ایمن‌سازی ساختمان‌ها

همایش یک روزه زمین لرزه و ایمن‌سازی ساختمان‌ها با حضور رئیس انجمن بتن ایران، متخصصان و استادان دانشگاه، اعضای شورا و شهرداران شهرهای بوم و بروات در محل فرمانداری هشتگرد برگزار شد.

در این همایش با ارائه گزارش گروه تحقیقی مجتمع علمی-تحقیقاتی ایران فریمکو و انجمن بتن ایران از وضعیت ساختمان‌ها، مصالح به کار رفته در آنها و نحوه اجرای آن در شهر بوم لزوم و نحوه مقاوم‌سازی ساختمان‌ها در شهرهای در معرض زلزله مورد بررسی قرار گرفت.

هرمز فامیلی، رئیس انجمن بتن ایران، با تأکید بر این مطلب که اگر جامعه مهندسی کشور از دانش در اختیار خود استفاده می‌کند، خسارات زلزله به حداقل می‌رسید، افزود: «با پیشرفت‌های اخیر اثبات شده است که بتن و فولاد مناسب‌ترین مصالح هستند. البته گاهی بتن به عنوان یکی از مصالح ساختمانی پر قدرت و با دوام انتظارات ما را بر آورده نمی‌کند. بنابراین باید بتن را به طور شایسته شناخت و در تولید آن استانداردها را رعایت کرد. با توجه به ضعف اجرا و کنترل کیفیت در بخش ساختمان، ساخت و ساز به دست افراد غیر متخصص باید متوقف شود».

وی ضمانت اجرایی قوانین موجود را متوجه سازمان نظام مهندسی و شهرداری‌ها دانست و افزود: «ما مسابقه‌ای را ترتیب داده‌ایم که در آن صاحب‌نظران روش‌های تقویت ساختمان‌های موجود را بررسی و ارائه کنند؛ و به برترین طرح مقاوم‌سازی در روز شانزدهم مهر ماه-مصادف با روز بتن- جایزه‌ای اهدا

خواهد شد».

در حاشیه این همایش که با همکاری شرکت علمی-تحقیقاتی ایران فریمکو برگزار شده بود، علی اصغر کیهانی مدیر عامل شرکت و بازرگ انجمن بتن ایران عدم اعطای سیمان و مواد اولیه به کارخانه‌های فاقد استاندارد را عامل مؤثر در افزایش کیفیت بتن عنوان کرد و تأکید کرد که این کارخانه‌ها باید تعطیل شوند؛ و نیروی انتظامی موظف به همکاری در این زمینه است.

بازرس انجمن بتن ایران در مورد اینکه متولی برخورد با تولید کنندگان مصالح غیر استاندارد کیست، گفت: «در این زمینه وزارت مسکن و شهرسازی، مؤسسه استاندارد، پیمانکار و خریداران که مردم هستند، باید بدانند هنگام خرید ساختمان تنها به زیبایی ساختمان و روسازی توجه نداشته باشند».

وی این پیشنهاد را مطرح ساخت که مسئولان

دست اندر کار، شرط دادن پایان کار را به کارگیری مصالح استاندارد در ساختمان تعیین کنند.

در ادامه این همایش سید بیوک موسوی، فرماندار شهرستان ساوجبلاغ با اشاره به این مطلب که به لحاظ قانونی دستگاه‌های قانون گذار خوب عمل کرده‌اند اما به لحاظ اجرایی و ضمانت اجرایی قوانین و مقررات موجود عمل نشده است، افزود: «با توجه به اینکه استان تهران و شهرستان‌های اطراف آن بر روی خط زلزله قرار گرفته‌اند و نیازمند توجه ویژه هستند، باید ضرورت نگاه به ساخت و سازها در سرلوحه کار برنامه‌ریزی دستگاه‌های مرتبط قرار گیرد».

علی باقرزاده، شهردار شهر بیم، دیگر سخنران این

همایش گفت: «با توجه به سیاست نظام مهندسی برای نظارت فنی و کارشناسی بر ساخت و سازها، در واقع سازمان نظام مهندسی اولین مقصر در حادثه بیم بوده است».

وی افزود: «نظارت دقیق در ساخت و ساز شهرستان بیم، کنترل کیفیت مصالح از سوی مؤسسه استاندارد و تحقیقات ایران، فرهنگ‌سازی در بین مردم، ممانعت از فعالیت معماری تجربی و نظایر اینها از جمله عواملی هستند که در پیشگیری از تلفات بلایای طبیعی باید مورد توجه قرار گیرد».

وی با تأکید بر مقابله با هرگونه ساخت و ساز غیراصولی در بیم افزود: «نسبت به روند تهیه طرح

بازسازی بیم اعتراضاتی به وجود آمده و با وجود آنکه در گذشته ساکنان بیم با مشاور شهرسازی بیم به نام «آرمان شهر» مشکلاتی داشته‌اند، در طرح جدید بیم نیز از همین مشاور استفاده شده است».

وی حضور یک گروه مشاور را به صورت شبانه روزی برای آشنایی با شرایط منطقه لازم و ضروری دانست.

و در پایان از مردم و دولتمردان و سیاستگذاران خواست که جلوی ساخت و ساز واحدهای غیراستاندارد را بدون حضور نیروی متخصص بگیرند.

در ایلام برگزار شد کارگاه آموزشی دفن بهداشتی زباله شهری

کارگاه آموزشی یک روزه دفن بهداشتی زباله شهری در بهمن ماه ۱۳۸۲ با هدف آموزش راه‌های جمع‌آوری و دفن بهداشتی زباله شهری در ایلام برگزار شد.

این کارگاه با مشارکت استانداری و جهاد دانشگاهی ایلام با حضور مسئولان شهرداری و اعضای شوراهای اسلامی استان ایلام برگزار گردید.

علی فاخر، عضو هیئت علمی دانشگاه تهران، با اشاره به اینکه دفن اصولی زباله و کاهش تولید زباله‌های شهری نیازمند تدوین سیاست بهداشت عمومی است، بر مکان‌یابی کارشناسانه محل دفن زباله و تعیین

دسترس‌های مناسب به آن و برآورد حجم زباله، وضعیت خاک و شرایط زیست محیطی منطقه تأکید کرد. وی همچنین توجه به هدایت کنترل شیرابه زباله و

جلوگیری از نفوذپذیری آن به سفره آب‌های زیرزمینی را از مهم‌ترین موارد زیست محیطی در دفن بهداشتی زباله‌ها برشمرد.

۵۰ هکتار فضای سبز در حاشیه جاده تهران - اصفهان ایجاد می‌شود

همزمان با آغاز هفته منابع طبیعی و روز فضای سبز ۸ هزار اصله درخت از انواع مختلف غیر مثمر بین شهروندان شاهین شهری توزیع شد.

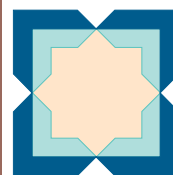
حسینعلی وکیل، شهردار شاهین شهر، در این

زمینه گفت: «این شهرداری با خرید ۸ هزار اصله درخت از شهرهای اصفهان و کرج به توزیع رایگان آن بین شهروندان پرداخته است تا عشق و علاقه و پاسداری از منابع طبیعی و حفظ فضای سبز را در دل شهروندان زنده نگه دارد». وی افزود: «حفظ و توسعه فضای سبز از اولویت‌های برنامه‌ی شهرداری شاهین شهر است و با توجه به کمبود آب مناطقی از شهر، طرح انتقال بهداشتی پساب حاصل از تصفیه فاضلاب شهر به غرب و شمال شاهین شهر از مدتی قبل به اجرا درآمد. شهردار شاهین شهر همچنین خاطر نشان کرد: «این طرح با اعتباری حدود ۳ میلیارد ریال آغاز شد و تاکنون بخش عمده‌ای از آن صورت پذیرفته است. با طرح انتقال بهداشتی پساب حاصل از تصفیه فاضلاب به غرب و شمال شهر علاوه بر توسعه و افزایش سرانه فضای سبز شاهین شهر بیش از ۵۰ هکتار فضای سبز در حاشیه جاده تهران - اصفهان ایجاد خواهد شد».

فراخوان مقاله برای اولین همایش شهرداری ها و اقتصاد شهری

سازمان شهرداری های کشور

www.modares.ac.ir/erc

۳-ب-۲- رابطه اقتصاد شهری و پایداری اقتصادی- مالی شهرداری ها

۳- موضوعات خاص

- ۳-۱- تغییر کاربری زمین و تراکم های ساختمانی و جایگاه آن در اقتصاد شهری و حیات مالی شهرداری ها
- ۳-۲- تعامل اقتصاد شهری و گستره وظایف شهرداری ها
- ۳-۳- نقش مدیریت سوانح طبیعی در اقتصاد شهری و شهرداری ها
- ۳-۴- شهرداری ها و سرمایه گذاری های انتفاعی
- ۳-۵- ترکیب منابع درآمدی و اقلام هزینه ای شهرداری ها
- ۳-۶- مالیه شهرداری و منابع مالی خارجی
- ۳-۷- خصوصی سازی خدمات و عمران شهری
- ۳-۸- شهرداری ها و نهادهای تأمین مالی

شرایط ارسال مقالات

- ۱- مقاله ها را حداکثر در ۲۰ صفحه تایپ شده روی کاغذ A4 تنظیم فرمایند.
- ۲- خلاصه مقاله، حداکثر در دو صفحه متداول تایپ شده (حدود ۴۰۰ کلمه) تهیه و ارسال شود.
- ۳- خلاصه و اصل مقاله (همراه با چکیده) در موعدهای مقرر ارسال شود.
- ۴- چکیده مقاله (شامل: ذکر مسأله، هدف، فرضیه، روش، داده و نتایج) حداکثر در ۱۰۰ کلمه تهیه و همراه مقاله ارسال شود.
- ۵- خلاصه مقاله، مقاله و چکیده را نیز در محیط word 2000 تایپ نموده و به همراه دیسکت مربوطه یا از طریق پست الکترونیکی به دبیرخانه ارسال فرمایند.
- ۶- همراه اولین مکاتبه خود با دبیرخانه همایش، فرم شرکت در همایش را تکمیل و ارسال فرمایید.
- ۷- اصل، خلاصه و چکیده مقاله های ارسالی به دبیرخانه، عودت داده نمی شوند.

توضیحات

- مقاله های دریافتی پس از بررسی توسط هیأت داوران و جمع بندی کمیته علمی همایش، متشکل از متخصصان و صاحب نظران، در ۵ سطح طبقه بندی می شوند:
- ۱- مقاله های پذیرفته شده برای ارایه به صورت سخنرانی و چاپ در کتاب مجموعه مقالات.
 - ۲- مقاله های پذیرفته شده برای چاپ در کتاب مجموعه مقالات و ارایه به صورت پوستر و تراکت.
 - ۳- مقالات پذیرفته شده برای چاپ در کتاب مجموعه مقالات.
 - ۴- خلاصه مقالات پذیرفته شده برای چاپ در کتاب مجموعه مقالات.
 - ۵- سایر مقاله ها

سازمان شهرداری های کشور و پژوهشکده اقتصاد دانشگاه تربیت مدرس در نظر دارد به منظور بررسی مسایل اقتصاد شهری و ارتقای جایگاه شهرداری های کشور به عنوان اصلی ترین عنصر تصمیم گیرنده در مدیریت مسایل شهری، اولین همایش اقتصاد شهری و شهرداری ها را در سال ۱۳۸۳ برگزار کنند. به همین منظور از کلیه اساتید، متخصصین و صاحب نظران دعوت می شود تا مقالات خود را با توجه به محورهای پیشنهادی به دبیرخانه همایش ارسال فرمایند.

محورهای همایش

۱- شهرداری ها و اقتصاد ملی و بین المللی

- ۱-۱- نقش و جایگاه اقتصاد شهری در توسعه ملی، منطقه ای و محلی
- ۱-۲- تأثیر جهانی شدن بر اقتصاد شهر و عملکرد شهرداری ها
- ۱-۳- نقد و بررسی سیاست های ملی اقتصاد شهری و پیامدهای آن برای شهرداری ها
- ۱-۴- رابطه نظام مالیاتی کشور با اقتصاد شهری و شهرداری ها
- ۱-۵- نقش و سهم دولت در تأمین مالی شهرداری ها
- ۱-۶- مکانیزم های تأثیرگذاری سیاست های ملی و بین المللی بر اقتصاد شهری
- ۱-۷- جایگاه خدمات و عمران شهری در نظام حساب های ملی

۲- تعامل شهرداری ها و اقتصاد شهری

- الف - ۲- شهرداری ها و تأثیر آن بر اقتصاد شهری
- ۱- الف - ۲- نقش اخذ عوارض شهرداری در حیات اقتصادی شهر
- ۲- الف - ۲- نقش تخصیص منابع مالی شهرداری ها در حیات اقتصادی شهر
- ۳- الف - ۲- تأثیر نظام مالیه شهری (منابع مالی - هزینه ها) بر تخصیص منابع و عملکرد بخش های اقتصادی شهری
- ۴- الف - ۲- اثر بخشی نظام هزینه شهرداری ها
- ب - ۲- اقتصاد شهری و تأثیر آن بر شهرداری ها
- ۱- ب - ۲- مکانیزم های بهره مندی شهرداری ها از رشد اقتصادی شهر
- ۲- ب - ۲- ظرفیت سنجی اقتصاد شهری برای تأمین درآمد شهرداری ها

فرم شرکت در اولین همایش شهرداری ها و اقتصاد شهری

نام نام خانوادگی

سطح و رشته تحصیلی:

شغل و سمت:

نشانی:

تلفن: فاکس:

پست الکترونیکی: E.MAIL:

عنوان مقاله (در صورت شرکت در همایش با ارایه مقاله)

.....

نشانی دبیرخانه

تهران، تقاطع بزرگراه جلال آل احمد و شهید چمران، دانشگاه تربیت مدرس، پژوهشکده اقتصاد، دبیرخانه اولین همایش شهرداری ها و اقتصاد شهری

تلفن: ۱۸ و ۸۰۰۳۲۸۱ - نمابر: ۸۰۰۸۵۷۱

صندوق پستی: ۱۴۱۱۵-۳۱۶

پست الکترونیکی: ert@modares.ac.ir

مهلت ارسال خلاصه مقاله: ۱۴/۱۲/۸۲
مهلت ارسال مقاله: ۲۰/۲/۸۳

یک شهر، یک نگاه

ارکواز ملکشاهی

شهرداری ارکواز ملکشاهی، واقع در استان ایلام، در سال ۱۳۴۳ تأسیس شده است. بر اساس معیارهای ارتقای درجه شهرداری - از جمله درآمد شهری، جمعیت ۱۵ هزار نفری، و وسعت ۳ کیلومتری شهر و عملکرد ۳ ساله اخیر - شهرداری ملکشاهی موفق به ارتقای درجه از ۴ به ۶ شده است.

آمل

نشریه داخلی شهرداری آمل با عنوان «تلاش»، زیر نظر روابط عمومی شهرداری آمل چاپ و منتشر شد.

تهران

شورای اسلامی شهر تهران، لایحه تسهیلات تشویقی برای نوسازی و بازسازی املاک واقع در بافت‌های فرسوده مناطق تهران را تصویب کرد. این لایحه به شهرداری اجازه می‌دهد یک طبقه اضافه بنا برای بازسازی بافت‌های فرسوده کلیه مناطق تهران در نظر بگیرد.

خوی

روابط عمومی شهرداری خوی به منظور تحقق اهداف فرهنگی و اجتماعی، نشر و اشاعه فرهنگ شهرنشینی و آشنایی با روش‌های زندگی شهری، اولین دوره از مسابقات فرهنگی خود را با عنوان «اگر من شهردار بودم» در بین نوجوانان و جوانان شهر برگزار کرد.

سمنان

کمیسون‌های پنج‌گانه شورای شهر سمنان، به منظور تقویت و مشارکت مردم، گسترش و رشد همبستگی اجتماعی در این شهر، با هدف ارائه طرح‌های مطلوب مطابق با نیازهای شهری در بخش‌های مختلف اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی تشکیل شد.

سنندج

شهرداری سنندج با هدف کاهش بار ترافیکی سطح شهر و رفاه حال شهروندان کلیه ایستگاه‌های توقف اتوبوس و تاکسی را در سطح شهر، با رنگ‌های ترافیکی نارنجی، رنگ آمیزی و جداسازی می‌کند. گفتنی است ۱۰۰ میلیون ریال اعتبار برای این کار در نظر گرفته شده است.

فاضل آباد

شهرداری فاضل آباد از توابع استان گلستان به منظور زیباسازی شهری، خدمات‌رسانی و رفاه شهروندان و گردشگران اقدام به احداث بوستان حاشیه‌ای در قسمت ورودی شهر فاضل آباد، با اعتباری در حدود ۲ میلیون و صد هزار ریال کرده است.

گرگان

واحد فرهنگی - ورزشی شهرداری گرگان سالن‌های ورزشی تحت پوشش این شهرداری را به اداره کل تربیت بدنی استان گلستان برای برگزاری برنامه‌های ورزشی بانوان اختصاص داد. در این برنامه‌ها تعدادی از ورزشکاران با پوشش لباس محلی به اجرای حرکات هماهنگ بومی محلی پرداختند.

ملاتانی

واحد عمران شهرداری ملاتانی، در خوزستان، فعالیت‌های گسترده‌ای در سال جاری داشته است، که از آن جمله‌اند: ساخت و راه‌اندازی بازارچه میوه و تره‌بار و بوستان کودک و همچنین احداث جوی جدولی با جدول پیش ساخته بتنی، تعریض و توسعه ورودی شهر به سمت اهواز و زیرسازی و آسفالت معابر کوی قدس و ایثار.

مشهد

شورای اسلامی شهر مشهد اقدام به راه‌اندازی سایت اینترنتی به نشانی Mashhadshora.ir کرده است.

www.oakcreekwi.org

شهر اوکریک - که معنای واژگانی آن «نهر بلوط» است - در امتداد ساحل غربی دریاچه میشیگان در جنوبی ترین گوشه میلوواکی کانتی و در همسایگی شهر میلوواکی با وسعت ۲۸/۴ مایل مربع در شمال مرکزی ایالات متحده قرار دارد. اوک کریک تنها جزئی از منطقه کلان شهری میلوواکی نیست، زیرا فاصله آن تا قلب شیکاگو تنها ۸۵ مایل است. تعداد زیادی از ساکنان این شهر این محل را برای زندگی برگزیدند، تا از آب و هوای روستایی در حالی استفاده کنند که از امکانات یک شهر مدرن مانند ورزش های حرفه ای و فعالیت های فرهنگی یک منطقه کلان شهری نیز بهره می برند.

سایت مذکور که مربوط به این شهر است، نمادی عینی و واقعی از مشارکت مردمی در اداره تمامی مسائل شهری است. سایت دارای یک ستون متشکل از چهارده لینک با این عنوان هاست: تاریخ شهر، نگاهی اجمالی بر شهر، مسئولان منتخب، واژه نامه شهر، دپارتمان شهر، تقویم شهر، اسناد رسمی، هیئت ها و کمیسیون ها، رویدادهای جاری شهر، نقشه های شهر، اطلاعات ساکنان، موقعیت های شغلی، شهردار، و صفحه اصلی.

لینک هیئت ها و کمیته ها صفحه ای را باز می کند که با این جمله آغاز می شود: «آیا مایل به مشارکت در اداره جامعه هستید؟» این صفحه با توضیحاتی در مورد راه های متعدد مشارکت شهروندان اوک کریک در تصمیم گیری های دولتی شهر همراه است و از مردم دعوت می کند تا با شرکت در هیئت ها و کمیته های مختلف به تناسب علاقه و تخصص خود نقشی فعال را در اداره و مدیریت شهر داشته باشند. از جمله اینها کمیسیون جشن هاست. کمیسیون جشن ها مدیریت و سازماندهی مشارکت شهری در جشن های تعطیلات را بر عهده دارد. این کمیسیون برای برگزاری جشن هایی همچون: روز یادبود، روز پرچم، چهارم ژوئیه، هالووین و کریسمس نیاز به مشارکت همگانی برای استفاده بهینه از فضاهای شهری دارد. از این جهت از شهروندان دعوت می کند که در اموری که علاقه مند هستند با این کمیسیون همکاری کنند. کمیسیون مذکور متشکل از ده نفر از شهروندان است که به مدت سه سال انتخاب می شوند.

www.kashancity.org

شهر کاشان مرکز شهرستان کاشان و از توابع استان اصفهان است. این شهر که ۸۵ کیلومتر مربع وسعت و بیش از بیست هزار نفر جمعیت دارد، یکی از اولین مراکز تمدن بشری است و سابقه حضور بشر در این منطقه به پنج تا هفت هزار سال پیش از میلاد مسیح می رسد. کاشان با اینکه در طول تاریخ چندین بار دستخوش حوادث ناگواری چون زلزله شده و بارها ویران گردیده است ولی هیچ وقت تسلیم آنها نشده و همچنان پایدار مانده است و امیدوار به حیات خویش ادامه می دهد. شهرداری کاشان از سال ۱۳۱۲ آغاز به کار کرده است و تاکنون خدمات رسانی به شهروندان را به عهده دارد.

این شهرداری اقدام به تأسیس سایت کرده است. این سایت با اینکه در بردارنده اطلاعات مفیدی در مورد شهر - و برای زندگی در آن - است ولی نواقصی در ارائه خدمات در آن به چشم می خورد که نیازمند توجه بیشتر و انجام کارهای تکمیلی در این زمینه است. سایت ضمن ارائه کلیاتی در مورد شهر، موقعیت جغرافیایی، موقعیت ارتباطی، وضعیت آب و هوا، وضعیت اقتصادی، جمعیت شهر، مذهب و زبان و نکاتی از این دست، اقدام به ارائه اطلاعاتی جزئی تر برای معرفی، مکان یابی و نحوه دسترسی به برخی خدمات شهری کرده است. از آن دسته اند اطلاعاتی در مورد: شورای شهر، شهرداری ها، بخشداری ها، ادارات و سازمان ها، شرکت های مختلف، بانک ها، کتابخانه ها، دفاتر روزنامه ها و مراکز خدماتی گوناگون.

سایت در بخش دیگری با توجه به نیاز ارائه خدمات به گردشگران، قسمتی را به معرفی آثار تاریخی و نحوه دسترسی به آنها اختصاص داده است. در این بخش جدولی هم به منظور نشان دادن تعداد بازدیدکنندگان از آثار تاریخی طراحی شده است. لازم به ذکر است که در قسمت پایین تمام صفحات سایت این جمله برای توجه دادن شهروندان به چگونگی ساخت و ساز صحیح به چشم می خورد: «شهروندان محترم، اجرای شناژ و مقاوم سازی ساختمان زیر نظر مهندس ناظر الزامی است.»

City of
Oak Creek, WI

نام کتاب: شهرداری‌ها در آینه‌آرای هیئت عمومی دیوان عدالت اداری / **تهیه و تنظیم:** امور حقوقی شهرداری اصفهان واحد تدوین قوانین و بولتن حقوقی / **ناشر:** شهرداری اصفهان / **چاپ نخست:** تابستان ۱۳۸۱ / **شمارگان:** ۱۰۰۰ جلد در ۱۰۳۲ صفحه / **بها:** ؟

گردآوری و تدوین کتاب‌های حقوقی کار سهل و ممتنعی است. سهل به جهت آماده بودن دستمایه کار برای تدوین، و ممتنع برای آنکه ریختن مواد جامد و سخت قانون در قالب‌های نرم و پرجاذبه نگارش بردباری و هنر خاصی می‌خواهد که پدیدآوران پرحوصله اثر از پس این کار به خوبی برآمده‌اند. این کاری است که اصحاب حقوق و مسائل آن را در شهرداری‌های سراسر کشور خوش خواهد آمد، زیرا پدید آوردن کتابی مرجع در این زمینه نیازی بوده که خیلی پیش‌تر از این بایستی فراهم می‌آمده که نیامده است. در میان کارنامه نه چندان شناخته‌شده شهرداری اصفهان این کتاب بی‌گمان یکی از برجسته‌ترین‌ها خواهد بود. پیشگفتار محمد علی جوادی - شهردار اصفهان - برای این کتاب جایگاه و اهمیت این اثر را برای دست اندرکاران روشن‌تر می‌سازد. شهردار در نگاشته سوگیرانه خود، شهرداری را در جهان «مهم‌ترین نهاد اجتماعی و بزرگ‌ترین ارکان مدنیت در دنیای کنونی» دانسته است و ادعا کرده که گزارف نیست اگر که «شهرداری را مغز حکومت و هسته نخستین نظام» بدانیم (۱).

کتاب از این نگاه که در مجموع، آرای حقوقی به دنبال یک موضوع بوده دارای بخش بندی ویژه‌ای است که شباهتی به دیگر کتاب‌ها ندارد. علیرضا معصومی و عبدالحمید بدوی کار تدوین این اثر را سامان داده‌اند. چیدمان مطالب آن بدین گونه است: یک پیشگفتار دو صفحه‌ای، فهرستی تاریخی از «ابطال مصوبه‌ها، ابطال پاره‌ای از مواد، حذف و ابطال قسمتی از ماده، تعارض آرا، غیر قابل طرح بودن شکایت، منتفی گردیدن شکایات و عدم مغایرت بخشنامه‌ای» که سال‌های ۱۳۶۱ تا پایان ۱۳۸۱ را - هر سال جداگانه - در برمی‌گیرد. این فرگرد ۲۵۱ مورد با شماره‌گذاری پی در پی در پی در ۴۰ صفحه از کتاب جای داده است. در فرگرد بعدی همین مواد را بخش بندی موضوعی کرده و آنها را زیر عنوان‌های اداری، عمومی و متفرقه (۶۰ مورد)، املاک و اراضی (۷۷ مورد)، خدمات شهری (۱۷ مورد)، درآمد (۵۹ مورد)، شهرسازی (۶۰ مورد)، شهرک‌های صنعتی (۱۱ مورد) و ماده صد قانون شهرداری (۱۵ مورد) آورده است که در تمامی این موارد نیز مانند فهرست تاریخی؛ ستون‌های ردیف، موضوع، شماره دادنامه، تاریخ و صفحه به چشم می‌خورد. این فرگرد ۱۲۲ صفحه از کتاب را می‌پوشاند. از اینجا به بعد مشروح آرای هر سال با همان مشخصات اولیه، تاریخ، کلاس پرونده، شماره دادنامه، موضوع شکایت و خواسته که معمولاً یک مقدمه دراز دامن، رأی هیئت عمومی دیوان عدالت اداری را همراهی می‌کند. این بخش که پیکره اصلی کتاب را می‌سازد تا صفحه ۹۴۴ را در برمی‌گیرد. برای آشنایی با این ریختار، ادعای شماره ۱۴۵ را بر گزیده‌ایم تا نمونه‌ای از مشروح آرا به دست آید.

آخرین فرگرد، فهرست ضمایم است که بخش‌های کوچک‌تری را به خود اختصاص داده است، مانند: اصول قانون اساسی راجع به دیوان عدالت اداری که در آن دو اصل یکصد و

هفتادم و یکصد و هفتاد و سوم آورده شده است.

اصل یکصد و هفتادم: «قضاوت دادگاه‌ها مکلف‌اند از اجرای تصویب نامه‌ها و آیین نامه‌های دولتی که مخالف با قوانین و مقررات اسلامی یا خارج از حدود اختیارات قوه مجریه است

مشروح آرای سال ۱۳۷۴ ۵۶۱ □

تاریخ: ۷۴/۸/۲۷ شماره یادنامه: ۱۴۵
کلاسه پرونده: ۱۸۴/۷۲
شاکس: شرکت آومینیوم پارس (سهامی خاص)

موضوع شکایت و خواسته: اعلام تعارض آرای صادره از شعبه هفدهم دیوان عدالت اداری در خصوص غیر قابل طرح بودن شکایت شرکت آومینیوم پارس به عنوان تک واحد دولتی علیه شهرداری و اداره ثبت و اسناد ساوه در دیوان.

مقدمه:

الف - شعبه هفدهم در رسیدگی به پرونده‌ی کلاسه ۷۲/۲۵۶ موضوع شکایت آقای سید محمود حسینی رئیس هیأت مدیره شرکت آومینیوم پارس به طرفیت شهرداری ساوه به خواسته رسیدگی به صدور رأی مورخ ۷۰/۱۱/۱۷ از ناحیه کمیسیون ماده ۷۷ قانون شهرداری‌ها متشکله در شهرداری ساوه و تصمیم به مطالبه مبلغ ۱۲۰۰۰/۰۰۰ ریال بابت عوارض فروش تولید شرکت و ابطال تصمیم مزبور به شرح دادنامه‌ی شماره ۷۲/۱۱/۱۷-۲۵۰ چنین رأی صادر نموده است: علاوه براین که کمیسیون ماده ۷۷ قانون شهرداری‌ها مورخ ۷۲/۷/۲۹ بجای سه نفر با حضور دو نفر از اعضاء نماینده دادگستری و وزارت کشور بدون حضور نماینده انجمن شهر تشکیل شده و طبق ماده ۷۷ قانون شهرداری‌ها حضور سه نفر اعضای کمیسیون الزامی بوده است، چون در مورد صدور رأی مارالذکر مبنی بر محکومیت شرکت خواهان به پرداخت یک درصد عوارض فروش تولید شرکت به شهرداری خواننده با توجه به دادنامه‌ی شماره ۴۲ مورخ ۷۰/۴/۲۵ صادره از هیأت عمومی دیوان مبنی بر ابطال بخشنامه‌ی شماره ۹ مورخ ۶۸/۸/۱ شهرداری الوند در ارتباط با مطالبه‌ی

خودداری کنند و هر کس می‌تواند ابطال این گونه مقررات را از دیوان عدالت اداری تقاضا کند».

اصل یکصد و هفتاد و سوم: «به منظور رسیدگی به شکایات و تظلمات و اعتراضات مردم نسبت به مأمورین یا واحدها یا آیین نامه‌های دولتی و احقاق حقوق آنها، دیوانی به نام دیوان عدالت اداری زیر نظر رئیس قوه قضاییه تأسیس می‌گردد. حدود اختیارات و نحوه عمل این دیوان را قانون تعیین می‌کند».

در بخش‌های پس از آن قانون دیوان عدالت اداری با اصلاحیه‌های بعدی، و آیین دادرسی دیوان عدالت اداری درج گردیده که در آن روند تنظیم شکایت و رسیدگی آن گام به گام توضیح داده شده است.

در بخش پایانی کتاب، آرای وحدت رویه هیئت عمومی دیوان عالی کشور در مورد «دیوان عدالت اداری» و «مصوباتی از مجمع تشخیص مصلحت نظام» کتاب را به انجام می‌رساند.

Contents

Note	4
Special Report	
-Ceremonies and City /A.Torabie	5
Idea & Research	
-Urban Space , Abstract Art, Common Sense/ N. Iran - manesh	11
-Ceremony , A silent Fact/ N.Ghorub	17
Legal Counsellor/sh.Nazarpoor	20
Adminstrative and Financial Counsellor/J.Rezaie	23
Municipalities According to Documents	
- Baladyye (Municipality) on Frontiers of The Yellow Line	28
Urban Law	
- A Critique about Green Space's Executive Orders and Laws/ K. Noorbakhsh	30
Councils and Participation	
-Islamic Councils, Their Social Effects and Executive Difficulties /K.Taymoori	35
-Government and Councils in Iran/ An. Analysis of Baladyye (Municipality) Association Elections/ H. Shafi'i	38
-The ABC of City / Landuse and Execution Process/ M.Barabadi	40
World's Experiences	
- Vancouver's City Council, The Patron of Celebrations and Festivals/ Trans and Abridge: Sh.farzinpak	42
- Turkey's Municipalities and The Performance of Ceremonies/ Trans: T. Galestan	45
- Arabian Urban Symbols, Parade of History/ Trans: A.Safavi	47
World Cities and Municipalities	51
Plan and city	
- Shahrchy River Bank, A new Space for Urmia\M.H.Boochani	56
Instruction	
- Organizational Atmosphere and Spirit/ Sh. Shirkavand	61
Point of View	
-The orgnized Participations and The Development of Urban Transportation/ M.Vughefi	63
Research Selection	
- Investigating about Squatter Settlement in Iran	66
News Reports	
- Controlling Will Make The Municipalities Responsible	74
Brief News	
Glance at Cities/ Amol, Arkawas, Khoy, Sanandaj , Semnun	91
Web Sites/Sh. Farzinpak	92
New Publication/ A.Jalali	93

59

Monthly Journal of Information
Educational and Research
on Urban Management and Planning
Number.59.April.2004

Shahrdariba

- City and Ceremony
- Urban Space, Abstract Art, Common Sense
 - Ceremony, A Silent Fact
- Baladyye (Municipality) on Frontiers of The Yellow Line
 - A Critique about Green Space's Executive Orders and Laws
- An. Analysis of Baladyye (Municipality) Association Elections
- Vancouver's City Council, The Patron of Celebrations and Festivals
 - Shahrchy River Bank, A new Space for Urmia
- Organizational Atmosphere and Spirit
- The Orgnized Participations and The Development of Urban Transportation
- Controlling Will Make The Municipalities Responsible

